

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

SÜLEYMAN TEVFİK'İN PAKİZE ROMANI ESAS

ALINARAK 1910–1980 YILLARI ARASINDA YAZILMIŞ SEKİZ ROMANDAN

SEÇİLEN CÜMLELERDE ANLAM VE YAPI ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Neslihan ÖKSÜZ

HAZİRAN–2007

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

SÜLEYMAN TEVFİK'İN PAKİZE ROMANI ESAS

ALINARAK 1910–1980 YILLARI ARASINDA YAZILMIŞ SEKİZ ROMANDAN

SEÇİLEN CÜMLELERDE ANLAM VE YAPI ÇALIŞMASI

Neslihan ÖKSÜZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

Bilim Uzmanı (Türk Dili ve Edebiyatı)

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 08.06.2007

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 29.06.2007

Tezin Danışmanı : Doç Dr. Osman Kemal KAYRA

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ali ÇELİK

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Bilal KIRIMLI

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Osman PEHLİVAN

Haziran–2007

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

1914 yılında Süleyman Tevfik ÖZZORLUOĞLU tarafından Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan Pakize isimli romanın Latin menşeli Türk Alfabesine aktarılmasıyla başlanılan bu yüksek lisans çalışması, bu romana ilaveten seçilen yedi farklı romanla birlikte muhteva bakımından bir açılım kazanmıştır. İkinci bölümde romanların hepsi ayrı ayrı incelenmiş, romanlardan alınan parçalardan geniş örnekler verilerek tespitlerde bulunulmuştur. Bu çalışma, romanlar ile yayımlandıkları tarihler ve içerdikleri olaylar arasında bağlantılar kurularak bir “Türk Dili” tezi olmanın yanında toplumsal, siyasal ve psikolojik anlamlar kazanarak, yer yer roman tahlillerine girilmesiyle de “Yeni Türk Edebiyatı” sahasında kaynak teşkil edebilecek bir yapıya bürünmüştür.

Seçtiğimiz romanlardaki bastırılmış sosyal ve siyasî öğelerin tespiti bizi pek çok konuda bilgi sahibi yapmakla birlikte, bize romanlar arasında karşılaştırma yapma imkânı da sağlamıştır. Böylelikle yazarın, eserini yazdığı yıllara göre dil ve üslubunda farklılıklar olup olmadığını tespit etmek de mümkün olmuştur.

Bu çalışmamda hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Osman Kemal KAYRA'ya, manevî desteğini eksik etmeyen sevgili aileme ve varlıklarıyla her zaman yanımda olduklarını hissettiren güzel dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Trabzon, Haziran 2007

Neslihan ÖKSÜZ

01. İçindekiler

0. SUNUŞ	III-IV
00. Önsöz	III
01. İçindekiler	IV-V
02. Özet	VI
03. Summary	VII
04. Tablolar Listesi	VIII
05. Grafikler Listesi	IX
GİRİŞ	1-2
1. BİRİNCİ BÖLÜM	3-71
10.PAKİZE ROMANI ÇEVİRİ METİN	3-71
2. İKİNCİ BÖLÜM	72-207
20. “Pakize” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	72-80
21. “Sodom Ve Gomore” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	81-94
22. “Hep O Şarkı” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	95-106
23. “Yedinci Gün” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	107-117
24. “Kuklalar” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	118-149
25. “Kurt Kanunu” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	150-167
26. “Azap Toprakları” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	168-178

27. “Sancı” Romanında Yer Alan Sosyal ve Siyasî Öğeler ile Bu Öğelerin Cümlelere Yansıması	179-207
3. SONUÇ	208-219
30. İsim / Fiil Cümleleri	209-210
31. Kurallı / Devrik Cümleler	210-211
32. Eksilteli Cümleler (Kesik, Yüklemsiz Cümleler)	211
33. Sıralı Bağlı Cümleler	211-212
34. Soru Cümleleri	212
35. Ünlem Cümleleri	212-213
36. Tasvir Cümleleri	213
37. Tablo 1	214
38. Grafikler	215-218
380. Grafik 1	215
381. Grafik 2	215
382. Grafik 3	216
383. Grafik 4	216
384. Grafik 5	217
385. Grafik 6	217
386. Grafik 7	218
387. Grafik 8	218
39. Genel Grafik	219
4. DEĞERLENDİRME	220-221
YARARLANILAN KAYNAKLAR	222-223

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

02. Özet

Yapılan çalışmalar sonucunda Latin menşeli Türk Alfabesine aktarılmış hali bulunamayan Süleyman Tevfik'e ait Pakize isimli romanın Osmanlı harflerinden Latin harflerine çevirisi yapıldı. Bu çevirinin ardından, bazı kıstaslar göz önünde bulundurularak seçilen Pakize romanı dâhil sekiz roman üzerinde incelemelerde bulunuldu, zaman ve mekân karşılaştırması içinde sosyal ve siyasî öğelerin cümlelere nasıl yansıdığı üzerinde tespitlerde bulunuldu.

Yazarın kimliği, yaşadığı çağ, romanın yazıldığı tarihler ve romanda anlatılan yıllar, bütün bu dönemleri kapsayan önemli sosyal ve siyasî olaylar bir arada ele alınarak, roman dilinin bu öğelerden nasıl ve ne kadar etkilendiği bulunmaya çalışıldı. Ayrıca roman yazarları arasındaki cinsiyet farkının da roman diline nasıl aksettiği üzerinde bazı tespitler elde edildi.

Sonuç olarak, romanlardan alınan cümlelerin çeşitlerini ve sayılarını karşılaştırarak bütün bu etkileşimlerle ilgili sayısal verilere ulaşıldı ve bu doğrultuda romanların dil özelliklerinin zaman ve mekân arasındaki bağlantısı kurularak çeşitli bulgular elde edildi.

03. Summary

As a result of our studies, we have had the translation of the novel “Pakize” by Süleyman Tevfik from the Otoman letters to the Latin Alphabet. We haven't found its translation into the Latin Alphabet. Afterwards, we have studied eight novels including “Pakize”, taking some criteria into consideration. We've determined how social and political elements reflected to sentences in the comparison of time and place.

By dealing with the identity of the author, his time, the years when the novel was written and expressed and the important social and political events in this period together; we've tried to find how the novel language is affected by these elements. Moreover, we've determined how the sex difference of the novel authors has an influence on the novel language.

Consequently, we've reached some numerical data about these interactions by comparing the types of the sentences from the novels and their number. In the same way, we've obtained some various findings by doing the contact of the characteristics of the novel language between time and place.

04. Tablolar Listesi

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Tablo 1	214

05. Grafikler Listesi

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafik Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Grafik 1	215
2	Grafik 2	215
3	Grafik 3	216
4	Grafik 4	216
5	Grafik 5	217
6	Grafik 6	217
7	Grafik 7	218
8	Grafik 8	218
9	Genel Grafik	219

GİRİŞ

Bu çalışma, sekiz romandan seçilen cümlelerin yapı ve şekil itibariyle incelenmesi olmakla birlikte sadece bununla sınırlı değildir. Bu cümleleri seçerken, özel olarak yapılarına bakılarak bir tercih yapılmamıştır. Seçimde, anlam ön plandadır, cümlelerin sosyal ve siyasi yönleri göz önüne alınmış ve tezin konusu da buna bağlı olarak belirlenmiştir.

1910 ve 1980 yılları arasında yazılmış olan sekiz romandan derlenen cümleler, devir ve dil arasındaki bağlantının kurulabilmesi açısından önem arz etmektedir. Seçilen romanlara bakılacak olursa, hepsinin farklı devirlerin romanları oldukları görülecektir. Aynı yazarın iki romanının incelendiği de olmuştur. Bunun nedeni ise zaman farklılığının yazarın diline yansıyor yansımadığını ve eğer yansıtıysa ne şekillerde olduğunun tespitini yapabilmek içindir. İncelenilen romanlar yayımlandıkları yıl itibariyle sıralanırsa şu şekildedir:

- 1) Süleyman TEVFIK, Pakize, **1914**
- 2) Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Sodom ve Gomora, **1928**
- 3) Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Hep O Şarkı, **1956**
- 4) Orhan HANÇERLİOĞLU, Yedinci Gün, **1957**
- 5) Oktay VEREL, Kuklalar, **1960**
- 6) Kemal TAHİR, Kurt Kanunu, **1969**
- 7) Emine İŞINSU, Azap Toprakları, **1970**
- 8) Emine İŞINSU, Sancı, **1975**

Yapılan araştırmalar neticesinde, Süleyman Tevfik'in çevirilen eserleri arasında Pakize'nin olmadığını görüldü ve Osmanlıca olarak yazılmış olan bu romanın günümüz alfabesine çevirisi yapıldı. Metin üzerinde hiçbir değişikliğe gidilmeden yapılan çeviride, eserin günümüz Türkçesine aktarılması işine gidilmemiş ve transkripsiyon alfabesi kullanılmamıştır.

İkinci adım ise Pakize'nin yazıldığı tarihi başlangıç kabul ederek, Türk tarihi için önemli dönüm noktaları olan başka tarihler belirlemek olmuştur. Yukarıdaki romanların yayın tarihlerine bakarsak, bu dönüm noktalarını şu şekilde maddelendirmek uygun olacaktır:

- 1) 1900'lü yıllar, Osmanlı'nın yıkılış dönemleri, Balkan ve Trablusgarp Savaşlarının yapıldığı tarihleri ele alması,
- 2) 1920'li yılların, Kurtuluş Savaşı yıllarının, Anadolu'daki Millî Mücadelenin ve İstanbul'un işgalinin anlatılması,
- 3) 1956 Demokrat Parti yıllarında yazılmış olan eserde 1900'lü yılların İstanbul'unun ele alınması,
- 4) Demokrat Parti dönemi,
- 5) Demokrat Parti'nin son yılları,
- 6) 1960 ihtilali sonrası, CHP döneminde yazılmasına rağmen 1926 Atatürk'e suikast girişiminin anlatılması ve o dönem siyasi yapısı hakkında bilgilerin verilmesi,
- 7) Romanın yazıldığı tarih, öğrenci olaylarının yoğunlaşmaya başladığı yıllar (olayların başlangıcı 1968 yılı), romanın konusunun ise 1912-1913 mübadele yılları olması,
- 8) 1970- 1975 Süleyman Demirel hükümeti ve öğrenci olaylarının olduğu döneme rastlaması açısından bu romanlar ve bu tarihler büyük önem arz etmektedirler.

Romanların belirlenmesinin ardından da, romanlar içerisinde bazı bölümler seçildi ve alıntı metin olarak aktarılan bu bölümler cümle yapıları, dil ve anlatımları çerçevesinde incelenerek bazı tespitlerde bulunuldu.

Romanın yazıldığı dönem, o dönemin önemli olayları ve eserde anlatılan olaylar göz önünde bulundurularak romanın dili üzerinde yapılan tespitlerin ardından da çalışmanın sonuç bölümünü teşkil eden istatistikî bilgi, tablo ve grafikler bölümüne gelindi. Bu bölümde, sayısal verilerin ışığı altında elde edilen sonuçların açıklaması yapıldı.

BİRİNCİ BÖLÜM

10.PÂKİZE

I

(3) 31 senesi kanun-ı sanîsinin on dokuzuncu pazar ertesi gecesini saat üç buçuk raddelerinde Cağaloğlu'nun Nûr-ı Osmâniye Camii şerifi caddesindeki büyük hanelerinden birinin kapısı önünde on yaşlarında kadar bir çocuk duruyordu.

O gece hava son derece mazlum idi. Semayı iri ve siyah bulutlar kaplamıştı. İki günden beri devam eden sert poyraz rüzgârı o gün akşama doğru birden bire lodosa tahavvül etmiş ve bardaktan boşanırcasına yağan yağmur, bir haftadan beri İstanbul sokaklarını bir setre-i sefîdfâma bürümüş olan karları eriterek her tarafı bir çamur deryası haline getirmişti.

O gece saat iki raddelerinde yağmur kesilmiş, rüzgâr (4) kış zamanlarında çok defalar tesadüf olunduğu vecihle birden bire poyraza dönerek, soğuk ve dondurucu bir halde vezân oluyordu.

Gökte bir tek yıldız bile görülmüyordu. Poyrazın önüne katılmış süratle uçuşmakta olan siyah ve kesif bulutlar, dağlar gibi birbiri üzerine yığılıyor, gecenin zulmetini kat kat arttırıyordu.

İstanbul'un en geniş ve işlek caddelerinden bulunan Nûr-ı Osmâniye Caddesi'nde bile göz gözü göremeyecek derecede karanlık vardı. Uzaktan uzağa, nursuz, fersiz mevdi gözü gibi parlayan hava gazı fenerlerinin koyu kırmızı şûlesi, süratle vezân olan rüzgârın elinde güya ber baziçe imiş gibi sallanıyor, mütereddid, mütezelzil ziyâsıyla uzakları değil, kendi civarını bile tenevvür edemiyordu.

Uzun kış geceleri olduğu halde sokaklarda caddelerde bile işinde geç kalmış, o sırada boşalması melhûz olan yağmurdan evvel ikametgâhlarına, sıcak mangalları başına yetişmek için ağzı burnu sarılı, elleri ceplerinde süratle yürüyen, adeta koşan tek tük yolculardan başka kimse görülüyordu.

Soğuk tahte'ssıfır beş derecede olduğundan koyun derisinden kalın aba yüzlü gocuklarına sarılmış mahalle bekçileri de (5) sokaklarda şöyle bir iki dakika dolaşıp ucu demirli iri sopasını bozuk kaldırım taşlarına bir iki defa tan! tan! vurduktan sonra mahalle kahvesindeki sac sobanın başına ilticaya mecbur oluyorlardı.

İşte böyle bir gecede konağın kapısı önünde duran çocuk biraz tereddütten sonra, soğuktan mosmor olmuş mini mini elini uzatarak kapını çingırağını çekti. Derhal büyük bir kabahat işlemiş gibi bir iki adım geri çekilerek kapının açılmasına intizar eyledi.

İki dakika geçmemiş idi ki yaşlıca bir hizmetkâr kapıyı açarak başını dışarı uzatıp dışarı baktı. Açılan kapıdan bir huzme-yi ziyâ karşıdaki duvara kadar olan mesafeyi tenvîr eylemiş olduğundan çocuk da bu ziyânın dairesinde kalmış idi. Hizmetkâr dikkatle bakıp çocuğu görünce haşin bir tavırla bağırdı:

- Gecenin bu vaktinde dilencilik olur mu? Defol şuradan.

Çocuk hiç umulmaz bir azim ve metanet ile kapıya yaklaşarak:

- Afedersiniz, ben dilencilik için gelmedim. Doktor efendiyi görmek istiyorum.

- (Hiddetle) Şimdi doktor efendi yatıyor. Böyle gece yarısı, bāhusus şu soğukta kalkmaz. (6)

- Rica ederim haber veriniz, validem pek ağır hastadır. Onun için geldim.

- Öyle ise yarın gel. Hasta hemen ölecek değil ya!

- Size yalvarıyorum. Anneciğim pek fena hastadır, merhamet ediniz, bir kere doktora haber veriniz. Şayet gitmem der ise yarın gelirim.

- İşte ben söyledim ya. Gitmez vesselam.

O sırada konağın içinde bir ses duyuldu. Merdivenin üstünden biri soruyordu.

- Kapıyı çalan kim imiş? Ne istiyorlar?

Hizmetkâr kapıyı açık bırakarak merdivenin alt başına kadar gidip cevap verdi:

- Bir küçük kız. Validesi hasta imiş. Sizi görmek istiyor.
- Sen ne dedin?
- Şimdi olmaz, bey efendi bu havada bir yere gitmez, yarın gel dedim.
- (Hiddetle) Ben sana kaç defa söyledim? Ne vakit olur ise olsun beni arayan olunca derhal bana haber ver demedim mi?
- Fakat efendim, bu bir çocuk!
- Çocuk adam değil mi? Çabuk onu buraya getir.

(7) Hizmetkâr, kapının önünde durarak bu muhavereyi dinlemekte olan küçük kızını içeri aldı. Biçâre kız dizlerine kadar çamura müstağrak bulunduğu o haliyle yukarıya çıkmak istemiyordu.

Merdivenin üst başında duran hane sahibi arkasında hafif ve eski bir entari olduğu halde kürklüleri titreten bu soğukta oraya kadar gelmiş olan küçük kızını bu halde görünce hemen aşağıya inerek çocuğu elinden tuttu ve sormaya başladı:

- Doktoru ne yapacaksın hanım kızım?
- Siz doktor musunuz?
- Evet kızım.
- O halde söyleyeyim. Validem pek hastadır, gündüz geçer iken kapının üstündeki levhayı görmüş ve doktor evi olduğunu anlamış idim. Annemin haberi olmaksızın koşup geldim. Eğer bilse beni göndermezdi. Ayaklarınızı öpeyim doktor efendi, validemi kurtarınız. Ben yalnız kalırsam ne yaparım?

Çocuğun etvâr-ı ma'sumânesi, ağlayarak söylediği bu sözler doktorun fevkalade tesirini mücib olmuş olmalıdır ki: (8)

- Hanım kızıma bir sandalye ver de otursun. (Çocuğa dönerek) Gidip giyineyim de beraber gideriz olmaz mı kızım?
- Ben sizi burada beklerim efendim.

Doktor süratle merdivenlerden çıkıp beş dakika sonra arkasına kürklü uzun bir palto giyinmiş olduğu halde avdetle küçük kızı elinden tutarak sokağa çıktı. Doktor sağ elinde küçük bir fener tutuyordu.

Yürümeye başladılar. Cağaloğlu Fırını'nın önünden geçip sağa ve biraz gittikten sonra sola dönerek zabıta nezareti kapısının önünden bilmürûr Firuz Ağa Cami-yi Şer'îfinin önüne çıktılar.

Rüzgâr pek şedîd olarak esiyordu, on dakikadan beri atıştırmaya başlamış olan kuş başı karların Sultanahmet Meydanı'nda teşkil eylediği tipi insanın adeta nefesini kesecek derecede bulunuyordu. Çocuk hemen çıplak denilecek bir halde olup tirtir titremekte ise de metânetine kat'iyen halel vermeyerek yürüyor, doktor da onu takip ediyordu.

Bu halde cami-yi şerifin avlusuna girerek arka kapısından çıktılar. Şehrimizin en fakir ailelerinden bir hayli sefil ve bedbaht biçârelerin ikâmet eyledikleri Arasta Sokağı'nın başına geldiler.

Doktor, elindeki fenerin ışığı ile ayağını bastığı yeri görmeye çalışıyor ise de o derece zulmeti, hususiyle bir tek (9) gaz fenerinden bile mahrum, adi ve bozuk kaldırımdan bile ârî, vakt-i zuhurda bile akşam karanlığı kadar mazlum, dar, mendâr sokağın katmerli zulmetini kısmen olsun ta'dil edemediğinden ikide bir de bir çukura, üzeri buz tutmuş bir çirkâb gölcüğüne batmak tehlikesine maruz bulunuyordu. Mamafih hiçbir şey, hiçbir tehlike süratle yürümekten onları menetmiyordu.

Ancak iki arşın genişliğinde olan bu sokağın birer zemin katıyla üzerlerinde birer odadan ibaret olan iki sıra çirkin, mukassî, mazlum, eski, delik deşik, ahşap külbelerinden birinin önüne vasıl oldukları zaman çocuk durarak dedi:

- İşte geldik, evimiz burasıdır.

Doktor, elindeki fenerin ziyasını önünde durdukları hiçbir şeye benzemeyen haneye aks ettirerek baktı. Burası, iki metre kadar genişliğinde, üç dört metre irtifa'ında, sağ tarafına doğru yarım arşın kadar meyletmiş enkazından mamul eski gaz tenekesi kapılı bir

kulübe idi. Kapı, kulübenin yan tarafa yatmasından dolayı eğrilmiş, adi tahtalardan mamul iki kanadının üst tarafından bir el girecek kadar aralık olmuştu.

Sağ taraf kanadının kenarından sarkmakta olan kirli bir (10) sicim, kapının hâricden açılması için oraya asılmıştı. İçeride kimse olduğuna delalet eder bir ses ve seda yoktu. Kapının aralıklarından, üst kattaki odanın iki küçük penceresinden ufak bir ışık bile görünmüyordu.

Doktor mezkûr sicimi çekip kapıyı açmakta tereddüt ediyordu. Hanede adam olduğuna delalet eder hiçbir hal görmediğinden çocuğun karanlıkta yanılmış olmasını düşünüyordu. Sordu:

- Kızım burası mı?
- Evet efendim burası.
- Fakat burada kimse yok, içerisi karanlık.

Çocuğun sesi titriyordu. Boğuk boğuk söz söylüyordu. Acaba bu lerziş, bu boğukluk soğuktan yahut ağlamaktan mı neşet ediyordu?

Doktor sicimi çekerek kapıyı açtı, gizlediği sefalet ve bedbahtiyâ terahhümen inliyormuş gibi acı ve ürpertici bir gacırtı ile açılan kapıdan girip tekrar kapadılar. Fenerin hafif ziyası buldukları mahalli biraz tenvîr ediyordu.

Burası iki metre murabbaında bir yerdi. Sağ tarafta duvara yaslanmış altı yedi kademeli eski ve mütemâyül bir merdiven ile (11) sol tarafta bir ocak vardı. Ocağın içinde kül olmadığı çoktan beri orada ateş yakılmamış olduğunu gösteriyordu.

Bu derece sefalete karşı yaşarmış olan gözlerini mendil ile silerek doktor, merdivenlerden çıktı. Küçük kız onu takip ediyordu. Doktor her adım attıkça tahtalar sarsılıyor, acı bir gacırtı ile artık sıklere tahammül edemeyecek derecelere geldiklerini anlatıyorlardı.

Kulübenin üst katı da iki metre merbaında bir odadan ibaret idi. Döşemesi yirmi-otuz santimetre kadar bir tarafa basmış olan bu odada mefruşat namına hiçbir şey yoktu. Bir

köşede, yere serilmiş bir yorgan parçası üzerinde bir kadın büzülmüş yatıyordu. Hastanın başı altında yastık yoktu. Üzerine yorgan yerine bir eski hırka atılmıştı.

Bu manzara-yı sefalet karşısında doktor donmuş kalmıştı, bir adım ileri gitmeye iktidarı kalmamıştı. Bu derece soğuk bir gecede, yataksız, ateşsiz, mumsuz, her tarafı delik ve deşik bir odada yatan hastaya yüreği parçalanarak bakıyor, kim bilir? Cesîm İstanbul şehrinde o anda bunun gibi, kimsenin haberdar olmadığı ne kadar binlerle sefalet mevcut olduğunu düşünüyordu.

Hasta içinde bulunduğu zulmet-i deycûrunun doktorun feneri **(12)** sayesinde birdenbire biraz zâil olduğunu görünce büzüldüğü yerden doğrulmak istedi ise de mümkün olamadı. Pek güçlkle biraz kaldırdığı başı tekrar yere düştü. Baygın, nîm küşâde gözlerinde, soluk ve sararmış çehresinde asar-ı hayret nümâyân idi. Orada, böyle gece vakti, üstü başı temiz bir efendinin nasıl olup da bulunduğunu bir türlü anlamıyordu.

Sönük ve zayıf bir sesle dedi:

- Kızım Nerime!
- Ne var anneciğim?
- Yanıma gel de bana yardım et. Biraz kalkayım.

Nerime validesine muavenete şıtabân olduğu sırada doktor da kendisini toplamıştı. Muktezâ-yı san'ati olarak felâket-i beşeriyyenin bir çok sahnelerini görmüş olan mûmaileyh ilk hayret müteesiranesine bir taraf eyledikten sonra hastanın yanına yaklaşarak dedi:

- Rahatsız olmayınız hanım hemşire.

Doktorun sesi titriyordu. Kalbinin ağlamakta olduğu sedasının bu lerziş ile anlaşılıyordu. Pakize Hanım (Hasta kadının ismi) acı acı tebessüm ederek cevap verdi:

- Bendeniz için rahat etmek artık bir hâb ve hayal **(13)** olmuştur. Zaten yatmaktan yanlarım acıyor, onun için biraz doğrulmak istedim.

Pakize Hanım Nerime ile doktorun muaveneti sayesinde doğrulup oturdu. Küçük kız validesinin devrilmemesi için arkasına oturmuş, onu tutuyordu. Doktor hastanın yanına diz

çöküp mezburenin elini eline aldı. Bir kemik ile deriden ibaret kalmış, adeta iskelet haline gelmiş olan bu elde katıyâ eser-i harâret yoktu. Buz gibi donmuş, güya hayattan eser kalmamıştı. Nabızlar pek az his ediliyordu.

Doktor hastanın göğsünü, arkasını dinleyerek muayene etti. Güya hasta kendi imiş gibi rengi sararmıştı, fart-ı teessüründen gözleri yaşarmıştı. Çünkü muayene eylediği hastada verem eseriyle beraber en büyük hastalık olarak açlığı ve soğuğu bulmuştu.

Cemiyet-i beşeriyyenin en büyük bir muharribi, sefaletin en müthişi, binlerce bedbahtın badi-yi ufûlî olan bu iki hal doktorun gözü önünde, bir ölüm heykeli gibi dikilmiş duruyordu. Acaba bu kadını kurtarabilecek mi idi? Düşünüyordu. Bir dakika sonra dedi:

- Hanım hemşire, rahatsızlığınız o kadar hâiz-i ehemmiyet değildir. Henüz gençsiniz, pek çabuk tedavi ederiz, gençlik de (14) yardım eder. Birkaç gün sonra hiçbir şey kalmaz.
- Ümit etmiyorum. Çünkü artık hayatın benden bu gün yarın katı münasebet etmesi için hiçbir mana kalmamıştır. Yalnız kerimem, şu biçare Nerime için! Evet doktor, onu şu müthiş felaket ve sefalet-i beşeriye içinde kuvvetsiz, kimsesiz aciz bırakmayı istemediğim için yaşamayı arzu ediyorum.

Hasta bu sözleri söyler iken ağlıyordu. Doktor da bu hazin, bu muhrik, kalbgâha kadar müessir, müntafî olmak üzere bulunan bir hayatın son eser-i mevcudiyeti keder-i müellem sesi, bu acıklı sözlere karşı mümkün değil lakaydısını muhafaza edemeyerek mendilini gözlerine götürdü. Hele küçük Nerime hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu.

Şu çıplak, sefil, soğuk, çirkin kulübede, henüz otuz yaşlarında, hastalığın tesiriyle son derece zayıf düşmüş, balmumu gibi sararmış olduğu halde yine fevkalade güzellerden ad olunabilecek kadar malike-i cemal bir valide ile kerimesinden, yere diz çökmüş genç doktordan mürekkebe hazin gurubu “Rafaell” görse mutlaka en birinci ve kıymettar asarı sırasına koymak üzere derhal tersîm ederdi.

Odada bir lahza sükût hükümfermâ oldu. Üç kişinin ağlamasından başka bir şey işitilmiyordu. Nihayet doktor dedi ki: **(15)**

- Hanım hemşire süratle tedaviye başlamak lazım geleceği gibi burada, şu halde mümkün değil yaşayamazsınız. Burası, hususiyle böyle şedit bir kış zamanında bir hasta için oturulacak yer değildir.
- Fakat doktor! Benim için buradan başka başımı sokabilecek bir yer yoktur! Menhus talih beni o kadar takip ediyor ki... Sefaletten sefalete, felaketten felakete düşerek nihayet oturduğum bir tek odadan çırıl çıplak sokağa atıldığım gün Nerime ile saatlerce dolaştıktan sonra buraya geldim. Komşumuz İfâkat Dadının muaveneti ile şu külbeyi tutarak içine sokuldum. Talihim ne kadar fena imiş ki dadı da sekiz dokuz gün evvel hasta olarak Tophane'de ikamet eden kerimesinin nezdine gitti. Hiç olmaz ise bana gah gah bakıyordu. E buradan da pek yakında çıkacağım, çünkü icârını vermek mümkün olamayacağından her halde kovulacağım.
- Bunları hep sonra düşünürüz. Şimdi ben küçük hanımı beraber alıp gideceğim. Size ilaçlarınızı gönderirim. Nasıl istimal edileceğini de bir pusula ile yazarım.
- Rica ederim, doktor zahmet buyurmayınız. Siz lütfen bir reçete yazar iseniz yarın Nerime ecza haneden yaptırır.
- Hayır! Hayır! Ben kendi elimle yaptırır, gönderirim. Yalnız sabaha kadar bekleyemeyiz. **(16)**

Doktor hastayı tekrar karanlıkta bırakmamak için feneri orada bırakarak Nerime'yi elinden tutup sokağa çıktı. Adeta koşuyor gibi yürüyerek Sultanahmet Meydanı'nı geçtiler. Divan yolundaki ecza hanelerden birine girip bir reçete yazdı. Yarım saat sonra adam gönderip aldiracağını söyledikten sonra Nerime'yi yine elinden tutarak Cağaloğlu'ndaki hanesine gitti.

Bir saat sonra Araste Sokağı'ndaki kulübede Pakize Hanım temiz bir yatağa yatırılmış, üstü iki yorgan ile örtülmüş, odaya bir mangal konulmuştu. Nerime, mangalın kenarına oturmuş, kırk yaşlarında kadar bir kadın ile konuşuyordu. Bu kadın hastaya bakmak için doktor tarafından gönderilmişti.

Mangalın kenarında temiz bir kâse ile süt ve biraz da firancala vardı. Ortak odada bir saat evvelki sefaletin, hüznün yerine bir mukaddeme-yi saadet, evâil-i sürûr his olunuyordu.

Ertesi gün sabahleyin saat üçte bir araba gelerek kulübenin önünde durdu. Pakize Hanım arabaya nakl edilerek Şişli'deki Etfal Hastahanesi'nin kadınlara mahsus dairesinde bir odaya götürüldü. Nerime de beraberdi.

II

(17) Bâlâ'da beyan eylediğimiz vakadan tam on bir sene evvel Laleli'den Yeni Kapı'ya giden cadde üzerinde kâin bir konağın önünde arabalar duryor, bir çok kadınlar girip çıkıyor, süslü elbiseler giyinmiş mini mini hanım kızlar, küçük çocuklar dolaşiyor, simitçi, fıstıkçı, muhallebici gibi esnâftan olup nasılsa oraya gelmiş olan birkaç tablakâr epeyce alışveriş ediyordu.

O gün perşembe idi. Bu kalabalık, mezkûr konakta düğün olduğunu gösteriyordu. Kapının önünde duran arabaların birkaç tanesi süslü konak arabası olduğundan gelin ve güveyinin kibar takımından olduğu anlaşılıyordu.

Konak Bedesten tüccarlarından müteveffâ Ali Bey'in mahdumu Baha Bey'in konağı idi. Baha Bey, İstanbulca aniyâdan addedilen pederinin bir tek oğlu olduğu cihetle iki seneden beri nakit ve emlak olmak üzere otuz-kırk bin liralık bir servetin yegane sahibi bulunuyordu.

(18) Zengin evlatlarında nadir tesadüf olunan bir derecede mükemmel tahsil görmüş ise de israf ve tebzîre de alışmış olduğundan etrafını bir hayli dalkavuklar sarmış ve pederinin vefatından sonra iki sene alem-i zevk ve sefada epeyce para sarf eylemiş ve fakat bu sarfiyatı îrâdinden fazla bir dereceye çıkarmamıştı.

Her gün sabahleyin kalkar, pederinin terk eylediği dükkâna, ticaretinin başına muntazaman devam ile Bedesten kapanıncaya kadar orada kalır ve sonra arkadaşlarıyla eğlenceye giderdi.

İki sene devam eden bu hal mumâileyhi sefahat âlemlerinden bıktırılmış, bâhusus gayet akıllı bir kadın olduğu cihetle oğlunun gençlik taşkınlıklarına itiraz ederek bütün bütün inhimâkını mucib olmaktan tevakki ile münasip vakte intizar eden validesinin, bilmünasebe, izdivaç çağı geldiğine dair ihtarı işte bu bîzarlık evanına müsadif olduğundan Baha Bey bu kadar hal-i muvaffakat etmemişti.

O günden itibaren küçük bey, maatteessüf gençlerce âlem, zevk ve sefa zan olunan hayat-ı sefihaneye elveda demişti.

Hayriye Hanım (Baha Bey'in validesi) mahdûmunun muvaffakatından, hayatının peydâ-yı intizâm eylemesinden fevkalade memnun olarak görücü gezmeye, tanıdığı, bildiği hanımlardan münasip bir kız soruşturmaya başlamıştı.

(19) Müteveffâ zevcinin en ziyade sevdiği bir arkadaşının zevcesi Fatma Hanım bir gün Hayriye Hanım'ın ziyaretine gelerek Sultanahmet'te Firuz Ağa Mahallesi'nde Said Efendi namında bir zatın gayet güzel, terbiyeli, tahsil görmüş, on sekiz yaşlarında bir kerîmesi ve bunu Baha Bey'e alırlar ise pek münasip olacağını olduğunu söylemiş olduğundan derhal celp olunan bir araba ile oraya gidilmişti.

Görücü hanımlara merhum Said Efendi'nin hanesinde kapıyı açan Goncafer namındaki Habeş bir dadı hiç tanımadığı hanımları yukarı katta münasip bir odaya alıp hal ve hatır sualinden sonra dışarı çıkmış ve keyfiyetten hanımları haberdar eylemişti.

Büyük Hanım bu misafirlerin görücü olmaları ihtimalini nazar-ı dikkate alarak kerimesine o yolda talimat verdikten sonra misafirlerin nezdine gitmiş idi.

Beş dakika sonra gayet sade bir tarzda giyinmiş olan küçük hanımı görür görmez oğlu için bundan daha mükemmel bir zevce bulunmayacağına kanaat hâsıl etmişti. Çünkü karşısındaki kız cidden bir âlihe-i melâhat idi. Ortadan biraz uzun boyu, vücudunun balıketi, çehresinin tenasübü fevkalade idi.

(20) Belinden bir karış kadar aşağıya uzanmış gür, parlak, koyu kumral saçları, uzun ve uçları kıvrık kirpiklerle sayedar koyu ela gözleri, biraz kalınca iki gülgün dudağın

tersîm eylediği ne ufak ve ne büyük bir ağzın iki tarafında tebessüm eylediği zaman hasıl olan gamzeleri, biraz münhani ve zarif burunu, toparlak çenesi, geniş ve zeka-yı vâsia delalet eden alnı, sanatkâr bir ressamın fırçasından çıkmış kadar muntazam samur gibi parlak kaşları, tekellüm eylediği esnada dudakları arasından görünen iki sıra inci gibi beyaz ve şa'sadâr dişleri, velhasıl her biri bir heykeltraşa model olmaya layık letafet ve tenasübe malikti.

Hayriye Hanım, pek müşkülpesent olduğu halde küçük hanımda şâyân-ı tenkit hiçbir kusur görememişti. Etvâr ve harekâtına, reftârına, tarz-ı ifâde ve beyânına, sedâsının parlak ve düzgünlüğüne hayran olmamak kâbil değildi.

Hayriye Hanım, o derece meshur, o kadar meclûb olmuştu ki derhal işe başlamak hususunda isticali -adeta muhalif olduğu halde- göze aldırarak hane sahibesine biraz husûsi görüşmek istediğini beyân etmesi üzerine küçük hanım odadan çıkmıştı.

İşte o gün Pakize Hanımla Baha Bey'in izdivacı, her iki (21) tarafın tahkik-i ahval için üç dört gün, mehir olmaları şartıyla tekrar eyledi.

Bu bâbın ibtidasında söylediğimiz düğün Baha Beyle Pakize Hanım'ın düğünü idi.

Düğün pek mutantan icra olundu. Koltuk merasiminin icrasından sonra damat beyin üzerinde görünen asar-ı neşe ve memnuniyet gelini beğenmiş olduğuna bir alamet idi.

O akşam zifaf ve ertesi paça günü merasimi icra olunduktan sonra konakta bir hayat-ı mesudane güzerân etmeye başladı. Hayriye Hanım oğlunun mesudiyetinden dolayı bahtiyar, Baha Bey zevcesinin her suretle mükemmeliyetinden vâyedar, Pakize Hanım ise kayınvalidesiyle zevcinin arasında mesudane bir hayat imrâr ediyordu.

Düğünden iki ay kadar geçmiş idi ki Pakize Hanım'ın hamile olduğu anlaşıldığından konaktaki sürur ve şadmanî arttı. Baha Bey'den ziyade Hanım, gelininin üzerine titriyor, en ufak arzusunu yerine getirmeyi kendisine büyük bir vazife addeyiyor, elini bir işe sürmemesi için adeta yalvarıyor idiyse de Pakize Hanım konağın her bir umûr ve hususuna nezaret itmek, beyini kendi soyup giydirmek, mevcut cariyelere ve

hizmetkârlara rağmen her işi kendi görmek ve gördürmek derecesinde ev hanımlığı vazifesini icra ediyordu.

(22) Bu hal ile geçen sekiz ay kadar hayat-ı mesudâne büyük hanımın hastalanması ile telhkâm oldu. Celp olunan müteaddid etibbanın tedavisi kârger-i tesir olmayarak hastalandıktan yedi gün sonra Hayriye Hanım vefat etti. Bu, Baha Bey'den ziyade Pakize Hanım için bir felaket idi. Çünkü kayınvalidesini öz validesi kadar seviyordu.

Bu vaka konaktaki neşeyi, süruru izâle eylemişti. Baha Bey mukadder ve Pakize Hanım me'yus ve mağmum olduğundan herkeste bir neşesizlik, bir sükûnet-i gam-ı akın vardı.

Bir gece Pakize Hanım saat altı raddelerinde uyanarak karyolada yatmakta olan zevcini uyandırdı. Yolcunun gelmek üzere bulunduğu alamet olan ağrıların baş gösterdiğini ihbar etmekle, derhal Kabile Hanım'a adam gönderilerek konağa celp olunduğu gibi ihtiyata riayeten de bir tabib-i mevlid getirtilerek selamlıkta bekletildi.

Sabaha karşı doktorun müdahalesine lüzum kalmayarak nur topu gibi bir kız dünyaya gelmiş ve Pakize Hanım loğusa döşegine yatırılarak kurbanlar kesilmiş, fukaraya sadakalar verilmiş idi. Hayriye Hanımın vefatından beri bir sükûnet-i mahzunâneye müstegark bulunan konakta bu vaka sürur ve hubûr, neşe ve şevki badî oldu.

Fakat sürûru matem ve matemî sürûrun takip etmesi bu dünyanın (23) layetegayyer âdetinden bulunması hasebiyle on gün sonra vuku bulan bir felaket yine Pakize Hanım'ı düçar-ı hüzn ve elem etmişti.

Bir haftadan beri kerimesinin nezdinde bulunan İffet Hanımın (Pakize'nin validesi) Firuz Ağa Mahallesi'ndeki hanesinden gece harîk zuhur ederek teknil eşyasıyla beraber müteharrik olmuş hatta arkalarına giyecek bir gömlek bile kurtarılamamıştı. İffet Hanım bu felaketten son derece müteessir olarak hastalanmış idi. Çünkü teknil-i mâmeleki hane ile içindeki eşyası olup cümlesinin müteharrik olması, hususiyile sevgili zevcinden yadigâr kalmış ve pek büyük bir dikkatle hıfz eylemekte bulunmuş olduğu şeyler de mübeddel-i remâd olmuş olduğundan biçare kadın kendisini müteselli edemiyordu.

Baha Bey kayınvalidesini pek ziyade sevmekte, öz validesi gibi telakki etmekte olduğundan o zamanın en meşhur etbâsı celp ve tedavisine ihtimam olundu ise de ne çare ki ecel gelmiş bulunduğundan yatağa düştüğünün on birinci günü vefat eyleyerek Pakize'yi yeniden müstağrik-i matem eyledi.

Baha Bey de Pakize Hanım kadar, belki ondan daha ziyade müteessir ve mükedder idi. Henüz loğusa bulunan zevcesinin bu darbe-i kazadan muhtelü'ssaha olması ihtimalini düşündükçe adeta çıldıracağı geliyordu. İki sevgili vücudun ziya-yı (24) ebedîsi vuku bulan konakta artık oturmak, her dakika teşdid ve tezyid âlâmdan başka bir şeye hizmet etmeyeceğinden Baha Bey Kanlıca'da bir yalı istica ederek oraya nakl ettiler. Konağı da, bir daha orada ikamet etmemek üzere terk eylediklerinden bahasına bakmayarak sattılar.

Baha Bey bir müddettir eşini ihmal etmeye başlamıştı, ekseriya derin derin düşünüyor, bazen geceleri sabahlara kadar tek ve تنها yalının bahçesinde, deniz kenarında geziniyordu. Evvel ömürde Pakize Hanım'ın pek de nazar-ı dikkatine çarpmayan bu hal gittikçe mummaileyhanın dâi-yi merakı oldu.

Sevgili, mini mini Nerime'yi emzirmek bahanesiyle o da geceleri uyanık kalarak zevcinin harekâtını tarassüd etmeye başladı. Ara sıra da dükkânına, ticarethanesine ne için gitmediğine dair irâd-ı sual ediyor ve her defasında gâh rahatsız olduğundan, gâh işten usandığından biraz istirahat edeceği cevabını alıyordu.

Baha Bey nihayet iki seneden beri terk ettiği işrete yeniden başladı. Bazen kendisini kaybedecek kadar içiyor ve sarhoş olduğu zamanlarda ise zevcesine karşı bârid, fena muamele gösteriyordu. Zevcini cidden seven Pakize Hanım ise onu bu mehlekeden kurtarmak için elinden ne gelir ise yapıyordu, fakat bir faydası olmuyordu.

(25) Bir akşam Baha Bey her günküden fazla içmiş, ölü gibi sarhoş olmuş, iki hizmetkârın muavenetiyle odasına çıkmış idi. Kendinden bihaber idi. Gözleri kapalı, bihoş bir halde kanepenin üzerine uzatılmıştı. Pakize Hanım bir müddet zevcinin karşısında durarak bu halde baktı. Gözlerinden sakın ve fakat ateşin yaşlar akıyordu. Bu hâlet bedmestîye düşmüş olan adamı nefretle memzuc bir şefkatle temaşa eyledikten sonra

yanına sokularak kemal-i müşkülât ile arkasından ceketini dizlerinden pantolonunu çıkardı, yatağa yatırmak için kanepeden kaldırmak mümkün olmadığını üzerine bir battaniye attı. Ceket ve pantolonu alıp odadan çıkmak üzere iken ceketin cebinden yere bir takım evrak düştü.

Pakize Hanım bu kâğıtları tekrar ceketin cebine koymak üzere bu kâğıtları topladığı sırada bir kadın fotoğrafı gözüne ilişti. Diğer odaya geçerek lambayı yakıp bu fotoğrafa baktı.

Vücûdunu bir sıtma-yı elektrikiyye tesadüf eylemiş gibi müthiş bir lerze istila etmişti. Bu fotoğraf zevcinin cebinde ne geziyordu? Kanlıca'ya geldikleri günden beri komşularından hemşiresi gibi sevdiği, görüştüğü Makbule Hanım'ın, on dokuz yaşlarında bir kızın resmi Baha Bey'in eline neden geçmişti.

(26) Bu muammayı alt edebilmek için çok düşündü ise de bir şeye karar veremedi. Nihayet ertesi günü bilmünâsebe beyden sormaya, ağzını aramaya karar verdi. Kâğıtları fotoğraf da beraber olduğu halde ceketin cebine koyarak cümlesini minderin üzerine attı. Mini mini karyolasında mışıl mışıl uyumakta olan ciğerparesinin yanına giderek onu seyir ve temaşaya daldı. Fakat zihni o fotoğraf ile meşgul idi.

Birdenbire hatırına bir şey gelmiş olmalıdır ki arkasına dönerek gidip minder üzerindeki ceketini aldı. Bilatereddüt elini cebine sokarak kâğıtları çıkardı. Lambanın yanına, masanın üzerine koyarak birer birer muayeneye başladı.

İlk aldığı kâğıt süslü bir zarf içine konulmuş pembe bir kâğıt idi. Elleri titriyor, kalbi şiddetle çarpıyor, iki de bir de kimse gelmesin diye kapıya bakıyordu. Bu halde kâğıdı açtı. İçinde bir kadın kalemiyle yazılmış dokuz satır yazı vardı.

Derhal imzaya baktı. Gözlerine inanamıyordu. Mümkün değil bu bir hakikat olamazdı, çünkü imza yerinde “Sizi cidden seven Makbule” yazılı idi. Güya şu imzayı teşkil eden on beş harf ateşten imiş gibi gözlerini yakıyordu. O kâğıt Cehennem'den çıkmış bir alet-i azap imiş gibi gözlerini kavuruyordu.

(27) Gözleri karardı. Hiçbir şey görmez, duymaz, anlamaz ve hissetmez bir hale gelmiş, adeta bir heykel gibi donmuş kalmıştı. Üç dört dakika bu halde kaldıktan sonra bir azim ceddi ile, büyük bir metanet-i kalp ile kendini toplayarak tezkereyi okudu.

Bunda Makbule Baha Bey'e cevap veriyordu, beyin ilan-ı aşk ve arz-ı muhabbeti hâvî yazdığı bir tezkereye mükabil ilan-ı aşk ediyor, fakat Pakize Hanım'ın mevcudiyeti cihetiyle bu aşkı unutmak, kalbin en derin bir köşesinde saklamak icap edeceğini söylüyor, o var iken sizinle benim izdivâcım nasıl mümkün olur diyordu.

Pakize Hanım bu kâğıdı yine zarfa koydu, diğer bir kâğıt alarak açıp baktı, o da aynı imza-yı havayî bir tezkere idi. Bu yolda yedi tezkere vardı. Bu tezkereler gece bahçenin duvarından aşmak suretiyle nasıl birleşileceğini, ne yapmak lazım geleceğini, Pakize'yi baştan savmak çarelerini, velhasıl büyük bir entrika projesini muhtevî eylediler.

Pakize Hanım kâğıtları toplayıp yerine koydu, yalnız fotoğrafı yatak odasında borunun üzerindeki aynaya dayayıp bıraktı. Bundan maksadı beyin ayılıp kalktığı zaman orada görmesi idi. Çünkü kendi ittihâz edeceği hatt-ı hareketi zihninde kararlaştırmıştı.

(28) İşte Pakize için en büyük felaket o dakikadan itibaren başlamıştı. Kayınvalidesinin, kendisini öz evladı gibi seven Hayriye Hanım'ın vefatı ile cerihadâr olan kalbini Nerime'nin tevellüdü teşfiye etmeye başlamış iken pederinden kalan hanesinin, teknil-i eşyasıyla beraber muhterik olmasını ve onu müteakip validesinin irtihali ceriye-yi kalbini daha ziyade kanatmış, tamamıyla iltiyampezir olmayan yarayı yeniden açmış ise de zevciyle kerimesi arasında, bu iki muhabbet ü şefkat sayesinde bir dereceye kadar taslityâb olmaya başlamıştı. Onun için dünyada zevciyle kerimesinden başka bir şey mevcut olmadığı halde şimdi en büyük rükun-ı saâdeti olan meveddet-i ailenin yıkıldığını görüyordu.

Sabah olup Baha Bey aklını başına topladığı zaman onunla ilk defa olarak münazaraya karar vermişti. Saadetini, aile şeref ve haysiyetini elinden aldırılmayacak, onu, yavrusunu müdafa edecekti.

Nerime'nin karyolası yanına koyduğu bir koltuk sandalyesine oturmuş olan valide, saadetinin müşkü'l sayânesi zanneylediği çocuğu müşfikâne temâşâ ederek düşünüyordu. Nihayet sabaha karşı, uykudan ziyade bittabîden neşet eden baygınlık nevinden bir gaflete dalarak bela ihtiyar o güzel gözleri kapanmış idi. Epeyce bir zaman bu halde **(29)** kaldı. Gözlerini açıp uyandığı zaman gündüz epeyce ilerlemiş güneş odanın ta ortasına kadar girmişti. Ses ve seda yoktu. Zevcinin medhûş olarak üzerine düştüğü kanepeye initalaf eden ilk nazarları orasının boş olduğunu gösterdi. Yerinden fırlayarak odaya gitti. Minderin üzerine koymuş olduğu ceket ile pantolon orada yoktu. Bey pek erken uyanmış, üstünü giyerek, kendisini uyandırmadan çıkıp gitmiş idi.

Pakize'nin hatırına Makbule'nin fotoğrafı geldi. Yatak odasına avdetle aynanın önüne geldi. Fotoğraf orada değildi. Demek ki bey onu da almıştı.

Beyin âdetine muhalif olarak bu kadar erkenden kalkıp kendine haber vermeden savuşup gitmesi hayretini, merakını mûcib olmakla beraber günâ müşâfeheye, münazaraya meydan kalmayarak sıvışması bir dereceye kadar badî-yi memnuniyeti oluyordu.

İnsan katiyen bildiği bir haber-i felaketi biraz geç almak ile müteselli olur. Pakize Hanım da saadetinin uçtuğunu biliyor, ancak bunu beyin lisanından, biraz sonra duymayı arzu ediyordu. O sırada bir hizmetçi odaya girerek Pakize Hanım'a şimdi postacının getirdiği beyanıyla bir mektup verdi. Zarfın üzerindeki yazı Baha Bey'in yazısı idi. Daima düzgün ve güzel olan bu yazının, satırın biraz geri olması nazar-ı **(30)** dikkatini celp etti. Çünkü bu hal, yazıyı yazar iken adap ve ceddanînin taht-ı tesirinde olduğunu gösteriyordu.

Pakize Hanım beyin bu mektubunu görünce kalbi müteheyyci oldu, rengi soldu, elleri titreyerek zarfi açıp mündericât atf-ı nazar etti.

Mektup şöyle yazılmıştı:

“Hanım Efendi!

Size artık böyle hitap eylediğimden dolayı beni mazur görürsünüz. Aylardan beri mecruh kalbinizi bütün bütün parçalamamak için sakladığım bir sırrı dün gece tesadüfen

size anlatmış olduğumu bu sabah gördüm. Artık vicdanımı müstağrik-i azap eden, içimi yiyip bitiren sırrı ketm etmeye lüzum görmedim.

Kanlıca'ya geldiğimizden beri kalbimden muhabbetiniz tamamıyla zail oldu. Bittesadüf gördüğüm bir kadın kalbime sizin üç seneden beri işgal eylediğiniz yeri tuttu. Bir odada iki misafir oluyor fakat bir kalpte iki muhabbet mümkün değil yerleşmiyor.

Sizi hakikat-i mesebden haberdar etmeksizin sevdiğim kadını almak fikrine düştüm. Fakat bu da, o taraftan gördüğüm muamele-yi reddiye üzerine kabil olamadı, saadetimi temin edebilmek için yegâne çare onunla izdivaç etmek olduğunu bildiğim halde sizi bedbaht etmemek için şimdiye kadar kendimi cebr ü tazyîk ederek (31) sükut ettim. Yine sükut edecektim. Lakin dün akşam, tesir-i yes ve tesirle içtiğim içki bu sırrın tezahürüne hizmet eyledi. Bundan sonra saklamak ve sizinle meseleden haberdar olduğunuz halde bir arada yaşamak imkânsızlığını takdir ederek size şu mektubu yazmağa karar verdim.

Metanet-i ahlakiyenizi, ciddiyet-i tabinizi, kendi hissiyatınıza daima hakim bulunduğunuzu bildiğim cihetle mukteza-yı talihe mefîn olarak ser fûrû etmenizi tavsiye ederim. Henüz gençsiniz, güzelsiniz, ihtimaline benden başka biriyle bahtiyar ve mesut olabilirsiniz. İşte bunun içindir ki sizi şu dakikadan itibaren hür bırakıyorum. İkamet ettiğiniz yalüyı, bu gün bedelini vererek namınıza mübaya'a edeceğim. Mefruşâtı, mevcut eşya cümlesi sizindir. Kerimemi, validesinin aguş-ı şevkatinden ayırmamak için size bırakıyorum. İsteddiğiniz gibi terbiye ediniz.

Onun terbiyesiyle iştigal ederek yalnız hayat geçirdiğiniz müddetçe her mah bir vasıta-yı münasebe ile size yirmi lira göndereceğim.

Artık beni unutunuz. Görmeye teşebbüs etmeyiniz. Bu andan itibaren aramızda bir münasebet kalmamıştır.”

Pakize Hanım bu mektubun ilk fikrasını okuduğu anda düştüğü girdab-ı felaketin ne kadar derin olduğunu anlamış, gözleri kararmış, dünyayı son derece muzlim görmeye başlamıştı.

(32) Pakize Hanım, idama mahkûm olan bir adamın ferman-ı katlini kendisi okuması kadar ağır bulunan bu mektubu bir türlü ikmal edemeyeceğini zannediyordu, çünkü dimağında bir çok müellim-i efkâr ve mütâlaatın şiddetle tesâdümünden bir sersemlik, bir uğultu peyda olmuş, kendi mevcudiyetini bile idrak edemeyecek bir hal gaşy ve bîhûşîye düşmüştü.

Aklı; okuma, alt tarafı seni daha fena bir felakete maruz olduğunu gösterecek diyor, kalbi; oku, belki medar-ı teselliyet bir cümle bulursun söylüyordu. Akıl ile kalbin mücadelesi çok sürmedi. Kalp galebe etti. Pakize Hanım da bütün metanet, bütün cesaretini toplayarak mektubu nihayetine kadar okudu.

Birkaç dakika oturduğu yerde bilhareket durup düşündükten sonra birden bire ayağa kalktı. Yapacağı işe zihninde tamamıyla karar vermişti.

Yazı masasının başına geçerek eline bir kalem ve kâğıt aldı, şu kısa tezkireyi yazdı:

Bey Efendi!

Cebinizden eser-i kaza olarak düşen evrakın arasında biltesadûf gördüğüm resim aylardan beri ahvalinizdeki tegayyürün sebebini bana anlatmıştı. Sizden bugün şifahen bu yolda sözler işiteceğimi hesap ediyor ancak sabah erkenden hanenizden (33) kaçarak mektup yazacağınızı ümit etmiyordum.

Şimdi bu hususta yanıldığımı anladım. Bundan müteessir oldum dersem yalan söylemiş olurum. Ancak bu teessürüm beni ilkâ eylediğiniz hal-i esefâne ki değil, bir adamın bu derece sükûtunu gördüğümedir.

Bey Efendi! Mademki Makbule Hanım'ı görmüş, sevmiş, almaya karar vermişsiniz, bunu şimdiye kadar çoktan -cesaret-i merdane irâesiyle- açıktan açığa söylemeli, beni haberdar etmeliydiniz.

Mamafih beis yok, yine bu mektubunuzla gösterdiğiniz açık sözlülüğe karşı teşekkür ederim.

Yalnız üç buçuk senedir zevceniz, refika-yı hayatınız bulunduğum halde benim nasıl bir kadın olduğumu, ne fikr ü histe bulunduğumu anlamamış olduğunuza teessüfler ederim.

Reviş eş'ârınıza, mektubun fikra-ı ahiresine nazaran beni yalı ile, aylık ile aldanır, sadaka nevinden verilen bu gibi şeylerle geçinmeye tenezzül eder bir mahluk zanneylediğiniz anlaşılıyor.

Bilmiş olunuz ki ben kerimemi de kendimi de her zaman kedd-i yemînimle besleyebilirim. Ne yalıya ve ne de aylığa ihtiyacım var. Bu yalı ile aylığı Makbule Hanım'a düğün hediyesi olarak takdim ediniz.

(34) Ben bugün gidiyorum. Emin ve rahat olunuz ki bu mektubumdan sonra benden bir haber almayacaksınız. Bir pederin şefkatinden mahrum olarak büyüyecek Nerime'ye elimden geldiği kadar hüsn-i terbiye vereceğim ve sizi la'netle yad etmesi için kızıma: "Baban ölmüştür. Onun için dua et." diyerek isminizi o yolda öğreteceğim.

Pakize Hanım, bu mektubu bir çok erkeklerde bile bulunmayan azim ve metânet ile kalemi titremeden, eser-i zaaf gösterir bir kelime ilave etmeden ikmal edip altına sade bir imza vücu' eyledikten sonra bir zarfa koydu ve üzerine "Baha Bey'e" ibâresini yazdı.

Şimdi mektubu sahibine isâl etmek lazımdı. Baha Bey mektubunda mahal-i ikametini, adresini yazmadığı cihetle bu pek kolay değildi. Biraz düşünerek buna da bir çare buldu. Tekrar kalemi eline alarak şöyle bir tezkire yazdı:

"Hanım!

Muvaffakiyetinizi tebrik ederim. Tesîs etmek üzere bulunduğunuz lane-yi saadete cüzî bir zarar irâs etmemek maksadıyla sahne-yi mübârezeden çekiliyorum. Bu azmimi mubin yazdığım varakamı adresine isâl ederseniz benden ziyade onu memnun edersiniz. Mektubumu okuyup okumamakta muhtarsınız. Ancak mahalline tevdia mecburiyet-i vicdanınızı siz de takdir edersiniz."

Baha Bey'e yazdığı mektubu bu mektup ile beraber bir zarfa **(35)** koyarak üzerine "Makbule Hanım'a" kelimelerini yazdıktan sonra bir hizmetkâr ile gönderdi. hizmetkârın

odadan çıkmasını müteakip henüz uyanmamış olan Nerime'nin karyolası yanına giderek mini mini yavrunun pak, saf alnına kondurduğu bir buse-yi müşakkakâne ile onu uykudan uyandırdı.

Altı aydan beri dünyaya gelmiş, pederi hayatta iken yetim kalmış, dünyaya ilk adımını müteakip sahra-yı felakete düşmüş olan biçare yavrucak, her şeyden bihaber, gözlerini açar açmaz validesinin yüzüne bir melek gibi gülmüştü. O zamana kadar kendini zapt eden Pakize, o dakikadan itibaren ciğerparesinin geçirmeye mahkûm olduğu hayat-ı sefaleti, ka'rına düşmesi melhûz olan girdap-ı felaketi gözü önüne getirerek ahu gözlerinin köşelerinde toplanan iki inci tanesi, sedef gibi beyaz yanakları üzerinden yuvarlanarak masumun yüzüne düştü. Nerime'yi yatağından çıkarıp kucağına aldı. Artık bütün muhabbet ve şefkatini ona hasr edeceği bu nazik ve narin vücudu son derece bir müddetle sinesine basarak ağladı... ağladı...

Tatlı tatlı meme emmekte bulunan çocuk gâh gâh yüzüne düşen sıcak gözyaşlarından müteessir ve müteezzi oluyor imiş gibi gözlerini kırıyor ve çehresini oynatıyordu.

Pakize kızını doyurduktan sonra tekrar karyolasına **(36)** koyup uyuttu, sonra kalktı, cihâz olarak getirdiği eşyadan mütebâki her ne var ise topladı. Gelin olduğu zaman verilen hediyeleri, hatta yüz görümlüğü olan pırlanta broşu borunun gözüne koyup kilitledikten sonra anahtarı beye verilmek üzere cariyeye teslim eyledi. Kızlık zamanından kalma birkaç parça elmasını çantasına koyup üstünü giydi ve çarşaflandı. İskeleden çağırttığı üç hamala topladığı eşyayı tahmîl eyleyip Nerime'yi kucağına alarak hamallarla beraber yalının arka kapısından çıktı.

Hanımın bu hareketinden yalıda bulunanlar bittabî bir şey anlayamamışlardı. Hayretle birbirinin yüzüne bakıyor, “Ne olmuş? Ne var?” gibi cevapsız kalan sualler irad ediyorlardı.

Pakize Hanım kapıdan sokağa çıktığını müteakip geri dönerek son bir nazarla dört ay kadar mesudane yaşadığı bu haneye veda eyledikten sonra süratle yürüyerek iskeleye gitti. Yediyi yirmi beş geçce hareket eden vapurla köprüye çıkarak oradan bir arabaya bindi.

Sultanahmet'te Firuz Ağa Mahallesi imamı Hacı Hasan Efendi'nin zabtiye nezareti karşısındaki hanesine azimet eyledi.

(37) O mahallede doğmuş, büyümüş olduğundan İmam Efendi'nin zevcesi Hacı Hanım'ı validesi gibi sever ve o da Pakize'yi kendi evladı addederdi. İşte başını sokacak bir yer buluncaya kadar orada misafir olmayı münasip görmüştü.

III

(38) Baha Bey sabaha karşı uyanmıştı. Kanepede üzerinde, geceliksiz yattığını görerek düçar-ı hayret olup düşünmeye başlamıştı. Başında bir ağırlık, vücudunda büyük bir kırıklık vardı. Kalkıp oturdu. Düşünüyordu. Akşam biraz çokça içmiş olduğunu tahattur ediyor ise de buraya ne vakit ve nasıl geldiğini bilmiyordu. Yatağına yatmak üzere ayağa kalktı. Karyolada kimse yoktu. Kimsenin yatmamış olduğu da henüz bozulmamış olmasıyla anlaşılıyordu. Zevcesi nerde olabilirdi?

Pakize Hanım öteki odada uyumuş kalmış olmasını düşünerek uyandırıp yatağa getirmek üzere diğer odaya gider iken aynanın önünde mevzu-yı fotoğraf gözüne ilişti. Cebinde mektupların arasında olan bu resmin orada bulunması kendisine derhal işi anlattı. Her sır, Pakize'nin malumu olduğundan böyle ketm ve ihfâya lüzum kalmamıştı.

(39) Bâhusus o fotoğrafın öyle meydana konulmasındaki maksadı derhal teyakkun ederek sabahleyin kopacak kıyameti düşündü. Ne kadar inkar etse Pakize Hanım'ı mümkün değil ikna edemeyeceğini biliyordu. O halde tam bu fırsattan biistifade işi bütün bütün meydana dökmek ve Pakize'yi terk ile sevdiği Makbule'nin harim visaline vasıl olmak fikrine düşerek yatmaktan sarf-ı nazarla üstünü giydi. Henüz güneş doğmadığı halde resmi aynanın önünden alarak yalından çıkıp iskele başındaki kahvehaneye gitti. Malumumuz olan mektubu yazıp kahveci çırağıyla gönderdikten sonra ilk vapurla İstanbul'a indi.

Akşam olduğu zaman köprüden son vapurla Kanlıca'ya avdet ederek doğruca Makbule'nin ikametgâhına azimet etti. Mezbure'ye artık izdivaçlarına hiçbir mani kalmadığını anlatarak ertesi gün akd-ı nikah edilmek şartıyla mümkün olursa o geceyi

orada geçirecek, hanımı buna irzâ edemediği takdirde kendi yalısının selamlık dairesinde zevcesinin haberi olmaksızın yatacağı. Hanenin önüne vasıl olduğu zaman ale'lusul ufak bir ıslık ile vurduğunu haber vermiş, pencereden bir tıkırtı ile cevap almış, bir dakika sonra bahçe kapısı açılarak Baha Bey yine her zaman olduğu gibi içeri alınmıştı. Ancak bu defa (40) kapıyı açan dadı değil bizzat Makbule Hanımdı. Baha Bey içeri girip kapıyı kapattıktan sonra sevdiğini orada deragûş etmek, lalgûn dudakları üzerine ateşin bir buse kondurmak istedi ise de mekkâr kadın birdenbire arz-ı teslimiyet-i menfaati mamûlesine muzır olduğunu takdir eylediğinden bir adım geri çekilerek dedi:

- O! O! Ben o kadar aceleye hiç gelemem, içeri buyurunuz da görüşelim. Sonra icab ederse her şey olur.

Baha Bey her gece bahçede altında oturdukları leylâk ağacına doğru yürüdüğünden Makbule Hanım, bir tavr-ı şühâne ve dil-i aşûb ile:

- Hayır beyim! Bu gece oraya değil içeriye salona gidelim. Çünkü görüşeceğimiz şeyler biraz uzunca olacak. Bâhusus okunacak kağıtlar var. Bahçede mehtab bana kâfi değildir.

Makbule o güne kadar Baha Bey'i hep bahçede kabul etmiş ve katiyen hane-i derûnuna ve bâhusus odasına almamış olduğundan bu gece içeriye salona gidelim demesi fevkalade mûcib-i hayreti oldu. Baha, kendisine karşı bir eser-i muhabbet ve temayül manası verdiyse de "Okunacak kağıtlar var." sözüne bir mana veremiyordu. Acaba bu kâğıtlar neydi?

(41) Makbule, Baha Bey'in elinden tutarak salona girdiler. Kadında o gün bir ağırlık, bir ciddiyet tavrı vardı. Mezbure'de o ana kadar görmediği bu hal Baha Bey'i bütün bütün düşündürüyor, mutlaka mühim bir şey olduğuna hükmediyor ise de arzusuna menâfi bir haber almaktan korkarak suale bir türlü cesaret edemiyordu. Hanımın salonda gösterdiği koltuk sandalyesine oturdu.

Makbule Hanım masanın üzerinde bulunan bir zarfı alarak beye verdi. Dedi ki:

- Zevce-yi metrûkenizden...

Baha Bey, Pakize Hanım'ın mektubunu okuduğu zaman biraz müteessir oldu. Bu tesiri onu hala sevdiğinden kendince büyük bir ulu cenap farzelediği yalığı, yirmi lira maaşı terk ederek gidip sefalete düşeceğinden dolayı olmayıp ümit eylediği gibi teşekkür edilmek, hiç olmazsa sükût ile kabul olunmak lazım gelen bu derece büyük bir lütfun tahkîr edilip terk olunmasındandı. Pakize'nin kullandığı lisan kibrine dokunmuştu. Mamafih bu tesir çok sürmemişti.

Makbule Hanım'ın, Baha Bey'e kendisine olan muhabbetinin ciddi olduğunu bu sûretle isbât eylediğinden dolayı beyân-ı teşekkür ve memnuniyet etmesi beyi cesaretlendirdiğinden ba'de akd icrâ edilmek üzere (42) o geceyi orada geçirmesine müsaade talebinde bulundu. Hanım için akiddeden evvel değil bir ve hatta birkaç geceler beraber geçirmek haiz-i ehemmiyet bir şey değil ise de Baha Bey'i dam esaretine düşürmekten maksadı onu mümkün olduğu kadar çabukça yolmak bulunduğundan pek kolay değil adeta pek güçle bile kablü'l nikah teslimiyye muvaffakati menâfi görür idi. Binâenaleyh bu talebin kâbil-i isâf olmadığını, hatta ısrar eylediği halde bütün bütün katı münasebeti bile göze aldıracağını pek ciddi bir tavırla söyledi.

Arzu olunan bir şeydeki müşkülât arzuyu teşdîd eyler. İnsanın, vusûlden memnu' olduğu şeye rağbet ve meyl ziyade olur. İşte bu sayede Makbule Baha Bey'i bütün bütün kendine inkiyâd ettirmeye muvaffak olmuştu.

Baha Bey, o geceyi orada geçirmek mümkün olamayacağını katiyen anladıktan sonra ertesi gün akdın icrâsı hususunda bazı mukarrerât ittihâz ile bir saat kadar orada kaldı: ba'de yalısına avdetle dairesinde ve kendi karyolasında yattı. Odasına girdiği zaman Pakize'nin hayali gözü önüne gelmişti. Yatakta on dakika kadar bîcareyi düşündü. Nihayet mücevheratı onu senelerce yaşattırarak kadar büyük servet olduğunu ve binaenaleyh düşünmek abes bulunduğunu düşünerek ertesi gün icra edeceği şeylerle iştigale başlayıp bir saat sonra derin bir uykuya dalmıştı.

(43) Ertesi gün alessabah Baha Beyle Makbule Hanım'ın akdi icra edildi. Baha Bey, Makbule'nin ikinci zevci idi. O gün hanım yalıya gelin geldi. Pakize Hanım'ın terk

eylediği lâakal büyük liralık mücevherât mezbureye intikal etti. Pakize'nin yatağında artık Makbule yatıyor, oturduğu yerlerde o oturuyordu.

Baha Bey yalayı Pakize'nin gönderdiği mektupta söylediği gibi satın aldı. Fakat müşterinin ismi Pakize değil Makbule idi. Makbule zevcine her türlü arzu ve amâlini tervâc ettirebilmek için onu şimdiye kadar yaşayamadığı bir hayat-ı sefahat ve zevkte yaşatmak lazım geldiğini bildiğinden zifafın ertesi günü akşamı denize nazır salonda pencerenin önüne gayet mükemmel bir işret sofrası ihzâr etmiş ve karşı karşıya oturarak işret etmeye hafif hafif terennüm eylemeye başlamıştı.

Makbule zâhirde yalnız beyin zevkini, istirahatini düşünüyor, ondan başka her şeyi ihmal ediyordu. Fakat bütün bu haller birer dâm-ı igfâl idi. Henüz on beş gün geçmemiş idi ki Baha Bey bütün emlakını, eşyasını yalnız Bedesten'deki dükkânları ve bankadaki nakiti müstesna olmak üzere zevcesine vermişti.

Hanım, artık beyden fazla bir şey koparmak ihtimali kalmadığını görünce muameleyi değiştirdi. En ufak bir arzusuna karşı (44) feda-yı hayata hazır imiş gibi davranmakta olan Makbule, artık en büyük arzularına, ricallerine bile ehemmiyet vermez olmuştu. Bittabî zevc ve zevce arasında imtizacsızlık baş gösterdi. Hemen her gün kavga ve niza' eksik olmuyordu. Bir gün Baha Bey, çokça işret etmiş adeta sarhoş olmuştu. O sırada verdiği mal ve mülkün istirdât etmek yine kendi elinde olduğunu nasılsa ağzından kaçırmaması Makbule'yi derin derin düşündürmeye başladı. Mekkâr kadın o gece sabaha kadar uyuyamayarak düşündü, ne yolda hareket edeceğine karar verdi.

Üç gün sonra Makbule hazırlanmış ve çarşafını giyinmiş olduğu halde beyinin yanına gelerek İstanbul'a gideceğini ve belki akşam gelmeyeceğini beyan edip çıkıp gitti. Baha Bey son günlerde geçirdiği hayattan o kadar bîzar olmuştu ki zevcesinin kalkıp gitmesini bir saadet telakki ediyor, aylarca gelmemesini arzu ediyordu. Binaenaleyh Makbule kendince geniş bir nefes aldı.

O akşam odasında yalnız başına oturup Pakize Hanım zamanındaki mesut hayatıyla şimdi geçirdiği cehennem hayatını düşünüyor, kendi kendini telkin ediyordu. Bu halde pencerenin önünde uyuyakalmış idi.

Ertesi gün saat beş olduğu halde beyin odasından **(45)** çıkmadığı büyük kalfanın nazar-ı dikkatini celp eylediğinden yukarı kata çıkmış ve aralık bulunan oda kapısından içeriye bakmıştı. Gördüğü medhuş manzaradan fena halde ürkerek bağırmaya başladı. Mezbure'nin bu canhıraş sayhasına koşan diğer cariyeler oda kapısını iterek içeri girdiler ve cümlesi müthiş bir halde geriye çekilmeye mecbur oldular.

Baha Bey odanın ortasında kanlar içinde yatıyordu. Cerihasından halının üstünde büyük bir leke teşkil edecek kadar akan kan pıhtılaşmış olduğundan fa'l-i katlin epeyce uzun zaman evvel daha gece iken icrâ edilmiş olduğu anlaşılıyordu. Uşaklardan biri polis merkezine gönderilerek komiser efendiye ihbar-ı keyfiyyet olunmuştu. On dakika sonra karyenin tabibi ile iki polis refakatinde olarak komiser eve gelmiş maktûl muayene edilerek göğsün sol tarafından vurulan sivri ve uzun bir bıçak kalbe kadar nüfus eylediği cihetle vefatın ani olduğu anlaşılmıştı.

Ba'de komiser efendi tarafından odada icra olunan tetkikat neticesinde katlin sirkat kasdıyla ikâ' edildiği tahakkuk eyledi. Çünkü boru kırılmış ve büyük kalfanın ifadesine nazaran içinde bulunan büyük liralık mücevherat aşırılmış olduğu gibi beyin altın saat ve kordonu, pırlanta yüzüğü, para cüzdanı, evrakı **(46)** alınmıştı. Hırsızların yalıya bahçeden geçerek girdikleri ve yine o süratle kaçtıkları anlaşılıyordu.

O sırada Üsküdar mutasarrıflığından vârid olan tabip ile memurîn adliye tadkikat lazımeyle bil'icrâ maktulün defnine ruhsat verilmiş olduğundan cenazenin kaldırılması için Makbule Hanım'ın avdetine intizar ediliyordu.

Saat yedi vapuruyla avdet eden Makbule Hanım yalıya girer girmez saçlarını yolmaya ağlayıp sızlamaya başlamış kendisi için ümid-i saadet kalmamış gibi ye's nevmidi gösterdiğinden herkes mezburenin bu teessür-i fevkaladesinden dolayı ona son derece acımaya başlamışlardı.

Bir gün sonra cenaze kaldırılıp Eyüp Sultan'da valide ve pederin kabri civarına defnolundu. Zabıta katillerin terhisıyla meşgul olduğu sırada varis yegane olduğu ispat olunan Makbule Hanım Baha Bey'in servetine konuyordu.

IV

(47) Pakize Hanım, İmam Hasan Efendi'nin hanesine geldikten iki gün sonra Süleymaniye civarında Taş Mektep Sokağı'nda iki odalı bir hane isticâr ederek eşyasını oraya nakletmiş ve elmaslarından bir parçasını satarak bazı mefruşat ile icap eden şeyleri almış idi.

Kendi hanesine yerleşip Nerime'yi mini mini, beyaz ve temiz keten çarşaflarla mestur karyolasına yatırdıktan sonra -en ziyade kerimesinin istirahatını temin edecek şeyleri mübayaa etmişti.- bir sandalyeye oturup düşünmeye başladı. O andan itibaren bir program dairesinde yaşamak, mahzun ciğerparesini, yegâne hedef-i şefkat ve muhabbeti olan kerimesini güzel yaşatabilmek için esbâb-ı ma'îşeti istikmâl eylemek lüzumunu derk ediyordu.

Hacı hanımın delâletiyle bir gün ol bedestene gidip Hacı Ahmet Efendi nâmında bir zata gösterdiği elmaslarının yüz yirmi lira kadar bir para getireceği anlaşılmış olduğundan bu para ile (48) bir müddet geçinmek mümkün ise de bir taraftan gelir olmadığı halde bunun da nihayet yeneceğini ve işte o zaman sefalet ve zaruret yüz göstereceğini tefekkür ediyor, şimdiden hiç olmaz ise masarif-i rûzmerresine tekabül edecek bir iş bulmak lüzumunu teyakkun ediyordu.

Kızlığı zamanında validesinin kendisine bir aile reisinin bilmesi icap eden hidemat-ı beytiyyenin kafesini öğretmiş olmasından dolayı dantela, oya, dikiş gibi şeyleri pek mükemmel bildiğinden bunlarla meşgul olarak mevcut sermayesine muavenet etmeye zihnen karar verdiğiinden ertesi günü çarşıya çıkıp bir sünger makinesi almış ve mahalleye ilk geldiği zaman en evvel ziyaretine gelerek ona bir suretle vaad-ı muavenette bulunan komşusu Fatıma Hanım'ın delaletiyle Yağlıkçı Nihat Efendi namında bir zatın dikişlerini dikmeyi taahhüt eylemişti.

Nihat Efendi Çarşı-yı Kebir'de iki yağlıkçı dükkânının sahibi elli-elli beş yaşlarında, gayet terbiyeli ve namuslu bir zat olduğundan Pakize Hanım'ın bu sene de zevcinin vefatından dolayı el işleriyle geçinmeye mecbur olmasına terahhum ederek her iki dükkânına lazım olan eşyayı ona diktirmeyi ve dantela ve oya gibi şeyler yaptırmayı vaad

eyledikten başka genç ve güzel bir kadının her gün çarşıya çıkmasına lüzum kalmamak için de oğlu ve ustasıyla dikişleri aldıracağını (49) söylemiş, don ve gömlek dikilmek üzere o gün iki top patiska vermiş idi.

Pakize, hanesine avdeti müteakip hemen işe başlamıştı. Kerimesine bakmak, yemek pişirmek, ortalığı süpürmek gibi bir tek kadının teknil bir gününü işgal edecek olan hizmetleri kemal-i sürat ve maharetle ikmalden sonra makinesinin başına geçiyor, karyolasında rahat eden kerimesine ara sıra uzun bir nazar-ı şefkat atfederek gece yarlarına kadar dikiş dikiyordu. Bu suretle bir hafta zarfında vücuda getirdiği işten yüz kuruş kadar bir para kazanıyordu.

Mübâreze-yi hayat meydanına atılarak tedarik medar-ı maişet gibi birçok erkekleri zebun eden meşak ve mezahim ile cesurane uğraşmakta olduğu sırada idi ki zevci Baha Bey'in akıbet-i faciasını gazetelerde okudu. Müteveffânın yegâne varisi olan Nerime'yi meydana çıkarıp o servet ve samandan hissedar olmak zamanı gelmiş olduğunu İmam Efendi'nin zevcesi Hacı Hanım dermeyân eylemiş olsa da Pakize bu hayat-ı saiyâne ile geçinmeyi mahkemelerde dolaşmaya müreccah gördüğünden, bâhusus bi'larza terk eylediği emval ve eşyaya yeniden malik olmak teşebbüsünde bulunmayı gurur neseviyyetine menafî bulunduğundan hiçbir şey yapmayı sükut etti. Ancak Baha Bey'in maktulün vefatı meselesi son derece mûcib-i teessürü (50) olmuş ve ona bir miktar gözyaşı döktürmüştü.

Bu halde aylar geçti. Pakize çalışıyor, hiçbir dakikasını boşa geçirmiyor, elmaslarını satmaya mecbur ve muhtaç olmaksızın, fevkalade idare ile geçindikten başka her ay biraz da para arttırıyordu.

Artık Nerime üç yaşına girmişti. Baha Bey'in vefatından beri iki buçuk sene geçtiği cihetle bir müddet bütün İstanbul halkının mucip merakı olan cinayet unutulmuş ise de Pakize bunu daima derhatır ediyor, bir türlü unutmuyordu. Namus ve iffeti, çalışkanlığı bütün mahalle halkının mazhar-ı takdir ve tahsini olduğundan civar gençlerinden zuhur eden bir iki talip-i izdivaca münasip surette cevab-ı red vermişti.

O sırada yağlıkçı Nihat Efendi vefat etmişti. Dükkânlar ile sermayesi ve işi oğlu Refik Efendi'ye kalmış ve evde pederi gibi Pakize Hanım'a iş vermekte devam etmekte bulunmuştu. Fakat Refik Efendi genç ve tecrübesiz olmakla beraber epeyce mühim bir servetin sahibi olduğundan bilistifâde etrafına toplanan birkaç dalkavuk ile alem-i zevk ve safaya dalmış, sermayesini mahvetmeye başlamış olduğundan dükkânlarda eskisi kadar iş görülmez olmuştu.

Pakize Hanım çarşı işi görmeye başladığı zamandan beri **(51)** fırsat buldukça dantela ve oya gibi şeyler de yapmak sûretiyle musarrafları zarûriyesini teminden başka dört sene zarfında seksen lira kadar bir para da arttırmış olduğundan elmaslarıyla beraber yüz lirası olmuştu. Bu parayla kendisine ufacak bir hane almak fikrine düşerek bu arzusunu Refik Efendi'ye açmış ve bu hizmeti dirîğ etmemesini rica ile elmaslarıyla parayı mumaileyha teslim ve tevdi' eylemişti.

Refik Efendi pederinin vefatından beri geçirmekte olduğu hayat-ı sefihânedan dolayı son derece ihtiyaç içinde bulunduğundan Pakize Hanım'ın parasını da sarf ve mahv etmiş ve yirmi gün sonra da ilân-ı iflâsa mecbur olmuş idi ki bu hal Pakize Hanım için gerek nakid-i mevcûdînin mahv olmasından ve gerek medâr-ı maişet olan işin kapanmasından dolayı büyük bir darbe olmuştu. Hele ilan-ı iflâsından on gün sonra Refik Efendi'nin intiharı bîçare kadını bütün bütün ye'se düşürdü.

Yeniden bir iş bulmak ve medâr-ı maişet tedarikine çalışmak icap ediyordu. Dört beş senedir çarşıda gördüğü işlerinden diğer yağlıkçılardan dikiş almak müşkül değil idiyse de Nerime'nin kızamık hastalığına müptela olması bîçare valideyi şaşkırtmış, haftalarca kerimesini bakmak ve tedavi etmekle meşgul olmaya mecbur kaldığından dolayı makinesini satıp bedelini sarf eylemişti.

(52) Nerime ifâkat buldu. Fakat otuz iki gün devam eden eyyâm-ı maraz ve nekâhet, Pakize'yi iki aylık hâne kirasını veremeyecek bir hale getirmiş olduğundan ev sahibi kapının önüne gelip ya paraları vermesini veyahut evden çıkmasını söylemiş ve hanımı gayet müşkül bir vaziyete düşürmüştü.

Pakize Hanım kerimesinin hastalığı zamanında geçirdiği üzüntü, çektiği zahmet ve zarûretle bîtâp kaldığından, hususiyle elinde makinesi olmadığı cihetle hemen dikişe başlayıp telâfi-yi mâfâta imkam olmadığından dolayı düşünmekte iken hâne sahibinin kapının önüne gelerek bağırp çağırmasından fevkalade müteesir olmuş, adeta hastalanmış idi. Mamâfih yine çalışmak, borcunu vererek kuvvet-i lâyemût geçinmek için eliyle dikiş dikmekten başka bir çaresi olmadığı cihetle Nerime'yi komşu Fatma Hanım'a tevdi' ile çarşıya çıkmış ve merhum Nihad Efendi zamanında tanıdığı birkaç yağlıkçı dükkânına başvurarak biraz iş almıştı.

Artık gece gündüz çalışmak ve dikmek suretiyle ancak günde üç kuruş kadar bir şey kazanabiliyor ve bununla havâic-i zarûriyeyi bile tedarik edemiyordu.

Komşu Fatma Hanım'ın delaletiyle tahta silmek ve çamaşır yıkamak gibi bazı hizmetlerde bulmuş ve bunlardan birkaç para almaya başlamış ise de bu kadar yorgunluğa tâbâver mukâvemet olamayarak **(53)** çok geçmeden yatağa düşeceğini hissediyordu. Ma'hazâ yine çalışıyordu.

Dünyada hiçbir sırrın mahfî kalmadığı malumdur. Pakize Hanım'ın yağlıkçı Nihad Efendi'nin intihar eden sefih oğlu nezdinde mahsul mesâîsinin mahv olduğu, kerimesinin hastalığı hasebiyle bir ay kadar iş göremediğinden son derece zarurete düştüğü bütün mahalle kadınları arasında şayi' olmuş ve bu havadis kadınlardan erkeklere intikal etmişti. Her felaketten kendisi bir istifâde, bir menfaat temin etmek fikrinde bulunanlar eksik olmaz. İşte bu cümleden olup bir iki seneden beri Pakize Hanımla izdivaca talip olduğu halde cevâb-ı red almış olan mahalle muhtar-ı sâniyesi Hüsnü Efendi komşu Fatma Hanım ve ustasıyla yine teklif-i izdivac eylemişti.

Biçâre kadın ne yapacağını şaşırılmıştı. Çalışıyor ve fakat mahsûl-ı mesâîsiyle yiyecek tedarikine bile imkan bulamıyordu. Çalışıyor fakat kış geliyordu. Bugün üç dört kuruşla kuvvet-i lâyemût geçinmek, kerimesini aç bırakmamak mümkün oluyor ise de yarın bu da mümkün olamayacaktı. Hava soğuyunca kim vere, her gün için ayrıca bir iki kuruş fazla masrafa ihtiyaç hâsıl olacaktı.

Kış geliyordu, fakat ne kendisinin ve ne kerimesinin arkalarına **(54)** giyecek bir hırkası, bir fanilas, ayaklarına geçirecek bir çorabı, bir terliğı vardı. Bunların cümlesini tedarik etmek, almak lâzımdı. Hele hane kirasını vermek elzem idi. Fakat nerden? Nasıl?

Düşünüyordu, düşünüyordu. Hüsnü Efendi ile izdivaca bir türlü zihni yatmıyordu. Çünkü dört-beş seneden beri oturduğu mahallede, kadınların dedikodularından muhtar efendinin son derecede ahlâksız bir adam olduğunu öğrenmişti. En ziyade korktuğı kerimesinin böyle ahlaksız bir adamın nezdinde düçâr olacağı rahatsızlıktı.

Bir gün Fatma Hanım gelmişti. Kızım Pakize Hanım sana güzel bir havadis getirdim diyerek kapıdan giren ihtiyar kadın bir sigara yapıp yaktıktan ve bir iki defa öksürdükten sonra dedi:

- Kızım, kış geliyor, her şeye ihtiyaç var, bâhusus ev sahibi dün bana haber göndermiş, îcâr üç ay olmuş, eğer verilmez ise mahkemeye gidecek, polis vasıtasıyla evi boşaltacak. Eşyayı da kiraya karşı zabt edecek.
- Vallah hanım valide, işte halimi siz biliyorsunuz. Ben çalışmakta kusur etmiyorum. Eğer sabır eder ise elbette parasını kazanır veririm. Eğer sabır etmez ise ne yapayım sokak ortalarında kalırım.

(55) Yok kızım. Benim o herifin sözlerini söylemekten maksadım sizi rahatsız etmek değil. Bir söz başlangıcı olmak üzere söyledim. Senin ne kadar namuskâr ve çalışkan olduğunu bilmeyen kimse yoktur. Fakat tâlihin hiç yok. Eğer paraların mahv olmasa idi bugün bir ev sahibi olur başını içine sokardın.

- Ne yapalım, kader böyle imiş!
- İşte, kızım. Hüdâ-yi ‘alîm gece gündüz seni düşünüyorum. Hüsnü Efendi ile izdivâcına tavsît eylediğim zaman, o herifin ahlâksızlığını bildiğim halde seni hiç olmaz ise biraz zahmetten kurtarmayı düşünüyordum.
- Teşekkür ederim. Beni kendi evlâdınız gibi sevdiğinizi biliyorum.
- Dün akşam üzere Mercan’daki konağına gitmiş idim. Hanım efendi sizi pek sevmiş, hani geçen gün çamaşıra gittiğin konak... Hanım efendi pek güzel, merhametli, insâniyetli hanımdır.

- Evet. Hatta bana o gün çok hürmet, iltifat etti. Doğrusu ya! Orada gördüğüm mu'âmeleden pek memnûn idim.

- İşte hanım efendi ile size dâir konuştuk. Sizin pek ziyâde okumuş, terbiyeli, nâmuslu, görmüş geçirmiş bir hanım olduğunuzu söylediğim zaman pek müteessir oldu.

(56) “Aman Fatma Hanım mademki öyledir, küçük kerîmeme mürebbiye olmak üzere Pâkize Hanımı bizim konağa getirir isen pek memnûn olurum.” dedi. Ben de bir kere size söylemeyi va'ad ettim.

- Pek güzel ama Nerîme var, onu kime bırakabilirim? Bir hizmetçi çocuklu olur ise gittiği yerde 'âdetâ bir yük demektir.

- Yok kızım öyle söyleme! Sen o konağa hizmetçi olarak gidecek değilsin, hanım efendinin küçük kızı yedi-sekiz yaşlarında, Nerîme Hanımla beraber oynar. Siz orada hoca hanım olacaksınız. Bizim gençliğimizde konaklarda hoca hanımlar vardı. Şimdi bunlara Frenkçe tuhaf bir şey diyorlar.

- Enestotitiris değil mi?

- İşte öyle bir şey, bir türlü dilim dönmüyor. Bu sözün Türkçesi “mürebbiye” imiş. Hoca hanım daha iyi değil mi idi?

- Lâkin...

- Sen benim sözümü dinle. Konak mükemmel, hanımefendi emsâlsiz. Emin ol ki rahat edersin. Seni bağlayacak değıller ya! İstedığın zaman çıkarsın. Üç lira ma'aş verecekler, bir aylık alır ev sâhibine borcunu verirsin. Nerime Hanım da bu kış sefil olmaz.

Pakize düşündü, kerîmesinin soğuklarda çekeceği (57) sefâleti göz önüne getirerek bu teklîfi kabûl eyledi. Ertesi gün Pakize Hanım Mercândaki konağa gitmişti. Kendisine ayrıca bir oda tahsîs edilmiş, hâne sâhibinin alacağı verilerek eşyası da Fatma Hanım'ın hânesinde bir odaya konulmuştu.

Kırk beş yaşlarında olan hanım efendi terbiyeli, merhametli, hayırhah bir kadın idi. Pakize Hanım'ı sevmiş, hakkında aldığı ma'lûmattan yüreği sızlamış olduğundan konakta hizmet ve ri'âyette kusur edilmemesini emr etmişti.

Hanım Efendinin on altı yaşlarında ‘İffet, sekiz yaşlarında Melek isminde iki kerîmesiyle Şevket Bey nâmında yirmi bir yaşlarında bir mahdûmu olup Pakize, Melek Hanımın mürebbiyesi idi. Melek Hanım mürebbiyesini, hele altı yaşlarında bulunan Nerime’yi o kadar sevmiş idi ki onlardan bir dakika bile ayrılmak istemiyordu. Pakize ilk def’a olarak mürebbiyelik ediyor ise de gördüğü terbiye ve Nerime’yi büyütme husûsunda geçirdiği tecrübe sâyesinde Melek Hanım’a pek güzel bakıyordu.

Konağa geldiğinden iki ay kadar geçmişti, bir gece yatağına girdiği zamân eline bir kâğıt ilişti. Bu, üzerinde tanımadığı bir yazı ile “Pakize Hanım’a mahsustur” ibâresi yazılı bir zarf idi. Merâk ile yatağından kalkarak zarfı açıp baktı; (58) imzâsız bir ‘ilân-ı muhabbet tezkeresi idi. ‘Acabâ kimden idi? Ne sûretle getirilmiş ve yatağına konulmuştu? Pâkize bunları düşünüyor, yine bir felâkete ma’rûz olmak üzere bulunduğunu his ediyordu.

Şimdi ne yolda hareket edecekti. Tezkerede cevap vermesi ricâ ve cevâbın yatağa bırakılması tavsiye olunuyordu. Pakize sabah olunca tezkereyi hanım efendiye göstermeyi düşündü ise de bu fikrinden pek çabuk vaz geçti. Çünkü hanım efendi yazıyı tanıyacak, bir gürültü çıkacak, kendi yüzünden konakta bir tatsızlık hâsıl olacaktı. Pâkize sükût etmeyi daha münâsip buldu. Cevap verilmemesi sâhib-i mektûbu teşebbüsünden vaz geçirecek zan ediyordu. Bîçâre bu gibi şeylerde ‘acemî olduğundan sükûtun kabûl ma’nâsını mutazammın olduğunu bilmiyordu.

Eretesi gece yatakta bulduğu ikinci mektup daha âteşîn yazılmış ve zîrine “Şevket” imzâsı konulmuştu. Küçük bey tarafından yazılmış olduğunu anladığı bu mektûba karşı şaşırıldı. Beyin gençlik sâ’ikasıyla böyle mektuplar yazması müsteb’id değilse de bunları oraya kim getiriyordu? Pakize yine hanım efendiye haber vermeye cesâret edemedi. Hanımın mağlub-ı muhabbet bir vâlîde olduğunu biliyor, evlâdla vâlîde arasında (59) bir kavga olmasına kalbi râzı olamıyordu. Bâhusus meselenin şuyu’undan kendi mütazarrır olacaktı. Hanım efendi, oğlu ile Pakize arasında bir münâsebet-i ‘âşikâne teessüre râzı olamazdı. Bunu men’ için uzaklaştırılacak biri var ise o da kendi olacaktı. Pakize buna râzı idi. Çünkü nezdinde en kıymetli şey cevher-i nâmûs idi. Ancak bu kış zamanında nereye gidecekti? Kerîmesini nerede ve ne ile barındıracaktı?

İşte bu tefekkürât üzerine hanım efendiye bir şey söylemedi. Birinci mektuba sükût ile yaptığı hatâyı anladığından nâzikâne bir cevap ile beye bu sevdâ-yı muhâlden ferâgat lüzûmunu anlatmaya karar vererekistirhâm yolunda yazdığı tezkereyi yatağa bıraktı. Ertesi gece yatakta bir şey yoktu. Pâkize, beyin sükûtunu fâl-ı hayr ‘ad ederek sevindi.

O sırada idi ki hanım efendi soğuk alarak hastalandığından celb olunan etibba-yı marazın zâtü’l cenab olduğunu beyân ve tedâviye mübâderet eylediler ise de hastalığa diğer hastalıklar da karıştığından yirmi bir gün sonra vefât etti. Pakize buna son derece müte’essir olarak pek çok ağladı. Üç gün sonra bir akşam bey efendinin hürmette bulunduğu sırada bâvasıta mürâcaat ederek artık kendisine müsâ’ade edilmesiniistirhâm eylemiş ve bey efendi ise Pakize’yi celb ile henüz vâlidesini (60) kayb eden Melek Hanım’ın birdenbire mürebbiyesini de kayb etmesinden pek müteessir olacağını dermeyân ile hiç olmaz ise iki ay daha kalmasını ricâ eylemiş olduğundan Pakize mürebbiyelikte devâma muvaffakat eylemişti.

Büyük bey o günden ‘itibâren kerîmesini görmek bahânesiyle sabah akşam Pakize’nin odasına gidiyor, orada kaldığı birkaç dakika esnâsında mürebbiyeye ‘âşıkâne, mütehassirâne ‘atf-ı nazar eyliyordu. Bu hâl, Pakize’nin nazar-ı dikkatinden kaçmıyordu. Çocukları uyuttuktan sonra geceleri kendi kendine saatlerce düşünüyor, konakta kalmaya muvâfakat eylediğinden dolayı nâdim oluyordu.

Bir gece bu yolda düşünmekte iken oda kapısı açılarak Şevket Bey içeri girdi. Bunu gören Pakize derhal ayağa kalktı, kalbi şiddetle çarpıyor, vücûdu titriyordu. Ağzını açacak kadar kudreti kalmamıştı. Şevket Bey yavaş yavaş ilerleyerek yaklaştı, yere diz çökerek titrek, niyâzkârâne bir sedâ ile:

- Pakize! Bana acı! Gençliğime merhamet et! Seni ilk gördüğüm günden beri geçirdiğim kâh ümmît ile mâlî tatlı ve kâh yeis ve nevmûdî ile dolu acı hayatı ta’rif edemem.

Pakize bir heykel gibi duruyor ve sükût ediyordu. Bey devamla:

(61) - İkinci mektubuma verdiğiniz cevap üzerine kalbime söz geçirmeye çalıştım, çok uğraştım. Lâkin mümkün değil hayâlinizi gözümün önünden, muhabettinizi kalbimden bir türlü uzaklaştıramadım. Çıldıracağım yahut intihâr edeceğim. İşte huzurunuzdayım, emr ediniz, yaşayayım mı? Öleyim mi? Hayat ve memâtım ağzınızdan çıkacak bir kelimeye bağlıdır.

Pakize şaşırmişti. Ne cevap vereceğini bilemiyordu. Lerzenân bir sedâ, müsterhimâne bir edâ ile dedi:

- Ricâ ederim gidiniz. Aramızda ne kadar derin bir girdap olduğunu düşünmüyor musunuz? Fakir, bîkes, hizmetçi makûlesi bir kadın ile sizin aranızdaki dağlar kadar farkı nazar-ı dikkate alınca beni bir bâziçe-i heves etmek istediğinize inanıyorum. Cevher-i nâmûsundan başka bir şeye mâlik olmayan bir bîçâreyi ondan da mahrûm etmeye vicdânınız nasıl râzı oluyor?

- Pakize! Yanılıyorsunuz. Seni ilk gördüğüm gün kendime refika-i hayât etmeğe karar verdim, tercüme-yi hâlini tahkîk ederek kim olduğunu anladım. Nâmusuma yemin ederim ki maksadım sizden izdivâca muvaffakat va'dini almaktır, sizi bâziçe-i heves etmek, hüdâ-yı 'âlîm hatrıma bile gelmemiştir. İşte ben gidiyorum. Düşününüz. Yarın gece gelir cevap alırım.

Şevket Bey gitmiş ve Pakize bir koltuk sandalyesi üzerine (62) düşerek deryâ-yı tefekküre dalmıştı. Sabah olduğu halde hâlâ düşünüyor, hatt-ı hareketine dâ'ir bir karar veremiyordu. O gün bir aralık konakta kâhya hanım vâzifesini îfâ eden Dilber Hanım Pakize'yi elinden tutarak bir tarafa çekmiş ve demişti:

- Kızım size istikbâlinize dâ'ir mühim bir haber vereceğim, hanım efendinin vefâtından sonra bey efendiye izdivâc için bir çok teklifler vâka' olduysa da Melek Hanım'ın üvey vâlîde eline düşmesinden havfen cümlesine cevâb-ı red verdi. Eğer siz muvaffakat eder iseniz konağa diğer bir yabancının gelmesine lüzûm kalmaz. Melek Hanım'a bu def'â hakîki vâlîde olursunuz.

- (Hayretle) Â Dilber Hanım! Hiç öyle şey mi olur? Bu kadar lütfunu gördüğüm hanım efendinin yerine geçmeyi nasıl kabul ederim!

- Â kızım! Hanım hayatta iken onu kocasından ayırıp da varmıyorsun ya? Allah'ın emri böyle imiş! Eğer sen râzı olmaz isen her halde buraya bir yabancı gelecek, Melek Hanım üvey ana eline geçeceği gibi cümlemizin rahatı da bozulacak. İşte bunun için ben sizi pek münâsip buluyorum. Böyle şeye pek çabuk karar verilmez. Düşün taşın da bana yarın cevap ver.

Pakize için artık konakta bulunmak ihtimâli kalmamıştı. Dest-i izdivâcına tâlip olan peder ile evlâd arasında her hangisini **(63)** intihâb ve tercih eder ise diğerini gücendirmek mukarrir bulunduğundan baba ve oğul miyânında fenâlığı men' ancak oradan savuşmak, gözden nihân olmak ile kâbil olabilecekti.

Binâenaleyh Pakize Nerime'yi alarak, bütün eşyâsını çamaşırını terk ile, kimse görmeden konaktan çıkıp sür'atli adımlarla doğruca Bab-ı zabtiye karşısındaki imam efendinin hânesine azîmet eyledi.

Konağı sebab-i terkini anlatmak arzu etmediği gibi nereye gideceğinden de kimseyi haberdâr eylemek istemediğinden o gece için misâfir geldiğini beyân eylemiş ve ertesi gün 'alessabah konağa 'avdet etmek bahânesiyle, dışarı çıkmış idi.

Pakize Hanım bir hayli dolaştıktan sonra Akbıyık Mahallesi'nde Yüz Kuruş îcârlı bir oda bulmuştu. Konağa aldığı, maaşından arttırdığı altı yedi lirayla bir yatak ve yorgan, perde, minder, tencere, tabak gibi bir fakir hânesine kâfi gelecek eşyâ mübâyâ'a eylemiş ve bir aylık da kirâ vermişti. Ancak sokakta görülmek ihtimâline mebnî hânesinden dışarı çıkamadığından bir iş yapamıyordu. Bu hal ile üç ay devam etti. Sefâlet ve zarûret son dereceye vâsıl olmuş ve hâne sâhibine iki aylık borç olmuştu.

Bir gün akşam üzeri ev sâhibi mest ve medhûş bir halde kapının önüne gelerek rezâleti ayyuka çıkarmış olduğundan Pakize mevcûd eşyâsını terk ile evden çıkmış ve kitabımızın **(64)** ibtidâsında gördüğümüz Arasta Sokağı'ndaki kulübeyi bularak başını oraya sokmuştu.

Komşusu İfâkat Dadı'nın askerî elbise anbarından getirdiği çamaşırları dikmek ile yevmiye iki kuruş kadar bir şey kazanıyor ve geçiniyordu. Yine kış gelmişti. Kazandığı

para ile bir şey tedariği mümkün olamadığından o vakte kadar kulübede kuru tahta üzerinde vakit geçirebilmiş iseler de havanın soğuması üzerine son derece müşkülât baş göstermişti.

Nihâyet Pakize Hanım hasta oldu. O zamana kadar çıktığı meşâk ve mihen bîcâreyi verem etmişti. Soğukta bu zâ'ife inzimâm edince esîr-i ferâş oldu. Bittabi iş göremez bir hâle geldiğinden ekmek tedâriği de kâbil olamıyordu.

İşte bu halde, üç günden beri açlıktan bütün bütün bîtâb kaldığı bir sırada doktor mu'âvenete şitâbân olarak Pakize'yi hastahâneye nakl ettirmişti.

Pakize hastahâneye kabul olunduğundan tam kırk iki gün sonra hastahâne müdüriyetine mürâca'at eden Şevket Bey nâmında bir genç tarafından çıkarılıp bir arabaya konularak götürülmüştü. Nerime de beraber gitmişti.

Mercân'daki Konak

Karîben neşri mukarrer bulunan bu millî roman iş bu romanımızın zeyli olacağından mutâla'asını tavsiye eyleriz.

I

(3) Bâb-1 ser'askeriyyenin, (Harbiye Nezâreti) Mercân yokuşuna karşı olmasından dolayı Mercân Kapısı nâmını alan büyük kapısından dışarı çıkan elli beş yaşlarında bir efendi, yokuştan elli-altmış metre kadar indikten sonra sağ tarafa giden sokağa saparak sol taraftaki üçüncü kapının önünde durmuştu.

Saat on buçuk raddelerinde idi. Harbiye nezâreti memurîni kalemlerden ve dâirelerden çıkmış olduklarından sokaklarda asker ve sivil epeyce kalabalık vardı.

Mumâileyh kapının sağ tarafındaki elektrik düğmesine bastı. Bir dakika sonra otuz yaşlarında kadar bir hizmetkâr kapıyı açmakla içeri girdi. Siyah redingot üzerine yine o renkte pardesü giyinmiş, hal ve tavrı meşî ve hareketi ile kibâr bir zât olduğu anlaşılan bu

efendi hizmetkâra bir kelime ile ta'limat verdikten sonra geniş merdivenlerden (4) çıkıp mâbeyn kapısını açtı. Harem dâiresine girdi. Bu zât, o konağın sâhibi olan Reşîd Bey idi.

Bey Efendi içeri girdiği sırada sofada bulunan bir hizmetçi kadın karşı gelerek pardesüsünü alarak bir sandalye üzerine koydu. Dolaptan gecelik boğçasını çıkarıp açtı, fakat bey efendi soyunmayarak bir koltuk sandalyesine oturdu. Emre intizâr eden hizmetçi kadına:

- "Kuzum Mari, bana Dilber Hanım'ı çağırınız." Emrini verdi.

Reşîd Bey'in büyük kerîmesi İffet Hanım'ın dünyâya geldiği zaman dadı olmak üzere satın alınmış bir Çerkes cârîye olduğu halde on altı senelik emektârlığına mükâfaten konakta kâhya kadın vazîfesini görmekte olan Dilber Hanım iki dakika sonra odaya girdi.

Kırk yaşlarında, orta boylu, zayıf vücûdu, açık mâ'i gözlü, sarıya meyâl kumral saçlı, güzelden ziyâde çirkin denilecek çehreli bir kadındı. Bey Efendinin emriyle bir sandalyeye oturdu. Bir dakika sükûttan sonra bey efendi sordu:

- Dilber Hanım, sabahleyin size söylediğim şeyi yaptınız mı?

- Evet Efendim, bir münâsebet getirerek söyledim. (5)

- Ne cevâp verdi? Nasıl telâkki etti?

- Emir buyurduğunuz gibi kendi tarafımdan olmak üzere sözü açtım. Bilitirâf anlattım. Birdenbire şaşırıldı. Sonra "Â Dilber Hanım! Bu nasıl olur? Hiç kâbil mi? Hanım efendinin yerine ben nasıl geçerim?" diyerek itirâz etti ise de ben iktiza eden sözleri söyleyerek zihnine girdim. Kızım bu gece düşün, taşın, yarın cevâp alırım dedim. Ma'al-memnûniye kabul edeceğine eminim.

- O halde siz bu gece de bir münâsebet getirerek kandırmağa çalışınız.

- Henüz 'avdet etmedi. Gelince emrinizi icrâ ederim.

- (Hayret ve telâşla) Ne diyorsunuz? Burada değil mi? Nereye gitti?

- Nereye gittiğini bilemem. Kendisiyle görüştüğümüzden bir saat sonra kerîmesini berâber alıp gitmiş. Gider iken ben görmedim. Mari görmüş, gelip bana haber verdi.

- Mari'ye bir şey söylemiş mi? Sakın bütün bütün gitmiş olmasın?

- Mari'ye bir şey söylememiş. Hiç sesini çıkarmaksızın gitmiş. Ol emirde ben de bütün bütün gitmiş olmasını tahmîn ederek odasına gidip baktım, çamaşırları, (6) eşyâsı

yerli yerinde durduğu için yine geleceğini anladım. Belki Fatma Hanımla müzâkereye gitmiştir.

- Bu Fatma Hanım kimdir?

- Eskiden beri konağa gelir gider fakir bir kadındır. Zâten onu buraya o getirmişti.

- Evet! Evet! Hatırma geldi.

- Bana bir emriniz var mı?

- Başka bir diyeceğim yoktur. Teşrif edebilirsiniz.

Dilber Hanım kalkarak odadan çıktı. Yalnız kalmış olan bey efendi düşünmeye başladı. Acabâ mürebbiye hanım kendisine teklîf-i izdivâc olduğundan dolayı gücenmiş mi idi? Kim bilir nereye ve ne için gitmişti? Acabâ tekrar gelmeyecek mi idi? ‘Avdet edecek idiyse ne için kerîmesini berâber alıp gitmişti? Neden dolayı kimseye haber vermemiş, bir şey söylememişti?

İşte bey efendinin bütün zihnini, fikrini işgâl eden bu suâller idi.

Hanım efendinin henüz hayatta bulunduğu zaman da bile sevmekte ve fakat o vakit teklîf-i izdivâca cesâret edememekte olduğu Pakize Hanım’ın muhabbeti, üç aydan bilmâni’ ve müşkülât akd-i izdivâc ihtimâli hâsıl olduğu dakîkadan beri bey efendinin (7) kalbini bütün bütün işgal eylemiş, hayali bir an bile gözünden gitmemişti. Birçok tereddüt ve endişeden bir hayli düşünce ve tefekkürden sonra nihayet cesaret ederek o gün Dilber Hanım vasıtasıyla teklif-i izdivaca karar vermiş, mürebbiye hanımın bu teklifi ma’al-memnûniye kabul edeceğini ümit eylemiş iken şimdi konaktan gitmiş olduğuna dair aldığı haber pek ziyade mûcib-i merak ve endişesi olmuştu.

Mermerli ve yaldızlı konsolun üzerinde ve cesim bir ayinenin önündeki saatin on ikiyi vurması beyefendiyi bir saattir dalmış olduğu hab-ı tefekkürden uyandırdı. Ortalık kararmaya başlamış, akşam olmuştu. Ayağa kalarak odada biraz dolaştı. Bade çingırağı çalarak bir hizmetçi çağırdı. Mari elinde bir lamba olduğu halde odaya girerek masanın üzerine koydu; bey tarafından verilecek emri bekliyordu.

Reşid Bey:

- “Mari, Dilber Hanım’ı bana gönder.” Emrini verdi. İki dakika sonra içeri giren Dilber Hanım’a sordu:

- Ne haber? Henüz gelmedi mi?

-Hayır efendim gelmedi. Geciktiğinden ben de merak ediyorum. Fakat nerdeyse gelmesi memuldür. **(8)**

- Eğer Fatma Hanım’a gitmiş olsa şimdiye kadar gelirdi. Hatırımda kaldığına göre Fatma Hanım’ın evi şurada, Süleymaniye’dedir. Öyle değil mi?

- Evet efendim.

- Rica ederim Dilber Hanım, Muhammed Ağa’yı beraber alarak oraya kadar gidip sorunuz, Melek Hanım’ın, mürebbiyesi için merak ettiğini söyleyiniz. Bu güzel bir bahânedir. Şâyet orada yok ise daha nerelere gitmek ihtimali olduğunu anlarsınız. Eğer orada bulur iseniz alıp getirmeye son derece gayret edersiniz.

- Baş üstüne efendim.

Dilber Hanım’ın beyefendinin odasından çıkınca başına çarşafını alıp Muhammed Ağa ile beraber sokağa çıkması konaktakilerin da’i-yi merakı olmuştu.

Reşid Bey’in kapıdan geldiği zaman Dilber Hanım’ı istemesi hizmetçi Mari’nin nazar-ı dikkatini celb eylemiş olduğundan o zaman ne konuştuklarını kapıdan dinlemiş, Pakize Hanım’a dair olduğunu anlayınca gözlerini dört açmıştı. Dilber Hanım’ın bu vakit nereye gittiğini yalnız Mari biliyordu.

Dilber Hanım’ın azimetini müteâkip Mari yukarı kata çıkarak küçük beyin odasına girdi. Henüz avdet etmiş olan Şevket Bey masasının başında oturmuş, önüne **(9)** bir kitap açmış, fakat okumayarak düşünüyordu.

Hizmetçi kadının odaya girmesi üzerine başını kaldırarak sordu:

- Ne var Mari?

- Size mühim bir haber getirdim.

- Ona dair mi?

- Evet.

- Anlat bakalım.

- Emriniz vechile Pakize Hanım’ın hal ve hareketini gözden kaçırmıyordum, bugün odasından pek geç çıktı. Yemekten sonra Dilber Hanım elinden tutarak bir tarafa çekti.

Uzun uzadıya konuştular, ben bunu, sizin gece odasına gittiğinizi kâhya hanımın görmüş veya hissetmiş olduğunu sonradan anladım. Meğer daha mühim bir mesele için imiş.

- (Merakla) Ne gibi mühim bir mesele?

- Büyük Bey Pakize Hanım'ı seviyor.

- (Son derece telaşla oturduğu yerden sıçrayarak) Ne dedin Mari? Bey babam mı seviyor? Bunu nereden anladın?

- Bu gün bey efendi kapıdan geldiği zaman ben sofada idim. Dilber Hanım'ı çağırdı. Mahza mühim bir haber alırım fikriyle kapıdan **(10)** dinledim. Bey efendi Dilber Hanım vasıtasıyla Pakize Hanım'a izdivac teklif etmiş. O da düşüneyim demiş.

- Sonra?

- Sonrası Pakize Hanım şimdi burada değil, nereye gittiğini de kimse bilmiyor, şimdi bey efendi Dilber Hanım'ı onu aramaya gönderdi.

- Nerede arayıp bulacak? Madem ki gittiği yer mâlum değil.

- Fatma Hanım'ın evine gitti. Belki oradadır. Dilber Hanım avdet edince orada olup olmadığını anlarız.

- Ya orada değil ise?

- Orada değil ise Sultanahmed'e gitmiştir. Çünkü oradan bir ihtiyarca kadın bazı kere konağa geliyordu.

- O kadının evinin Sultanahmed'in neresinde olduğunu biliyor musun?

- Belediye bahçesinin yanında bir cami var, köşe başındaki küçük cami. O kadın o caminin imamının familyası imiş.

- O halde ben şimdi gider, arar bulurum.

- Acele etmeyiniz bey. Belki Fatma Hanımın evine gitmiştir. Bir kere oradan haber alalım. Sonra icap eder ise ararsınız. Asıl mühim olan mesele büyük beyle aranızda **(11)** bir kadını nasıl pay edeceğinizdir. İbtida bunu düşünüp karar vermelisiniz.

- (Derin derin düşünerek) Hakkın var Mari asıl mühim mesele budur.

II

(12) Dilber Hanım bir saat sonra konağa avdet ederek mürebbiyeyi Fatma Hanım'ın hanesinde bulamadığını, nereye gitmesi ihtimali olduğuna dair îrâd eylediği suale Fatma Hanım'ın bir cevâb-ı şâfi veremediğini bey efendiye haber vermiş ve şayet ertesi günü avdet etmez ise her tarafta arayıp bulmaya çalışacağını arz etmiş olduğundan Reşid Bey çârînâçâr ertesi güne kadar sabretmeye lüzum görmüştü.

Bu haberi Mari, Şevket Bey'e îsâlde teahhur etmedi. Küçük bey, babasından evvela Pakize'yi bulmak için hemen Sultanahmed'e azîmet fikrine düştü ise de, gece vakti bilmediği bir adamın hanesine gidip genç ve güzel bir kadını aramak münasip olmayacağını düşünerek ertesi gün taharriyyâta mübaşeretin daha münasip olacağını zihninde kararlaştırmıştı.

Ertesi gün tulû' eden güneş Mercan'daki konakta büyük ve küçük beyleri gözlerini kapamamış oldukları halde buldu.

(13) O gece ne Reşid Bey ve ne de oğlu uyuyamamışlardı. Büyük beyin geceyi uyanık geçirmesi hemen olmuş bitmiş zan eylediği bir şeyin bu sûretle duçâr-ı müşkülât olmasından dolayı canının sıkıntısından, Şevket Bey'in uyuyamaması da hakîki ve ciddi bir muhabbetle sevdiği Pakize'yi, pederin teklif-i gayr-ı münasibi üzerine elinden kaçırmış olmasından neşet ediyordu.

Büyük bey Pakize'yi nerde bulabileceğini düşünüyor, küçük bey ise fazla olarak onu pederinin elinden ne suretle kurtaracağını tefekkür eyliyordu.

Sabah erkenden Şevket Bey dışarı çıktı, doğruca Sultanahmed'te Firuz Ağa Mahallesi'ne giderek imam efendinin hanesini bulmak fikrinde idiyse de vaktin pek erken olmasından dolayı Arifin Kırathanesine girip bir saat kadar oturdu.

İşte o bir saat esnasında idi ki Pakize Hanım, konağa avdet edeceğini beyan ile Hoca Hanım'ın hanesinden çıkıp gitmiş idi. Şevket Bey'in mürâcaatında mezbûrenin o akşam orada kaldığı ve yarım saat kadar evvel konağa gidiyorum diye çıkıp gittiği haber

verilmiş olduğundan küçük bey bir arabaya atlayıp konağa avdet etmiş ise de Pakize Hanım'ı orada bulamamıştı.

Büyük bey, mahdûmunun mürebbiyeyi taharri eylediğini bilmiyordu.

(14) Dilber Hanım'ın taharriyâtı da semeresiz kalmıştı. Melek Hanım mürebbiyesinin böyle habersiz bırakıp gitmesine mini mini aklınca bir mana veremiyor, pek merak ediyordu. Nihayet konakta Pakize'nin ismi bile unutuldu.

Melek Hanım için diğer bir mürebbiye alınmış, Pakize'nin odasında olan eşyası, müracaatında kendisine verilmek üzere bir bohça edilerek Fatma Hanım'ın hanesine gönderilmişti.

Konakta Pakize'yi yalnız bir kişi unutmamıştı. O da Şevket Bey idi. İşini ve gücünü terk ile onu arıyor, bulmak için her türlü vesait müracaat ediyor, fakat bir türlü bulamıyordu.

Bundan evvel yazdığımız Pakize romanını mütâla'a edenler o sırada muma-ileyhânın nerde ve ne halde bulunduğunu der-hatır ederler.

Bunun üzerinden aylar geçti. Reşid Bey yeniden izdivaç etmek fikrinden vazgeçmiş görünüyordu. Konakta her şey hâl-i tabiisinde cereyan ediyordu. Melek Hanım bile mürebbiyesini unutmuştu.

Bir gün bey efendinin kapıdan avdet eylediği zaman Dilber Hanım'ı çağırarak konağa ertesi gün gelecek misafirlere fevkalade hürmet ve riâyet edilmesi hakkında verdiği emir herkesin dai-yi merakı olmuştu. Ertesi gün Reşid Bey kaleme gitmekten (15) sarf-ı nazarla selamlıkta kalmış ve saat dörde kadar belki beş altı defa harem dairesine girerek misafirlerin gelip gelmediğini sormuştu.

Tam saatin dördü vurduğu sırada idi ki konağın kapısı önünde bir araba durdu. Arabadan inen ikisi yaşlıca ve biri genç üç hanım konağın kapısını çalmış doğruca içeriye

girmiş idiler. Gelen misafirlere, çarşafı alınarak yukarı salona îsâl edilmiş ve İffet ve Dilber Hanımlar tarafından ihtirâm olunmuştu.

Bunlardan biri Reşid Bey'in akrabasından ve ara sıra konağa gelen Gülhas Hanım olup diğer yaşlıca hanımla genç hanım o zamana kadar oraya gelmemiş yabancı idiler. Dilber Hanım, Gülhas Hanım'ın yanına sokularak bey efendinin fevkalade hürmet eylemesini emir eylediğini bu misafirlerin kimler olduğunu sual eylediği zaman mumaileyha gülmeye başlamış ve:

- A Dilber hanım! Haberin yok mu? (Genci göstererek) Makbule Hanım Efendi artık bu konağın hanımıdır. İki gün evvel bey efendi ile akdi icrâ edildi. Bu gün de gelin geldi.

Cevabını vermekle konakta bulunanları son derece bir hayret istila etmişti. Dilber Hanım konağın sahibe-i müstakbelesine dair **(16)** malumat ve izâhat almak maksadıyla Gülhas Hanım'ı diğer odaya götürerek sordu:

- Ne diyorsun Gülhas Hanım! Bey efendi evlendi mi?

- Evet, işte salondaki genç güzel hanımı aldı.

- Fakat bizim bundan şimdiye kadar haberimiz yoktu.

- Keyfinin kahyası değilsiniz ya, öyle arzu etmiş haber vermemiş.

- Lâkin bu hanım, bey efendinin kerîmesi yerinde bir şey, bu nasıl olur? Bâhusus o boyda kerîmesi, ondan büyük oğlu var.

- A Dilber Hanım, sen bugün adeta şaşırılmışsın. Ayol. Erkeklerde bu böyle düşünceler olur mu?

- Bu hanımı acaba nerden bulmuş?

- Nerden ve nasıl bulduğunu pek iyi bilemiyorum. Lakin zannederim ki erkekler arasında sözü geçmiş. Geçen hafta Cuma günü sabahleyin bana gelerek:

- Hemşire hanım! Size benim için ufak bir zahmet ihtiyar buyurmanızı rica edeceğim. Lütfen şimdi bir araba alıp köprüye iner ve oradan saat dört buçuğu beş geçe vapur ile Kanlıca'ya azimet eder misiniz? Merhum Bedestanlı Baha Bey'in yalısına giderek yalının hanımını dikkatli bir gözle görür ve bana haber getirir misiniz? Bu kadar bir zahmeti çeker misiniz? **(17)** dedi. Ben de bu ricâyı tabî kabul ederek hazırlandım. Târif

eylediği vechile gidip bu hanımı gördüm. Akşam üzeri avdetimde bey efendiyi bizim evde bekler buldum. Ben zaten görücü gönderilmiş olduğumu anlamış ve ona göre her şeye dikkat etmiş idim.

Makbule Hanım'ın pek genç iken dul kalmış mümtaz güzellerden olduğunu, yalının tertibâtına nazaran halî ve vakti yerinde, hüsn-i tabiat sahibesi, terbiyeli, nazik bir hanım bulunduğunu söylediğim zaman pek memnun olarak çıkıp gitmiş idi.

Dün sabahleyin tekrar geldi. Makbule Hanımla akdinin icrâ olduğunu haber verdi. Muma-ileyhâ teyzesiyle beraber konağa getirmek üzere beni tekrar oraya gönderdi. Dün gece yalıda kaldım. İşte bu sabah yeni hanımınızı alarak buraya getirdim.

- Demek ki bu Makbule Hanım şimdi bizim büyük beyin haremi, konağın hanımı öyle mi?

- Evet. Yanındaki yaşlıca hanım da teyzesi imiş, birkaç gün sonra avdet edecek.

Misafir hanımların kim olduğu haberi bir dakika sonra konakta bulunanların kafasınca anlaşılıyordu. Bâhusus bey efendi o sırada hareme gelip Ayşe Hanımla odasında görüşmüş ve sonra (18) keyfiyeti Dilber Hanım'a anlatmıştı. İffet ve Melek Hanımlar pek müteesir idiler. Akşamüzeri avdet eden Şevket Bey'e kapıdan girer girmez Mari bu vak'ayı haber vermiş, odasına çıktığı zaman hemşiresi İffet Hanım yanına gelerek ağlaya ağlaya konağa üvey vâlidinin geldiğini kardeşine haber vermişti.

O gece bey efendi konağa yeni hanımını mahdûmu ile kerîmelerine, bütün hizmetkârlara ve onları da hanımefendiye takdîm eylemişti.

Makbule Hanım'ın hakikaten müstesnâ olan güzelliğine inzimâm eden fevkalâde zekâsı, pek tatlı dili, hüsn-i terbiyye ve tabî'atı birkaç gün zarfında küçük hanımlarla berâber bütün konak halkını kendisine meclûb etmiş olduğundan, bâhusus konakta katiyen dâ' düşmeyip yine emr ü nehyi İffet Hanım'a bıraktığından ilk geldiği zaman hâsıl olan teessür zâil olmuş ve Makbule Hanım bir yabancılıktan çıkmıştı.

III

(19) Makbule'nin Reşid Beyle izdivâcından üç ay geçmiş idi. Konakta fevkalade yer hal müşahede ediliyordu. Hanım efendi ile Dilber Hanım birkaç günden beri her gün çarşıya gidiyor, konağa bir iki modistera geliyor, ortalıkta bir telaş , bir faaliyet görüyordu. İffet hanımın o hafta Makbule'nin amcazâdesi Münir Beyle velime-yi cemiyeti icra edilecekti.

Münir Bey'in dört sene evvel pederi ve iki sene evvel de validesi vefat etmiş, kendisi Fransa'da tahsilden yeni avdet eylemişti. Peder ve validesinin yegâne evladı olduğu cihetle pek hoppa büyütülmüş olduğundan rüştiyede beş ve idâdide altı sene kaldıktan sonra iki satır bir mektup yazacak bir iktidar göstermiş ve fakat Beyoğlu âlemlerinde alelâla derecede ikmal tahsil eylemişti.

Pederinin vefatını müteakip iyice mühim bir servete sahip olunca İstanbul'da bir türlü ikmal edemediği tahsilini itmam için Paris (20) Darülfünun'a girmeye gitmiş, fakat orada Sorbon Dershaneleri'nden ziyâde operaya, ormana, bulvarlara devam eylediğinden üç sene müddeti, hemen büyük serveti sarf edildikten sonra tek gözlük takmak, eldivensiz sokağa çıkmamak, Fransızca karıştırmadan söz söylememek, güzel reverans yapmak geceleri sabaha kadar oturup öğleye kadar yatmak gibi mehâsini! Mükemmelen tahsil ile "avdet" etmişti.

Bilâhare anlaşıldığı gibi Münir Beyi Paris'ten avdet ettiren şey artık orada eskisi gibi yaşamaya kifayet ederek paranın mefkûdiyeti idi. Hatta validesinin sebab-i mevtîde oğlunun isrâfi yüzünden düştüğü zarûret idi.

Münir Bey, Fransızca'dan avdeti müteakip peder ve validesinden kalan servetin son kısmını, Cağaloğu'ndaki hanesiyle eşyâ-yı mevcûdeyi satıp birkaç ay zarfında sarf ve istihlâk eylemişti. Bey efendi insanın sa'y-ı zatiyyesiyle kendisine bir mevki yapması icâp edeceğine, buna servet ve sâ mân-ı mevrûse mani' olacağı cihetle evvel ömürde onun ortadan kaldırılması lazım geleceği felsefesini ileri sürerek nasihat eden baba dostlarına cevap veriyor, kendi bildiğinden şaşmıyordu.

Bununla beraber gayet şık, güzel bir delikanlı idi. Makbule Hanım, amcazâdesinin duçâr-ı zarûret ve sefâlet olduğunu (21) görmesi üzerine ona mu'âvenet ediyor, Beyoğlu'nda ikâmet eylediği apartmanın icârını ara sıra da cep harçlığını veriyordu.

Makbule, ilk zevci olup rakip olduğu kayığın devrilmesi üzerine mağruken vefat eden Asmaaltı tüccarlarından Naim Bey'in yedi sekiz bin liraya varan servetine tevârüs eylediği cîhetle Münir Bey'e muâvenet için zahmet çekmiyor, ikinci zevci Baha Bey'den kalan on, on beş bin liralık servette buna inzimâm edince Münir'in yaşayışı bütün bütün başkalaşmış bulunuyordu.

Baha Bey, Kanlıca'daki yalısında bir gece katledilmişti. Bu vakadan beş altı gün sonra Münir Bey, Beyoğlu'ndaki apartmanı terkle yalıya nakletmiş, orada ikamet etmekte bulunmuştu. Makbule, amcasının yadigârı ve ailesinin yegâne medâr-ı iftihârı olan mûmâileyhi pek ziyâde seviyor, onun her türlü safahatına iktiza eden muavenetten geri kalmıyordu.

Makbule Hanım'ın Reşit Beyle izdivâcı ve Mercan'daki Konak'a nakli üzerine Kanlıca'daki yalıda kalmış olan Münir Bey her iki günde bir amcazâdesini ziyaret için oraya geliyor, her geldiğinde epeyce harçlık alarak gidiyordu. İşte bu ziyaretler esnasında Reşit Bey, Münir Bey'i görmüş, terbiye ve nezâketini beğenmiş, zevcesini amcazâdesinden dolayı tebrik etmişti.

(22) Makbule Hanım bu fırsattan bilistifade, İffet Hanım'ı, Münir Bey'e vermek ve bu sûretle iki aile arasında daha sıkı bir münâsebet hasıl eylemek meselesini ortaya sürüp yavaş yavaş beyi kandırmış, Münir Bey'i, konağa geldikçe küçük hanıma bililtizam göstererek, münasebet düşürdükçe ondan bahsederek İffet hanımın da meyl ve muhabbetini kazanmış idi ki işte bunun neticesi olarak velîme tedârikâtı ile iştigâl olunuyordu.

Küçük hanımın Münir Bey'e verilmesine muâriz yalnız Şevket Bey idi, hemşiresi için zevc olmak üzere intihap olunan beyin ahvâlini tedkîk ederek bir kızın esbâb-ı felâketini ihzara belegan mâbelağ kifâyet edecek ve hatta fazla bile gelecek mesâvîsini

öğrenmiş, bir gün selamlıkta pederine bu malumâtını haber vererek onu ikâz etmeye çalışmış idi.

Bundan hasıl olan netice Makbule ile Şevket Bey arasında büyük bir münâferet zuhûru oldu. Çünkü Reşid Bey mahdûmunun beyânâtını gece tamamıyla zevcesine söylemiş ve o da o dakikadan itibaren Şevket' e karşı kalben ilân-ı harp etmişti. Makbule'nin onu oğluna karşı husûmetini icap eden başka esbâp da vardı. Mezbûre konağa geldiği günden beri âmâl-i mahsûsasına, Reşid Bey'i istediği gibi kullanmasına mani' olabilecek bir kuvvet olmak üzere yalnız Şevket Bey'i görmüş, o kuvveti kırmak için (23) müterakkip fırsat bulmuş iken bu mesele artık tereddüdün bâd-ı tehlike olabileceğini gösterdiğinden Makbule bataryalarını ona karşı çevirmeye karar vermişti.

Yavaş yavaş babanın, oğluna karşı fikrini temsîm etmeye başlamıştı. Genç ve güzel, her türlü zevk ve sefâsının esbâbını tehiyye ve ihzâra hasr-ı vücûd etmiş zevcesinin sözleri Reşid Bey'e icrâ-yı tesir edildüğinden, peder ile evlat arasında bir bürûdet yüz göstermeye başladı. Makbule, Şevket Bey'i konaktan çıkarmak için zemini ihzâr eyledikten ve Reşid Bey'in zihnini müsta'id-i iştiâl bir barut deposu haline getirdikten sonra oraya îsâl-i şerâre edecek elektrik düğmesi olmak üzere hazırladığı son planını icrâ-yı zamanının geldiğini görünce fırsatı kaçırmadı.

Bir gün Reşid Bey kapıdan avdet eylediği zaman Makbule'yi odasında ağlamaktan gözleri şişmiş, pek müteessir bir halde bulmuştu. O ana kadar tesadüf eylemediği bir halden dûçâr-ı telaş olan bey zevcesinin elini tutarak ve saçlarını okşayarak sebep-i tesirini sormakla Makbule evvel-i ömürde güya bir şey yokmuş gibi davranarak söylemek istememiş, beyin ısrar ve ricâsı üzerine, o gün Şevket'in konakta kimse olmamasından bilistifade kendisine ta'arruz ve tecâvüz etmek istediğini, o sırada kapının çalınması üzerine savuşup gittiğini beyân ile artık onunla (24) beraber bir konakta kalamayacağını der-meyân eylemiş, bittabî evlâdını tercih edeceğinden kendisine, yalısına avdet için müsâ'ade olunmasını rica etmişti.

Bu sözler Reşid Bey'e pek fena bir tesir icrâ eyledi. Hiddetinden hemen koşup oğlunu kolundan tutarak konaktan atmak fikrine düştü ise de Makbule, Şevket Bey'in

pederine bu planı anlatabilmesi ihtimâlini düşünerek baba ile oğlu arasında mevâcehe meydan vermemek maksadıyla:

- “Hayır beyefendi! Ben herkesin, benim yüzümden evlâdınızla aranızda böyle gürültü çıktığını duymasını istemem. Bâhusûs böyle bir şâyiânın namusumu lekedâr etmesi de melhûzdur. Onun için rica ederim böyle gürültüye, patırtıya lüzum yok, müsaade buyurunuz da ben gideyim.” demiş, nihayet beyin bir tezkire yazarak Şevket Bey’i bir daha konağa avdet etmemeye dâvet etmesi tekrar etmişti.

Ertesi gün Reşid Bey gittikten sonra hizmetçi Mari Şevket Bey’e pederinin yazdığı tezkireyi verdi. Tezkire bir vech-i âtî idi: “Sen kemale gelmek üzere bulunan gençlerin ikmâl-i tahsil ettikten sonra evlât ve ‘ıyâl sahibi olmazdan evvel bir seyahat icrâsıyla ahvâl-i âleme peydâ-yı vukûf etmeleri lâzımdır. Binâenaleyh siz de hemen (25) bugünden itibaren seyahate çıkıp bir müddet dolaşınız.”

“Mesârif-i râhiyyeniz için mektubuma leffen yüz liralık bir çek gönderiyorum. Her üç ayda bir kere bizim sarrafın size bu miktar para vermesini bugün ona tembih edeceğim.” Bir dakika tehîr câiz değildir. Akşam konağa avdet eder iseniz kabul edilmeyeceğinizi beyân ederim.”

Şevket Bey, Makbule’nin geldiği günden beri pederi ile kendi arasına ilkâ-yı fesâd ve bürûdet edilmekte olduğunu biliyor ise de işin bu derecelere varağını ümit etmiyordu. Binâenaleyh mektubu okuyunca dûçâr-ı hayret oldu. Babasının bu kadar aldanmış, yirmi beş yaşındaki oğlunu feda edecek derecede gaflete düşmüş olduğuna müteessir olmakla beraber konakta kalmak hususunda ısrar etmeyi de muvaffak göremedi. Hemen evrâkını çamaşırlarını bir iki bavula yerleştirerek, getirdiği bir arabaya binip Sirkeci civarında Yıldız Oteli’ne gitti. Orada muvakkaten bir oda tuttu. Pederinin mektubuna cevap vermemişti.

IV

(26) Münir Beyle İffet Hanım'ın düğünü icrâ olundu. Reşid Bey kerîmesini dışarı vermek fikrinde iken Makbule'nin talep ve arzusu vechile güveyi konağa alınmıştı.

Münir Bey izdivâcından beri eski hayat eski hayat-ı serserîyânesini terk etmişti. Şevket Bey'in odası, bir gencin ihtiyâcâtını temîn edecek malzemeyi muhtevî bulunduğundan damat beye “kabîne dö travay” (hücre-yi iştilal) olmak üzere tahsîs edildi.

İffet Hanım saf kalpli, haluk, nazik ve bazı kadınlara mahsus olan nüfûz-ı nazardan mahrum bir kız olduğu cihetle, konaktaki tebeddül-i ahvalle ve etrafında geçen hâlete rağmen, kendisini mes'ut ve bahtiyâr buluyordu.

Onu validesinin, zevciyle pek lâubâliyâne bulunmasını, sık sık ve gizlice görüşmelerini, kendi bulunmaksızın baş başa, bazen yatak odasında bile kapanıp kaldıklarını pek yakın akraba olduklarına (27) atfediyor, pek cüzi bir şüpheyeye dahî düşmüyordu. Gerek Münir Bey'de ve gerek Makbule'de kendisine karşı ufak bir 'alâmet-i bürûdet görmüyordu.

Dilber Hanım ise her şeyi, konakta güzerân olan ahvali başka bir gözle görüyordu. Makbule Hanım'ın geldiği günden beri hal ve tavırlarında bir acayıplık hissetmiş, gözünü dört açıp en ufak şeyleri bile tetkîke koyulmuş olduğundan damat beyle Makbule arasında İffet Hanım'ın hissedemediği münâsebeti anlıyordu.

Bir gün Makbule yalıdan bazı eşya ayırıp getirmek, hasta bulunan teyzesini görmek üzere beyden izin alarak Kanlıca'ya gitmiş, o geceyi orada geçireceğini söylemişti.

Tesadüfî olarak Münir Bey de o gece konağa gelmedi, İffet Hanım'ın akşam üzeri beyinden aldığı tezkirede mektup arkadaşlarından birinin düğününde bulunmak için Kadıköyü'ne gitmek mecburiyetinde olduğu ve merak edilmemesi yazılıyordu.

Her ikisinin aynı gecede gaybûbeti ne Reşid Bey'in ne de İffet Hanım'ın nazar-ı dikkatine çarpmamıştı. Fakat Dilber Hanım bunda bir sır olduğunu anlamış ve ertesi gün alessabah bu sırı vakıf olmak için zihninde bir şeye karar vermişti.

Fil-vakıa sabah olur olmaz Dilber Hanım çarşafı olarak konaktan çıktı, Beyazıt Meydanı'ndan bir arabaya atlayarak köprüye inip **(28)** Boğaziçi İskelesi'nde münasip bir mahalde durarak Anadolu'dan gelen vapurlardan çıkan müşterileri seyretmeye başladı. O zamana kadar ilk ve ikinci vapura gelmiş olduğundan üçüncü vapur saat üç buçuk raddelerinde köprüye yanaştı.

Epeyce kalabalık olan yolcular arasında aradığını görememekten korkan Dilber Hanım dikkatini arttırmış, kimseyi gözden kaçırmamaya çalışıyordu. Birden bire gizlendiği yerden çıkarak yürümeye kalabalıklar arasında merdivenlerden çıkmaya başladı. Çünkü vapurdan Makbule Hanım ile Münir Bey'in beraber çıktıklarını görmüş ve uzaktan uzağa onları tâkibe müsâra'at etmişti.

Damat Beyle Makbule'nin o geceyi beraberce yalıda geçirmiş olduklarına şüphesi kalmamıştı. Şimdi bunların doğruca konağa mı, yoksa başka bir yere mi gideceklerini anlamak istiyordu. Eminönü Meydanı'na vasıl oldukları zaman Makbule Hanımla Münir Bey birbirlerinden ayrıldılar. Hanımın arabacı ile Mercan'a gitmek üzere pazarlık ederek bindiğini gören Dilber Hanım piyâde olarak balık pazarına doğru gitmeye başlayan damat beyi takibe koyuldu.

Münir Yemiş İskelesi'ne kadar yürüdü. Oradan bir kayığa binerek "Kasımpaşa'ya!" emrini verdi. Dilber Hanım artık tâkibe devam edemeyeceğini anladığından avdetle Mercan Yokuşu'ndan **(29)** çıkarak konağa geldi. Makbule Hanım biraz evvel avdet etmişti.

Dilber Hanım o gün pek çok düşünüyordu, âgûş-ı terbiyyet ve muhabbetinde büyüttüğü İffet Hanım'ı pek ziyâde sevdiğinden keyfiyeti haber vererek nazar-ı dikkatini açmak, yahut onu mestûr bulunduğu perde-yi gaflet içinde bırakmak şıklarından birine zihnen bir türlü karar veremiyordu. Nihayet sükût etmeye ve fakat tarassudâtında devam ile hîn-ı iktizâda muâvenete koşmaya karar verdi.

•••

Bir hafta sonra vuku' bulan feci' bir kaza konak halkını yeis ve mateme müstağrak etmişti. Melek Hanım, Reşid Bey'in küçük kerîmesi konağın üst katındaki pencereden

kazaen düşerek hurd u hâş olmuş, bîruh ve adeta bir torba kemik haline gelmiş olan cesedi ertesi gün validesinin kabri civarına defnedilmişti.

Küçük hanımın pencereden düştüğü sırada odada yalnız Makbule Hanım bulunmakta idi. Sükûtu müteakip mezbûre bir vaveylâ koparmış ve hemen merdivenlerden koşarak aşağıya inip haber vermiş ise de bîçare çocuğun kaldırım üstünde na'şî bulunmuş idi. Bu kaza Reşid ve Münir Beylerle Makbule ve İffet Hanımları son derece müteessir edip ağlatmış ve konak halkını müstağrak eylemişti.

(30) Hala Makbule, Melek Hanım'ın feci' vefatından dolayı mütesellî olamıyordu. Reşid Bey sevgili zevcesinin bu derece dûçâr-ı teessür ve teessüf olmasından, fart-ı kederinden hastalanmasından dolayı kendi keder ve elemi unutmamıştı.

Makbule, küçük hanımın vefatından üç gün sonra, konakta kalıp her dakika müteveffiyenin gezdiği dolaştığı yerleri görmeye bir türlü tahammül edemeyeceğini beyân ile Kanlıca'daki yalıya gitmelerini der-meyân etmiş, Reşid Bey de bu faciayı biraz unutmayı bâdî olur ümidiyle muvaffakat eylemiş olduğundan İffet ertesi gün, konakta Dilber Hanımla bir hizmetçi ve selamlıkta bir uşak bırakılarak Boğaziçine gidildi.

Makbule Hanım eski zevci maktûl Bahâ Bey'den miras olarak kazandığı yalıda yeni zevci Reşid Beyle yerleşti. Reşid Bey, Bahâ beyin odasında oturuyor, onun yatağında yatıyordu.

Yalıya naklettikleri günden beri Münir Bey, son vapura yetişemediği bahanesiyle iki üç defa İstanbul'da kalmıştı. Beyefendi kerîmesinin vefatı ve ailesinin rahatsızlığı hasebiyle daireye devam etmediğinden İstanbul'a ancak haftada bir defa gidiyordu. Kanlıca'ya gittiklerinden bir ay kadar sonra bir gün sabahleyin **(31)** Reşid Bey bir telgraf aldı. Bu telgrafta vakit kaybetmeksizin konağa gelmesi uşak Mehmet Ağa tarafından bildiriliyordu. Bu müsta'cel telgraf-namenin geldiği zaman Reşid Bey henüz uykudan uyanmış, zevcesi, kerîmesi ve damadıyla beraber oturmuş çay içiyorlardı.

Hizmetçi kadın Mari telgrafı getirdiği zaman Münir Bey'in rengi bozulmuş, Makbule'nin yüzüne bakarak bir işâret etmiş ise de Reşid Beyle İffet Hanım bu hâle dikkat

bile etmemişlerdi. Reşid Bey derhal giyinerek iki buçuk vapuruyla köprüye ve oradan bir arabaya binerek doğruca konağa gitti. Sokağın köşesinde arabadan indiği zaman, kapının önünde kalabalık görmekle dûçâr-ı hayret oldu. Kapı açık ve uşak Mehmet Ağa orada ayakta durmuş beyin gelmesini bekliyordu.

Reşid Bey içeri girdi. Mehmet Ağa, o gece konağa hırsız girmiş olduğunu, bütün sandık ve boruların kırılarak içlerinde ne var ise götürülmüş bulunduğunu haber verdi.

Polis komiseri, hırsızların sokak kapısını anahtar ile açarak girmiş oldukları bilmu'âyene anlaşıldığını ve fakat zâyiatın miktarı ne olduğu malum olmadığını söylemiş, çalınan şeylerin cins ve miktarı hakkında malumat vermesi için Reşid Beyle beraber hareme girmişti.

(32) Makbule ve İffet Hanımların odalarındaki borular açılmış ve derûnunda ne kadar mücevherât var ise alınmıştı. Beyin çekmecesini bomboş olarak odanın ortasına atılmıştı. Beş yüz elli bir lira nakid ile iki bin kûsür liralık kadar mücevherât çalınmış olduğu anlaşıl原因arak zabt varakasına kayd ile tahkîkât ve tedkîkât-ı resmiyyeye devam edilmek üzere me'mûrîn-i zâbıta 'azîmet ettiler. Mehmet Ağa da, hanımları getirmek için Kanlıca'ya gitti.

V

(33) Şevket Beyin konaktan ayrılarak Sirkeci'deki Yıldız Oteli'ne 'azîmet ettiği bâlâda beyan olunmuştu.

Mumâileyh o günü oteldeki odasında düşünmekle geçirdi. Ertesi gün 'alîssabah şimendüferle Kumkapı'ya giderek merdivenli kilise civârında küçük bir hânenin kapısını çaldı. Burası hizmetçi Mari'nin vâlidesi Aspasya'nın ikâmetgâhı idi. İhtiyâr kadın, Şevket Bey'i görünce kerîmesinin başına bir felâket gelmiş olması ihtimâlini düşünerek telâşla sordu:

- Hayır ola bey efendi? Böyle erkenden gelmenizin sebebini hayra yormuyorum. Acaba Mari hasta mıdır?

- Hayır Aspasya, merak etme, Mari sağ ve sâlimdir. Buraya gelmekten maksadım başkadır.

- O halde içeri buyurunuz da biraz rahat eder ve o sırada maksadınızı da anlatırsınız.

Şevket Bey alt katta, fakirâne ve fakat pek temiz mefrûş (34) bir odaya girip oturduktan sonra üvey vâlidesinin ilkââtî neticesi olarak pederiyle arasının bozulduğunu, bir gün evvel konağı terk ederek Sirkeci'de Yıldız Oteli'ne nakl eylediğini hikâye ettikten sonra:

- Aspasya Hanım, şimdi size buraya gelmekten maksadımı anlatayım. Kerîmeniz konakta bana pek sâdikâne hizmet etmiş, benimle hemşîrelerim aleyhinde çevrilen dolapları tedkîk ile haber vermiş idi. Şimdi ise konaktan ma'lûmât almaya ihtiyâcım daha ziyâdedir. Ancak Mari benim nerde olduğumu bilemez. İşte sizden ricâ edeceğim şey benim adresimi kerîmenize haber vermenizdir. Ondan sonra yapacağı şeyi o bilir.

İstediğiniz hizmet bu kadar ise pek kolay! Baş üzerine, şimdi gider ona haber veririm. Yalnız siz bir kâğıt üzerine adresinizi Fransızca olarak yazınız da kerîmeme vereyim, belki ihtiyarlık hâliyle unutturum.

Şevket Bey kurşun kalemi ile bir kâğıda adresini yazıp Aspasya'ya verdi ve araba masrafı olmak üzere iki lira da masanın üzerine koyarak kalktı. İhtiyar kadın liraların verdiği kuvvet ve neş'e ile beyi kapıya kadar teşyi' edip hemen şimdi emrini icrâ edeceğini harâretli bir ifade ile tekrar eyledi.

(35) Şevket Bey bu işi bitirdikten sonra Ali Bey yokuşundan çıkarak çarşı kapusına vâsıl olduğu zaman saat henüz dört idi.

O gün teşrîn-i evvelin yirminci günü olduğundan hava oldukça soğuk ve ince bir yağmur yağıyordu. Ellerini paltosunun cebine sokmuş ve yakasını yukarı kıvrımış olduğu halde bir arabaya atlayarak Sultanahmet'e indi. Araba Fîrûz Ağa Câmî' Şerîfi'nin karşısına vâsıl olduğu zaman sol tarafa dönerek zabtiye nezâretinin kapısı önünden geçip biraz ötede durdu.

Şevket Bey arabacının ücretini verdikten sonra Hasan Efendi'nin zevcesi Hoca Hanım'ın kapısını çaldı. Kapıyı açan hizmetçi kızına Hoca Hanım'ı görmek istediğini söylemekle içeri alınarak ihtiyârlığından dolayı mangalın kenarına büzölmüş hanımın nezdine îsâl edildi. Hoca Hanım Şevket Bey'i Pakize Hanım'ın konaktan kaçtığıın ertesî günü, onu aramak üzere geldiği zaman görmüş olduğundan tanıyordu.

Bey ihtiyar hanımın elini öpüp minderîin üzerine oturdu. Dedi ki:

- Vâlîde hanım efendi ma'lûmunuzdur ki Pakize Hanım hâlâ bulunamadı. Bendeniz mumâileyhâ hayâtımdan, rûhumdan pek ziyâde sevdiğim, Allah'ın emriyle kendime zevce ittihâz etmek **(36)** arzusunda bulunduğum cihetle gece ve gündüz arıyorum. Bîçârenin kimsesiz, bin türlü ihtiyâc içinde kim bilir ne kadar şedîd bir sefâlet ve zarûretle pençeleşmekte aldığını düşündükçe âdetâ çıldıracağım geliyor. Sizi böyle sabahleyin rahatsız ettiğimin sebebi ihtimâline ona dâîr bir ma'lûmât almış olmanızdır. Şâyet nerde ve ne halde olduğunu biliyor iseniz Allah 'aşkına, bütün sevdiklerinizin başı için bana haber veriniz.

Hoca Hanım gencin bu harâretli ve tarz-ı ifâdesine nazaran ta yürekten gelen şu sözlerini dinleyerek müteessir olmuş idi. Dedi ki:

- Bey efendi oğlum. O gün buradan gittikten sonra Pakize Hanım'ı bir daha görmedim. O sırada, ihtiyarlık hâli, rahatsız olduğumdan hemen bir aydır dışarı çıkamadığım cihetle ben de sizin gibi hiçbir şeyden haberdâr değilim. Ma'mâfih, mâdem ki maksadınız Pakize Hanım'ı mesûd etmektir. Size mu'âvenet etmeyi vazîfe bilirim. Herhalde îcâb eden tahkîkât ve taharriyâtı icrâ ile size ma'lûmât vermeyi vaad ederim. Siz ara sıra buraya uğrar iseniz fenâ olmaz.

Şevket Bey Hoca Hanımın bu vaadi mumâileyhânın elini öperek veda edip hânedan çıktı. Oradan Sirkeci'ye **(37)** inip Ali Efendi Lokantası'nda ta'âm ettikten sonra oteldeki odasına çekilerek o günden itibâren tâkip edeceği hatt-ı hareketi düşünmekle vakit geçirdi.

Üç gün sonra Şevket Bey otele avdetinde kendi için gelmiş bir mektup buldu. Bu mektup Mari'den idi. Sâdık kız, vâlidesinin kendisine adresi verdiğiini, o zamana kadar

mühim bir şey olmadığını, bir haftaya kadar İffet Hanım'ın düğünü icrâ edileceğini, damat bey içeri alınıp yukarı kattaki odanın kendisine tahsîs olunacağını yazıyor, herhalde sık sık ma'lûmât vereceğini, beyân ile şâyet bir şey sormak veya yazmak îcâp eder ise vâlidesini tavsît eylemesi lüzûmunu ricâ eyliyordu.

O günden sonra Mari'nin mektupları birbirini ta'kîp ediyordu. Şevket Bey bu sayede, konaktaki ahvâlden, damat Münir Bey'in her bir hâl ve hareketinden, Makbule ile olan münâsebetinden küçük hemşîresinin pencereden düşüp vefât ettiğinden, konaktaki serkatten, velhâsıl her şeyden haber almıştı.

Mu'mâileyh pederinin hanesinde geçen ahvâli, nazar-ı dikkatten uzak bulundurmamakla berâber Pakize'yi aramakta devâm ediyor, onu bulmak için son derece çalışıyordu.

Melek Hanım'ın pencereden düşerek vefât eylediği günden bir **(38)** hafta sonra Hoca Hanım'ın mahdûmu Kadri Bey, bir gün sabahleyin otele gelerek Şevket Bey'i bulmuş ve hemen vâlidesinin kendisini istediğini söylemiş idi. Bu talebin herhalde Pakize'ye âit bir mesele için olduğunu bilen bey bir dakika fevt etmeyerek bir arabaya atlayıp mumâileyhânın nezdine gitti.

Hoca Hanım, Pakize Hanım'ın konağa gidiyorum diye çıktıktan sonra Akbıyık Mahallesi'nde bir oda tuttuğunu, orada bir müddet oturduktan sonra İfâkat Dadı nâmında bir zenciye'nin delâletiyle, Araste Mahallesi'nde bir kulübeye nakl eylediğini, orada hastalanıp bir hafta kadar yattığını, bir gün sabahleyin sokak başına gelen bir arabaya konularak bir hastahâneye götürüldüğünü, fakat hangi hastahâne olduğunu anlayamadığını mezkûr İfâkat Dadı'nın ifâdesine 'atfen anlattı.

Şevket Bey için bu kadar ma'lûmat kâfi idi. Kalbi pür heyecân olduğu halde doğruca Araste Mahallesi'ne koştu. O kulübeyi buldu. Pakizenin hangi hastahâneye götürüldüğünü komşulardan, karakoldan bilmürâca'a anlamaya çalıştı ise de kimse bilmiyordu. Ancak hastanın arabaya konulduğu sırada doktor (...) beyin ismi söylendiğini bir ihtiyar kadın haber verdiğinden Şevket Bey derhâl Cağaloğlu'na 'azîmetle doktorun hânesine mürâca't

etti ve oradan, Pakize (39) Hanım'ın bir ay kadar evvel Şişli'deki Etfal Hastahânesi'ne götürüldüğünü ve hâlâ orada olup kesb-i 'âfiyet etmek üzere bulunduğunu haber aldı.

Şevket Bey bu ma'lûmatı aldığı zaman akşam olmuş, Pakize Hanımın mükemmel bir hastahânedede olduğunu, rahat ve 'âfiyette bulunduğunu anlamış olduğundan ertesi gün sabahleyin oraya 'azîmet etmekte bir be'is olamayacağını düşünerek otele avdet eyledi. O gece hayatının en mes'ûd bir gecesi idi. Sabaha kadar gözüne uyku girmedi. Pakize'yi alıp hastahânededen çıkaracağını, kanarya kafesi gibi bir hâne tutarak orada bahtiyârâne emrâr-ı hayat edeceklerini tefekkür ediyor, mes'ût istikbâlin hayâliyle lezzetyâb oluyordu.

Ertesi gün saat üçte Şevket Bey, kalbi zevk ve sürûr ile mâlî olduğu halde bir arabaya atlayarak doğruca Şişli'ye gitti. Hastahâneye vusûlünde, henüz gelmiş olan müdür Beyle görüşerek Pakize Hanım'ın bulunduğu pavyona gitmek için müsâde istihsâl eyledikten sonra bir hademe refâkatinde hastahânenin bahçesinden geçtiği sırada bütün vücûdu titriyordu.

Pakize Hanım'a Şevket Bey nâmında bir gencin kendini görmek üzere geldiğini haber vermiş olduklarından onun kalbi pür heyecân idi. Şevket Bey'i Pakize de seviyordu. (40) Hatta onunla izdivâca muvâfakat etmeye zihnen karar vermiş olduğu sırada büyük beyin teklîfi kara çalı gibi ortaya girmiş, Şevket Bey'i bir dakika bile unutmamış, en ziyâde sefâlet ve zarûret içinde geçirdiği gecelerde Şevket'in hayâli ona refâkat etmişti.

Şevket Bey pavyona girdiği zaman Pakize az kaldı bayılacaktı. Genç ise kapıdan girip de sevdiği ve bir seneden beri aradığı kadını orada, yatakta görünce gözleri kararmış yere düşmemek için duvara dayanmaya mecbûr olmuştu.

İki dakika kadar devâm eden bu hâl zâ'il olunca Şevket, yatağın yanına kadar koştu. Genç kadının ellerini, ra'sedâr elleri arasına alarak üzerine âteşin bir bûse kondurdu. O sırada iki damla gözyaşı, o sararmış eller üzerine düşmüştü.

O sırada pavyonun diğer tarafında oynamakta olan Nerime Şevket Bey'i görüp tanıdığından:

- A! Ağabeyim gelmiş!

Diyerek koşup gelmiş ve gencin kucağına atılmıştı. Şevket ağlıyor, Pakize ağlıyor, bunların ağladığını gören Nerime ağlıyor, bu sûznâk manzaranın şâhidi olan hademe de kapının önünde durmuş ağlıyordu.

(41) Bu nâliš, bu bükây-ı sürûr, bu tatlı cereyân sirişk on dakika kadar devam etti, hiç biri bir söz söylemiyor, yalnız ağlıyordu.

Nihâyet Şevket kendini biraz toplayıp söze başladı. Ba'de tafsîlâtını anlatmak üzere cereyân-ı ahvâli muhtasiran hikâye ettikten sonra ertesi gün gelip kendisini alacağını söyleyerek oradan İstanbul'a avdetle Sultanahmet civârındaki mahallerleri dolaşarak münâsip bir hâne aradı.

Üçler Mahallesi'nde bulduğu üç odalı bir hâneyi isticâr ederek anahtarını aldı. Çarşıya koşarak lüzûmu olan mefrûşat, karyola, yatak, velhâsil her şeyi mübâyâ'a ile hâneyi, getirdiği yorgancıları gece çalıştırarak tefrîş eyledi. Sabahleyin ev, yalnız kuşu noksan bir kanarya kafesi gibi olmuştu.

Erkenden Kumkapı'ya gidip Mari'nin vâlidesi Aspasya vâsıtasıyla münâsip bir hizmetçi kadın bularak getirdi. Ona tenbihât-ı lâzımeyi verdikten sonra arabaya atlayarak hastahâneye gitti.

Pakize Hanım iki saatten beri onu bekliyordu. Üstünü giyinmiş ve çarşaflanmış idi. Şevket Bey hastahâne müdürüyle hey'et-i sıhhiyeye ve müstahdemine beyân-ı teşekkürden sonra Pakize ve Nerîme'yi alarak Üçler Mahallesi'ne avdet eyledi. Bir saat (42) sonra mahallenin imam ve muhtarı efendilerle bekçi baba hazır olduğu halde Pakize Hanımla Şevket Bey'in emr-i mesnûn 'akdi icrâ kılındı.

Pakize Hanım tamamıyla kesb-i 'âfiyet etmiş ise de henüz hâl-i nekâhetde bulunduğundan, bâhusûs iki günden beri geçirdiği heyecanlı dakikalardan dolayı ziyâdece yorgun bulunduğu cihetle gece pek erkenden yatmış, Nerime için Şevket Bey'in sûret-i

mahsûsada mübâya'a eylediği çocuk karyolası vâlidesinin karyolasının yanına konulmuş olduğundan çocuk da, o sinde bulunanlara mahsûs lâkaydî ile uykuya dalmış idi.

Şevket Bey bir vâlide şefkati ile Pakize'nin ve Nerime'nin üzerlerini örttükten ve onların rahat ve âsûde bir uykuya daldıklarını birkaç dakika temâşâdan sonra diğer odaya geçmiş, orada kanepenin üzerine uzanarak pederinin geçirmekte olduğu tehlikeli hayatı düşünmeye başlamıştı. Çünkü Mari'den aldığı mektuplarda verilen haberler, konakta büyük bir düşmanın vücûdunu Şevket Bey'e anlatmaya kâfi gelmişti.

Ertesi gün Pakize pek rahat olarak uyanmış ve kerîmesinden evvel yatağından kalkmıştı. Karyolasının ayak ucunda bir sandalye üzerine atılmış olan kadife kaplı kürkü ayak ucuna konulmuş olan keçeli pantofları beyin kendi hakkında bu derece takayyüdüne memnûn olarak sevincinden gözleri yaşarmıştı.

(43) Yavaş yavaş yürüyerek diğer odaya geçti. Şevket Bey kanepenin üzerinde uyuyordu. Âheste âheste yanına yaklaşarak elini tutup okşadıktan sonra gencin açık alınına gâyet hafif bir bûse-yi şükrân kondurdu. Bir sineği bile uyandırmayacak derecede hafif olan bu bûse, Şevket Beyi, güyâ bir elektrik cereyânına ma'rûz kalmış gibi titretti, birdenbire gözlerini açıp Pakize'yi karşısında görmekte bilâihtiyâr güldü.

O bûsede ne büyük ve müessir bir kuvvet, o gülmekte ne derîn ve 'amîk bir manâ vardı! Bu kuvvet ve bu manâyı izâh etmeye çalışmayacağız. Çünkü bunu tarif ve izâh için kendimizde kudret göremiyoruz.

•••

Pakize zevci ile kerîmesi arasında, Şevket de sevdiği kadının yanında, bütün âlemi unutacak derecede büyük bir mesûdiyete müstağrik olarak yaşıyorlardı. Onlar için güyâ o hânedan gayrı dünyada, kendilerinden başka insan yoktu. Her şeyi, hattâ ayrı kaldıkları zamanlarda geçirdikleri acı olan hayatı bile unutmuşlardı. Bir korkulu rüyâ görüp de, uyandığı zaman kendisini yatağında rahat ve âsûde bulan bir çocuğun derhal o rüyâyı unuttuğu gibi bunlar da o devre-yi iftirâk ve ıztırâbı tahattur bile etmiyorlardı.

(44) İşte bu nisyân neticesi olarak birbirine sergüzeştlerini hikâyeye etmişler, daha doğrusu hikâyeyi unutmuşlardı.

Bu halde bir haftadan ziyâde geçti. Bir gün sabahleyin posta müvezzi' Şevket Bey'e bir mektup getirmişti. Mektubun üzerindeki yazıyı görünce Bey bunun Mari'den olduğunu anladı. Kalbinde bir heyecân ânı hâsıl oldu. Mektubu açıp açmamakta tereddüt ediyor, zarfi elinde evirip çeviriyordu. O mektupta kendisine, içinde bulunduğu saâdete zarar verecek felâket haberi bulunmasından korkuyordu.

Pakize Hanım, Beyin bu tereddütünü bir türlü anlayamıyor, gelen mektubun nereden geldiğini bilmediği cihetle Şevket'in levninde hâsıl olan tegayyüre bir manâ veremiyordu. Dedi ki:

- Beyim ne için tereddüt ediyorsunuz? Açıp ne olduğunu anlarsanız a.

- Güzelim! Korkuyorum. Bana öyle geliyor ki zarfin içinde bir bomba var da açınca işti'âl edecek, rahat ve sükûnumuzu ihlâl eyleyecek.

- Mektûbun nereden geldiğini biliyor musunuz? Yazıyı tandınız mı?

- Evet, işte yazıyı tanıdığım, mektubun nereden geldiğini bildiğim için tereddüt ediyorum, korkuyorum. Bu mektup bizim Mari'den. (45)

- Hangi Mari'den?

- Pederimin konağında hizmetçi Mari yok mu idi? İşte ondan. Siz konakta iken benim iki mektubumu yatağımızın içine o koymuş idi. Pederimin size Dilber Hanım vâsıtasıyla teklîf-i izdivâc eylediğini o bana haber vermişti. Fîrûz Ağa Mahallesi'ndeki Hoca Hanım'ın adresini bana o vermişti.

- Demek ki pederinizin bana teklîf-i izdivâc ettirdiğinden haberiniz vardı?

- Evet, hatta konaktan azîmetinize o teklifin sebep olduğunu da biliyorum.

- Mari sizin burada bulunduğunuzu nereden biliyor?

- Pederimle ayrıldığımız zamandan beri konakta geçen ahvâlden bana ma'lûmat vermesini ben tenbîh eyledim. Hatta buraya geldiğimiz zaman adresimi de ben gönderdim.

- İhtimal ki bu mektupta mühim bir şey vardır, hemen açınız da ona göre hareket edersiniz.

Bunun üzerine Şevket Bey mektubu açtı. Fransızca yazılı olan mektupta Reşid Bey'in birkaç günden beri hasta olduğu hekimlerin hastalığın ağır olduğuna hüküm verdikleri, damat beyle Makbule Hanım'ın büyük bir telâş içinde oldukları, (46) beyin bütün mal mülkünü kerîmesiyle zevcesine vermesi için çalışıldığı haber veriliyordu.

Mektubun mündericâtına kesb-i vukûf ettikten sonra Pakize dedi ki:

- Bu Makbule Hanım kimdir?

- Pederimin sizin konaktan azîmetinizden sonra aldığı kadın.

- (Biraz düşündükten sonra) Bu Makbule Hanım kimin nesi imiş?

- Pederi kim olduğunu bilemiyorum. Yalnız bildiğim bir şey var ise o da Bedestanlı Baha Bey nâmında birisinin dul zevcesi olduğudur.

- (Büyük bir hayretle) Bedestanlı Baha Beyin mi dediniz? Bu hanım Kanlıcalı mıdır?

- Evet Kanlıca'dan geldi. Orada müteveffâ zevcinden kalma bir yalısı var.

- (Kendi kendine söylüyor gibi) Şüphesiz o!

- O kim? Yoksa bu Makbule'yi siz tanıyor musunuz?

Pakize Hanım Baha Beyle izdivâcından sonra güzerân eden ahvâli tamâmıyla hikâye etti. Makbule'nin ilk zevcinin denizde boğulduğunu, ikinci zevcinin odasında katl edildiğini nazar-ı dikkate alınca Reşid Bey için korkulmak lâzım geleceğini söyledi. Şevket de aynı fikirde (47) idi. Bâhusûs vâkıf olduğu bazı ahvâlin hâiz olduğu ehemmiyeti Pakize'nin verdiği izâhât arttırmıştı. Binâenaleyh bundan sonra Şevket Beyin pederine âit husûsâtı lâıyk olduğu derecede nazar-ı dikkate alması kararlaştırıldı.

Şevket ertesi gün Mari'nin bir bahâne ile konaktan müsâde alarak gelip kendisini görmesi hakkında yazdığı mektubu bizzat Kumkapı'da Aspasya'ya götürmüş ve ihtiyar kadını derhal konağa göndermişti. Bâ'de sarrafa giderek ikinci üç aylığı olan yüz lirayı almıştı.

Ertesi gün saat sekiz olduğu halde Mari henüz gelmemişti. Şevket Beyle Pakize Hanım mezbûrenin bu teahhürüne bir manâ veremiyor ve merâk ediyorlardı. O sırada bir mektup geldi.

Alelacele yazılmış ve imza ve tarih konulmamış olan bu pusula Mari'nin kendi yazısıyla idi. O gün konakta mühim bir vaka cereyân etmek üzere olduğunu anladığı cihetle ayrılamadığını, bir gün sonra gelip tafsîlât vereceğini yazıyordu. Sâdik kadının sebep-i teehhüzü anlaşılaraq bu cihetle merakları zâ'îl oldu ise de acaba konakta cereyân edecek mühim vak'a ne idi? Bu, bâdî-yi merâk olmuştu.

Mari'nin gelmesine intizaren yirmi dört saat bu merak ve endişede **(48)** kalmak müşkül idi. Şevket ve Pakize düşünüyorlar, daha evvel bir ma'lumât, hattâ bir ipucu alabilmek çâresini taharrî ediyorlardı. Şevket Bey dedi ki:

- Ben şimdi kalkar Mercan'a giderim. Orada bir kahvehânedeymiş, bir dükkânda oturarak etrâfı tarassud ederim, belki gözüme bir şey çarpar, bir haber alırım.

- Hatırma geldi, köşe başındaki işlemeci dükkânında oturur iseniz konağa da giren çıkanı da görürsünüz.

- Evet. Fakat benim oralarda bulunduğumu onların görmelerini arzu etmem. Çünkü benim İstanbul'da olduğumu anlarlar ise daha ihtiyâtkârâne hareket eder, bize bir şey his ettirmemeye gayret eylerler.

- Hakkınız var. O halde siz arzu buyurduğunuz vechile hareket ediniz. Ancak Makbule'nin gâyet dessâs, son derece vicdansız, maksadının icrâsı için hiçbir şeyden, hattâ bir cinâyetten bile tevakkî etmez bir kadın olduğunu nazar-ı dikkatten dûr tutmayınız.

- Bu sözlerinizden anlıyorum ki bu hâin kadına dâir bana söylediğinizden ziyâde ma'lumâtınız vardır. Bana tamâmiyle anlatmış olsanız.

- Henüz sırası gelmedi, vakti geldiği zaman hepsini anlarsınız. **(49)**

- O halde ben giderim.

Şevket arkasına bir kalın palto giyerek, eline de bir şemsiye alarak hânesinden çıktı. Osmaniye Matbaası yanındaki sokaktan Çenberlitaş'a çıkıp Kürkçüler kapısından çarşıya girdi. Yavaş yavaş yürüyerek Bat Pazarı'na, oradan çadırcılardan geçerek Harbiye Nezâreti'nin mercan kapısı önüne vâsıl oldu.

Kapının karşısında ve köşe başındaki kıraathâneye girerek oturdu. Bir kahve içti. Düşünüyordu. Yarım saat kadar tefekkürden sonra kalkıp dışarı çıktı. Mercan Yokuşu'ndan aşağıya doğru indi. Konağın bulunduğu sokağın önünden geçer iken o tarafa

baktı. Kapının önünde kimse olmadığı gibi câlib-i nazar-ı dikkat bir fevkalâdelik de göremedi. Yavaş yavaş elli hatve kadar indikten sonra sağdan geri ederek yukarı doğru çıktı. Yine sokağın köşesinden geçer iken bir dakika durup baktı.

Bu defa kapının önünde bir sarıklı olmak üzere üç kişi duruyor ve uşak Mehmet Ağa ile konuşuyorlardı. Gazinonun önüne kadar çıkıp tekrar dönerek sokak başına geldiğinde bu üç zâtın içeri girdiklerini gördü. O sırada fikrine bir şey gelmiş olmalıdır ki süratle yürüyerek gazinoya girdi. Çırağı çağırarak konağı tarif ile Mehmet Ağa'yı çağırarak üzere gönderdi.

(50) İki dakika sonra çırak ile beraber gelen Mehmet Ağa, Şevket Bey'i görünce şaşırıp kaldı. Beyin yanına yaklaşmakta tereddüt ediyordu. Nihâyet yaklaşarak kemâl-i hayretle:

- Siz misiniz küçük bey!
- Evet Mehmet Ağa. Benim.
- Fakat nasıl oluyor da... yoksa ... bilmem ki...

Şevket Bey, Mehmet Ağa'nın bu şaşkınlığının mühim bir sebebi olduğunu anlamış ve merâka düşmüştü. Dedi ki:

- Mehmet Ağa ne oluyorsun? Neden böyle şaşırдың?
- Ricâ ederim Bey efendi, siz misiniz?
- Benim dedim ya?
- İnanamıyorum ki... Çünkü...
- Neden inanamıyorsun?
- Çünkü siz geçen hafta vefât etmiş idiniz.
- Vefât mı ettim? Kim söyledi?
- İtalya'da gezer iken tifoya tutularak vefât ettiğiniz dâmad beyin ahibbâsından biri kendisine yazmış. O memleketin Osmanlı şebkenderi de bunu tastîk etmiş.
- Ya öyle mi? Fakat benim işte dünyada, hem de İstanbul'da olduğumu görüyorsun.

- Evet. Artık bu haberin yalan olduğunu (51) anladım. Biçâre bey efendi sizin haber-i vefâtınızı duyunca yıldırım urmuş gibi birdenbire düşüp bayıldı. Hastalamp döşeğe düştü.

- Pederimin hasta olduğundan haberim vardı, lâkin öldüğümünden malumâtım yoktu.

- Müsâde eer iseniz koşup sizin hayatta olduğunuzu konağa haber vereyim.

- Ricâ ederim Mehmet Ağa, sakın söyleme, konakta benim sağ olduğumu herkes biliyor. Öldü diye çıkardıkları haberden maksat başkadır. Onun çâresine bakarız. Şimdi senden bazı şeyler soracağım. Ümîd ederim ki bana doğrusunu söylersiniz.

- Öyle ise müsâde buyurunuz da konağa gidip yarım saat sonra nereye emr eder iseniz oraya geleyim. Çünkü mahkemeden efendiler geldi. Belki, bana lüzûm olur.

- Demek ki biraz evvel konağa gelenler mahkemeden idiler?

- Evet, sarıklı efendi Mahmud Paşa Mahkemesi'nden, yanındaki iki kişi de damat beyin ahbablarından.

- Peki Mehmet Ağa, sen şimdi git, ben de Beyazıt'e tramvay yolundaki merkez kırâathânesine gider ve seni orada beklerim. İşini bitirince oraya gelersin.

Mehmet Ağa başını sallayarak gazinodan çıktığını müteakip Şevket Bey de Merkez Kırâathânesine gitti. (52)

VI

Şevket Bey Merkez Kırâathânesi'nde akşama kadar bekledi ise de Mehmet Ağa gelmedi. Saat on bir buçuk raddelerinde Bey, artık beklemekte fâide olmadığını, bâhusus o gün aldığı malumât kendisine cereyân-ı ahvâli anlatmaya kâfi olduğu cihetle bir arabaya binerek ikâmetgâhına avdet etti.

Pencerenin önünde oturmuş, vürûdunu beklemekte olan Pâkize'ye o gün aldığı malumâtı bir tafsîl-i hikâye eyledikten sonra:

- Benim vefât etmiş olduğuma dâir şâyî'anın çıkarılmasına bir manâ veremiyorum. Ben ortada, konakta olmadıkça hayatta bulunup bulunmadığımın ne tesiri olabilir ki beni yalandan öldürmeye mecbûriyet görmüşler. İşte anlayamadığım şey budur.

demişti. Pâkize güzel elini alnına dayamış düşünüyordu, dedi ki: **(53)**

- Ben bundaki sebebi anlıyorum. Fakat bazı noktaları tenvîr etmek için sizden bir iki şey soracağım.

- Sorunuz.

- Vâlideniz merhûmenin serveti, size intikâl edecek emlâkı var mıdır?

- Vâlidem merhûme pederimden zengin idi. Konakta çalınan mücevherât ile tahvîlât kâmilen merhûmenin malıydı. Bundan başka lâakal on bin lira değerinde emlâkı vardı.

- Pekâlâ. Vâlide hanımın sizle iki hemşîrenizden başka vârisi var mı idi?

- Hayır. Vârisi yalnız biz idik.

- Merhûmenin emlâkı vakıf mı idi, yâhut tevsî'-i intikâli icrâ edilmiş mi idi?

- Beyoğlu'ndaki apartman sarf mülk idi. Diğerlerinin de tevsî'-i intikâli icrâ edilmemişti.

- O halde iş tamamıyla anlaşıldı, şimdi beni dinleyiniz. Şimdi siz vefât etmiş olsanız vâlidenizden size intikâl etmiş îcâp eden emlâk hemşîrelerinize kalır. Bir hemşîreniz de vefât eder ise diğer hemşîrenize kalır. O da vefât etse cümlesi pederinize intikal eder. Pederinizin evlâdı olmayarak vefâtı hâlinde tekmi'l serveti zevcesine kalmak îcâp eyler. Öyle değil mi? **(54)**

- Evet.

- Vâlidenizin servet ve emlâkı bir noktaya toplanmak kendi menfaati iktizâsından olanlar bunun esbâbına tevessül etmişlerdi. Birinci hatveyi biçâre Melek Hanım'ın ortadan kaldırılması husûsunda atmışlar, üçe bölünecek malı ikiye inhisâr ettirmişlerdi. Sonra bu serveti bir yere toplamak için sizin veyâhut İffet Hanım'ın aradan çıkması îcâp eder, İffet Hanım bugün onların kendi malı olduğundan aradan çıkacak siz kalırsınız. Halbuki, bundan evvel yanlış bir hesâp netîcesi olarak sizi konaktan ayırmış oldukları cihetle bittabi' fi'len sizi ortadan kaldıramayacaklarından, hîn-ı hâcette îcâbına bakılmak üzere, şimdilik hayâlen ve kavlen ortadan kaldırılmanız lâzım geldiğinden vefâtınız haberi işâ'a edildi. Siz de bu fikirde değil misiniz?

- Evet! Evet! Pek haklısınız.

- Bu cihet böyle. Şimdi diğer cihetle tedkîk edelim. Melek Hanım ile siz vefât etmiş olduğunuz cihetle vâlidenizin emlâkı ve mîrâsı hemşîreniz İffet Hanım'a inhisâr etmiş ise de pederinizin emlâkı da kalıyor. Bu husûsta bir hükm verebilmek için o emlâkın nev'ini anlamak îcâp eder. Pederinizin emlâkı çok mudur?

- Yirmi bin lira miktarındadır. **(55)**
- Bunlar vakıf mı mülk mü?
- Bir tanesinden başka cümlesi vakıftır.
- Öyle ise bu bâbdaki tahmînim doğrudur.

Şevket Bey, Pakize Hanım'ın derece-yi iktidâr ve zekâsını gördükçe son derece memnûn oluyordu. Onun yalnız hüsn ve cemâline dildâde olduğu halde şimdi mezbûre nazarında büyüdükçe büyüyor, isâbet-i mütâla'asına, fart-ı dikkat ve zekâsına hayran oluyordu.

Pakize devam ile:

- Pederinizin bugün hazırda yegâne vârisi hemşîreniz İffet Hanımdır. Çünkü vakf-ı akâr ancak evlâda intikâl eder. Vefâtı hâlinde tekmîl mal mülki kerîmesine kalacak. İffet Hanım kendi ellerinde ise de -ileride o da ortadan kaldırılmaya mahkûm olacağından-pederinizin kerîmesine intikâl edecek emlâkının mehlûle gideceği ve halbuki bu emlâk, sâhibi tarafından birine devr ve ferağ alındığı halde mahlûl korkusu kalmayacağı gibi sizin zuhûr ile iddiâ-yı hak etmenize mahal olmayacağı cihetle hasta bulunan pederinizin mahkemeden celp olunan efendi huzûrunda vekâleti alınarak emlâkı ferağ olunmak mukarrer bulunduğu zannındayım.

- Hakkınız var güzelim.

- Şimdi sizin için yapılacak birçok vezâif **(56)** vardır ki bunları siz de benim kadar ve belki benden ziyâde bilirsiniz.

- Evet, inşâallah yarından itibâren ben de vazîfemi îfâya başlayacağım.

- İşe başlamazdan evvel Mari'yi beklemek ve ondan hakikat-i ahvâle dâir malumât almak îcâp eder. Çünkü bizim bu düşündüklerimiz, Mehmet Ağa'dan bu gün aldığımız nâkıs malumâta müstenîd faraziyyeden ibârettir. Bu faraziyyenin esaslı olup olmadığını ancak Mari'nin bize vereceği malumât gösterecektir.

Bu muhâvere epeyce devam etmiş gece saat ikiyi bulmuştu. Nerime'nin:

- Anne bu akşam yemek yemeyecek miyiz? suali henüz taâm etmediklerini hatıra getirdiğinden kalkıp aşağıya indiler. Yemek yedikten ve biraz da öteden beriden görüşükten sonra yataklarına çekildiler.

Ertesi gün sabah erkenden Mari geldi. Pakize Hanım'ın bulunduğunu, Şevket Beyle izdivâcını vâlidesinden haber almış olduğu cihetle orada görmesinden dolayı dûcâr-ı hayret oldu. Vakti olmadığından bahisle hemen söze başlayarak on gün evvel Şevket Bey'in vefâtına dâir Napoli Şehbenderliğinden musaddak bir mektup gelip damat bey onu bilâtereddüt kayın pederine irâe eylediğini, biçâre ihtiyarın bu haber-i esefnâk alır almaz düşüp (57) bayıldığı o günden beri aklı ve fikri yerinde olmayarak esîr-i ferâş bulunduğunu, Makbule Hanımla Münir Beyin pek fa'âlâne çalıştıklarını ve daha birçok şeyleri nakl ve hikâye eyledikten sonra devamla:

- Dün Damat Beyin arkadaşlarından iki zât ile Mahmutpaşa Mahkemesi'nden bir efendi gelerek büyük odada oturdular. Orada Bey efendinin tekâmîl emlâkını satmaya damadı Münir Bey'i vekîl ettiği dâir bir temessük yazdıktan sonra mahkemeden gelen efendi ikrârını almak için Beyi görmek lâzım olduğunu söyledi. Damat Beyle arkadaşları, Makbule Hanım, Beyi görmeye hiç lüzûm olmadığını söyleyerek sarıklı efendiyi vazgeçirmeye çok gayret ettiler ise de bir türlü râzı olmadığından hastanın odasına gitmeye mecbûr oldular.

Ben de onlarla berâber idim, Beyin yanına gittik, mahkemeden olan efendi yatağın yakınına oturarak huccet okudu, sonra Beyin yüzüne bakarak “Öyle mi?” diye sordu.

Makbule Hanım hoca efendinin arkasında durmuş Beye bakıyordu. Başıyla işaret ettiğinden hasta da onu taklîden başını salladı. İşte bu işaret kâfî görülerek huccet hitâm buldu.

Şimdi Damat Bey Reşid Bey'in her bir husûsa vekîl-i 'umûmiyesi olmuştur.

Şevket Bey sordu: (58)

- Demek ki pederim söz söyleyemeyecek derecede hastadır?

- Bayıldıktan sonra ayıldığı zamandan beri hiçbir söz söylememiştir, el ve ayağı da tutmuyor, doktorların beyânına nazaran müddet-i hayâtı pek kısa kalmıştır.

Şevket Bey ile Pakize birbirinin yüzüne baktılar, bir gün evvelki faraziyelerinin ‘ayn-ı hakikat olduğu tebeyyün etmişti. Mari’ye oraya kadar geldiğinden dolayı her ikisi de beyân-ı teşekkür eylediler. Şevket Bey ayrıca iki lira araba ücreti verdi, ve şâyet mühim bir hâl vâki’ olur ise derhal kendisine haber verilmesini, uşak Mehmet Ağa’nın kendinin berhayât bulunduğu mâ’lûmâtı olduğundan onu hemen koşturmasını tenbîh eyledi.

Mari Beyin ve hanımın eteklerini ve Nerime Hanım’ın gözlerini öptükten sonra kapıdan çıkarak gitti.

Merkûmenin ‘azîmetini mütâ’âkip Şevket Bey’i derin bir düşünce almıştı. İnsanlarda bu derece fikr-i hıyânetin, istifâde maksadıyla böyle müteaddid cinâyetler kadar alçaklığın bulunacağına zihni, fikri bir türlü kâni’ olamıyordu.

• • •

Münir Bey’in vekâlet-i umûmiyesini mübeyyin tanzîm olunan hucdet mücibince hasta bulunan Reşit Bey’in oğlunda mutasarrıf olduğu apartman ve Galata’daki han ve dükkânlarıyla Mercândaki Konak’ı vesâ’ir (59) bil’cümle ‘akâr ve emlâkı ma’müştemilât bedel-i makbûz-ı mu’ayyen mukâbilinde zevce-yi menkûhası Makbule Hanım’a ferâğ edilmek üzere îcâp eden mu’âmeleye o gün tevessül edilmiş, Münir Beyle iki arkadaşı muhtelif mahalle imamlarından alınacak ‘ilmuhaberleri yaptırmak üzere her tarafa koşmuş idiler.

Münir Bey’in gösterdiği uluvv-i cenâb, fart-ı sehâvet sebebiyle o gün ‘ilmuhaberler tanzîm ve imam ile muhtarlar tarafından tahfîm edilerek müterâkim vergiler hakkındaki mu’âmele için vergi dairesine getirilmiş ise de akşam olduğundan ertesi gününe ta’likine mecbûriyet hâsıl olmuştu.

Gece saat ikiden sonra, hizmetçi Mari'nin tenbîhi üzerine Üçler Mahallesi'ne gelen Mehmet Ağa Şevket Bey'e bütün bunları haber vermiş ve:

- "Alt tarafını siz bilirsiniz. Benim kalın aklıma göre zâyi' edecek vakt yoktur, sonra pişmân olur, dünyada sipsivri kalırsınız." demişti. Merkûmun 'azîmetinden sonra Şevket ile Pakize ertesi gün ne yolda hareket edilmek lâzım geleceğine dâir müzâkereye başladılar.

Şevket Bey hemen ertesi günü Defter-i Hâkânî nezâretine bir istid'â takdîmiyle mu'âmeleyi durdurmak re'yini dermeyân eylemiş ise de Pakize (60) mu'âmeleyi durdurmak veya durdurmamaktan bir şey çıkmayacağını, halbuki ferağ-ı mu'âmelesi icrâ ve takrîr i'tâ edildikten sonra mahkemeye mürâca'atla sahtekârlık davasının ikâmesi hâlinde cereyân edecek tedkikât esnâsında daha birçok hakâyık ve cinâyetin meydana çıkarak cânîlerin pençe-yi kanununa çarpılacağını dermeyân ile şimdilik sükût ve neticeye intizar edilmesi fikrinde bulunmuş ve Şevket de bu reyî münâsip görmüştü.

Ancak Şevket en sadık dostlarından birini defterhâneye gönderip cereyân-ı ahvâlî terassüd ettirmeyi muvâfık bulmuş ertesi gün alessabâh buna Hoca Hanım'ın oğlu Kadri Bey'i me'mûr etmişti.

O gün mu'âmele-yi ferâgiye icrâ olundu, ertesi gün Cuma olduğundan Cumartesi günü, mahkemeye mürâcaat edilmek üzere Şevket Bey tanıdığı bir dava vekîliyle görüşüp vakayı bertafsîl hikâye eyledi. Avukat evvel ömürde Şevket Bey'in resmen berhayat olup olmadığını anlamak ve ondan sonra vekâlet vermek lâzım geleceğini beyan eylediğinden Nüfus İdaresi'ne mürâcaatla kayda baktırdı.

Şevket Bey'in ismi hizâsında "Mumâileyh berây-ı seyâhat Napoli'de bulunduğu sırada ecel mev'ûduyla vefât eylediği baş şehbenderliğin tasdîkini hâvî varakadan anlaşılma ile fevt" (61) ibâresinin muharrer olduğu görülerek Reşit Beyzâde Şevket Bey'in resmen berhayat olduğu anlaşılma ve bunun üzerine dava vekîli tanzîm edeceği istid'âyâ bu yalan vefât meselesini de karıştırarak işi cinâyet mahkemesine düşürmeyi münâsip görmüştü.

Pazar günü sabahleyin bir araba ile Üçler Mahallesi'ne gelen Mehmet Ağa o gece sabaha karşı pederinin vefât eylediğini ve o gün cenâzesinin kaldırılarak Eyüp Sultan'da defn edileceğini ihbâr eylediğinden Şevket ile Pakize fevkalâde müteesir olmuşlar ve saatlerce ağlamışlardı.

Şevket babasının cenâzesinde hazır bulunmak, teşebbüsâtını mahkûm-ı ikâmet kılmak ihtimâli olduğuna mebnî doğruca Eyüpsultan'a giderek vâlidesinin kabri civârında bir ağacın arkasına gizlendi ve pederinin cenâzesine, uzaktan, bir yabancı gibi hâzır oldu.

SON

Cinâyet Mahkemesi'nde

Karîben neşri mukarrer olan bu romanı mütâla'ayı kâri'in-i kirâma tavsiye eyleriz.

İKİNCİ BÖLÜM

20. “PAKİZE” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL VE SİYASÎ ÖĞELER İLE BU ÖĞELERİN CÜMLELERE YANSIMASI

Hicrî 1331, Milâdi 1912–1913 yılları arasında, gazeteci yazar Süleyman Tevfik Özzorluoğlu tarafından yazılan roman, Pakize isimli bir kadının hayatını anlatmaktadır. Pakize'nin yaşadığı sıkıntılar, küçük kızını yanına alarak evini terk ettikten sonra başına gelenler, zorluklarla mücadeleleri, asla boyun eğmemesi ve yılmaması romanın görünen konusudur. Ama bu çalışmada romanın değerlendirilmesini biraz daha farklı bir şekilde yapılacak ve verilen örneklerle çok daha farklı bir bakış açısı ile olaya bakılacaktır.

Romanın yazarı, gazeteci yazar Süleyman Tevfik Özzorluoğlu'dur. (İstanbul 1861-1939) Mabeyn-i Hümayun kâtiplerinden Zorluzâde Hacı Aziz Hüsnü Bey'in oğlu, Avnullah Kazımî'nin ağabeyi, H. N. Zorlutuna ile İ. Kür'ün amcasıdır. İyi bir tahsil gören, Arapça, Farsça, Fransızca ve İtalyanca bilen Özzorluoğlu, 1881'de Antep'te Fransızca öğretmenliği ile memuriyete başlamış, Halep ve Selanik'te çeşitli memuriyetler almış, 1897'de Sabah gazetesi muhabiri olarak Yunan Harbi'ne katılmıştır. 1906'da Meclis-i Kebir-i Maarif azası olur. Ayrıca, cumhuriyetten sonra pek çok gazete ve derginin yönetiminde bulunmuştur. Halep'te sürgünde iken İstanbul gazetelerine gönderdiği yazılarında “Fahriye Nedim” takma adını kullandığı bilgisine ulaşılan yazar hakkında daha ayrıntılı bilgiye ulaşılamamıştır.¹

Yazı hayatı oldukça verimli olan Süleyman Tevfik'in yüzden fazla telif ve tercüme eseri tespit edilmiştir. Özellikle masal kitapları ve halk hikâyeleri yazmış, hemen her konuda eser vermiştir. Telif eserlerinden bir kısmı: Baba Hasan'ın Sihirbazlığı (Şark Masalları, 1923), Bolu Beyi'nin Gelini (Türk Masalları, 1925), Devlet-i Âliye-i Osmaniye ve Yunan Muharebesi (Abdullah Zühdü ile, 1897), İncili Çavuş (1918), İskender'in Aynası (1923), Şah ile Aşık (1917), Şahmeran Hikâyesi (1925), Kendi Kendine Konservecilik

¹ http://egitim.selcuk.edu.tr/turkdili/text/kultur/takma_adlar.htm#top

(1918), Kur'an-ı Kerim Tercümesi (1927), Şehzâde Cihangir (1923), Teselya'da Bir Cevelan ve Dört Aylık Seyahatim (1898).

Romanın muhtevası ve muhtevanın cümlelere ne şekilde yansıdığıнын tespitini yapmadan evvel, romanın yazıldığı yılların genel bir değerlendirmesini yapmak çalışmanın tarafsız bir şekilde değerlendirilebilmesi için yerinde bir açıklama olacaktır.

Londra Konferansı ve Antlaşması (1912–1913)

Balkanlarda ortaya çıkan bunalımı halletmek ve mevcut barışı korumak için, 17 Aralık 1912'de Londra'da, devletlerarası, büyükelçiler konferansı yapıldı. Bu konferansta iki mesele üzerinde duruldu. Biri Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasındaki sınırı ve barış esaslarını tespit etmek, ikincisi ise Osmanlı Devletinden alınan toprakların Balkan devletleri arasında paylaşılmasından doğan ve bu sebeple büyük devletleri karşı karşıya getiren anlaşmazlığı halletmekti.

Fakat bazı anlaşmazlıklar sebebiyle konferans uzun sürdü ve neticesiz kaldı. Bunun üzerine Balkan Savaşı'nın yeniden başlamaması için, büyük devletler, 17 Ocak 1913'te Osmanlı Devletine ortak bir nota verdi. Bu notada, Edirne'nin Balkan devletlerine terkini ve Ege adaları hakkında verilecek kararın kendilerine bırakılmasını istediler. Aksi takdirde çıkacak savaşta, Osmanlı Devletinin güç duruma düşeceğini bildirdiler. Büyük devletler, böylece, Balkan Savaşı başlamadan hemen önce, bu savaş sonrasında Edirne ve Ege adaları bölgesinde durumun değişmeyeceği garantisini bir tarafa bırakarak, Balkan devletlerini desteklediklerini ve sınır değişikliğini kabul ettiklerini açıklamış oldular.

Bu sırada Osmanlı Devletinde yeni hâdiseler vuku buldu. Yenilgi ve gelişen siyasî hâdiseler, Kâmil Paşa hükümetini yıpratmıştı. Bu durumdan istifade eden İttihat ve Terakki Fırkası, 23 Ocak 1913'te Babıâli'ye baskın yaparak iktidarı ele geçirdi. Mahmud Şevket Paşa'nın başkanlığı altında yeni bir hükümet kuruldu. Hükümet, büyük devletlerin verdiği notayı reddetti. Bunun üzerine 3 Şubat 1913'te, Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında savaş başladı. Fakat İttihat ve Terakki hükümeti, bu savaşta başarı sağlayamadığı gibi, düşmana karşı kendi savunmasını yapan İşkodra, Karadağlıların eline geçti. Yanya, Yunanistan; Edirne de Bulgaristan tarafından işgal edildi.

Osmanlı Devleti, bu durum karşısında, büyük devletlerle yeniden barış görüşmelerine başlanmasını istedi. Bu istek üzerine, 30 Mayıs 1913'te Londra Barış Antlaşması imzalandı.

Bu antlaşma neticesinde Osmanlı Devleti, Midye-Enez hattının batısında kalan bütün topraklarını Balkan devletlerine bırakmak durumunda kaldı. Bu topraklar, Balkan devletleri arasında paylaşıldı. Ege adaları hakkındaki karar, büyük devletlere bırakıldı. Bulgaristan ise, Ege adalarına açılmakla büyük devlet hâline geliyordu. Yunanistan da, Selanik şehrini alarak sınırlarını genişletti. Ege Denizine yerleşmek için, önemli derecede imkânlar kazandı. Diğer taraftan Sırbistan da genişlemeye başladı.

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı gibi, Osmanlı Devleti, o yıllarda büyük sorunlarla karşı karşıyaydı ve çaresizliğini her ne kadar belli etmemeye çalışsa da durumu her geçen gün daha kötüye gidiyordu. Gerek Türk Milleti ve gerekse dış güçler gerilemenin ve çöküşün farkındaydılar. Dış güçlerin bu durum karşısında yaptıkları ise evvela, kendi çıkarlarını güvence altına almak koşulu ile hasta adam gözüyle bakılan Osmanlı'dan kalan her ne varsa aralarında paylaşmak ve paylarına düşeni almaktı.

Romanın değerlendirmesini, bu koşullar göz önünde bulundurularak yapmak daha sağlıklı olacaktır. Sorunlarla dolu bir dönemde yazılan Pakize romanı, edebî açıdan bakıldığında da Servet-i Fünûn Edebiyatı içinde yerini almaktadır. Bu devir romanlarında, romantizmin kimi izleri bulunmakla birlikte, romanlar genel olarak realizme bağlıdırlar. Dil ağır, üslup sanatkâranedir. Roman tekniği sağlamdır. Süleyman Tevfik'te de görüldüğü gibi, yazarlar daha çok yaşadıkları ortamı anlatma yoluna gittikleri için konular, İstanbul'un çeşitli kesimlerinden alınmıştır. Betimlemeler gözleme dayalıdır ve nesneldir. Bu dönem sanatçıları, devrin siyasal baskıları nedeniyle gazetecilik, tiyatro gibi alanlara pek fazla eğilmemişlerdir.

Pakize'ye gelince; yukarıda sayılan bütün özelliklerin bu roman için de geçerli olduğunu söylemek doğru olacaktır. Romanı, semantik ve morfolojik açılardan değerlendirildiğinde, Servet-i Fünûn romanları arasına dâhil etmek mümkündür.

Pakize, bir evin bir kızıdır. Çok iyi şartlarda yetişmiş, iyi bir eğitim almış, çok güzel, çok zarif, güzel huylu ve temiz kalpli bir genç kızıdır. Evlendikten sonra kocası

komşularının kızına âşık olmuş ve karısından ayrılmaya karar vermiştir. Bu durumu kocasının sarhoş olarak eve geldiği bir gece, ceketinin cebinde bulduğu zevci tarafından bahsi geçen kadına yazılan mektuptan öğrenmiş ve o gecenin sabahı evini terk etmiştir. Çok gururlu bir kadın olan Pakize, babasının evinden getirdiği mücevheratından başka hiçbir şey yanına almayarak eski mahallesindeki bir komşularına gitmiştir. Başından türlü türlü facia geçen Pakize sonunda rahata kavuşmuştur.

Romanın yazıldığı dönem Osmanlı'nın yıkılış dönemlerine rastlar. Edebi olarak ise Servet-i Fünûn Dönemine dâhil etmek mümkündür. Bilindiği üzere bu devrin en bariz özelliği, içinde bulunulan siyasi ve toplumsal olayların hiçbir şekilde edebi eserlere yansımaması ve yazar ve şairler tarafından ağır bir dil ve üslup ile sanatın sanat için yapılması gerektiğinin ve halka mal olmasının gerekli olmadığı savunulduğu bir dönemdir. Bu görüş ve düşünceler itibarı ile romana bakıldığında gerçekten çok ağır ve sanatlı bir dilin ve üslubun varlığından söz etmek mümkündür. Ayrıca Osmanlı'nın en zor yıllarını yaşadığı bu yıllar romanda hiçbir suretle yer almamaktadır ve Osmanlı'nın adı bile geçmemektedir. Pakize, çok genel bir ifade ile bir aşk romanıdır. Özel bir ifadeyle ise dönemin tahlilinin çok başarılı bir şekilde yapıldığı psikolojik ve hatta içerdiği ümit tablosu ile ideolojik fikirlere sahip olan siyasi bir romandır.

“(1/4-7) O gece hava son derece mazlum idi. Semayı iri ve siyah bulutlar kaplamıştı. İki günden beri devam eden sert poyraz rüzgârı o gün akşama doğru birden bire lodosa tahavvül etmiş ve bardaktan boşanırcasına yağan yağmur, bir haftadan beri İstanbul sokaklarını bir setre-i sefîdfâma bürümüş olan karları eriterek her tarafı bir çamur deryası haline getirmişti.” Bu cümle karamsar bir tablo çizmektedir. Yıllardır süren karmaşalar ümitsizlik sebebidir. Halk perişandır ve İstanbul hükümeti adeta çamura bulanmış gibi eli kolu bağlı vaziyettedir ve kıpırdayamamaktadır.

“(1/15-18) Uzaktan uzağa, nursuz, fersiz mevti gözü gibi parlayan hava gazı fenerlerinin koyu kırmızı şûlesi, süratle vezân olan rüzgârın elinde güya ber bazıçe imiş gibi sallanıyor, mütereddid, mütezelzil ziyâsıyla uzakları değil, kendi civarını bile tenevvür edemiyordu.” Halk içindeki küçük hareketlenmeler de bastırılmakta ve kendi içinde sindirilmektedir.

“(2/12-21) - Gecenin bu vaktinde dilencilik olur mu? Defol şuradan.

Çocuk hiç umulmaz bir azim ve metanet ile kapıya yaklaşarak:

- *Afedersiniz, ben dilencilik için gelmedim. Doktor efendiyi görmek istiyorum.*
- *(Hiddetle) Şimdi doktor efendi yatıyor. Böyle gece yarısı, bāhusus şu soğukta kalkmaz. (6)*
- *Rica ederim haber veriniz, validem pek ağır hastadır. Onun için geldim.*
- *Öyle ise yarın gel. Hasta hemen ölecek değil ya!*
- *Size yalvarıyorum. Anneciğim pek fena hastadır, merhamet ediniz, bir kere doktora haber veriniz. Şayet gitmem der ise yarın gelirim.*
- *İşte ben söyledim ya. Gitmez vesselam.”* Burada bahsi geçen hasta Osmanlı’dır.

Devletin çöküş dönemleri, ümitsizlik her yerdedir ve Osmanlı Devleti, dış güçler tarafından hasta adam olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Kimden yardım istiyor ve bekliyorsa, yardım için açılan elleri hep boş olarak geri dönmektedir.

“(2/22-29) O sırada konağın içinde bir ses duyuldu. Merdivenin üstünden biri soruyordu.

- *Kapıyı çalan kim imiş? Ne istiyorlar?*

Hizmetkâr kapıyı açık bırakarak merdivenin alt başına kadar gidip cevap verdi:

- *Bir küçük kız. Validesi hasta imiş. Sizi görmek istiyor.*
- *Sen ne dedin?*
- *Şimdi olmaz, bey efendi bu havada bir yere gitmez, yarın gel dedim.*
- *(Hiddetle) Ben sana kaç defa söyledim? Ne vakit olur ise olsun beni arayan olunca derhal bana haber ver demedim mi?”* Bu cümlelerle, yine de bir yerlerde gizli bir

ümit ışığının olabileceğini anlatmak ister yazar. Bütün olumsuzluklara rağmen bu hasta adama elini uzatacak biri yahut birileri olmalıdır.

“(4/1-4) Rüzgâr pek şedîd olarak esiyordu, on dakikadan beri atıştırmaya başlamış olan kuş başı karların Sultanahmet Meydanı’nda teşkîl eylediği tipi insanın adeta nefesini kesecek derecede bulunuyordu. Çocuk hemen çıplak denilecek bir halde olup tirtir titremekte ise de metânetine kat’iyen hâlel vermeyerek yürüyor, doktor da onu takip ediyordu.” Bu çocuk Pakize’nin çocuğudur. Çaresizliğine rağmen mağrur ve başı diktir. Baş eğmenin Türk milletine yakışmayacağını kapalı bir ifade ile ortaya koymaktadır.

Yine bu cümleleri takip eden paragrafta yazar şunları söylemektedir. **“(4/8-13) Doktor, elindeki fenerin ışığı ile ayağını bastığı yeri görmeye çalışıyor ise de o derece zulmeti, hususiyle bir tek (9) gaz fenerinden bile mahrum, adi ve bozuk kaldırımından bile ârî, vakt-i zuhurda bile akşam karanlığı kadar mazlum, dar, mendâr sokağın katmerli zulmetini kısmen olsun ta’dil edemediğinden ikide bir de bir çukura, üzeri buz tutmuş bir çirkâb gölcüğüne batmak tehlikesine maruz bulunuyordu. Mamefih hiçbir şey, hiçbir tehlike süratle yürümekten onları menetmiyordu.”** Yani, vatanın kurtuluşu için hızlı, kararlı ve kendinden emin adımlar atılmalı ve ne olursa olsun bu yoldan dönülmemelidir.

İlerleyen sayfalarda Pakize’nin yaşadığı evin perişanlığını tasvir eder yazar. Evde neredeyse hiç bir şey yoktur, ne ısınmaları için ateş, ne yorgan, battaniye veya ne de yiyecek erzak vardır. **“(5/19-25) Kulübenin üst katı da iki metre merbaında bir odadan ibaret idi. Döşemesi yirmi-otuz santimetre kadar bir tarafa basmış olan bu odada mefruşat namına hiçbir şey yoktu. Bir köşede, yere serilmiş bir yorgan parçası üzerinde bir kadın büzülmüş yatıyordu. Hastanın başı altında yastık yoktu. Üzerine yorgan yerine bir eski hırka atılmıştı. Bu manzara-yı sefalet karşısında doktor donmuş kalmıştı, bir adım ileri gitmeye iktidarı kalmanmıştı. Bu derece soğuk bir gecede, yataksız, ateşsiz, mumsuz, her tarafı delik ve deşik bir odada yatan hastaya yüreği parçalanarak bakıyor.”** Pakize Osmanlı’yı temsil ettiğine göre, bu cümlelerde tasvir edilen mekân da Osmanlı’nın yaşadığı topraklardır ve bu topraklarda yaşayan halkın perişanlığını, çaresizliğini ve yoksulluğunu ifade etmektedir. Ayrıca yazarın, ordunun savaşamayacak bir durumda olduğunu, girişeceği her hangi bir mücadeleden başarısızlıkla çıkacağını muhtemel olduğunu da anlatma çabası içinde olduğunu söylemek mümkündür.

“(6/23-25) Doktor hastanın göğsünü, arkasını dinleyerek muayene etti. Güya hasta kendi imiş gibi rengi sararmıştı, fart-ı teessüründen gözleri yaşarmıştı. Çünkü muayene eylediği hastada verem eseriyle beraber en büyük hastalık olarak açlığı ve soğuğu bulmuştu.” Doktor, hastaya verem teşhisi koymuştur. Halk arasında ince hastalık olarak bilinen verem, soğuk ve bakımsızlığın yanı sıra büyük bir kederin ve acının da yaşandığının belirtisidir.

Pakize ilerleyen bölümlerde doktora halini, nasıl bu hallere geldiğini anlatırken şu cümleleri kullanır: *“(7/22-29) Fakat doktor! Benim için buradan başka başımı sokabilecek bir yer yoktur! Menhus talih beni o kadar takip ediyor ki... Sefaletten sefalete, felaketten felakete düşerek nihayet oturduğum bir tek odadan çırıl çıplak sokağa atıldığım gün Nerime ile saatlerce dolaştıktan sonra buraya geldim. Komşumuz İfâkat Dadının muaveneti ile şu külbeyi tutarak içine sokuldum. Talihim ne kadar fena imiş ki dadı da sekiz dokuz gün evvel hasta olarak Tophane’de ikamet eden kerimesinin nezdine gitti. Hiç olmaz ise bana gah gah bakıyordu. E buradan da pek yakında çıkacağım, çünkü icârını vermek mümkün olamayacağından her halde kovulacağım.”* Bu cümleler bize Türk ordusunun içinde bulunduğu hali hatırlatabilir mahiyette cümlelerdir: Ordu başarısızlıktan başarısızlığa koşmaktadır ve her geçen gün bir öncekine oranla daha da gerilemekte, daha çaresiz ve bitkin bir hal almaktadır.

Romanın 2. bölümünde Pakize’nin bu duruma nasıl düştüğü anlatılır. Pakize’nin başına, zevci Baha Bey yüzünden türlü felaketler gelmiştir. Bunların müsebbibi olan Baha Bey; *“(9/8-11) Zengin evlatlarında nadir tesadüf olunan bir derecede mükemmel tahsil görmüş ise de israf ve tebzîre de alışmış olduğundan etrafını bir hayli dalkavuklar sarmış ve pederinin vefatından sonra iki sene alem-i zevk ve sefada epeyce para sarf etmiş ve fakat bu sarfiyatı irâdinden fazla bir dereceye çıkarmamıştı.”* Bu cümle aslında Osmanlı’nın neden bu duruma düştüğünün bir ifadesi niteliğindedir. Padişahın etrafını saran dalkavuklar, eğlenceye ve sefahate düşkünlük, ileriye görememe ve devlet işlerinden el etek çekme... İşte bütün bunlar neticesinde de her geçen gün daha geriye giden bir devlet, hızlanan çöküş.

“(14/22-28) İşte Pakize için en büyük felaket o dakikadan itibaren başlamıştı. Kayınvalidesinin, kendisini öz evladı gibi seven Hayriye Hanım’ın vefatı ile cerihadâr olan kalbini Nerime’nin tevellüdü teşfiye etmeye başlamış iken pederinden kalan hanesinin, tekmil-i eşyasıyla beraber muhterik olmasını ve onu müteakip validesinin irtihali ceriye-yi kalbini daha ziyade kanatmış, tamamıyla iltiyampezir olmayan yarayı yeniden açmış ise de zevciyle kerimesi arasında, bu iki muhabbet ü şefkat sayesinde bir dereceye kadar taslityâb olmaya başlamıştı. Onun için dünyada zevciyle kerimesinden başka bir şey mevcut olmadığı halde şimdi en büyük rükun-ı saâdeti olan meveddet-i ailenin yıkıldığını görüyordu.” Bu cümleler bizi Osmanlı’nın ayakta kalmak için izlediği

politikalara götürür. Bilindiği gibi bunlardan ilki Osmanlıcılık Politikasıydı. Bütün tebaayı bir arada tutmak isteyen hükümet, aynı bayrak altında toplanmış farklı pek çok etnik gurubu millet ayrımı yapmaksızın aynı ülkenin tebaası sayarak birliği ve beraberliği sağlayacağını ümit etmiştir. İsteddiği sonucu elde edemeyen hükümet bu sefer Panislâmizm dediğimiz İslâmcılık politikasını izlemeye karar vermiş ve bunun neticesinde de çok güvendiği bazı İslam ülkeleri tarafından arkasından vurularak büyük bir yara almıştır. Bununla da ulaşmak istediği hedefe ulaşamayan Osmanlı çareyi kendi içine dönerek Milliyetçilik politikasını benimsemekte bulmuştur. Çünkü bütün bu olup bitenler, Türk'ün Türk'ten başka dostu olmadığını bire bir kanıtı mahiyetindedir. Evet, Pakize'nin ailesi dağılmıştır. Yuvasını dimdik ayakta tutabilmek için çok mücadele etmişse de çaresiz ayrılacaktır zevcinden yüreği kanaya kanaya. Elinde kalan yegâne varlığı ise kerimesi Nerime'dir. Osmanlı'nın sarılacağı tek varlığı ise Türk milletidir.

İşte bu bakış açısı ile bakıldığında romanın hem döneminin edebi özelliklerini çok iyi yansıttığını hem de açık bir şekilde, belli etmeden, okuyucuya sezdirmeden devrin eleştirisini yaptığını görmekteyiz. Hem gazeteciliğini ve hem de yazarlığını konuşuran yazar, bir aşk romanı yazmak için yola çıkmış gibi görünse de, ortaya koyduğu eseri, taşıdığı psikolojik ve belki de ideolojik öğelerle aslında bir aşk romanından daha ziyade tarihî bir roman özelliğine bürünmüştür.

Pakize'ye bir aşk romanı gözüyle bakılırsa, gerek döneminin özelliklerini ve gerekse bir aşk romanı olma özelliklerini çok iyi bir şekilde taşıdığını söylemek mümkündür. Cümlelerin uzunluğu ve süslü bir dil kullanılması bu özelliklerden bazılarıdır. Uzun cümleler, tasvir cümleleridir ve bu cümlelerle yazar, projeksiyon yöntemini kullanmaktadır. Okuyucuya, olayları kendi gördüğü gibi göstermek ister. Yani bir çeşit kabullendirme söz konusudur. Yine verilen örnek cümlelerden de anlaşılacağı gibi sıralı ve bağlı cümleler romanın en bariz cümle çeşitleri arasındadır. Bu çeşit cümleler tahkiye üslûbunun gereğidir ve aynı zamanda romantizmin de bir göstergesidir.

Pakize'nin gururu ve güçlükler karşısında yılmayışi kararlılığını göstermekle birlikte biraz silik bir karaktere sahip olduğu da kayda değerdir. Bütün olup bitenler karşısında sessizliğini korur ve hakkını arayamaz. Teslimiyetçidir ve her şeyi aslında başkalarından beklemektedir. Bu kaniya hem romanın gelişiminden varılabilmektedir, hem de yazarın

kullandığı dil ve üslûptan. Kuvvetliliği ve kendine güveni yansıtan tehdit cümleleri romanın hiçbir bölümünde kullanılmamıştır. Kızgınlığı, öfkeyi ve olaylar karşısında sessiz kalınmayacağı hissini uyandıracak olan ünlem cümlelerine de hemen hemen hiç yer verilmemiştir.

Baştan sona, romanı kapsayan, uzun tasvir cümleleridir. Dikkat edilirse konuşma cümleleri de aynı üslûpla verilmiş ve hatta olaylar mümkün olduğunca kişiler konuşturulmadan, yazarın dilinden anlatılmıştır.

**21. “SODOM VE GOMORE” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL
VE SİYASÎ ÖĞELER İLE BU ÖĞELERİN CÜMLELERE YANSIMASI**

Hz Lût(a.s), Arap yarımadasını puta tapıcılıktan alıkoymak, ortaksız ve tek bir Allah'ı tanıtmaya çağırarak ve bu mukaddes yolda büyük başarılar kazanan Hz. İbrahim'in amcasının oğludur. Ömrü ve peygamberliği bugün Ürdün devletinin sınırları içinde bulunan Lût Gölü çevresinde geçmiştir. Günümüzde tuzlu suların doldurduğu orta büyüklükte olan saha, eskiden toprakları oldukça verimli bir vadi idi ve o günün önemli şehirlerini sinesinde barındırıyordu. Bu şehirlerin ikisinin adı bugün de bilinmektedir ve yapılan ilmi kazılar sonunda izlerine rastlanmıştır. Şehirler; Şezum(Sodom) ve Omore(Gomore) şehirleridir.

Hz.Lût(a.s) Şezum şehrinde oturuyordu. Hz. Âdem'in oğlu Kabil'e yeryüzünün ilk cinayetini, üstelik öz kardeşinin canına kıydırmak suretiyle işleten şehvet hırsı, Hz. Lût'un kavmini büsbütün başka ve yüz kızartıcı bir ahlak düşkünlüğüne sürüklemiştir. Bu sonsuz kavim erkek erkeğe cinsi birleşmeyi vazgeçilmez, sapıkça bir huy haline getirmişlerdi. Hz. Lût'un dosdoğru yolu temsil eden bir Allah resulü sıfatıyla durmak ve yorulmak bilmez bir gayret göstererek yaptığı bütün ikazlar ve verdiği öğütlerin hiç biri bu ahlak düşkünlerine zerrece bir tesir etmiyordu. Nihayet her şeyi daha başından bilen Ulu Allah'ın kesin ve değişmez hükmünün günü geldi. Hz. Lût'un sapık kavmi, Allah'ın başlarına vereceği karşı durulmaz bir felaketle, toptan mahvolacak ve yokluğun karanlıklarına gömülecekti.

Allah(c.c) bu kesin kararını bildirmek ve kendisine inanmış birkaç yakını ile birlikte, son günlerini yaşayan günahkâr şehirden ayrılmasını söylemek üzere Hz. Lût'a üç tane melek göndermiştir. Melekler, Allah'ın emri üzerine geldiklerini bildirdiler ve dediler ki; "Allah'ın emri artık kesindir. Yıllardan beri söz dinlemediğin bu beyinsiz halkın artık sonu gelmiştir. Birkaç saat sonra topuna gökten ateş ve ölüm yağacak ve şehirleri ile birlikte yokluğa kavuşacaklardır. Onların başlarına gelmek üzere olan bu felaket, ısrarla Allah'ın emirlerine karşı gelenlere ve Peygamberlerin verdiği öğütlerine arka dönen sapıklara bütün devirler boyunca ibret dersi olacaktır. Allah'ın sana emri böyledir: Gece

olunca sana inananları ve yakınlarını alacak ve ölüm kokan şu lanetlik şehirden habersizce uzaklaşacak ve şu sapık halkı lanetlik akıbetleri ile baş başa bırakacaksın. Sana bunları söyleme geldik."

Allah'ın emri üzere Hz. Lût(a.s) ile inanmış yakınları meleklerin dediklerine uyarak Sodom ve Gomore'yi o gece yarısı, sezdirmeden terk ettiler. Sabahın ilk ışıkları ile birlikte lanetlik şehirlere ve sapık halkına gökyüzünden görülmemiş bir Allah gazabı boşalmaya başlamıştı. Ahlaksız soysuzlar neye uğradıklarını anlayamadılar. Yüce Allah(c.c.) ulu sabrını iyice kötüye kullanarak günden güne daha da azgınlaşanlara yakıcı kükürt alevleri ile taşlar yağdırıyordu. Bir kaç saniyelik afet ve ölüm saçan bir yağmur sonunda, halkın yekûnu ile birlikte bütün şehirlerini ilerdeki insanlığın gözleri önüne bir ibret dersinin örneği olmak üzere harabeye çevirmiş ve yerle bir etmişti.²

İşte Yakup Kadri bu kitabında, işgal altındaki İstanbul'u Tanrı'nın gazabına müstahak bir yozlaşma ve çürüme içinde anlatır. Ona göre 1919'da Anadolu'da başlayan kurtuluş mücadelesi halkın özgürlüğünü kurtarmakla kalmayacak, bu toplumsal ahlaksızlıklara da son verecektir.

Beyoğlu sosyetesinin zengin, ünlü ve itibarlı ailelerinden Sami Bey'in güzel kızı Leyla ile asker olduğu için mevki ve itibar kazanmış ve bu sayede Beyoğlu sosyetesine girmeyi başarmış Necdet'in hüsrarla biten aşkını anlatan yazar, arka plana, İngiliz Donanmasının işgal ettiği İstanbul'u koyar.

"(24/9-21) 1920 senesindeyiz. Lloyd George siyaseti bize çoktan yapacağını yapmıştır. Taraf taraf Türk milletinin bütün nefes alma deliklerini tıkanmıştır; İzmir'i bir kanlı et parçası gibi Yunanlıların önüne atmıştır. İstanbul'da işgal kuvvetleri fertlerinin halka reva görmediği cefa ve zulüm kalmamıştır. Bu memleketin aydın ve vatansever sınıfına karşı ise adeta ilk insanların yırtıcı mahlûklara ve ilk Amerikan kolonilerinin kırmızı derililere uyguladıkları "kitle halinde yok etme" sistemini kullanmıştır. Gerçi bugünlerde, Türk milletinin uğurlu kuvvetlerini darmadağın eden dişlek siyaset çarkı bir parça durmuş görünüyordu; fakat "namert Albion"un (İngiliz'in) yarına neler hazırladığını kim tahmin edebilirdi." Romana giriş mahiyetindeki bölüm, görüldüğü

² Ermişlerden Osman Efendi, Seçme Dini Hikayeler, Seda Yayınları, İstanbul 2000, s. 1122-128

üzere, bir ön bilgi verme niteliğindedir. 20’li yıllar, ülkenin en karışık dönemleridir ve gerek halk, gerekse yöneticiler bir parçalanmışlığın ve bölünmüşlüğün içindedirler. İşte bu durumunu kısaca özetini yapan yazar, eserin genelinde de görüleceği gibi tasvirli bir üslupla anlatıcı 3.şahıs olarak hikâyeleme yolunu seçmiştir. Yukarıdaki alıntı metinde yer alan ve cümlede yüklem görevinde olan fillerin çekimlerine bakılacak olursa öğrenilen geçmiş zaman kipine -dir kuvvetlendirme ki alarak anlatımı netleştirme yoluna gidildiği sonucuna ulaşmak mümkündür: “yapmıştır, tıkamıştır, atmıştır, kalmamıştır, kullanmıştır”. Olayları dışardan gözlemleyen, takip eden biri olarak bu üslubu kullanması boşuna değildir. Bir yandan öğrenilen bir durumu, diğer taraftan da bilinen bir sonucu ifade eder. Ayrıca cümle yapısının sağlamlığı ve kurallı oluşu da önemlidir. Anlatılan bir durum değil de olay olduğu için de cümlelerin kısa olduğu ve uzun tasvirlerin yapılmadığı görülmektedir.

“(26/23-28) Bu hanım Sami Bey ailesinin eski dostlarından Hayri Bey isminde gelir sahibi bir zatın karısı idi.. Bir ay evvel Nişantaşı’ndaki evleri İngilizler tarafından işgal edildiği için, şimdi ne yapacaklarını bilmez halde, koca bir tarafta, kadın bir tarafta, kızları öbür tarafta o ahbab evi senin, bu akraba evi benim, dolaşıp duruyorlardı.” Romanın İstanbul sosyetesini anlattığını belirtmiştik. Yazar, genelden özele bir anlatımla, ülkenin genel durumunun izahını yaptıktan sonra biraz daha özele inmiş ve İstanbul’a, oradan da Beyoğlu dolaylarına geçmiştir. Evlerini İngilizlerin işgal ettiği aile, bu durum karşısında hiçbir şey söylememiş ve hiçbir itirazda bulunamamıştır. Buradaki üslup da anlatıcı yazarın kullandığı tahkiye üslubunun devamı niteliğindedir. Bu bölümde yer alan 2. cümle, yüklemi haricinde içinde sadece zarf ögesini barındırmaktadır ve “Neden? Nasıl?” sorularının açıklayıcısıdır.

“(28/24-33) Birtakım küçücük kahkahalarla ve birtakım incecik nidalarla şuh, şakrak bir konuşma başlıyor. Necdet kulağını kabarttı. Fakat bu konuşma İngilizce olarak yapıldığı için, bazı tek kelimelerden başka bir şey anlayamıyordu. Yalnız ilk seslenişten, ilk nidalardan başlayarak müthiş bir kesinlikle bildi ki, Leyla’ya telefon eden Captain G. Jackson Read’dir. Zaten salonda bunu hissetmeyen kimse kalmadı. Çünkü Leyla sesinin en yumuşak, en okşayıcı, en şuh, en kadın ve en kız tempolarıyla her cümlesinin sonunda veya başında bir “Captain” demekten kendini alamıyordu.” Bu bölüm Leyla ile Captain arasında geçen telefon konuşmasının başlangıcını anlatmaktadır.

Anlatıcı yazar çok iyi bir gözlemcidir. Leyla'nın şuhluğu, Leyla'nın kadınlığı, Leyla'nın kızlığı, Leyla'nın sesindeki işvesi, Leyla'nın ahizeyi elinde tutuşu, Leyla'nın konuşurken vücudunun aldığı hal ve hareketleri yazarın anlatımı ile gözümüzün önünde canlanmaktadır. Salondakilerin dikkatini çekense; nişanlı bir kızın başka bir erkekle, hem de ülkesini işgal eden bir İngiliz askeriyle, gecenin bir yarısında böyle bir şekilde konuşması değildir de, Leyla'nın Captain Jackson Read gibi ünlü biriyle konuşuyor olmasıdır.

“(30/17-22) Gerçi içerdeki sesler artık bir telefon konuşması hududunu ve şeklini çoktan aşmıştı. Sanki karanlık bir alkovda (odada, kameriyede) durmadan sıkıştırılan, gıdıklanan ve öpülmek istenen bir kadın vardı ve bu işitilen sesler doğrudan doğruya onun cinsiyetinin derinliklerinden gelen haykırışlardı.” Leyla'nın konuşmanın ilerleyen bölümlerindeki hal ve hareketlerini anlatan bu cümleler tasvir ağırlıklıdır ve yazar, olayları kendi gördüğü şekil itibarıyla bizim de görmemizi ister. Projeksiyon yöntemini kullanarak, Leyla'nın nasıl bir düşkünlüğün içine saplandığını göstermek ister gibidir. Özellikle de sıralı ve bağlı cümle yapısına sahip olan 2. cümle bu düşkünlüğün boyutunu daha başarılı bir şekilde vermektedir.

“(32/10-17) Necdet, adeta koşarcasına yürürken organik bir acının baskısı altında birdenbire durmak ihtiyacını hissetti. Şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Bu halde ne yapması lazım geldiğine dair bir işaret bekliyormuş gibi gözlerini havaya dikti. Ne çarpıntılı; ne facia yaratan bir gök!.. Rüzgârın kovaladığı kara kara bulutlar, dev yarasalar gibi birbiri ardı sıra, bir büyücü başına benzeyen ayın önünden kaçıp kaçıp gidiyorlardı.” Bu içler acısı tablo, salonda bulunanlardan sadece Necdet'i etkilemiştir. Düştüğü durumu, umursanmazlığını gören Necdet Leyla'ya duyduğu aşkı ve zihnindeki Leyla imajını sorgulamaya başlar. Derinden sarsılan erkek kahraman, konuşmanın salonda yarattığı atmosferden, daha vahimi bu konuşmayı yapan kişinin nişanlısı oluşundan son derece muzdariptir. O ortamda daha fazla duramaz ve orayı terk eder. Bu bölümde yazar, Necdet'in oradan nasıl çıktığını ve çıktıktan sonra neler yaptığını anlatır.

Olay analizinden durum analizine geçen yazar, kişinin içinde bulunduğu ruh hali ile ortam arasında bir denge kurar. Gökyüzü tıpkı Necdet gibi çarpıntılı ve facia yaratacak bir haldedir. Rüzgârın kovaladığı kara bulutların kaçıp gitmesi gibi Necdet de onu yakalayan

ve ruhunun derinliklerine saplanan manzaradan aynen bu şekilde kaçmak istemektedir. Ruh tahlili yapan yazar, anlatımını görsel öğelerle zenginleştirerek daha kuvvetli bir tahlile ulaşmayı hedeflemiş olmalıdır.

“(40-41/24-33, 1-4) Karşısında, tam kendi masasına karşı masada kenarları bağa çerçeveli büyük ve yuvarlak gözlüklerini zeytin renkli kalın kaşlı, yontulmamış ilkel yüzü üstünde tek medeniyet ve zarafet alâmeti gibi taşıyan şu tıraşlı ve şişman adam mutlaka ticaretle meşgul bir Ermeni’dir. Belki şu dakikada kendisini birden bire zengin edecek en kolay ve en karanlık vurgun şekillerinden birini aklından geçirip durmaktadır. Acaba birtakım düzme belgelerle İngilizlere müracaat edip Türklerden birinin malına sahip mi çıksam; yoksa Anadolu’da milli hareketi gözetlemek ve ihbar etmek için bir şebeke kurmak bahanesiyle “Intelligence Service”in örtülü ödenek kısmından bazı paralar mı sızdırsam diye düşünüyor. Sonra bunların hiç birini beğenmeyip daha şaşırtıcı tasarımlara dalıyor.” Bu bölümde yar alan ilk cümleye dikkat etmek yerinde olacaktır. Uzun ve süslü bir anlatıma giden yazar, projeksiyon yöntemi ile kişinin dış görünüşünü okuyucuya tarif etmekte, adeta bir film şeridi halinde göstermektedir.

Cümle, bir isim cümlesidir. Daha önceki çalışmalarımızda da belirtildiği gibi, isim cümleleri durum anlatan ve “nasıl” sorusunun cevabını bünyesinde barındırabilen cümlelerdir. Burada da yazar, adeta bahsettiği kişinin resmini çizmiştir. Objektif olmaya çalışmakla birlikte, bu cümlenin ardından yapacağı tahminler ile çizgisini değiştirdiği görülecektir. “Belki” ile başlayan cümle, tamamen bir tasarı cümlesidir ve hiçbir suretle kesinlik arz etmemektedir. Bu tasarıların anlatıldığı aşağıdaki alıntı cümle, yapısı ve kuruluşu itibarıyla üzerinde durulmaya değer bir cümledir: *“Acaba birtakım düzme belgelerle İngilizlere müracaat edip Türklerden birinin malına sahip mi çıksam; yoksa Anadolu’da milli hareketi gözetlemek ve ihbar etmek için bir şebeke kurmak bahanesiyle “Intelligence Service”in örtülü ödenek kısmından bazı paralar mı sızdırsam diye düşünüyor.”* Görüldüğü gibi sıralı, bağlı, uzun bir açıklama cümlesidir. Cümle, “mutlaka öyledir” imajı çiziyorsa da aslında sadece bir varsayımdan ibarettir.

“(52/3-10) –Yok yok yanıyorsunuz. Hem o şöyle böyle bir nişanlı değil! Kıza müthiş bir suretle tutkundur. Dün gece Taksim’de gördüm. Bir köşeye çekilmiş üst üste içiyordu. Deli gibi bir hali vardı. Hem de sanırım, o genç bir taraftan politika işlerine

karşıyor. Sonra azgın bir İngiliz düşmanı! Rast geldiğim yerlerde bana selam vermemek için nefretle başını çevirdiğini kaç defa gördüm. Tahsilini Almanya’da yapmış, mutlaka mutaassıp bir “kultur” taraftarıdır. İster misiniz, onu bir parça rahatsız edeyim? Def olup gitsin de bir müddet kız rahat kalsın diye...” Necdet’le ilgili bir konuşmanın geçtiği bölümden alınan bu cümleler, amacı itibariyle kısadır. Çünkü ortada çabucak anlatılmak istenilen bir durum vardır ve bunu bir an önce anlatmak isteyen kişi, düşünce yüklü uzun cümleler kuramayacaktır. “Sanırım” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, Necdet’le ilgili varsayımlar konuşulmaktadır. Yargının kesin olduğu yerlerde cümleler fiil cümleleridir. Ama *“Deli gibi bir hali vardı”* gibi Necdet hakkındaki yorumları içeren cümleler isim cümleleridir ve kesinlik arz etmemekle birlikte, o kişi hakkındaki genel yargıyı ifade etmekte ve bir olayı değil de bir durumun analizini yapmaktadırlar.

“(63-64/25-33-1-6) Leyla, aramızdaki yanlış anlayış senin zannettiğinden daha ağırdır. Ve bu, Nuriye Hanım’ın çayından başlamadı. Bir parça daha eskidir. Bunun başlangıcına bir tarih aramak lazım gelirse o küstah, o terbiyesiz İngiliz zabitanın gece yarısı, bir fahişenin evinden sana telefon etmek cüretini gösterdiği saate kadar çıkmalıdır. O gece her nedense bu telefon konuşmasından sonra çok heyecanlı olduğun için benim sizin evden ne halde ve ne tarzda çıktığının farkına varmamışsın; eğer varmış olsaydın o andan başlayarak aramızda artık hiçbir şeyin kalmadığını anlardın. Bundan dolayı dünkü hadise üzerinde bir saniye durmaya lüzum yoktur. Nuriye Hanımın evinde biz karşı karşıya iki yabancından başka kimse değildik. Gerçi, aramızdaki akrabalık münasebetleri devam edecektir. Buna karşı ne yazık ki ne sen, ne ben bir şey yapamayız.” Necdet’in Leyla’ya yazdığı bu mektupta dikkati çeken husus, cümlelerdeki zaman kaymalarıdır. Bir önceden, bir sonradan, bir içinde bulunulan zamandan bahseden Necdet “ağırdır”, “başlamadı”, “eskidir”, “çıkmalıdır”, “varmamışsın”, “anlardin”, “değildik”, “yapamayız” gibi birbirinden farklı yargılar içeren ve farklı zamanları işaret eden bu cümleleri ile nasıl bir karmaşık ruh halinin içinde olduğunu göstermektedir. Tabii Necdet’in yazdıklarından bu sonuca varmamızı isteyen yazardır. Çünkü Necdet, ne durumda olduğunun farkında olamayacak kadar kendinden bîhaberdir ve bu cümleleri bilinçsizce kurmuştur. Fakat bu cümleleri ona kurduran yazar bilinçsiz değildir. Günlerdir hangi zamanda, ne yaşadığının farkında olmayan kahramanının, işte bu birbirinden kopuk zamanlı cümlelerle, çok başarılı bir şekilde ruh tahlilini yapmaktadır.

“(65/1-7) Nasıl Allah aşkına, nasıl Allah aşkına! Bir mektupla, bir sözle aramızdaki her şeyin bitivermesi nasıl kabil olur? Hem de bir akşam birisi bana telefon etti diye... Ayol, herkes bize güler Neci? Gerçekten böyle bir şey olursa, bu kadar boş, bu kadar çocukça bir sebep üzerine gerçekten senin ve benim aramda böyle kesin bir ayrılık olursa herkes bize deli gözüyle bakar, herkesin eğlencesi oluruz.” Leyla'nın Necdet'e cevabı mahiyetindeki bu bölüm içinde, bir nevi, isyanın yer aldığı, inanılması güç bir durumun olmazlığını anlatan cümlelerden oluşmaktadır. Bazı kelimelerin tekrarı ile anlatımı kuvvetlendirmeye çalışan yazar, bu ayrılığın imkânsız olduğunu dile getirirken önümüze ağırlıklı bir tablo çizer. Fakat ayrılmayışın sebebi Leyla'ya göre, birbirlerini çok sevmeleri değil de, eğer böyle bir sebepten ötürü ayrılırlarsa herkesin onlara gülecek olmasıdır.

“(71/1-10) Bu öpüş ve onu takip eden saat, Necdet için, yeni bir hayatın başlangıcı oldu. O gece Leyla'yı evine götürüp bıraktıktan sonra, biraz önce çıktığı yatak odasına büsbütün başka bir adam olarak geri döndü. Vücutunda sonsuz bir hafiflik, ruhunda adeta sürekli bir ferahlık hissediyordu. Bütün uzviyeti yenilemiş, cilalanmış gibiydi. Dudaklarında devamlı bir gülümseme vardı. Nara atmak, oynamak, şarkı söylemek istiyordu. Fakat o anda duyduğu saadet o kadar içten ve derindi ki, herhangi bir sevinç gösterisi bunu ancak bulandırabilir, bunu ancak bozabilirdi.” Leyla'nın Necdet'i öpüşü sonrasında Necdet'in ruh halini anlatan bu bölüm, önceki alıntı metinlerde görülen kararsız ve karamsar ruh halinin yerini bambaşka bir dünyaya bıraktığını göstermektedir. Necdet, adeta, içindeki bütün kötü duyguları Leyla'nın dudaklarıyla boşaltmıştır. Yakup Kadri'nin görülen geçmiş zaman ile anlattığı bu bölümde, tahkiye üslubunu bütün incelikleri ile bulmak mümkündür. Yazar, Türkçeyi öyle akıcı ve güzel bir şekilde kullanır ki, insanın içinde adeta bir ırmağın aktığı hissini uyandırır.

“Nara atmak, oynamak, şarkı söylemek istiyordu.” Cümlesi Necdet'in içindeki coşkunluğu nasıl harekete dökmek istediğini anlatan bir cümledir. Fakat bütün bunların da yeterli olmayacağını ve bu güzelliği bulandıracağını düşünür. Sakinleşir. Sıralı cümleler, ard arda yapılması olası veya planlanan eylemleri ifade eder. Son cümle hem “ki” bağlacı ile bağlanmış, hem de “bulandırabilir”, “bozabilirdi” eylemleri ile sıralı bir cümle biçimine girmiştir.

“(74/12-20) Ortada hora tepen ince belli, levent Kafkas delikanlıları, masaların arasında dolaşan berrak gözlü Rus prensesleri, Asyalı sefahatin ve Asyalı coşkunun her sesiyle haykıran çılgın bir müzik, yemek esnasında su yerine votkanın insanı birdenbire kavrayan sinsi ve kancık tesiri, vakit henüz akşamın dokuz buçuğu olmasına rağmen, herkesin aklını çoktan başından almıştı. O kadar ki burada vestiyerden başlayarak insana bütün hizmet edenler de müşteriler kadar sarhoş görünüyordu.” Bu bölümde, 20’li yılların İstanbul’unda yaşanan çarpık ilişkilerin yavaş yavaş verilmeye başlandığını görüyoruz. Anlatılan manzara bir Türk-İslam şehirde değil de bütün ahlaki değerlerden uzak bir yerde imiş gibi görünmektedir. Yazarın ilk cümlesi, başı ve sonu düşünüldüğünde, uzunluğuna rağmen oldukça düzgün bir fiil cümlesidir ve aklını başından almak deyimini üzerine kurulmuştur. Bu cümlede pek çok anlatım tekniğini bulmak mümkündür. Olay tasviri yaparak projeksiyon yöntemini kullanan Yakup Kadri, olayı bütün yönleri ile gözler önüne sermek ister. Bir tarafta Kafkas delikanlıları, diğer tarafta Rus prensesleri ve içilen içkilerle sarhoş olmuş bir insan topluluğu... İşte bu tablo, işgal altındaki bir ülkenin hazin tablosudur. Tasvir edilen manzara için seçilen kelimeler bir bütünlük arz etmektedir.

“(79/12-24) Gerçekten, bu üç İngiliz’den biri Captain Marlow’du ve kendi mezhebinden iki arkadaşıyla buraya gelmelerinin tek sebebi Moskovit salonun ortasında her akşam Kafkas Dansları oynayan delikanlıyla buluşmak arzusuydu. Nitekim biraz önce içlerinden birinin kalkıp dışarıya çıkması bu Rus dansörünün serbest olup olmadığını anlamak içindi. Bundan başka iki Türk gencinin kendi localarına girmeleri onları büsbütün altüst etmişti; şu halde, başka bir yerde, bir تنها loca bulmak gerekiyordu. Rus dansörünün serbest olup olmadığını anlamaya çıkan adam bunu temin etmişti. Yukarı katta bir hususi oda varmış ve bu oda her gece saat 1’e kadar serbestmiş; o saatten sonra Majör Will’in emrine tutulmuş. Şimdilik oraya geçtiler.” Manzara gittikçe daha içler acısı bir hal almaktadır. Captain Marlow ve kendi mezhebinden iki arkadaşı oraya Kafkas dansları oynayan delikanlıyı görmek için gelmişlerdir. Olayı yukarıdaki üslup ile anlatmaya devam eden yazarın, bu bölümdeki cümleleri biraz daha kısadır. Çünkü olayı bir an önce anlatmak arzusundadır. Son iki cümle ise öncekilerden biraz daha farklı bir mahiyettedir. Önceki cümlelerde geçmiş zamanın hikâyesini kullanana yazar, son cümlelerde ifadesini öğrenilen geçmiş zamana dönüştürmüştür. Çünkü bu defa, kendi cümlelerini değil, bir başkasının cümlelerini aktarmaktadır.

“(85/1-6) İşte bu gecenin ertesi günü Necdet her zamandan ziyade İngiliz düşmanı olarak uyandı. Birkaç zamandan beri Leyla'nın sinsisi ve devamlı işleriyle yumuşamaya başlayan kini yeniden dikilmişti. Bir İngiliz'in elini sıkamak, bir İngiliz'le ahbablık etmek ona yapılması tüyler ürpertici bir alçaklık gibi geliyordu.” O gece yaşananların tesirinde kalan Necdet'in içindeki kinin daha da alevlendiğini görmekteyiz. Dikkat edilirse, bu alıntı metindeki bütün cümleler, fiil cümleleridir: “uyandı”, “dikilmişti”, “geliyordu”. Cümlelerin düzgünlüğü, üzerinde düşünüldüğünün ve özenildiğinin göstergesi olmakla birlikte, romanın geneli itibariyle bu ahengin devam ettiğini görebilmekteyiz. Hiçbir kelime boşuna değildir ve amaçsız olarak seçilmemiştir. Hepsini yerli yerine oturtan yazarın dil ve üslupta mükemmelliğe ulaştığını düşünmek mümkündür. Anlatıcı yazar objektifliğini bozmadan gördüklerini hikâyelemekte ve kendi görüşü çerçevesinde okuyucuyu da yönlendirmektedir. Zaten, bu yöntemin genel amacının da bu olduğu söylenebilir.

“(88/22-28) Leyla'yı bu kadar şımartan, bu kadar baştan çıkaran yalnız bu ana babanın zaafı, yalnız Necdet'in körü körüne tapınması değil, hepsinden çok Captain G. Jackson Read'in, sıcaklığı gittikçe artan hayranlığıdır. Bu hayranlık İngiliz delikanlısının kalbinde nerdeyse bir aşk haline girecekti. Leyla ne yapsa hoşuna gidiyor, bütün taşkınlıklarında, çılgınlıklarında hususi ve yüksek bir zariflik keşfediyordu.” Leyla'nın İngiliz askeri üzerindeki tesiri gittikçe artmaktadır ve bu durumdan memnun olan Leyla her geçen gün biraz daha şıarmakta, kendini kaybetmektedir. Diğer bir taraftan da Necdet'in ona karşı olan karşı konulmaz aşkı, Leyla'ya istediği her türlü davranışı çekinmeden yapma fırsatı tanımaktadır. Yazarın, bunu okuyucuya anlatırken, kuvvetlendirme eki olan “-dir” i kullanarak bir durum hakkında bilgi verme ve yargıyı kuvvetlendirme yoluna gittiği görülmektedir.

İlk cümlenin üzerinde durmakta fayda vardır: *Leyla'yı bu kadar şımartan, bu kadar baştan çıkaran yalnız bu ana babanın zaafı, yalnız Necdet'in körü körüne tapınması değil, hepsinden çok Captain G. Jackson Read'in, sıcaklığı gittikçe artan hayranlığıdır.* Cümle, içinde dört ayrı yargıyı daha barındırmaktadır ve eğer bu yargılar yazar tarafından bir araya getirilmeseydi dört ayrı cümle olabileceklerdi. Leyla'yı şımarttı./ Leyla şımartıldı./ Leyla'yı baştan çıkarttı./ Leyla baştan çıkarıldı. Görülüyor ki, olaydan etkilenen Leyla edilgen, olayı bizzat yapan ve Leyla'yı etkileyen Captain ise etkendir.

Fakat cümle, içinde, bu durumu belirten bir etkenlik veya edilgenlik eki barındırmamaktadır. Cümle devamında, iki ayrı isim cümlesi ile birleşmektedir: “değil(dir)” ve “hayranlığıdır”. Çünkü yazar, bir olayı değil bir durumu ifade etmektedir ve yargısı bol olan uzun cümlesi ile adeta, zihinlerde bir düşünce fırtınası yaratmak arzusundadır.

“Leyla şımarttı/ Leyla baştan çıktı/ Leyla’yı Captain şımarttı/ Leyla’yı Captain baştan çıkarttı/ Necdet Leyla’ya tapmakta/ Leyla’nın anne ve babasının ona karşı aşırı zaafi vardır/ Captain Leyla’ya hayrandır/ Captain’ın hayranlığı günden güne artmaktadır.” İçinde dört ayrı yargıyı barındırdığını söylediğimiz cümleden, görüldüğü gibi, 8 ayrı cümle kurduk. Yazar, bol yargıları ile sanki düşünceyi zorladığı gibi bir şeyin de altını çizmeye çalışmaktadır: “Gidişat iyi değildir ve bu durum hiç de iyi neticelerle sonlanmayacaktır. Her an bir şeyler olabilir!” Nitekim, ilerleyen bölümlerde yazarın bu uyarısı gerçekten de yerini bulacaktır.

“(99/22-30) Sami Bey’in karısı ise bahçedeki çay saatinden beri bu hanımın durmadan kendisine yapışıp kalmasından çok eziyet çekiyordu. Zira onun bulunuşunun her hangi bir erkeğin kendisine yaklaşmasına mani olduğunu sanıyordu. Kadıncağızı baştan savmak için ne yapacağını bilemiyordu; kâh sözlerine hiç cevap vermiyor, kâh o bir parça meşgulken yanından sıvışıp kaçıyordu. Fakat bu çevrelerin her zaman yabancıları zavallı Makbule Hanım denize düşmüş bir insanın bir tahta parçasına sarılışı gibi Sami Bey’in karısının yakasını bir an bırakmak istemiyordu.” Bu bölümde yazar, yine bir hazin tabloya daha dikkat çekmek istemektedir: Evli bir kadının, başka erkeklerin ilgisini çekme arzusu ve buna mani olduğu zannıyla hemcinsini yanından uzaklaştırma çabaları... Görüldüğü gibi Türk kadınının hali harap, durumu vahimdir. Daha vahimi, saplandığı batağın farkında olmamasıdır. Cümle yapısına bakacak olursak, yazarın üslubunu koruduğu ve aynı yöntemlerle romanını oluşturmaya devam ettiği görülecektir.

“(106/7-16) İngiliz zabıtları bir cenk sonunda ganimet paylaşmasına koyulan savaşçılar gibi kadınların üzerlerine atıldılar. Hatta bu acele arasında ilk dansını Leyla ile yapmak isteyen Necdet, az kalsın tamamıyla açıkta kalacaktı. Zira ilk hamlede Leyla, Captain G. Jackson Read’in kucığına düşmüş, Madam Jimson, Majör Will’i yakalamış; Azize Hanım biraz önce sırnaştığı genç zabıte dolanmış ve küçük Nermin’de kendisini o

tarzda başka bir İngiliz'in kollarına bırakmıştı.” Bu alıntı metinde yazarın Türk kadınları ile ilgili yaptığı benzetme ilgi çekicidir. Onlar, İngiliz zabıtları için savaşın sonunda kazanılmış olan ganimetler gibidir. Yazar, burada aslında sadece bir benzetme yapmamaktadır. Çünkü yaptığı teşbih, esasında gerçeğin ta kendisidir. Savaşı kazandıklarını zanneden İngilizlerin İstanbul’u işgali sırasında Türklere karşı davranışları ve yaklaşımları Yakup Kadri’nin bu eserinde abartısız olarak yerini bulmuştur. Bir millet bir kere vermeye başladı mı, bir daha vermekten kurtulamıyordu ve bir kere düştü mü bir daha doğrulamıyordu. Bilindiği gibi, bu düşüşü sona erdirecek olan da yine bu millet olacaktı, fakat bu doğrulma, milletin düşmemiş ve kendi öz değerlerinden asla ödün vermemiş olan bireyleri sayesinde gerçekleşecekti. Yazar, okuyucuyu işte bu tür düşüncelere sevk etmektedir.

Dans sırasında, Türk kadınlarının bir ganimet gibi paylaşıldığını anlatan bu alıntı metindeki cümleler daha kısa, daha seri ve yine bol yargılıdır. Anlattığı aceleciliği, paniği ve hareketliliği adeta cümlelerine de yansıtmıştır. Uzun tasvirli cümleleri okurken daha ağır ve daha anlamaya çalışarak okuyan okuyucunun bu tür bölümlerde çabuklaştığını, daha seri ve daha hızlı okuduğunu düşünmek olasıdır.

“108/24-27) Boğaziçi, Boğaziçi olalı hiç böyle bir gece görmemiştir. Eski Osmanlı sefahatinin taşkınlıklarını bize hikâye edenler Majör Will’in yalısında bir saat geçirmiş olsalardı, o ana kadar bütün bildiklerin unutulardı.” Yine yapılan çirkinliklerin ve de çılgınlıkların dile getirildiği bu bölüm, baştan beri süregelen hazin tabloyu yinelemektedir. Yazar, Boğaziçi’nin daha önce böyle bir gece daha görmediğinden emindir ve “görmemiş-tir”, “unutulardı” yargıları ile şüpheye yer bırakmaz.

“115/18-25) Necdet kendisini çeviren küçümseme ve hor görme çemberinden kurtulmanın tek çaresini ortadan çekilip gitmekte buldu ve Leyla’ya nişanlısının bu hareketi açık bir tokattan daha ağır geldi. Captain Jackson Read bir an yanından ayrılmamakla beraber genç kızın üzerine hemen bir bırakılmış kadın kederi çökmüştü. Bu kederin dağılması için ‘Majör Will- Nermin skandalı’nın tantanalı bir surette açığa vurulması lazım geldi.” Bu bölümde de çok önemli tespitlerde bulunan yazarın, bir kadının dünyasını nasıl bu kadar başarılı bir şekilde tahlil ettiği hayranlık uyandırır

niteliktedir. Yazar, üslubunu roman süresince değiştirmmez, tahkiye üslubunu incelikleri ile monotonluktan uzak bir anlatımla kullanmaya devam eder.

“148-149/29-33, 1-6) Bakara masasının etrafı o kadar kalabalıktı ki, Captain Marlow’un Atf Bey’in yanında daracak bir yer bulabilmesi için yarım saat ayakta fırsat kollaması lazım geldi. Nihayet iki numaralı mevki arasında bir sandalye sıkıştırmak suretiyle meramına erdi. Bu vaziyette vücudunun bir tarafı tamimiyle Atf Bey’in vücuduna bitişik duruyordu. Sivil giyindiği için hiç kimse onun kim olduğunu bilmiyor ve kendine yer açmaya lüzum hissetmiyordu. Lakin o bu sıkışık vaziyetinden memnundu. Zira bu sayede bir dirseğiyle komşusunu dürtmek veya bacağına onun bacağına sürtmek imkânını buluyordu.” Yazarın anlattığı bu çirkin ve ahlaksız olay, romanda anlatılan diğer pek çok çirkinlikten sadece bir tanesidir. Yazarın bunları anlatırken, inanılmama gibi bir korkusu yoktur veyahut da inandırma gibi bir çabası yoktur demek doğrudur. Tasvirleri ile projeksiyon yöntemini çok başarılı bir şekilde kullandığını ve olayları kendi gördüğü gibi bize de aksettirdiğini düşünmek mümkündür. Gözünden hiçbir şey kaçmayan yazarın ne kadar başarılı bir gözlemci olduğunu bu bölümde bir kez daha görmekteyiz.

“(172/7-19) Necdet’in arkadaşlarından biri onu bir fenalık geçiriyor sandı. Necdet kendisini toplayıp gülmeye çalıştı. Ne o? Aman Ya Rabbi, aşığıdan bir adam Leyla’ya bir serpantin fırlatıyor. Gerçekten Leyla’ya mı, yok canım! Necdet bu kadar laubaliliğe ihtimal veremiyor! İşte serpantini atan adam gülerek bakıyor; daha, bir daha der gibi bakıyor ve o adam, halkın içinden yarı beline kadar uzanıp Leyla’ya bir serpantin daha atıyor; bu smokinli bir gençti; o kadar genç ki tüysüz bir çocuk denilebilirdi. Mutlaka İngiliz ordusunun mini minicik zabitlerinden biri olacak. Zira Leyla, bu çocuğu Jackson Read’e gösteriyor. O da uzanıp bakıyor ve başı ile soğuk bir amir selamı veriyor.” “İşte serpantini atan adam gülerek bakıyor;” ile başlayan cümlenin uzunluğu ve yapısı üzerinde durmakta fayda vardır. Cümle sıralı bağlı bir eylem cümlesidir. Aksiyon bildiren bu cümle, ardı ardına gelen olayların peşpeşeliğini bu sıralı cümle yapısı ile verir gibidir. Merak, heyecan ve hayret uyandıran cümle, yazarın anlatımdaki başarısını gösterir nitelikteki cümlelerden biridir.

“(188-189/23-33,1-13) Hele birisi Miss Fanny Moore’u, öbürü Nermin’i kavramış, türlü türlü şehvetli hallerle dans eden şu iki kendini beğenmiş Fransız zabitine ne demeli? Etlere erkekten gelen cinsel akıntılara karşı Sappho’nun derisiyle zırhlanmış bu iki genç kıza, acaba her hangi bir zevkle tahrik ettiklerine mi inanıyorlar? Ona ne şüphe! Bu gafil kavalyelerden bir tanesinin bir baba hindi gibi göğsünü ileriye doğru öyle bir kabartışı vardı ki, kendine güven ve cinsi kibir bir şekil olsa ancak bunun kadar beliş (açık seçik) olurdu. Öbürü avının elinden kaçmayacağına o kadar emin ki, artık onunla bir kedinin bir fareyle oynayışı gibi oynuyor. Kâh gülerken kulağına bir şeyler fısıldıyor, kâh parmaklarının ucuyla belinin hassa noktalarına dokunuyor, kâh göğsünü bütün şiddetiyle genç kızın göğsüne bastırıyor. Hâlbuki bu sırada Nermin’in gözleri Fanny Moore’dan başka yerde değildi. Fanny Moore de kaşlarını çatıp, onu uslu durmaya davet ediyordu.”

Yazarın farklı üsluplar ve yöntemler kullanmadığı görülmektedir. 3.teklik şahıs olarak anlatıcı yazar niteliğini bozmayan Yakup Kadri, kişileri konuşturmadan ziyade, kendi anlatmayı tercih etmiştir.

Romanın geneline hakim olan üslup tahkiye üslubu, yöntem de projeksiyon yöntemidir. Gördüklerini birebir anlatma ve gerçekleri olduğu gibi, çarpıtmadan gözler önüne serme çabasındadır.

Bu bölümlerin özellikle seçilmeleri boşuna değildir. Çalışmamızın amacı, dönemin sosyal ve siyasî yapısının romanın diline, cümlelerine nasıl yansıdığına tespiti olduğu düşünülürse, seçilen bu metinler de, yazarın cümlelerinin yapısı ve devrin sosyal yapısı arasında bir bağdaştırma yapmaya müsait metinlerdir. 1920’leri anlatan, fakat 1928’de yayınlanan bu romanda Yakup Kadri, anlatıcı yazar olarak, olaylara dışardan bakmakta ve gözlemlerini okuyucuyla paylaşmaktadır.

Roman, Pakize’de olduğu gibi duygusal bir dille yazılmamıştır ve realizmden uzak değildir veya Azap Toprakları’nda olduğu gibi yine duygusal yönü ağırlıklı olan ve anlatımdan ziyade konuşmaya yer veren bir üsluba da sahip değildir. Yazarın, olaylara karışmaktan kaçınır bir hali vardır. Sanki amacı, suya sabuna dokunmadan ama gerçekleri de göz ardı etmeden anlatmak ve milletin uyanışına katkıda bulunmaktır.

Ayrıca roman, Kurt Kanunu'nun tehditvari cümlelerinden ve Sancı'daki öfke ve taşkınlıklardan da uzaktır. Ünlem cümleleri az olmasına rağmen, eser, okuyucuyu fazlasıyla sarsmakta ve düşündürmektedir.

Genel olarak cümleler düzgün ve uzundur. Tasvirler boldur ve üslup mükemmeli yakalama çabasındadır. Kurt Kanunu romanındaki gibi itiraf cümleleri yoktur, ama roman, baştan sona bir şeylerin itirafı niteliğindedir. Eksilteli cümle yapısı yok denecek kadar azdır ve bunun da kendine güvensizliğin yahut kararsızlığın ve içe dönüklüğün olmadığını bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür.³

---

³ Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Sodom ve Gomore, İletişim Yayınları, İstanbul 2001

22. “HEP O ŞARKI” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL VE SİYASÎ ÖĞELER İLE BU ÖGELERİN CÜMLELERE YANSIMASI

Hep O Şarkı birkaç padişah görmüş, Abdülaziz dönemi İstanbul hanımefendisinin söylemiyle konuşur. Edebiyat tarihlerimizin ya üzerinde hiç durmadığı, ya da pek fazla beğenmediği, geçiştirdiği Hep O Şarkı, belki de Yakup Kadri'nin en içli romanıdır. Burada, yalnızca, karşılıksız kalmaya mahkûm bir eski zaman aşkı anlatılmaz; hatıra defterinin içtenliğiyle, romancı hem kendi çabasıyla, hem de roman sanatıyla hesaplaşır gibidir.

Siluetleri bile çoktan silinmiş eski zaman hayatları, romancının bilinçli seçimiyle alabildiğine sahici, alabildiğine kırık dökük anlatımlarla yansıyıp durur. İstanbul, sonsuza dek kaybettiği asıl mimarisıyla, kendinin var ettiği mimariyle görünür. Romancı bu kez İstanbul'a merhamet duymaktadır.

Zaman olarak bakıldığında 1860-1870'li yılların romanı olan eser, yazıldığı tarih itibariyle aslında çok yenidir. Yakup Kadri tarafından 1956 yılında kaleme alınan romanın dili, anlatılan dönemin diline daha yakındır. Bu nedenle de o dönem romanlarına bakıldığında dil yönünden diğerlerine göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

“(11\1-10) Meğer roman yazmak ne güç bir işmiş! İşte elimde kalem, önümde defter, saatlerden beri evirip çeviriyorum, iki cümleyi bir araya getiremiyorum. Ben ki, bütün ömrü roman okumakla geçmiş bir kadını. Bende bu roman okuma merakı pek genç yaşından beri başlamıştır. Telif, tercüme, kısa ve uzun nice hikâyeleri âdeta ezberime alırcasına sömürüp hatmetmişimdir. İlk zamanlar kimlerin eserleriydi bunlar, iyi hatırlamıyorum ama olgunluk çağına geldikten sonra bana en çok zevk verenlerin Ahmet Mithat Efendi'ninkiler olduğunu biliyorum.” Yakup Kadri'nin 1956 yılında yayınladığı eseri, 1900'lü yılların anlatıldığı bir anı romandır. Fakat aslında yazar, Yakup Kadri değil de Münire'dir. Münire isimli hanım yukarıdaki metinde de görüldüğü gibi kendi anılarını kaleme alma çabasıdadır. Bu alıntı metin Yakup Kadri'nin roman görüşünü vermesi açısından önemlidir. Sodom ve Gomore'nin incelendiği çalışmamızda

yazarın anlatıcı yazar tekniğini kullanarak nesnel bir yaklaşımla 1920’li yılların İstanbul’unu anlattığı belirtilmişti. Bu romanında yazar yine anlatıcı olmaya çalışsa da romanın bazı yerlerinde Münire’nin benliğine bürünmüş ve 1.t.ş. eki ile anlatımını oluşturmuştur.

Münire kâh kendini anlatır, kâh yorum yapar, kâh duygulanır, iç geçirir geçmişe, dünü anlatır, bugününü anlatır... Duyguların anlatımının ağırlıklı olduğu bu roman için nesnel ve gerçeklere yakın demek doğru olmayacaktır. Yakup Kadri’nin bu eseri, incelediğimiz bir diğer romanı “Sodom ve Gomore”nin ve yazarın diğer eserlerinin aksine duygusal öğelerle örülmüş ve anı türünün en bariz özelliklerinden olan benli ifadelere bürünerek nesnellikten uzaklaşmış, sübjektif bir roman olmuştur diyebiliriz.

“(14\20-32) Gerçi, her romancı mutlaka kendi başından geçenleri yazmaz, veya kahramanlarına mutlaka yakından tanıdıklarının hüviyetini vermez amma, bahsettiği vakalarla insanları bize, -ne bileyim ben nasıl- hakikate olmuş şeyler ve görülmüş kimseler gibi anlatmasını bilir. Öyle ki, “Canım bütün bunlar birer hayalden, birer hayaletten ibaret!” demekle beraber okurken kendimizi tutamayıp türlü heyecanlara kapılırız. Sanki her birinin doğrudan doğruya kendi hayatımız, kendi kaderimizle bir alakası varmış gibi “Aman bu işin sonu neye varacak? Filan kişinin akıbeti ne olacak?” diye merak ve endişelere düşeriz. Kötülere kızarız. İyileri severiz. Bedbahtların ıstırabını paylaşıyoruz ve içlerinden bir tanesi öldü mü huçkırıklarla ağlarız.” Örnek olarak aldığımız bu iki alıntı metin, romana giriş mahiyetindedir. Münire’nin roman hakkındaki görüş ve düşüncelerini öğrenmekteyiz. Acaba bu görüşler Münire’nin mi yoksa yazarımızın görüşleri midir? Roman, okuyucuyla konuşur bir üslupla yazıldığından bol bol düşünce ve yorum yapıldığı görülmektedir. Örneğin ilk cümleye dikkat edilecek olursa, bir kesinliğin söz konusu olmadığı görülecektir. “Gerçi” ile başlar, bir fikir söyler, sonra onun tam tersi de olabileceğini öne sürerken kaçamak cümleler kurar. Çünkü kendisi de emin değildir. Fakat görüşünü ispat etmek için örnek vermeyi de ihmal etmez. Romanın üslubunun nasıl olması gerektiğini ve okuyucu da nasıl izlenimler bıraktığını anlattığı cümlelerinde hep bu emin olmayışın izlerini bulmak mümkündür. “gerçi, öyleki, sanki” ile başlayan bu cümleler birer yorum cümleleridir ve daha önce de belirtildiği gibi kesinlik arz etmeyen nensek yaklaşımli cümlelerdir.

“(15-16\28-33, 1-4) Otuz beş yıl... Sahi, o kadar oldu mu? –Hey Münire hey; kendine gel!- Neden olmasın? Ben, ne zamanın insanıyım? Şu gözler, üç Padişah devri gördü. Dördüncüsünü de yirmi yıldan beri yaşamaktayım. Dört padişah... Anneciğim söylendi: Ben rahmetli Sultan Abdülmecit’in onuncu cülûs şenliği gecesini dünyaya gelmişim. Demek ki, o vefat ettiği ve yerine Abdülaziz Efendimiz tahta çıktığı yıl onbir oniki yaşlarında koskoca bir kızdım. Ondan onbeş yıl sonra, Feriye Sarayı’na kana boyayan ve zavallı babacığımın felaketine sebep olan faciayı ise dün olmuş bir vaka gibi hatırlarım.” Burada, anlatıcı yazar görevi üstlenen Münire, kendi kendine konuşuyor gibidir. Söylenenlerden emin olunamayan, tahminen yaklaşık sonuçlara ulaşılabilirdiğinin neticesi olan bu cümlelerin yüklemelerinin öğrenilen geçmiş zaman ile çekimlendiği görülmektedir. Soru cümleleri ve üç nokta ile biten cümleler kurulması da bu belirsizliğin daha net bir şekilde okuyucuya hissettirilmesi açısından önemlidir.

“(19\20-30) Derken üstüme derin bir hüznün çöktü ve başımı aynı fıstık ağacına dayayarak sessiz sessiz ağlamaya başladım. Çocuklar sırayla gelip bana soruyorlar: “Ne oldu sana, Münire, ne oldun?” diyorlardı. Ne olduğumu ben de bilmiyordum ki, onlara cevap veriyim. Biraz önce dediğim gibi içerimde ne bir hınç, ne bir öfke vardı ve demin sadece hayrete, utanca atfettiğim his ise şimdi bir acıma inkılâp etmişti. Evet; ben şimdi Cemil Bey’e acıduğumdan ağlıyordum. O, bana, ağır bir kazaya uğrayıp her tarafı sakat olmuş veyahut bir batağa düşmüş de hiç temizlenemeyecek derecede kirlenmiş gibi geliyordu.” İlk cümleler aksiyon cümleleri oldukları için daha kısa ve nettir. Bağlı cümleler kuran yazar, konuşmalara çok az yer vermekte, anlatıma ise daha çok ağırlık vermektedir. Görüldüğü gibi aksiyon cümlelerinin ardından yine duygu ağırlıklı tespit cümleleri gelmiştir ve bu cümleler öncekilerle kıyaslandığında uzun, sıralı ve bağlı cümle yapısındadırlar. Özellikle de son cümle buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. *“O, bana, ağır bir kazaya uğrayıp her tarafı sakat olmuş veyahut bir batağa düşmüş de hiç temizlenemeyecek derecede kirlenmiş gibi geliyordu.”* ‘veyahut’ ve ‘de’ bağlaçları ile bağlanan bu son cümle bir tasvir cümlesidir. Bu anlatılanlarla gözümüzde bir Cemil Bey imajı yaratılmıştır.

“(23/12-21) Hiç unutmam: Cemil Bey’in büyük kardeşinin sünnet düğünü akşamı da babam önde annemle ben arkada komşularımızın davetine bu kapıdan geçerek gitmiştik. Ama ne akşamdı, o akşam! Her ağacın altına kim bilir kaç mumluk

fanuslar öbek öbek asılmış bir takma kafesle ikiye bölük geniş mermer taraçaya sofralar kurulmuş. Bir yanda saz takımı, öbür yanda köçekler, hokkabazlar yer almış. Çocuklara ayrılan bir köşeye Karagöz perdesi kurulmuş ve şimdiden bütün bahçe, sed sed öyle bir kalabalıkla kaynaşmakta idi ki, insan nereye bakacağını bilemiyordu.” ‘Hiç unutmam...’ bu cümlelerin girişinden anlatımın ne yöne doğru kayacağını anlamak mümkündür. Öğrenilen geçmiş zaman ekiyle çekimlenen yüklem, çok eski bir zamanda yaşanmış ve üzerinden uzun yıllar geçmiş bir olayı hikâyelemektedir.

“(25/11-27) Şimdi, artık bütün endişem kendimi bir an evvel Cemil Bey’e göstermekten ibaret kalmıştı. Bu ise, tatlı bir endişe idi. Yerime gidip oturduğum vakit gözlerimi bitişimizdeki erkekler tarafından bunun içindir ki, bir saniye ayıramıyordum. Hoş; ben onu görsem de o beni göremezdi ya. Çünkü aradaki kafes havalenin bu yanı epeyce loştu. Önce, bizim neden böyle yarı karanlıkta bırakıldığımızı anlayamamış ve neşem kaçıp biraz sinirlenmeye başlamıştım doğrusu... Fakat birden aklımı toparlayıp da bunun manasını sezer sezmez canımın sıkıntısı bir isyan halini alacağı yerde tatlı bir heyecana, bir kovalanıştan kaçma, bir tasalluttan korunma heyecanına -nasıl söyleyeyim bilmem ki- bir nevi kadın şuhluğuna inkılâp ediverdi ve içim gıcıklanır gibi oldu.” Cümleler tahkiye üslubuna uygun olarak şekillenmiştir. Münire’nin o olayı o günkü heyecanı ile anlattığı ve içindeki bu heyecana uygun kelimeler seçerek kısa cümleleri tercih ettiği görülmektedir. Son cümlede ise psikolojik bir tahlil yapan yazar uzun ve bağlı bir cümle kurmuştur. Kendi içinde bir bütünlük arz eden sıralı cümleler, bir fikrin, bir olayın devamı gibidirler. Cümlelerin hem sıralı, hem bağlı oluşu, bünyesinde birden çok yargının ve fikrin olduğunun göstergesi niteliğindedir. Ayrıca bu cümle kendi içinde açıklamalı bir cümledir. O anki duygularını anlatırken, aynı ruh haline bürünerek o duyguları tekrar yaşıyor gibidir.

“(29/28-36) Erkekler ne tuhaftır! Kaç yaşında olsalar, nice tecrübeden geçmiş bulunsalar kadın ve gönül işlerinde daima çocuk kavrılar. Hakkı Paşa gibi saçlı sakallı bir adamın onbeşine henüz yeni basmış bir kızı bu kadar düzenle avlamağa kalkışı, Cemil Bey gibi bir çekirdekten yetişmiş uçarının –güya aramızda geçenler benim ona meylim ki kâfi derecede ispat etmemişçesine- birtakım alâyişli (gösterişli) sahne gösterileriyle ayağımı çekmek isteği ne kadar manasız ve lüzumsuz bir hareketti!” Bu bölümde kadınlar ve erkeklerden bahseden yazarın kendisi de bir erkek olmasına rağmen

eserinde bir kadın gözüyle erkekleri değerlendirmektedir. Dikkat edilecek olursa, son cümlelerin ne kadar uzun bir cümle yapısına sahip olduğu malumdur. Sıralı, bağlı, kendi içinde açıklaması olan ve tamamen Münire'nin kendi düşüncelerini anlattığı öznel bir isim cümlesidir ve bir tespit söz konusudur.

“(42/1-18) Kış gelip çatıp da konağa taşındığımız günden itibaren, hazin sergüzeştlerini Avrupa romanlarında okuduğum, manastıra kapatılmış kızlardan farkım kalmazdı. Orada artık, ne Cemil Beyle mektuplaşabilmem için çocukluk arkadaşım Sıdka imdadıma yetişebilirdi; ne uykusuz gecelerimin yegâne tesellisi olan ses, beni, birbirinden tatlı rüyalarla kendimden geçirmek imkânını bulurdu. Orada artık denizin dalgaları arasından Cemil Bey'e yüzümü gösteremezdim. Onunla seyir yerlerinde olduğu gibi artık uzaktan uzağa bakıyamazdık.” Tezimizde incelenen diğer romanlarla kıyaslandığında, bu romanın ne kadar şiirsel bir üsluba sahip olduğu görülecektir. Bunun nedenini anlatıcısının kadın olmasına bağlamak mümkün müdür? Ama anlatıcı her ne kadar kadın olsa da, o kadını kendi zevkine ve isteğine bağlı olarak konuşturan gerçek yazar bir erkektir. Yazar, sadelikler içinde o kadar güzel ve mükemmel bir dil yakalamıştır ki okuyucuya da olayların akışı içinde kendine dâhil edebilmektedir. Bu cümleleri okurken tatlı ve sükunet dolu hoş bir kadın sesinin yanımızda konuştuğunu varsaymak, yahut da böyle bir vehme katılmak o kadar doğaldır ki zaten romanda da bu açıdan görsellik çok fazladır, çünkü projeksiyon yöntemini kullanan yazarın tasvirlerle ağırlık vermesi de bunun bir göstergesidir.

“(45/1-10) İşte bu anlayışsızlık içindedir ki, ben, günün birinde Nafi Mollaların konağına gelin gitmiş; kazasker Nafi Molla'nın oğlu Rüknettın Bey'in karısı olmuştum. Hem de pek uğurlu bir gelin doğrusu! Çünkü bizimkilerle onlar arasında söz kesiminin ikinci haftası, Nafi Molla Meşihat makamına (Şeyhülislamlık makamına) ve on dokuz yaşındaki oğlu Rüknettın Bey Kazaskerliğe yükselmişti. Bu, belki bir tesadüf eseri idi, belki Nafi Molla'nın bu makama geçmesi önceden kararlaştırmıştı, hatta belki de, babam bunu bildiği içindir ki, nice belli başlı ailelerin taleplerine, yalvarıp yakarışlarına red cevabı verdiği halde, günün birinde, beni palas pandıras Nafi Molla Konağı denilen cehennemine içine atıvermişti.” Hayatının en zorlu ve en sıkıntılı dönemlerini anlatmaya başladığı bu ölümden, yazdıkça hatırladığı o acı günlerin üslubuna da yansıdığı görülmektedir. “Hem de pek uğurlu gelin doğrusu!”; kızgınlığın, öfkenin ve alayın

sezildiği bu cümle, aslında ileride anlatacaklarının da bir nevi özeti gibidir. Son cümle, dikkat edilecek olursa son derece uzun bir cümledir. Uzun ve fakat dağınık olmayan bu cümle, sıralı, bağlı ve kurallı bir cümledir. Zaten Münire'nin roman boyunca kuracak olduğu hemen hemen bütün cümleler kurallı olacaktır. Bu cümleden beş ayrı bağımsız cümle çıkarmak mümkündür. Fakat yazar, bu beş ayrı cümleyi öyle inceliklerle bir araya getirmiş ki, hepsi birbirine bağlı ve birbirinin tamamlayıcısı olmuşlardır.

“(49/8-14) Nafi Molla’ya dair bu sergüzeşti duyduktan sonra, onun hakkındaki hürmet ve muhabbetim büsbütün artmıştı. Demek, bu konakta o da benim gibi yalnız, yapayalnızdı. O da benim gibi bu kaba saba aile ocağını yadırgıyordu. Kaynanam dediğim hantal kadınla kocam dediğim arsız oğlana karşı -biri kendi karısı, öbürü kendi oğlu olduğu halde- demek benimle aynı tiksintiyi, aynı irkintiyi duyuyordu.” Romanda tahkiye üslubu kullanılarak oluşturulan anlatımın ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu bölümde Münire'nin kayınpederi olan Nafi Molla'ya karşı duyduğu yakınlığın nedeninin izahı yapılmaktadır. Bu konakta ikisi de yabancı gibidirler. Çünkü ikisinin hayatı da aynı iki kişi tarafından ipotek altındadır ve hayatlarını onlara göre yaşamak zorundadırlar.

“(52-53/32-33, 1-4) Canım; böyle de roman mı olur? Böyle de hissi roman mı yazılır? Buraya kadar size hep acı dert yanıyordum. Şimdi ise başladım bir takım gülünç şeyler anlatmaya. Bir roman ya hazindir, ya komik. İki tarzı birbirine karıştırmak, Vecihi ile Ahmet Mithat Efendi'den bir türlü yapmaya benziyor. Bu mümkün mü? Bu münasip mi?” bu metindeki cümleler çoğunlukla isim cümleleridir. Çünkü Münire bu bölümde, bazı tespitlerde bulunmakta ve bir takım açıklamalar yapmaktadır. Bir hissi roman yazma gayretiyle kaleme sarılan Münire'nin bu çizgiden uzaklaşarak gülünç şeyler anlattığı da görülmektedir. İşte Münire, bu noktada kendini eleştirmekte ve yaptığı karışımın doğru olup olmadığını sorgulamaktadır. Okuyucuya bu soruyu yönelten Münire, okura sorunun cevabını vermemektedir.

“(62/4-11) Şimdi biraz da kaynanamın nasıl vakit geçirdiğini anlatayım: Kaynanam, kendi derecesindeki hanımefendilerle düşüp kalkmaktan pek hoşlanmazdı. En yakın ahbablarını ya bohçacı kadınlar veya kimin nesi oldukları belirsiz bir takım mahalle karıları arasından seçerdi. Bunları karşısına alıp, saatlerce çene çaldırır, sözlerine sohbetlerine doymak bilmezdi. Kâh söyledikleri derin bir hikmetmiş gibi dikkat

ve ehemmiyetle dinler; kâh tuhaf laflarmış gibi kahkahalarla gülmekten kendini alamazdı.” Münire, hikâyesine devam etmektedir. Üslup da romanın sonuna kadar böyle devam eder. Bunun monotonluk ve tekdüzelik yaratacağı düşünülse de Yakup Kadri'nin cümlelerindeki intizam ve ahenk ile bu sisin dağıldığı görülmektedir. Aslında okuyucu, romanı okumaya başladığı andan itibaren farklı bir âlemin içine girer sanki ve bir büyüye kapılmışçasına bu ahenkli cümleleri kuran güzeller güzeli İstanbul hanımefendisinin billur sesinde kendini yitiriverir. Hal böyle olunca da romanın başından sonuna kadar bu billur sesi dinlemekten yana tek bir şikâyet dahi olmayacaktır.

“(67/9-19) Hayatımın en mühim dönüm noktalarından biri olan o akşam üstü... Dikkat edin, asıl romanım şimdi başlıyor: Alacakaranlıkta tırbazana tutunarak adım adım merdivenlerden iniyordum. Henüz ne duvar kandillerinin, ne de tavan avizelerinin ışıkları yakılmıştı. Sonuncu basamakta, bir gölge yanıma sokuldu. Avucuma bükülmüş bir küçük mektup zarfı sıkıştırdı. Bir nefes kadar hafif bir sesle kulağıma fısıldadı:

- Cemil Bey'in selamı var. Ve sessizce uzaklaşıp gitti.” Yazar, bu bölümde kurduğu tasvir cümlesiyle projeksiyon yöntemini kullanmaktadır. Mekân tasviri yaparak, olayla mekân arasındaki bağlantıyı kurmamıza yardımcı olur. Asıl roman da, Münire'nin deyimiyle burada başlamaktadır. Alacakaranlık bir ortam, merdivenlerden tırbazana tutunarak adım adım inen bir hanımefendi, gizlice yanına sokulan bir gölge, avucun içine sıkıştırılan bir mektup ve çok eskilerden bir haber geldiğinin işareti olan kısık ses...

“(76-77/31-36, 1-4) – Elmasım; diyecektir.-daha sonraları da- kızım demeye başlayacaktır. Bunda habbevi kubbe yapacak ne var? Birbirine gönül vermiş iki gencin arasıra görüşüp konuşmalarından ne çıkar? İstanbul'da, bu, her gün olup biten işlerden. Nice belli başlı hanımefendiler; nice kelli felli beyler paşalar tanırım ki, her iki taraf da evli barklı ve hatta çoluk çocuk sahibi oldukları halde, yıllardan beri buluşup durmaktadır. Hem Cemil Bey sizden bu kadarını da istemiyor. Bir lando perdesi arasından mı olur, bir kafes aralığından mı bir defa yüzünü gösterebilir bana yeter diyor.”

Münire, bu ilk mektuptan sonra kendini zar zor toparlayacaktır. Gençlik yıllarının biricik aşkı olan Cemil Beyle olan esas ciddi macerası da işte bu mektuptan sonra başlayacaktır. Bohçacı kadının Münire'ye anlattıkları hoş karşılanır şeyler değildir ama bizleri o dönem İstanbul'unun ahlaki yapısı hakkında yorumlar yapmaya sevk ettiği için önemli cümlelerdir. Bohçacı kadın, birbirini seven iki insanın, evli olsalar bile birbirlerini

görmelerinde bir sakınca olmadığını, bunu İstanbul’da yaşayan pek çok hanımefendi ve beyefendinin de yaptığını söyleyerek Münire’yi ikna etmeye ve bu çirkefin içine sokmaya çalışmaktadır.

“(92/27-36) Lakin, Cemil Bey bu eve alışkın tavrıyla beni bileğimden hafifçe tutarak beyaz patiska örtülü kerevetin üstüne oturttu. O hotozum, o yaşmağım ve o feracemle beni yine hayran seyrediyordu. Geldi, kendisi de ta yanıma oturdu. Dizleri dizlerime dokunuyordu: ‘Kâh bir ıhlamur kütüğü dibinde, kâh böyle bir odada... Sizi ben ne vakit kendinize layık bir yerde ağırlayabileceğim? Ne vakit ayaklarınız altına kadifeden yol halıları serebileceğim? Ne vakit kuş tüyünden sedirler üzerine oturabileceğim!? Ne vakit...” Yukarıdaki metin, Cemil ile Münire’nin ilk gizli buluşmalarıdır. Bu bölümde Cemil Bey öylesine saf aşık pozisyonudur ki bu roman itibarıyla sevgide ve aşıkta temizliğin timsali olan Münire’yi gölgede bırakacak niteliktedir. Yazar, kendisi de bir erkek olduğu halde bir kadının gözüyle olayları nasıl bu kadar başarılı anlattığı takdire şâyân bir durumdur. Yazar, burada da tahkiye üslubunun inceliklerinden yararlanmaktadır. “kâh...kâh...” ile kurulan cümlelerin, anlatımı daha etkin bir hale getirdiği ve sürükleyiciliği arttırdığı düşünülebilir.

“(97/21-30) Konaktaki Habeş kızı Rüknettın Bey’den hamile kalmıştı. Pek gizli tutulan bu havadisi başka bir vesileyle Cenân’dan işitmişim. Bir gün, Cenân, eli ayağı titreyerek yanıma sokulmuş ve elinden ayağından daha titrek bir sesle bana demişti ki: ‘Küçük hanımcığım, şimdiye kadar sizden sakladığıma iyi mi ettim, fena mı ettim bilemiyorum. Fakat, artık tahammülüm kalmadı. Molla Bey, son zamanlarda beni hiç rahat bırakmıyor. Hele Habeş kızının başına gelen kazadan sonra bana bir dakika soluk aldırılmaz oldu.” Münire, kocası Rüknettın Beyin konaktaki Habeş kızıyla geceleri gizli gizli buluştuğunu biliyor, fakat sırf Rüknettın Bey onu rahat bıraksın diye buna göz yumuyordu. Habeş kızının hamile olduğu anlaşılınca ise artık olayı gizli tutmak çok kolay olmayacaktır.

“(121-122/30-36, 1-4) İşte bu akşamı takip eden yaz günleri boyunca halamın eski bahçesi ve kimsenin semtine uğramadığı bu camlı sofa Cemil Bey’le bana rahatlıkta, latiflikte, eminlikte emsalsiz bir sığınak olmuştu. Halama her on günde, on beş günde bir gelişlerimle üç dört gecemizi, bazen sabahlara kadar burada, baş başa geçirmek

imkanını bulurduk. Halamdaki misafirliklerimi daima ayın on ikisi ile on altısına rast getirdiğimden hiç ışık yakmaya lüzum görmezdik. Bahçeden ve denizden süzülüp akarak camlı sofayı kaplayan berrak, firuze renkli ay aydınlığı birbirimizin yüzünü görmek için bize yeter de artardı bile.” Münire ve Cemil Bey, Münire'nin halasının evinde gizli gizli buluşmaya ve birbirlerine aşklarını fısıldamayı devam etmişlerdir. Bu bölümde Münire'nin nasıl ve ne zamanlar buluştuklarını anlatırken bu romantizme uyan cümleler kurarak okuyucunun da duygularını tetiklediği ve okuyucuyu da o ay ışığı altında yaşanan gecelere doğru yol aldırıldığı görülmektedir. Her şey birbirleriyle uyum içindedir.

“(127/1-19) Bütün bu hikaye ettiğim şeylerin üzerinden, şimdi, tam yirmi beş yıl geçmiş bulunuyor ve bu yirmi beş yılın öte yakasında olup bitenler, şimdi, bana birer rüya gibi geliyor. Hatta bu rüyaları bizzat ben mi gördüm, yoksa bir başkası gördü de bana mı anlattı? Bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, o da, şu satırları yazan kadının artık gönül meselelerinden bahsetmek hakkını kaybetmiş olduğudur. Bundan böyle bana düşen vazife başımdan geçenlerin hepsini unutmak ve geri dönülmeven büyük sefere hazırlanmaktır. Bu yavan, bu çirkin, bu bencileyin köhne dünyada artık ne kaldı ki? Bütün sevdiklerim göçüp gittiler. Babam, annem, dadım birbiri ardı sıra toprağa kavuştular. Halamın kızı Hasibecik ise yirmi yaşına basmadan, onlara ilk yolu açan oldu. Cemil Bey nerededir? Ne yapıyor? Yaşıyor mu? Öldü mü? Yılardan beri hiç haberim yok. Son mektubunu bundan yirmi dört yıl evvel, Sivas denilen bir yerden almıştım. Sivas neresi? Anadolu'nun en uzak bir vilayeti, diyorlardı. Ondan birkaç sene sonra Van'a gittiğini işittim. Söylenildiğine göre meğer burası Sivas'tan daha uzakmış.”

Bu bölümde yazar o güne dönmüştür. Tahminen Münire, önceki bölümlerde anlattığı olaylardan 25 yıl sonra 45-50 yaşlarında, Cumhuriyetin ilk yıllarını yaşayan bir kadındır. Fakat yaşadıkları onu öyle etkilemiş ve derinden sarsmıştır ki, o genç yaşına rağmen, yaşlı bir kadın gibi hayattan elini eteğini çekmiş ve hiçbir şey beklemez bir tavır takınmıştır. 50'li yaşlarda bir kadın olarak, 25 yıl önce yaşadığı şeyler, şimdilerde ona bir rüya gibi gelmektedir.

“(149/25-31) Daha sonraları öğrenmiştim ki, halam gizli bir tarikata mensupmuş ve bu tarikatın adı Bektâşilikmiş. Babamla onun arasındaki soğukluk da bundan ileri geliyormuş. Lakin benim başımda kavak yelleri eserken böyle şeylere ehemmiyet verecek, böyle bahisler üzerinde duracak vaktim ve halim mi vardı? Hepsi bir kulağımdan girip

öbür kulağımdan çıkardı.” Münire’nin halası Bektaşilik tarikatına mensup bir Bektaşidir. Bunu çok sonraları öğrenen Münire, ilerleyen bölümlerde de görülecektir ki, halasıyla birlikte bu tarikatın bazı toplantılarına kendi de katılacaktır ve kendini dine vererek yaşadığı acıları unutmaya yolunu seçecektir.

“(152/8-18) İşte sözün doğrusu, ben halamla birlikte Bektaşi Tekkesine böyle bir ihtiyaçla gitmiştim. Orada aradığımı buldum mu bulmadım mı? Bunu halam bir sır olarak saklamamı tembih etti. Şimdilik ilk gidişimde dinlediğim nefeslerden size yalnız kulağımda kalan şu iki mısrayı söyleyeyim:

‘Uzak sanıp bağırma / O sendedir çağırma’

*O halde, tekkeler, dergâhlar açmak neden? Ayinler yapmak neden? Hep bir ağızdan bağırma çağırma neden? Herkes kendi köşesine çekilip içini dinlesin, içindekini görmeye çalışsın. İnsan olana bu yetip artmaz mı?”*Yazar gerçek bir Bektaşi olsaydı cümleleri daha içten ve daha duygusal olacaktı. Halbuki bir tarikat erbabının zikir sırasındaki duygusallığını içsellikle bağdaştıramadığı için tahlil inandırıncılığını kaybetmiştir. Bizi kendisi gibi düşündürmek için de yine soru cümleleri ile fikrini kuvvetlendirmiştir.

“(164/18-30) Halam gülmeye çalışarak: ‘Tanıyamadın mı çocukluk arkadaşını?’ dedi. Hiçbir şey söylemeden gidip halamın yanına oturdum. Uzun, derin, ağır bir sessizlik çökmüştü üçümüzün üstüne. Cemil Bey, tıpkı halamın anlattığı vaziyette, başı önüne eğik, dizleri bitişik, bir koltuğun kenarına ilişmişti. Ellerini kâh divan durur gibi karnının üstünde kavuşturuyor, kâh namazda kuuda varılınca yapıldığı gibi dizlerine koyuyordu ve nasıl hareket edeceğini, ne yapacağını bilmeyen bir hali vardı. Bütün düğmeleri ilikli o redingot denilen biçimsiz, çirkin setresi ona dar geliyor; iki de bir, kısalmış yenerinden kollukları dışarı fırlıyor; kolalı yakalığı boynunu sıkıyor gibiydi. Bunun kıvrık saçları arasında boynu öyle taşıp sarkıyordu ki... Daha ziyade bakamadım.” Yukarıdaki alıntı metinde çok başarılı bir tasvir yapan yazar, ustalığını konuşturuyor gibidir. Cemil Bey’i hep o eski haliyle hatırlayan Münire, bu yeni Cemil Bey karşısında hayretler içinde kalmış ve büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır. Sıralı bağlı cümle yapısı ile tahkiye üslubunun yine en güzel örneklerini veren yazar bu bölümde, Münire’nin gözüyle Cemil Bey’i bize anlatmakta ve projeksiyon yöntemini kullanmaktadır.

“(169/4-11) -Ah keşke hiç görmeseydim onu... Ölünceye kadar hep yirmi beş yıl evvelki Cemil Bey olarak kalsaydı hayalimde. Hani, yirmi beş yıl evvel buradan son çıkıp gittiği gün yok mu? İşte, hep o hali, o heyetiyle kalsaydı. Bu, bana yeterdi, ölünceye kadar hep onu sevmek, hep onun hasretini çekmek kuvvetini kendimde bulmak için. Şimdi, bu kuvveti tamamıyla kaybettim. Ömrüm sebepsizleşiverdi, gaysizleşiverdi birden bire. Asıl en feci, bu önümdeki boşluk değil, hayır, asıl arkamdaki boşluk! Sanki onu hiç sevmemişim, onunla hiç sevişmemişiz gibi geliyor bana.” Romanın sonlarına yaklaştığımız bu bölümlerde Münire’nin hayal kırıklıklarını görmekteyiz. Sevdiği adamın bu derece çaresiz ve kişiliksiz bir hal aldığı, böylesine silik bir karakterle karşısına çıktığını görmek Münire’yi fena halde yıkmıştır. Bu metindeki cümlelerin dağınık ve devrik oluşu, Münire’nin ruh halini yansıtır gibidir: dağınık ve karmakarışık olan Münire, bütün bu olup bitenlere isyan eder gibidir.

“(174/5-16) Nihayet, günün birinde, Cemil Bey’in haremını görmek fırsatını bulan bir tanıdık, bize, bu bilmecenin düğümünü şu birkaç sözle açtı: ‘Pek sade, pek silik bir taşralı hanımcağız; demişti. İyi bir ana, iyi bir zevce. Belki, pekiyi bir ev kadını. Amma, işte o kadar... Sanırım, o da kendi halini biliyor. Hiç kimseyle görüşmek, hiçbir yere çıkmak istemiyor. Bu yüzden Cemil Bey çok üzüntüdedir. Ne yapacağını bilememektedir.’ Cemil Bey hiç üzülmesin. Ben ne zevceliğin, ne analığın tadını tattım. Ne de iyi bir ev kadınıyım. Fakat ‘hiç kimseyle görüşmek, hiçbir yere çıkmak istemeyişte’ onu haremıyla ikiz kardeş gibiyiz.” Son cümle Münire’nin bütün ahvalini özetler mahiyettedir. Birbirlerinden başkasını sevmeyeceklerine inanan âşıkların sonu işte budur. Cemil Bey, taşrada çalıştığı yıllarda başka bir hanım ile evlenmiş ve bir yuva kurmuştur. Münire ise yıllarca onu beklemeye devam etmiş ve ömrü boyunca aşkına sadık kalmıştır. Yazar, burada bir nevi, kadınla erkek arasındaki farkı da gözler önüne sermektedir. Kadın, her zaman erkeğe göre daha sadık ve temiz olan taraftır. Erkek ise kadına göre, yaratılışı gereği ihanete ve geçmişte yaşananları unutmaya daha meyillidir.

Romanı genel olarak inceleyecek olursak, çok farklı sonuçlara varmak mümkündür. Çok iyi bir gözlemci olan Yakup Kadri’nin sanatının son yıllarında daha önceki romanlarının aksine, neden böyle bir hissî roman yazmış olabileceğini tahmin etmek zordur. Üstelik romanda anlattığı yıllar, romanın yazıldığı yıllarda olduğu gibi ülkenin yine sancılı yıllarına denk gelmektedir. Demokrat Parti yıllarının hüküm sürdüğü 1950’li

yıllarda “Hep O Şarkı”yı yazan yazar, yaşadığı dönem ile bundan 50 yıl önceki 1900’lü yıllarla bir bağ kurmak istemiş olabilir mi? Bilindiği gibi, bir anda amirin memur, memurun amir olabildiği Demokrat Parti yıllarında muhalefet daima ezilen, iktidar ise daima kazanan taraftı. “Hep O Şarkı”da da Osmanlının son yıllarının zaman olarak seçildiği görülmektedir ki; Nafî Molla’nın 19 yaşındaki oğlu Rükneddin Bey, hiç hak etmediği ve mevkinin ağırlığını taşıyamayacağı halde kazaskerliğe yükseltilmiştir. Cemil Bey ise, sırf onunla evlendirilmek istenilen paşa kızıyla evlenmeyi reddettiği için İstanbul’daki memuriyetinden alınarak, Anadolu’nun en ücra illerine sürülmüş ve bir daha uzun yıllar üzerine çok daha düşük bir mevki ile İstanbul’a dönebilmiştir.

Anadolu, o yıllarda da perişandır, 1950’lerde de. Rüşvet, makam mevki hırsı o yıllarda da vardır, 1950’lerde de. Aşka gelince, o zaten hep vardır.

Burada varılmak istenilen netice, yaşadığı yılları anlatamayan yazarın, Osmanlının son yıllarındaki bir zaman dilimini seçerek ve bu iki dönem arasında benzerlikler kurarak yaşadığı çağın bir eleştirisini yapmak istemiş olabileceğidir. Belki böyle bir çabası vardı Yakup Kadri’nin, belki de yoktu. Ama iki dönem arasındaki benzerlikler bizi bu yoruma sürükleyebilmektedir.⁴

---

⁴ Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Hep O Şarkı, İletişim Yayınları, İstanbul 2005

23. “YEDİNCİ GÜN” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL VE SİYASÎ ÖĞELER İLE BU ÖĞELERİN CÜMLELERE YANSIMASI

1957 yılında, Orhan Hançerlioğlu tarafından yazılan roman, Ankara’da bakanlıkta genel müdür olarak görev yapan, Ömer isimli bir adamın kısa yaşam öyküsüdür. Daha doğrusu, Ömer’in hayatının dönüm noktası olan bir olaydan sonraki birkaç ayı anlatan bir romandır. “Ömer’in hayatını tam tersi istikamete çeviren nedir, neden böyle olmuştur, yazar, devrin olayları ile Ömer arasında nasıl bir ilişki kurmuştur” sorularının cevapları alıntı yapılan bölümler vasıtasıyla aktarılacak ve yazarın olaya nasıl baktığı ile kurduğu cümleler arasındaki bağlantının tespitine çalışılacaktır.

1957⁵

23 Ocak: Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin (ODTÜ) kuruluş kanunu kabul edildi.

17 Mayıs: Yazar ve eleştirmen Nurullah Ataç (doğ:1898) öldü.

26 Mayıs: Bolu ve dolaylarında şiddetli deprem.

7 Haziran: Erzurum Atatürk Üniversitesi kuruluş kanunu kabul edildi.

30 Haziran: Sanayi Bakanlığı kuruldu.

1 Temmuz: 30 Haziran 1954 tarihinde İlçe yapılan Kırşehir yeniden İl yapıldı.

2 Temmuz: Osman Bölükbaşı tutuklandı.

7 Eylül: DP kurucularından Prof. Fuat Köprülü partisinden istifa etti.

11 Eylül: TBMM'de seçimlerin yenilenmesi kabul edildi.

16 Eylül: İstanbul'da 12.000 evlik Ataköy toplu konutlarının temeli atıldı.

⁵ <http://www.geocities.com/almanakturkiye/1969.htm>

1 Ekim: TBMM eski Başkanlarından Mustafa Abdülhak Renda (doğ:1881) öldü.

11 Ekim: Afyon Çimento Fabrikası hizmete girdi.

27 Ekim: Genel Seçimler yapıldı. DP: 419, CHP: 173, CMP: 4, HP: 2, Bağımsız: 2 Milletvekili kazandı.

1 Kasım: TBMM, 11. Dönem çalışmalarına başladı. İstanbul Milletvekili Celal Bayar 413 oyla, 3. defa Cumhurbaşkanlığına seçildi. Kabineyi kurmakla Adnan Menderes görevlendirildi.

25 Kasım: Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı kuruldu. -5. Menderes Kabinesi kuruldu.

Başbakan :	Adnan Menderes
Devlet Bakanı ve Başb. Yrd. :	Tevfik İleri
Devlet Bakanı :	Emin Kalafat
Devlet Bakanı :	Muzaffer Kurbanoğlu
Adliye Bakanı :	Esat Budakoğlu
Milli Savunma Bakanı :	Şemi Ergin
İçişleri Bakanı :	Dr. Namık Gedik
Dışişleri Bakanı :	Fatin Rüştü Zorlu
Maliye Bakanı :	Hasan Polatkan
Milli Eğitim Bakanı :	Celal Yardımcı
Bayındırlık Bakanı :	Etem Menderes
Ticaret Bakanı :	Abdullah Aker
Sağlık Bakanı :	Dr. Lütfi Kırdar
Gümrük ve İn. Bakanı :	Hadi Hüsmen
Tarım Bakanı :	Nedim Ökmen
Ulaştırma Bakanı :	Gen. Fevzi Uçaner
Çalışma Bakanı :	Hayrettin Erkmen
Sanayi Bakanı :	Samet Ağaoğlu
Basın-Yayın Bakanı :	Sıtkı Yırcalı
İmar Bakanı :	Medeni Berk

4 Aralık: 5.Menderes Kabinesi 133'e karşı 403 oyla güvenoyu aldı.

28 Kasım: Hürriyet Partisi fesih kararı aldı. CHP ile güç birliğine karar verildi.

9 Aralık: Kurtuluş Savaşı Komutanlarından Tümgeneral Ali İhsan Sabis (doğ:1882) öldü.

27 Aralık: Meclis iç tüzüğünde bazı değişiklikler yapıldı.

1916 yılında İstanbul'da doğan Haçerlioğlu 1991 yılında vefat etmiştir. İstanbul Üniversite'si Hukuk Fakültesi mezunu olan yazarımız, Meriç, Karaisalı, Keşan'da kaymakamlık yapmıştır. Son görevi ise İETT Hukuk İşleri Müdürlüğü olmuştur. İncelenecek olan romanı; kent yaşamında insan ilişkilerini, kişilerin psikolojik açmazlarını ele alır. Ömer, bakanlıkta Müsteşar'a bağlı olarak çalışan bir genel müdürdür ve düzenli bir hayatı vardır. Ama bu öldürücü rutinlikten sıkılmakta ve hayatında farklılıklar aramaktadır. Olayın özeti şudur; onu sinir eden ve artık dayanılmaz hale gelen Müsteşar'ın yüzünü üç yumrukla darmadağın eder ve İstanbul'a tek gidiş bir bilet alır. İstanbul'da bambaşka bir hayata başlayacaktır. Kitaptan anladığımıza göre, bu hayat farklı, yeni ve güzeldir.

Romanın kahramanı Ömer ve kitabın yazarı Orhan, acaba özdeşleştirilebilir mi? Sorunun cevabının imkânlar dâhilinde öğrenilemeyeceği doğrudur. Fakat böyle bir varsayım yapmak da mümkündür. Yukarıda belirtildiği gibi yazarımız da, çok iyi yerlerde devlet memuriyeti yapmıştır ve belki de kendi yapmak isteyip de yapamadıklarını Ömer'e yaptırmaktadır. Pek çok yazarın kendi hayal dünyasını kahramanlarına yaşattıkları, hatta onlarla yaşadıkları bir gerçektir. Buradan hareketle, Orhan'ın da aslında olmak istediği kişiyi Ömer'le anlattığı sonucuna varmak mümkündür.

Zihinde bu gibi fikirler uyandıran romanın, üslubunu ve cümle kuruluşlarını incelemek ipucu sağlayabileceğinden, cümle örneklerine geçmek yerinde olacaktır.

“(111/11-18) Çıt çıkmıyordu. Koskoca Bakanlık'ta olağanüstü bir sessizlik vardı. Her sabah, yazdıkları yapraklar dolusu yazılara imzasını atarak, işleri yokuşa sürmenin sorumluluğunu paylaşması için birer ikişer sükün eden Müdürler, sanki olup bitenleri biliyormuşçasına, odalarına kapanmışlardı. Daktilo Nermin bile, bir yeni gömleğin gerginliği altında dikilen göğüslerinin bir başka güzelliğini göstermeye gelmemişti. Havada, birdenbire bastıran Ankara baharının aşırı sıcaklığı vardı.” Anlatım açık ve

sadedir. Tahkiye üslubun kullanan yazar, bunun bir göstergesi olan “sıralı bağlı” cümleler kurarak, olayı hikâyeleme yoluna gitmiştir. Bu bölümde, memuriyet hayatında yazarı sıkın veya genel olarak yanlış gittiği için kişide bıkkınlık yaratan bir rutinlikten bahsedilmektedir. Müdürler, her sabah sayfalar dolusu gereksiz resmi yazıyla uğraşırlar ve bu müdürlerin koca bir gün içinde yaptıkları tek şey; resmi yazılarla işleri yokuşa sürmektir. Bir yılgınlığın olduğu burada da az çok sezilmektedir. Ama henüz sadece konuya giriş yapan yazar, kahramanının hayatını aşağıdaki cümlelerle özetlemektedir.

“(115/20-27) Yirmi dört yıl, hiç aksatmadan, çamurlusundan asfaltlanmışına kadar birçok yollarda, eviyle işi arasında böylece gidip gelirdi. Bir saat rakkası bile bu ölçülü gidiş gelişlere onun kadar alışık, onun kadar uygun olamazdı. Emeklilik hakkını elde edebilmesine bir yıl vardı. Oysa daha uzun yıllar çalışabileceğine inanıyordu. Kırk üç yaşındaydı. Kendisini genç, güçlü buluyordu.” Görüldüğü gibi yazar, oldukça sade bir anlatım metodu seçmiştir. Geniş zaman kipinin 3. teklik şahsıyla kaleme aldığı romanında cümlelerin düzgünlüğü ve kurallara iştiraki bile aslında bu rutin memur hayatının bir delili gibi görülebilir. Aykırılık yoktur, her şey düzgün ve olması gerektiği gibidir.

“(116/4-8) Yerinden kalkmış bakana sunulacak olan dosyayı da yanına alarak Müsteşar’ın odasına doğru yürümüştü. Saat dokuz buçuğa geliyordu. Koridorlarda o geçerken ayağa kalkan odacılardan, işlerine gecikmiş tek tük memurlardan başka kimseler yoktu.” Genel Müdür Ömer Bey, Müsteşar Beyin çağırması üzerine odasından çıkmıştır. O geçerken, onu gören odacılar ayağa kalkmaktadır. Bu durum, memuriyetteki ast üst kavramı da denilen hiyerarşinin bir göstergesidir. Yukarıdaki cümlelerde yazarın fikrini yahut da bu durumla ilgili düşüncesini bulmak mümkün değildir. Yani anlatıcı yazar, tarafsız kalmayı tercih etmektedir. Ama vermek istediği ana temayı kahramanının yaşantısı ile ilerleyen bölümlerde, yine tarafsızlığını koruyarak verecektir.

“(116/17-25) Önce yavaştan başlayan tartışma gittikçe sertleşmiş, Müsteşar’ın sesi, yirmi dört yıllık memurluk hayatının bütün amirlerini içine alarak, Genel Müdürlük koltuğunda bile silkip atamadığı o ezici baskıyla büsbütün güçlenip sözsüz sövüntülerle yüklü bir bağırma dönmüştü. Birden, nasıl şahlanıverdiğini iyice hatırlamıyordu. Gözlerinin önünde bir şeyler uçmuş, kulakları hiçbir gürültü duymaz olmuştu. Ayağa kalkıp Müsteşar’ın yüzüne doğru eğilmiş, bir titreme nöbeti içinde:

‘Benimle böyle konuşulmaz...’ demişti.” Birinci cümle, kuruluş itibariyle çok düzgün ve anlatım bozukluğu olmayan sıralı bağlı bir cümledir. İçinde yedi ayrı yargıyı daha barındıran cümle, uzun bir fiil cümlesidir. Cümlelerin anlattığı olay ise olumsuz bir durumdur ve gittikçe sertleşecek olan vakanın başlangıcını teşkil etmektedir. Emine Işinsu’nun, Azap Toprakları isimli romanını incelerken cümlelerin devrikliği üzerinde durmuş ve bunun düzene karşı gelmek, kuralları yıkmak istemenin bir sonucu olabileceğini söylemiştik. Orhan Hançerlioğlu’nda ise yine içinde bulunulan durumdan hoşnut olmama söz konusudur. Fakat o, bunu devrik cümlelerle değil de tam tersine büyük bir intizam ile dile getirmektedir. Işinsu’daki duygusallık, burada kendini rasyonelliğe bırakmıştır. Yazar, “oku ve yorum yap” değil de, “oku ve gör” demektedir. Çünkü anlayış kişiden kişiye değişebilir, ama görünen gerçek değişmez; birdir, bellidir ve nettir. Son cümleye dikkat edilecek olursa; bu cümle, tehdit içeren bir cümledir ve artık her şeyden vazgeçmiş; memuriyet, müdürlük gibi kaygıları bulunmayan bir adamın cümlesidir. Artık güç ondadır.

Yukarda anlatılan olaydan sonra Ankara’yı terk eden yazar, İstanbul’a gider ve orada her hangi bir otelde bir odaya yerleşir. Niyeti intihar etmektir. **“(121-122/32-34, 1-7) Yatağın üstüne oturdu. Kendi terinin de karıştığı kirli yatak kokusu midesini bulandırıyor. Pantolonunun cebinden tabancasını çıkardı. Kurşunlarına birer birer baktı. O kara yağlı, küçücük demir parçasını parmaklarının arasında evirip çevirdi. Onu ilk defa ellerinin arasına aldığı günü hatırladı. Yıllarca önce, Anadolu’daki memurluğu sırasında, pusuya düşürülen bir memur arkadaşının ölümü bu tabancayı satın almasına sebep olmuştu. O zaman yirmi altı yaşındaydı. Yaşamak, böylesine pusulara, ölüme karşı koymak istiyordu.”** Yazar, görüldüğü gibi yargıların bol olduğu kısa cümleler kurar. Kahramanının bundan sonra neler yapacağını bir an önce anlatmak ister gibidir. Olayı dışardan seyreden 3. şahıs olarak anlatmaya devam eder:

“(122/13-34) Ya bir son, ya bir aralık, ya da bir başlangıçtı ölüm... Her üç türlüşün de umursamıyordu. Ölüm onun için artık sabahları yedi buçukta kalkmamak, Rezzan’ın azarlarını dinlememek, Sevgi’nin sevgililerini düşünmemek, Işık’ın göbeğiyle uğraşmamak, evin bitmez tükenmez dertlerini duymamak, en sıcak günlerde bile kravat takmak zorunda kalmamak, kolalanmamış bir gömlekle dairedaki masasına oturmayı ayıp saymamak, yıllarca aynı kahvaltayı edip, aynı saatte, aynı yoldan geçerek, aynı daireye gitmemek, bir sürü saçma sapan yazıyı okumamak, küçüklerinin

ikiyüzlülükleriyle, büyüklerinin aptallıklarını görmemek, maaşların arttırılıp arttırılmayacağından başka lakırdıları olmayan arkadaşlarını dinlememek, Daktilo Nermin'in cömertlikle sunduğu göğüslerine karşı mevkiinin baskısını duymamak, otobüste ayağına kabaca basan, üstelik de küfreden bir terbiyesizin yüzüne –memurluk makamını sarsabilecek bir olaya sebep olmak korkusuyla- çaresizlik içinde bakakalmamak, bir budalaya budalalığını, bir ahlaksıza ahlaksızlığını söyleyemeyip boynunu eğmemek, pekâlâ tokatlayabileceği dayak yemek için doğmuş birini tokatlamayıp karşısında kollarını kavuşturmamak, aynı saatte işinden çıkıp, aynı bunaltıcı hava içinde aynı sofraya oturup aynı kadının yanında uyumamaktan başka bir şey değildi.” Saydıkları, okuyucunun gözünde acınası bir tablo canlandırır: Yıllardır aynı şeyleri yapmak zorunda kalmış, kendi isteklerinin hiçbir anlamı olmadığı bir hayatı hep başkaları için yaşayan, maddi olarak her şeye sahip ama aslında hiçbir şeyi olmayan zavallı bir adam. Yazar, kahramanının aslında nasıl bir boşlukta olduğunu işte bu, her şeyi olduğunu anlatan yargı dolu cümlelerle ifade etmektedir.

Ölüm dediği, o anda yaşadığı hayattır aslında. Çünkü saydıklarının hiç birini artık yaşamamaktadır ve yapmak isteyip de yapamadığı her şeyi yapabilecek güç ve imkâna sahiptir. Açıklamalı, uzun cümleler kuran yazar, sanki içinde birikenleri bir an önce anlatmak istemektedir. Düşünüldüğünde, herkesin hayatına imrenerek baktığı Ömer Bey, ya gerçekten mutsuzdur, ya da sahip olduklarının değerini bilmeyen bir şıpsvevidir. Aslında yazar, çizdiği acınası tablo ile bütün tarafsız yaklaşımına rağmen Ömer'i haklı çıkarmak gayesindedir. Fakat bu olan ama olmasını istemediği şeyler esasında, onlara sahip olmayanlar için büyük nimetlerdir.

“(124/8-15) İki dünya arasında, leş gibi kokan bir havayı ciğerlerine çekerek, insan iradesinin bütün gücüyle böylesine dimdik ayakta durabilmek, küçücük bir itme, miskin bir davranışla birinden öbürüne geçebilmek ne kadar da kolaydı. Bu kolaylık karşısında bütün o direnmeler, sızlanmalar, yaltaklanmalar, sürünmeler değer miydi? İnsan, bilinenin çok daha üstünde, çok daha güçlü, çok daha özgür bir yaratıktı. Her şey onun elindeydi, onun keyfine, dileğine bağlıydı.” Bu bölümde, roman kahramanı, ölümle yaşam arasındaki ince çizgidedir ve yazar, ona hayatı sorgulatmaktadır. Belki de bu sorgulama, yazarın kendi iç dünyasını yansıtan bir tablodur. Fakat anlattığı Ömer'in hayatı olduğu için, biz bunu Hançerlioğlu'na mal etmeyiz. Yazar, üslubun en baştaki şekliyle

korumaktadır. Tahkiye üslubu ile gözümüzde canlandırmalar yapmakta ve bol yüklemli cümleleri ile düşünceyi arttırmaktadır. Cümle içinde soru sorarak, düşüncesini tasdik ettirmek amacıyla olduğu düşünülebilir. Çünkü, sorduğu soru, cevabı kendi içinde olan bir sorudur.

“(126/12-34) Gönül, askerliği süresince onu bekleyecekti elbet. Ama o, aylar boyunca, gidip gelen birkaç mektubun dışında, hemen hemen onu hiç hatırlamamış, yeni bir yaşama düzeninin gerektirdiği yeni âlemlere dalmıştı. Sonunda, bu yeni âlemlerden birinde tanıdığı albayının kızıyla nişanlanmış, evlenmiş, bir daha İstanbul’a dönmeden, daha askerliği sırasında generalliğe yükselen kayınbabasının yardımıyla iyi bir memurluk kopararak Anadolu yollarına düşmüştü.” Bu alıntı metinde ulaştığı noktadan memnun kalmayan Ömer’in, bu yola nasıl girdiğini bulmaktayız. Görüldüğü gibi, yola giriş şekli hiç de ahlaki ve dürüst değildir. Söz verdiği insanı, hiçbir açıklama yapmadan terk etmiş ve tamamen çıkarları doğrultusunda yeni bir hayata “merhaba” demiştir.

“Memurluğunun Anadolu illerinde geçen ilk yılları hiç de fena geçmiş sayılmazdı. Gençti, karısından hoşlanıyordu, sırtını dayayacak sağlam bir dayanağı vardı, geleceğine güvenle bakıyordu. Nitekim ilk dört yılın sonunda kayınbabası onu Ankara’ya aldırması, Bakanlık’ta bir şube müdürlüğüne geçirtmişti. Saygılı, çalışkan, boyun eğmesini, gerektiği zaman aşağıdan almasını iyice bilen bir memur olduğundan, kayınbabası emekliye ayrıldıktan sonra bile, sadece kendi gücüne dayanarak yükselmekte devam etmiş, önce Daire Reisi’ne, sonra Genel Müdürlüğe kadar çıkmıştı. Uzun yılların deneylerinden elde ettiği nitelikleri aynı tempoyla sürdürebilse, hele yeni Müsteşarla karşılaşma bahtsızlığına uğramasaydı Müsteşar yardımcılığına, hatta Müsteşarlığa kadar yükselecekti.” Yazar, uzun cümleler kurmayı çok sever gibidir. Özellikle de dördüncü cümle kusursuzluk arayışında olduğunun bir göstergesi sayılabilecek olan: uzun, düzgün, kurallı ve bol yargılı bir fiil cümlesidir.

Yazar, bütün bunları anlatırken tarafsızlığını bozmamaya özen gösterir ve burada Ömer Beyi, bir nevi iç hesaplaşmaya sürükler. Ömer’in, hayatın getirdikleri neticesinde vardığı sonuç, işte bu iç hesaplaşmanın bir sonucu olabilir. Çünkü ne yaparsa yapsın,

gerçek anlamda mutluluğu yakalayamamış, o nedenle de, dönüp dolaşıp geldiği yer söz verdiği sevgilisini bırakıp gittiği yer olan İstanbul olmuştur.

“(127/1-14) Sonra?... Yükselecekti de ne olacaktı?... Gene her sabah yedi buçukta uyanacak, tıraş olacak, kahvaltı edecek, dokuza çeyrek kala kapıyı çekip aynı yollardan geçerek aynı odaya girecek, aynı masaya oturacak, bir sürü dert dinleyecek, zeytinyağın iyisini hangi bakkalda bulabileceğini öğrenecek, boyun kırıp boyun kırdırarak, Daktilo Nermin’in göğüslerine imrenip duracak, yorgun argın evine gelecek, her zaman ölçülü, her zaman korkak, hep o mevki uyusukluğu içinde, yemek yiyecek, yatacak, uyuyacak değil miydi?...” Bu cümleler, eleştirel bir bakış açısı içermektedir ve yazarın kendi görüşünü ifade eder niteliktedir. Ömer’in yapacaklarını anlatırken, asıl istediğinin bu olmadığını dile getirmekte, bir taraftan da memuriyet hayatının getirdiği tek düzeliğin ne kadar bıktırıcı olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. İnsanın hayatı böyle devam eder gider, başı da bellidir, sonu da. İnsan kurulmuş bir makine gibidir ve her gün, her an, her saat aynı şeyleri yaptığı gibi, bir saat sonra ne yapıyor olacağını da bilmektedir. Esasında, bu cümlelerde dikkat edilmesi gereken husus şudur: yazar, bir eleştiri yapmakta ve olumsuz bir durumdan söz etmektedir. Ama bunu yaparken kullandığı cümlelerde ne bir olumsuzluk eki, ne de bunu gösteren bir ifade yer almaktadır. Fakat *“Yükselecekti de ne olacaktı?”* cümlesi ondan sonra gelecek olan bütün cümleleri kendine bağlar nitelikte bir ifade olduğundan, sadece bu cümle ile yazarın bakış açısını anlayabilmekteyiz.

“(130/16-22) Ben galiba yaşadığım sürece kendimi hep istemediklerimi yapmaya zorladım. Müsteşar bardağı taşırın damla oldu, yıllarca zorlanmış, içime itilmiş gücümün şahlanışına kurban gitti. Kendimi, amacına inanmadığım bir makinenin dişlilerinden biri haline koymuştum. Bütün öteki çarklar nasıl dönüyorsa, ben de onlara bakarak öylece dönüyordum. Kırk üç yıl dayandığım gene iyi...” Uyanış gerçekleşmeye başlamıştır. Ömer, hayatın gerçeklerini, bunca yıl sabrettiği şeylerin aslında nasıl sabredilmez olduklarını sezmeye başlamıştır. Bu bölümde, Ömer kendi kendi ile konuşmaktadır. Yazar, aynı kusursuz üslubu burada da devam ettirmektedir. *“Kendimi, amacına inanmadığım bir makinenin dişlilerinden biri haline koymuştum.”* Cümlelerin yüklemi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesidir. Bu ifade, geçmişte yapılanların pişmanlığının anlatıldığı bir ifadedir ve bir itiraf cümlesidir. Baskının getirmiş olduğu içe dönük bir üslup söz konusudur.

“(135/29-34) Ömer, kayboluşunun hikayesini, kelimeleri teker teker heceleleyen adamın ağzından dinledi. Bakanlığın en sevilen, dürüst, çalışkan, erdemli memurlarından biriymiş. İki çocuğuyla bir karısı varmış. Mutlu bir ailenin babasıymış. Kayınbabası tanınmış bir emekli generalmiş. Gerek arkadaşları, gerekse ailesi tarafından çok seviliyormuş. Gençmiş, dinçmiş, sağlığı yerindeymiş.” Bu cümlelerse, Ömer’in bir başkasından dinlediği, kendini anlatan cümlelerdir. Öğrenilen geçmiş zamanın kullanılması boşuna değildir. Ömer Bey, hem gerçekleri duymakta, hem de duyduklarına inanmamaktadır. Çünkü onun için yazılanlar aslında gerçekleri anlatmayan ifadeler olduğu için, genelde inanırlığı düşük olan durumlarda kullanılan öğrenilen geçmiş zaman eki, yargıyı vermek için tercih edilmiştir.

“(136/1-10) Böyle birdenbire kayboluşu hiçbir sebebe bağlanamamış, çevresinde büyük bir üzüntü yaratmış. Bir kazaya uğradığı sanılıyormuş. Polis, araştırmalara başlamışmış... Bütün bunların içinde Müsteşar’a attığı yumrukları anlatan tek satır yoktu. Kim bilir, belki de ne kadar sevilen, tapılan bir memur olduğunu gazetecilere söyleyen Müsteşar’dı. Bakanlığın bu en değerli memurunun kaybindan doğan üzüntüyü yana yakıla anlatmış olmalıydı. Böylesine bir ikiyüzlülüğü başarıyla becerebilirdi.” Bu cümleler de inanırlığın düşük olduğunu gösteren öğrenilen geçmiş zaman eki ile kurulmuş cümlelerdir ve yazar, inanırlığın düşük olduğunun derecesini arttırmak için “-mişmiş” ifadesini kullanmaktadır. “yapmışmış, etmişmiş, gelmişmiş, gitmişmiş: yani, öyle diyorlar ama ben aslında öyle olduğuna inanmıyorum” anlamına gelmektedir. –miş’li cümlelerin devamındaki ifadelerden de, bu inanılmaz durumu anlamak mümkündür. Cümleler, adeta, insanın zihninde bıyık altından gülen bir insan yüzü canlandırmaktadır. Bu insan, “hıh, şu yazılanlara bak, neler yapmışlar. O müsteşar bozuntusu da beni, kim bilir nasıl övmüştür hiç sevmediği halde.” Okuyucuyu, böyle bir ifade beklentisi içine sokan yazarın amacına ulaştığı zihinlerimizde canlanan bu tabloda da anlaşılmaktadır.

“(167/6-15) Yeni bir iç fırtınasına tutularak, coşkunlukla, yüreği çarpmaya başladı. Babası da, yıllarca önce, ölünceye kadar böyle küçük bir dükkânda, böyle tahta bir masanın arkasında, böyle hasır bir sandalyede oturmuştu. Alnına kaldırmazdı ama gözlükleri de vardı. Dükkânını dilediği zaman açar, dilediği zaman kapardı. Komşu dükkâncılarla dosttu. İkiyüzlülüklerden, özel kaygılardan arınmış gerçek bir sevgiyle onların karşılaştıkları güçlükleri çözmeye çalışır, vergi işlerine yardım ederdi. Yol soran

bir geçiciye de böylesine bir önemsemeye karşılık verirdi.” Ömer Bey’in düşüncelerini anlatan bu bölümde, yazar, kahramanına geçmişini hatırlatmaktadır. Tasvir içeren cümlelerin yer aldığı görülmektedir. Çünkü geçmişte yaşadıklarını bize, Ömer’in gözüyle göstermek istemektedir. Çizilen bu tablo, Ömer Bey’in imrendiği bir tablodur. Kendi hayatını, yaptıklarını ve yapmak istediklerini düşünür. Hayatın keşmekeşliğinden, ikiyüzlülüğünden ve sıradanlığından bıkmıştır. Özlediği sessizlik işte bu arzuhalci dükkânındadır. Aşağıdaki alıntı metinde bu durum daha net olarak görülmektedir.

“(168/4-11) Arzuhalci makinesine eğilmiş, parmaklarını tuşların üzerinde gezdirirken Ömer ona bir çeşit hayranlıkla bakıyordu. Bu adam, zerrece ilgilenmediği bir dileği belli kalıplar içinde kâğıda dökerek kimseye boyun eğmeden hayatını kazanıyor, belki de kalabalık bir aile geçindiriyordu. Yıllarca önce, babası da aynı yolda yürümemiş miydi? Kendinden başka kimseye hesap vermeden, bütün insanlarla eşit, gerektiği zaman dövüşebilmek yetkisini elinde tutarak...” Son cümle eksilteli bir cümledir. İçe dönüklüğün ifadesi olan bu tür cümleler, içe yönelindiğinin ve duygu yoğunluğu içinde bulunulduğunun bir göstergesi niteliğinde olması açısından önemlidir.

Genel olarak romana bakıldığında, yazarın üslubunu hiç bozmadığı ve düzgün cümleleriyle kusursuzluğa ulaşma çabasında olduğu düşünülebilir. Memuriyetin ne olduğunu iyi bilen yazarın, bu hayatın getirdiği intizam ve kurallar silsilesinden -bütün eleştirilerine rağmen- kurtulabildiğini söylemek zordur. Bu hayatı eleştirmekte, hatta ondan tiksiniyor. Kitabın yazıldığı 50’li yıllar düşünüldüğünde ve yaşananlar göz önüne alındığında neden böyle olduğunu anlamak zor olmayacaktır.

1950’li yıllar ile birlikte Demokrat Parti’nin iktidar olması sonucu siyasal alanda ilk kez çok partili yaşam deneyimine kavuşan Türkiye’de, değişen sadece siyasî yönetim olmamıştır. Daha pek çok konuda değişikliklerin yaşanacağı bir sürecin içine giren ülkede “memurun yaşantısı” da değişenler arasında yerini almıştır. 1950’lerin sonundaki iktisadi gelişmelerden en fazla yıpranan sabit gelir gruplarından birisi olan memurların, maaşlarının satın alma gücü de hızla erimiştir. İktisadi zorlukları halkla birlikte yaşayan ve bu olumsuzluklardan tam anlamıyla etkilenen bir konumda yer aldıklarından dolayı maaşlarıyla birlikte toplumdaki itibarları da 1950’lerde hızla düşmeye başlamıştır. Sadece üstün konuşabildiği, astın ise itaat etmekten başka yapabileceği hiçbir şeyin olmadığı bir

döneme giren ülkede, torpil ve rüşvet batağı da her geçen gün genişlemeye başlayınca, bu batağa saplananlarda hızla artar olmuştur.

İşte bu dönemi yaşayan ve yazan yazar, hem kendi memuriyet hayatından ve hem de gördüklerinden hareketle bu yaşantıyı acımasızca eleştirmiştir. Sivri bir dil kullanmaktan ve alışılmışın dışında bir yol izlemekten kaçınan Hançerlioğlu, düzene karşı yine düzenle durmuştur. Bunu gerek cümleleriyle ve gerekse dili kullanmadaki başarısıyla yapan yazar, kararsızlık ve içe dönüklük göstergesi olarak nitelendirilen kesik cümle yapısını, kendinden emin olmayışın ifadesi olan kaçamak cümleleri çok az kullanmıştır.

Roman, genel olarak bir olay romanı değil de durum romanı olduğu için ünlem cümlelerine ve tehdit içeren cümlelere de sadece birkaç konuşma metninde rastlanmaktadır. Bu cümleler haricinde, çok sakin ve duru bir anlatım tercih etmiştir.⁶

---

⁶ Orhan Hançerlioğlu, Yedinci Gün, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004

24. “KUKLALAR” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL VE SİYASÎ ÖĞELER İLE BU ÖĞELERİN CÜMLELERE YANSIMASI

1960⁷

1 Ocak: Nur Cemaati lideri Said-i Nursi, İstanbul'a geldi. Nurcular faaliyetlerini genişletiyorlar.

8 Ocak: Hirfanlı Barajı hizmete girdi.

25 Şubat: CHP'den Cemil Sait Barlas, 10 ay hapse mahkûm oldu.

26 Şubat: Hükümet, İnönü'nün diğer birkaç milletvekili ile birlikte dokunulmazlığının kaldırılmasını istedi.

7 Mart: Gazeteci Ahmet Emin Yalman, 15 ay 16 günlük mahkûmiyetini çekmek üzere cezaevine girdi.

2 Nisan: İnönü'nün Kayseri gezisinde olaylar çıktı.

5 Nisan: CHP Meclis Grubu, yayınladığı bildiriyle, son olaylar üzerinde durarak, yurdun selameti bakımından seçimlerin bir an önce yapılmasını istedi.

7 Nisan: Başbakan Menderes Parti Grubunda konuştu: "Memleket bugün kabili idare olmaktan çıkmıştır. İşler çoktan laçka olmuştur. Adliye işlemez hale gelmiş, idare aciz düşmüştür..."

15 Nisan: Gazeteci Ahmet Emin Yalman, sağlık durumundan ötürü tahliye edildi.

18 Nisan: DP Bursa Milletvekili Mazlum Kayalar ve Denizli Milletvekili Baha Akşit'in, 'CHP'nin yıkıcı, gayri meşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı

⁷ <http://www.geocities.com/almanakturkiye/1969.htm>

ve bunların mahiyetlerinin nelerden ibaret olduğunu tahrik, tespit ve memleketin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek, matbuat meseleleriyle adli ve idari mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte olduğunu tetkik eylemek üzere Meclis tahkikatı açılmasını isteyen önermeleri' kabul edildi.

Önerenin görüşülmesi esnasında Mecliste sert tartışmalar yaşandı. İnönü: "... Biz demokratik rejimi kurduk. Bu demokratik rejimi, istikametinden ayırıp baskı rejimi haline getirmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam..." dedi.

27 Nisan: Tahkikat Encümeni Selahiyet Kanunu, uzun ve çetin tartışmalardan sonra kabul edildi. 12 CHP Milletvekili 3-6 celse çıkarma cezası aldı. CHP Lideri İnönü, 12 celse çıkarma cezasına çarptırıldı. Meclis görüşmelerinin yayınlanması yasaklandı.

27 Nisan: Mersin Limanı hizmete açıldı.

28 Nisan: İstanbul ve Ankara'da meydana gelen olaylar üzerine iki şehirde de sıkıyönetim ilan edildi. - İstanbul Üniversitesi'nde, DP aleyhinde gösteri yapıldı.

29 Nisan: Ankara ve İstanbul Üniversiteleri bir ay süre ile kapatıldı.

1 Mayıs: İstanbul'da bir günlük, gündüz sokağa çıkma yasağı kondu.

2 Mayıs: NATO Bakanlar Konseyi, İstanbul'da toplandı. Protesto gösterileri yapıldı.

3 Mayıs: İnönü, Başbakan Menderes'in radyo konuşmasına cevap vererek yapılan isnatları reddetti, Meclis ve basında fikirlerini açıklamak imkânından yoksun olduğu için, cevabının radyoda yayınlanmasını istedi.

3 Mayıs: Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel, yazılı olarak hükümeti uyararak istedi. (mektup ihtilalden sonra açıklanmıştır.)

"Aziz Vekilim,

Dün geceki konuşmalarımızın ışığı altında, zati âlinizi memleketin huzur ve istikrarı için alınması lazım gelen tedbir ve kararlar hakkındaki görüşlerimi arz etmeyi milli ve vatani bir vazife bilirim. Sayın Başbakanın açıklamalarını dinledim ve okudum.

Bunlarda, benim düşüncelerimin kabulüne müsait bir zemin henüz mevcut olmadığı aşikâr olarak belli ise de, yine de düşüncelerimin sizlere iblağının zaruretine inanıyorum.”

“Muhterem Vekilim,

Şu hakikati kabul etmek lazımdır ki, Kayseri hadiseleriyle başlayıp son karar ve feci olaylara kadar devam eden vakalar vatandaş ruhunda derin teessür ve Hükümete karşı telafisi güç hoşnutsuzluklar yaratmıştır. Hele, Ordunun, talebelere karşı akılsızca kullanılması için vahametini artırmış, Ordu mensuplarında huzursuzluk ve güvensizlik hisleri belirmiş, korkulan şey olmuş, Ordu politikaya karıştırılmıştır.”

“Sayın Vekilim,

Bu ahval küçümsenecek, cebir ve şiddetle geçirilecek şeylerden değildir. Memleket, Hükümet ve Partinizin düştüğü bu müşkül vaziyeti kurtarmak için sükunetli, fakat ciddi ve cezri tedbirler almak lazımdır. Bu tedbirler şunlar olmalıdır:

1-Cumhurbaşkanı istifa etmelidir. Çünkü bütün fenalıkların bu zattan geldiği hakkında memlekette umumi bir kanaat vardır.

2-Kabinede iyi kabul edilmeyen ve sui-halleri bütün memlekette yayılmış bulunan zevat çıkartılmalı, yeni Kabine mutlak dürüst, makul, zorcu değil, adalet ve şefkat hissi taşıyan zevattan kurulmalıdır.

3-İstanbul, Ankara Valileri, Emniyet Müdürleri süratle değiştirilmelidir.

4-Ankara Örfî İdare Kumandanı derhal değiştirilmelidir.

5-Son çıkarılan ve tahkikat komisyonları ihdas eden kanun kaldırılmalıdır.

6-Mevkuf gazeteciler af kanunu ile kısa zamanda tahliye edilmelidir.

7-Son hadiselerde tevkif edilen talebeler serbest bırakılmalı, ilim müesseseleri yeniden faaliyete geçmelidir.

8-Şimdiye kadar çıkarılan bütün antidemokratik kanunları tedricen kaldırılmalıdır.

9-Vatandaşın hürriyet ve eşit muamele hakkına mutlak surette riayet edilmelidir.

10-Ordunun meseleleri süratle halledilmelidir.

11-Din istismarcılığından vazgeçilmelidir.

12-Suiistimaller oluyor mu, bilmiyorum, fakat olduğu hakkında umumi bir kanaat mevcuttur ve milletin hükümete itimatsızlığına sebep olmaktadır. Bu gibi kötülüklerin süratle bertaraf edilmesi lazımdır.

13-Müstesna zamanlar ve günler haricinde Hükümet büyüklerinin memleket gezilerinde suni büyük vatandaş toplulukları ile karşılaşmaları usulü terk edilmelidir.”

“Muhterem Vekilim,

Bu yazdıklarım asla bir parti ve politika mülahaza ve tesiriyle yazılmamıştır. Memleketin durumunun bu tedbirlerin alınmasını zaruri kıldığına inandığım için arz edilmiştir. Sizlerin vatanperverlik ve vicdanlarınıza hitap ediyorum. İyi düşününüz. İyi yapınız. Memlekette çok şeyler yaptığınız muhakkaktır. Fakat bu asla kâfi değildir. Bu yapılan işleri müstemleke idarecileri de yapar, yapıyor ve yapmıştır. Asıl mühim olan toplumun ruhunda yaşama zevk ve azminin geliştirilmesi hak ve hürriyet aşkının kökleştirilmesi ve vatandaş idrakinin yüksek ve necip hislerle donatılmasıdır. Olaylar bu yolda olmadığını göstermektedir. Talebelerin hürriyet duygusu ile yaptıkları masumane tezahürata karşı, kıtalar sevk edilmesi ve onların desteği ile emniyet kuvvetlerinin ilim yuvalarının içine kadar girerek talebeleri, profesörleri ile beraber coplarla ve kurşunlarla tedip etmesi, dünyada görülmemiş feci bir şeydir. Bu hengâmede kız talebelerin yürekler parçalayan çığlıklarının analar, babalar ve halk ruhunda onulmaz yaralar açacağını ve açtığını anlamak memleketin huzuru bakımından büyük bir hata ve hazin bir gaflet olduğuna kaniim.

Bizim gençlerimizde hak, adalet ve hürriyet duygularının gelişmesinden ve kemalinden memnun olmamız lazım gelmez mi? İstikbali, hissiz, duygusuz, müstemleke ruhlu, yalnız maddeci bedbaht insanlara mı bırakmak istiyoruz?”

“Sayın Vekilim,

Maruzatım muhakkak ki çok mühim ve hatta çok cüretkaranedir. Fakat memleket için, Milletın selameti için, Hükümet ve hatta Partinizin kurtarılması için dikkate alınması lazımdır ve hatta çok lazımdır. Saygılarımla.”

5 Mayıs: Ankara'da Kızılay'da, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve Başbakan'ında bulunduğu bir ortamda, gösteriler ve protestolar düzenlendi.

6 Mayıs: Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel görevinden izinli olarak ayrıldı. Gürsel'in en küçük birliklere kadar ulaştırılan telsiz mesajı:

“K.K.Komutanlığı'ndan izinli olarak ayrılıyorum. Bütün arkadaşlarıma veda ederim. Sizlere son sözlerim şu olacaktır: Her şeye rağmen ordunun ve taşıdığınız üniformanın şerefini daima yüksek tutunuz. Bu sıralarda memlekette esen hırslı politika havasının zararlı tesirlerinden kendinizi korumasını biliniz. Ne pahasına olursa olsun, politikadan katiyen uzak kalınız. Bu sözlerim, şerefli ordunun, kudreti ve memleketin kaderi için hayati ehemmiyete haizdir. Bütün gayretinizi memleket müdafaası için lazım olan kudretinizi artırmağa ve onu en yüksek dereceye çıkarmağa hasrediniz. Sizlere inaniyor, son erden büyük kumandana kadar cümlelerinizi derin saygı ve sevgi hissi ile selamlıyorum.”

13 Mayıs: Kütahya'da 1.000 hatlık otomatik telefon santrali hizmete açıldı.

18 Mayıs: Demirköprü Barajı ve Hidroelektrik Santrali hizmete açıldı.

21 Mayıs: Harp Okulu öğrencileri Ankara'da, İktidar Partisi aleyhinde sessiz bir yürüyüş yaptılar.

25 Mayıs: Meclis, 20 Haziran 1960 tarihine kadar tatil edildi. Bugünkü birleşimdeki konuşmaların yayınlanması yasaklandı.

27 Mayıs: 27 MAYIS İHTİLALİ. Türk Silahlı Kuvvetleri idareyi eline aldı. Sabahın erken saatlerinde radyolardan yayınlanan bildiri:

“Sevgili Vatandaşlar,

Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini ele almıştır. Bu harekâta Silahlı Kuvvetlerimizin, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun, seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır.

Girişilmiş olan bu teşebbüs, hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdareimiz, hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkâr bir fiile müsaade etmeyeceği gibi edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun, her vatandaş; kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların, partilerin üstünde aynı milletin, aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmeden birbirlerine karşı hürmetle ve anlayışla muamele etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve milli varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir.

Kabineye mensup şahsiyetlerin, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sığınmalarını rica ederiz. Şahsi emniyetleri kanunun teminatı altındadır.

Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz, Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamen riayettir. Büyük Atatürk'ün 'Yurtta sulh, cihanda sulh' prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO ve CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. Düşüncemiz 'Yurtta sulh, cihanda sulh'tur.”

-Meclis feshedildi. Yeni anayasa ve demokratik müesseselerin kurulması hazırlığına başlandı. Milli Birlik Komitesi Başkanı Org. Cemal Gürsel, radyodan Millete seslendi:

“Aziz Türk Milleti,

Bir aydan beri memlekette cereyan eden ve milleti süratle korkunç buhranlara sürükleyen hadiseleri biliyorsunuz. Bu gidişin memleketi kanlı bir kardeş kavgasına da götürmekte olduğunu her aklı başında vatandaşın takdir ettiğine kaniyim. Dünya ahvali her gün biraz daha kötüye doğru giderken, hususi politika ihtirası yüzünden vatanımızın

maddeten ve manen perişanlığa sürüklenmesi vicdan sahibi bütün vatandaşları dilhun (yüreği kanayan) etmektedir. Bu hal nereye kadar gidecek? Bu feci akıbeta hissiz ve alakasız, seyirci mi kalmak lazım? İşte vatandaşlarım, bu ahvali ıstırap içinde aylardan beri düşündüm ve bu zevata çıkar yolları gösterdim. Fakat onlar kapıldıkları politika ihtirasının, şuurlarına verdiği bozukluk dolayısıyla dinlemediler ve işi zorla yürütmek sevdasına düştüler.

Çıkarılan kanunlar, takip edilen hareketler Türk Milleti'ni zincire vurmak kastında olduklarını gösteriyordu. Bu asırda böyle bir idarenin, böyle bir hareketin olabileceğini zannetmek Türk Milleti'ni hissiz bir sürü olarak kabul etmek demektir. Hayır vatandaşlar, Türk Milleti hissiz bir sürü değil, belki bir çoğu okuma yazma bilmez, fakat atavik bir intikalle daha çok okumuş yazmış milletlerden daha çok fikri selime, akli selime, vicdan ve vakara sahiptir. İşte bu düşünceler ve mülahazalarla bu feci gidişe son vermeye karar verdim ve devletin idaresine el koydum.

Derhal bütün vatandaşlara şunu ifade etmek isterim ki, asla bir diktatör olmak hevesinde değilim. Bütün emelim bu memlekette temiz, dürüst bir demokratik nizam kurmak ve devletin idaresini milletin iradesine terk etmektir. Bana inanınız ve güveniniz. Bütün milletin benimle beraber olduğuna inanıyorum. Bazı menfaatperestler, midelerini ve vicdanını paraya bağlamış olanlar bu hareketimize karşı teşebbüslerde bulunmaya yeltenebilirler. Fakat onlara asla müsamaha edilmeyeceğini vatandaşlarıma temin ederim. Kötü ruhlu olanlardan bile memleketin bu nazik anında, az olsun vicdanlarını harekete geçirerek çalışmalarımıza yardım etmeseler bile, engel olmamalarını isteriz. Tekrar bana güvenmenizi, inanmanızı isterim ve sizleri sonsuz muhabbet ve saygıyla selamlıyorum.”

28 Mayıs: Cumhurbaşkanı Celal Bayar istifa etti. - 1. Milli Birlik Komitesi Kabinesi açıklandı. Kabinede 3 asker ve 14 sivil yer aldı.

Başbakan ve Milli Sav. Bk. : Org. Cemal Gürsel

Devlet Bakanı : Kamil Artus

Devlet Bakanı : Şefik İnan

Adliye Bakanı : Abdullah Gözübüyük

İçişleri Bakanı : Tümğ. M. İhsan Kızıloğlu

Dışişleri Bakanı : Selim Sarper

Maliye Bakanı :	Ekrem Alican
Milli Eğitim Bakanı :	Prof. Fehmi Yavuz
Bayındırlık Bakanı :	Daniş Koper
Ticaret Bakanı :	Cihat İren
Sağlık Bakanı :	Prof. Nusret Karasu
Gümrük Bakanı :	Fethi Aşkın
Tarım Bakanı :	Feridun Üstün
Ulaştırma Bakanı :	Tuğg. Sıtkı Ulay
Çalışma Bakanı :	Prof. Cahit Talas
Sanayi Bakanı :	Muhtar Uluer
Turizm Bakanı :	Zühtü Tarhan
İmar ve İskan Bakanı :	Orhan Kubat

- Prof. Sıddık Sami Onar Başkanlığı'nda toplanan Profesörler Kurulu '27 Mayıs'ın meşru olduğu hakkında rapor verdi.

30 Mayıs: DP İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik, tutuklu bulunduğu Harp Okulu'nda pencereden atlayarak intihar etti.

1 Haziran: İnönü, Ankara'da yaptığı basın toplantısında, 'Ordunun harekâtından haberdar olmadığını' belirtti.

12 Haziran: İhtilali gerçekleştiren üst rütbeli subayların oluşturduğu 'Milli Birlik Komitesi'nin 1 sayılı kanunu ile Anayasa'nın bazı maddeleri kaldırıldı ve bu suretle TBMM feshedildi. TBMM'nin bütün hak ve yetkileri, Geçici Anayasa gereğince Milli Birlik Komitesi'ne devredildi. Milli Birlik Komitesi üyelerinin adları açıklandı.

Başkan : Orgeneral Cemal Gürsel

Üyeler :	Ekrem Acuner	Fazıl Akkoyunlu
	Refet Aksoylu	Mucip Ataklı
	İrfan Baştuğ	Rıfat Baykal
	Emanullah Çelebi	Ahmet Er
	Orhan Erkanlı	Vehbi Ersu
	Numan Esin	Suphi Gülsoytrak

Orhan Kabibay	Kadri Kaplan
Mustafa Kaplan	Suphi Karaman
Muzaffer Karan	Kamil Karavelioğlu
Osman K6ksal	Münir Köseoğlu
Fikret Kuytak	Sami Küçük
Cemal Madanoğlu	Sezai Okan
Muzaffer Özdağ	Fahri Özdilek
Mehmet Özgüneş	Selahattin Özgür
Şükran Özkaya	İrfan Solmazer
Şefik Soyyüce	Dündar Taşer
Haydar Tunçkanat	Alparslan Türkeş
Sıtkı Ulay	Ahmet Yıldız
Muzaffer Yurdakuler	

21 Haziran: Milli Birlik Komitesi, TBMM binasında çalışmalarına başladı.

22 Haziran: Emekli Oramiral Fahri Korutürk, Türkiye'nin Moskova Büyükelçiliğine atandı.

24 Haziran: MBK üyeleri törenle yemin ettiler.

30 Haziran: Geçici Anayasa'nın 6. Maddesine göre MBK tarafından seçilen 1 Başkan ve 30 üyeden meydana gelen 'Yüksek Soruşturma Kurulu' toplandı.

4 Temmuz: Siyasi partilerin, taşra teşkilatları kapatıldı.

12 Temmuz: Celal Bayar, vatana ihanet suçundan Yüce Divan'a sevk edildi.

24 Temmuz: Basın Ahlak Yasası yürürlüğe girdi.

29 Temmuz: Eski Başbakanlardan Hasan Saka (doğ: 1886) öldü.

3 Ağustos: 235 general ve amiral emekliye sevk edildi. Bu olay 'Eminsular' adıyla anılır.

12 Ağustos: MBK'nin kabul ettiği kanunla, MBK'nin çıkardığı kanunların geçici olmadığı kabul edildi. Kanundan geçici kelimesi çıkartıldı.

15 Ağustos: Zürih ve Londra Antlaşmaları'na dayanılarak Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Kıbrıs'ın Cumhurbaşkanı Rum, Yardımcısı Türk olacaktır.

16 Ağustos: Antlaşmalar gereğince bir Türk Alayı büyük bir törenle Kıbrıs'a çıktı. 82 yıl sonra ilk defa Türk askeri Kıbrıs'a ayak basıyordu.

25 Ağustos: MBK 10 Bakanı görevinden azletti. 2. MBK Hükümeti kuruldu.

11 Eylül: MBK üyesi ve Ankara Valisi Gen. İrfan Baştuğ, İstanbul-Ankara yolunda trafik kazasında öldü.

26 Eylül: Celal Bayar, tutuklu bulunduğu Yassıada'da, bel kemeriyle intihara teşebbüs etti.

29 Eylül: Demokrat Parti, mahkeme kararıyla kapatıldı.

7 Ekim: Yüksek Adalet Divanı üyeleri Ankara'dan ayrılarak Heybeliada'ya yerleştiler.

14 Ekim: Yassıada duruşmaları başladı. 587 sanık ve 1063 tanık dinlendi. Divan kararlarına göre 15 kişi ölüm cezasına, 31 kişi müebbet hapis cezasına, 418 kişi çeşitli cezalara çarptırıldı. 123 kişi beraat etti. MBK 15 ölüm cezasından 4'ünü onayladı. Bayar'ın cezası yaş haddinden dolayı müebbet hapse çevrildi. 3 ölüm cezası infaz edildi. Diğer 12 ölüm cezası ise müebbet hapse çevrildi.

23 Ekim: Genel Nüfus sayımı yapıldı. Nüfusumuz: 27.754.820

27 Ekim: Üniversite öğretim üyelerinin affına ve yer değiştirilmelerine dair kanun kabul edildi. Sonradan 147'ler olarak adlandırılacak olan 147 öğretim üyesi (profesör, doçent, asistan) görevlerinden uzaklaştırıldı.

9 Kasım: Emekliye ayrılan subayların, istekleri halinde öğretmenliğe atanabilmelerine dair kanun kabul edildi.

14 Kasım: 14 MBK üyesinin görevlerinden affına dair kanun kabul edildi.

15 Kasım: MBK, 'Dışişleri Bakanlığı Kuruluşu' hakkındaki kanuna ek olarak kabul ettiği kanunla, Dışişleri dış teşkilatında 14 Müşavirlik kurdu ve Komitedeki görevlerinden alınan

14 üye, en az 2 yıl yurda dönmek üzere bu Müşavirliklere atandı. Bu kişiler on dörtler olarak da adlandırılırlar.

Alparslan Türkeş :	Yenidelhi
Orhan Kabibay :	Brüksel
Orhan Erkanlı :	Meksika
Münir Köseoğlu :	Stockholm
Mustafa Kaplan :	Lizbon
Muzaffer Karan :	Oslo
Şefik Soyuyüce :	Kopenhag
Fazıl Akkoyunlu :	Kabil
Rıfat Baykal :	Tel-Aviv
Dündar Taşer :	Rabat
Numan Esin :	Madrid
İrfan Solmazer :	Lahey
Muzaffer Özdağ :	Tokyo
Ahmet Er :	Trablusgarp

4 Aralık: Bir süredir hasta olan Başkan Gürsel'in rahatsızlığı arttı.

14 Aralık: İstanbul Boğazı'nda Yugoslav ve Yunan bandıralı iki tanker çarpıştı. İstanbul, büyük bir tehlike atlattı.

19 Aralık: İskenderun'da Atatürk Anıtı saldırıya uğradı.

30 Aralık: CHP, aralarında İnönü'nün de olduğu 49 'Kurucu Meclis' üyesini seçti.

Romanın basıldığı tarih 1960 fakat asıl yazıldığı tarih 1958'dir. Bu tarihler Demokrat Parti'nin hüküm sürdüğü yıllara tekâmül eder. Oktay Verel 1958'de yazdığı Kuklalar isimli romanını o yıllarda Ulus Gazetesi'nde yayınlamış ve bu eserinden dolayı yazar, Demokrat Parti yetkililerince mahkemeye verilerek yargılanmıştır. Bilindiği gibi **Ulus Gazetesi**, eski Hâkimiyeti Milliye Gazetesi'nin devamı olan günlük ulusal gazetedir.

Ulus Gazetesi, Ekim 1935'te yayına başlamıştır. Başlığının altında "Adımız andımızdır" yazar. CHP'nin yayın organı olan Ulus gazetesi, Aralık 1953'te Demokrat Parti

tarafından CHP'nin mal varlıklarına el konulmasıyla kapatıldı. 1954'te Yeni Ulus adıyla yayınına devam etti. 1954'te adı Halkçı oldu, 1955'te yeniden Ulus adını aldı. 1971'de adı Barış olarak değiştirildi.⁸

Aşağıda Ulus Gazetesi'nin 22 Kasım 1938 tarihli baskısının ön kapağını görmekteyiz. Oktay Verel, yukarıda bahsettiğimiz yıllarda işte bu gazetenin başyazarlarından biridir. 18 aya mahkûm olduğu romanını ilk olarak bu gazetede neşretmiş ve basıma hazır hale getirmiştir. İlk olarak 1946 yılında CHP'nin yayın organı Ulus'un yöneticileri sanat dergilerine başarılı yazılar yazan bu gençten çeşitli konularda röportaj yapmasını isterler. "Hayatında hiç röportaj yapmayan genç adam bu isin içinden nasıl çıkacağını düşünürken bir de konu verirler.

- Git, köy enstitüleriyle ilgili yazı hazırla.

Okuma ve sanat açlığını, aydınlanmayı halkevlerinde bulan yazar heyecanını bir tarafa atıp, köy enstitüleriyle ilgili araştırmalar yapmaya baslar. Kitaplar okur, isin uzmanlarıyla konuşur. Bilgiyle donandıktan sonra Ankara'daki Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne gider. Kitaplar, anlatılanlar bir yana gördükleri karşısında öylesine etkilenir ki, donup kalır. Yalınayak, başıkabak köyden getirilen kız ve erkek çocuklar bu okulda eğitilir. Onlara tarih, felsefe, sosyoloji okutulur. Yetmezmiş gibi hukuk eğitimi de verilir. Yol, bina, sıra yaparlar. İmece usulüyle köylerini de imar ederler. Okuldan mezun olan kendi köyüne öğretmen olur. Köylü "Benim köylüm hoca oldu" diye getirip çocuğunu ona emanet eder. Böylelikle köy kalkınıp aydınlanırken, çağdaşlaşmaya doğru ilk adımlar atılır.

Genç adam Atatürk'ün ilkelerini sonuna kadar yaşatan müessesede üç gün kalır. Bir akşam öğrenciler onu, kendilerinin rol aldığı Shakspeare'in "Hamlet" adli oyununa davet ederler. Köylü öğrencilerin rol aldığı piyes öylesine başarılıdır ki, genç adamın elleri alkışlamaktan kıpkırmızı kesilir. Piyes bitince Ophelia'yi oynayan genç kız delikanlının yanına gelir ve çok düzgün bir Türkçeyle konuşmaya baslar:

- Oyunda en önemli söz sizce nedir?

Delikanlı kızın yüzüne tebessümle bakar ve klasik cevabi verir:

⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/Ulus_Gazetesi

- Olmak ya da olmamak. İste bütün mesele bu.

Kız gülerken başını sallar.

- Ama ondan daha güzel bir söz var.

Delikanlı biraz bozulur ama yine de ne olduğunu sorar:

- Nazarci'nin sözü: "Prens'im isler her zaman iyi gitmez; ama isler her zaman kötü de gitmez."

Oyuncu kız bu sözü söyleyip, gülerken uzaklaşırken delikanlı da şaşkınlıkla arkasından bakakalır.

İşin garibi bu röportaj yayımlandıktan bir gün sonra işler gazeteci için kötüye gitmeye başlar! Onu, sebebini bugün bile hâlâ bilmediği nedenlerle üç gün hapse atarlar. Halbuki o, devletin, yani Atatürk'ün kurduğu müesseseyi methetmiş ve gördüğünü yazmıştır!..."⁹

Romandaki karakterler ve yerler son derece itina ile seçilmiş ve konuya uyumlu bir şekilde romana aksettirilmiştir ve kurgu yok denecek kadar azdır. Yani yazar, gördüklerinin, yaşadıklarının, duyduklarının ve hissettiklerinin romanını yazmıştır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde realist roman kategorisine alabileceğimiz bu eser o dönemin olaylarını aydınlattığı ve taraflı da olsa gerçeklere ışık tuttuğu için oldukça önemli bir eserdir.

---

⁹ Bay 'Basin', Azer Bortacına/Tutkulu Kalemşörler, <http://www.milliyet.com.tr/2000/09/12/t/yasam/yas01a.html>

Romanda, farklı farklı pek çok olay vardır. Farklı insanların hikâyelerini anlatan yazar, roman içerisinde onları aynı konu etrafında birleştirirken, romanın sonunda da başkahramanlarını aynı çatı altında birleştirdiği görülmektedir. Aynı ideoloji için savaşan ve mücadele eden bu insanlar ne pahasına olursa olsun doğru bildikleri yoldan dönmezler, sonu ölüm bile olsa inandıklarından vazgeçmezler ve sonunda da hükümeti devirerek başa geçerler ve neticede iyiler kazanır. Eserin taraflı olduğunu başta da belirtmiştik. Gerçekleri yansıttığı yerler olmakla birlikte tamamen kurgu olan kısımlar da mevcuttur. Mesela, her ne kadar romanın sonunda CHP iktidara geçiyorsa da, gerçek bundan biraz daha farklıdır. Evet, sonunda yazarın hayalleri gerçeğe dönecektir ama o, bu romanını yazıp neşrettikten tam iki yıl sonra 27 Mayıs İhtilali ile olacaktır ve ordunun yönetime el koymasıyla ordunun denetiminde “Cemal Gürsel” cumhurbaşkanlığında içeriği CHP’lilerden oluşan yeni bir hükümet kurulmuştur.

Yazarın, Türkiye’nin gerçeklerini anlattığı yerler son derece önemli bölümlerdir. Bu olayların haricinde kalan kısımlar ise söyleyeceklerini söyleyebilmesi için yazarın uygun ortamı oluşturmaya çalıştığı yerler gibidir. Yani genel olarak diyebiliriz ki, roman baştan sona ideolojik bir romandır. İdeolojinin olmadığını düşündüğümüz bölümler ise bu ortamı oluşturmak için gerekli olan ortamın hazırlandığı bölümlerdir.

Romanda aşk bile bu ideoloji çerçevesinde işlenmiştir. Aşk romanın içinde bir parça değildir. Yahut da muhtevayı biraz olsun değiştirmek amacıyla izlenen bir yol veya metot değildir. Aşk bile fikrini açıklayabilmesi, ülküsünü anlatabilmesi için bir araçtır sadece.

“(11/25-34) Bir vapura bininiz. Karşınıza iki yaşlı insan otursun. Ve bunlar aynı anda gülsünler. Birinin yeni takılan muntazam dişleri ile diğerinin parasızlıktan bir türlü yaptıramadığı çürük, eksik, kefekeli dişçikleri gözlerinize dikilsin. Siz bunlarla yeni bir karışım yapın, ortaya bir ucube çıksın, iğrençlikten bir türlü kurtulamayan bir ucube. İşte bugünkü İstanbul’un görünüşü.. bir tarafta Taksim, Maçka ihtişamı, öte tarafta Samatya ve Edirnekapı sefaleti. Bir tarafta viski, şampanya ve güzel kadın uğruna milleti soyarak kazandığı milyonları su gibi harcayan vurguncu; öte yandan evine yakacak mum alamayan namuslu bir dar gelirlisi.” Tasvire ağırlık vererek gözümüzün önünde bir tablo canlandırmak isteyen yazar, kendi gördüklerini bize de göstermek ister gibidir. “ Bininiz, dikilsin, yapın, çıksın” gibi emir kipi ile çekimlenmiş

olan cümleler de okur üzerinde hâkimiyet kurma isteğinin yansımaları olarak değerlendirilebilir. Tamamen taraflı bir dil ile devrin olaylarını anlatan yazar, anlattıklarının doğruluğundan emindir ve okuyucunun da bu konuda en ufak bir şüphe dahi duymasını istememektedir. O günün İstanbul'unu anlattığı bu bölüm gerek verdiği sağlam örneklerle ve gerekse kullandığı kendinden emin üslubu ile bu izlenimi okur üzerinde de bırakmaktadır.

“(12/23-27) Sedat, vatanın her köşesinde ödev görmeyi kutsal bilen kişilerdendi. Onun için bir ülkü vardı: Atatürk ülküsü. Memleketin dört bucağı işte bu ülküye bağlılık sayesinde yükselecek, Türk ulusu bu ülküye olan bağlılığınca çağdaş ülkelerle aynı medeni seviyeye ulaşabilecekti.” Sedat, Atatürk ilke ve inkılâplarına son derece bağlı, ülkücü bir gençtir. Sedat'ı anlattığı cümle bir isim cümlesi iken Gerçekleşmesini istediği o büyük hayalini anlattığı cümle ise sıralı cümle yapısına sahip bir eylem cümlesidir. Bu cümleler, yazarın esas vermek istediği konuya giriş teşkil etmeleri açısından önem arz etmektedirler.

“(19/10-14)Söze kaldığı yerden başladı: -Biliyorsunuz Nurlugök ilçesinde halihazırda Demokrat Parti'nin ne ocağı var ne bucağı. Onun için burada kurulacak bir teşkilatın partimize büyük faydaları olur. Görüşeyim, bu kutsal işi sizlere verelim. Tahsisat için şimdiden hazır diyebilirim. Ne dersiniz buna?” Demokrat Partili Kenan, eski CHP'li arkadaşlarına samimi bir teklifte bulunmaktadır. Her ne kadar üslubu okuyucuda çok sıcak ve samimi bir izlenim bıraksa da, aslında bu teklif arkadaşlarına göre son derece mide bulandırıcı bir tekliftir. Çünkü onlar, para için inandıkları değerleri satacak insanlar değildirler.

“(19-23)Sonra her şeye rağmen, bütün hatalarına, bütün küçük taraflarına rağmen bu üç kafadarda da hala eski bir takım hisler dimdik ayakta durmaktaydı. Mesela Sururi, C.H.P. devrinin Halkevleri rejisörlüğü yapmış o sahnelerden bugünkü Türk tiyatrosuna birçok değerler yetiştirmişti.” Bu bölümde bu üç kafadarn, “Eski dost düşman olmaz” misali inandıkları değerler uğruna çok zarar görmüş olsalar da yine de bu değerlere nasıl bağlı olduklarını göstermek isteyen yazar, burada ilk defa olarak CHP ile ilgili olumsuz bir şey söylemektedir. Bunu yapmasındaki amaç inandırıcılığını arttırmak olabilir. Çünkü o da bilmektedir ki, hiçbir şey kusursuz değildir.

“(34-39) Kenan: “-Beni misal al Sururi...” diye ısrar etti. “Beni misal al... yakında sen de en az benim kadar zengin olacaksın.” Sururi’nin dudakları büzüldü: “-Senin kadar zengin ve senin kadar ruhsuz ve senin kadar yalnız kendini düşünen bir KUKLA değil mi?” Bu bölümde Kenan’ın vaat ettiklerini ve bu vaatleri karşısında Sururi’nin tepkisini görmekteyiz. Kenan zenginlik vaatlerinde bulunurken, Sururi maddi kazançlarını değil, manevi kayıplarını düşünmektedir. Zengin ama ruhsuz ve yalnızca kendini düşünen bir kukla olmaksızın o, fakir hayatından memnundur. Anlatım sade ve açıktır. Kitabın pek çok yerinde karşımıza çıkacak olan “KUKLA” benzetmesi roman için oldukça önemli bir terimdir.

“(25/18-22) Semra gülümsemeye çalıştı: ‘-Seni kırdımsa, üzdümse bilmeyerek, affet Sedat. Fakat bütün ülkücü dediklerinin sonunu gördükçe içime fenalıklar geliyor. Bunların en ateşlisi hapislerde çürüdü. Bir gün kör kurşunla, Anadolu’nun bilmem hangi kasabasında öldürüldü ve gözlerini kargalar oydu!..” Tahkiye üslubu ile anlatımını oluşturan yazar, yine önemli bir konuyu ele almaktadır. Semra’yı konuşturarak gerçek ülkücülerin sonunu hatırlatmak isteyen yazar, aslında mücadelesinden vazgeçmeyen Sedat’ın düşüncelerini açıklamaları için uygun zemini hazırlamaktadır.

“(23-26) İnsan suretindeki kargalar, istedikleri zaman sağ olanların da gözlerini oymuyor mu sanki? Bir ülkeye bağlanmadıktan, bir ülkenin ardından şuurlu sevinçlerle koşmadıktan sonra yaşamının manası kalır mı?” Yazar düşüncesini dile getirdiği bu bölümde “...yaşamının manası kalır mı?” şeklinde bir soru sormaktadır ve aslında sorunun cevabı sorunun içinde gizlidir. “Hiç olur mu? Olmaz tabi... Manası kalır mı, elbette kalmaz...” Yazar, düşüncesini tasdikletme çabasıdadır.

“(31/30-40) Maaşını almış, on dakika sonra elinde otuz kuruş kalmıştı! Ne kendi üzerinde, ne de evdekilerin üstünde başında vardı. İki aydır iki yüz elli gram et girmemişti evlerine. Çocuğu et, et diye bağıra bağıra hasta düşmüş; kötü hastalığa tutulmuştu. Aldığı yardım onun bir günlük ilaç ve doktor parasını bile karşılayamıyordu. Hal böyle olduğu halde, radyoların durmadan refahtan, yükselmekten, ilerlemekten bahsetmeleri asabını bozuyordu. İntihar etse ne olurdu sanki?!” Eve her zamankinden geç döndü. Sokakta gördüğü bir arabanın arkasındaki ipi cebine yerleştirmişti. Yirmi bir senelik memurun böyle sürünmesi, böyle sefalet çekmesi revâ mıydı?” Yazar, hikâyeleme yoluyla olay anlatımına girer ama bir taraftan da ruh tahlili yapmaktadır. Zaten kendi

düşündürdüğü kahramanının, düşüncesini okuyor gibidir. Cümleler genel olarak kurallı fiil cümleleridir. Düzgün bir anlatım yakalamaya çalışan yazar, yer yer kurduğu devrik cümlelerle anlatımı monotonluktan kurtarmaya çalışıyor gibidir. Sorduğu sorular da bu çabanın bir ürünü gibi durmaktadırlar. Çünkü soru sorarak aslında bizi düşündürmeye ve cevabı bize buldurmaya çalışıyor gibidir. Özellikle de son cümle buna çok iyi bir örnek teşkil etmektedir. “*Yirmi bir senelik memurun böyle sürünmesi, böyle sefalet çekmesi revâ mıydı?*” Buradaki ifade yazarın Türk halkının o dönemki durumunu ifade etmesi açısından ayrıca önemlidir ve biraz da aslında, o günler ile bu günler arasında çok da fark olmadığını bize gösteriyor gibidir. O zamandan bu zamana ne politikacılar farklılaşmıştır, ne halkın gelir düzeyinde olumlu bir gelişme vardır, her şey yine birbirinin aynı süregelmektedir.

“(35/3-16) –*Aramızda yabancı yok. Partimizin kıymetli elemanlarından Şadi Beyi kanunun pençesinden kurtarmamız lazım. Kendisi her nasılsa şeytanın iğfalatına kapılıp onun bunun karısını metres tutmuş, ihtilas yapan memurları kayırmış, uygunsuzlukları ile şöhret bulmuş kimseleri sık sık evine davet etmiş, eh haklı olarak biraz da para sahibi olmuş. İnsan tabii, o da yaşayacak! Yalnız bu paraların bir kısmını, yine şeytana uyararak, İsviçre bankalarına aktarmış. İnsan olarak hakkı. Ama gel gelelim namussuz muhaliflerden biri işi meydana çıkardı. Mesele çetrefil olduğundan neşir yasağı aldık. Şimdi yapılacak tek iş, onun deli olduğuna dair bir rapor elde etmek.. Bunu da sizin gibi genç ve istikbale doğru koşan bir doktor yapabilir!*” Bir Demokrat Partilinin Doktor Bey ile konuşmasını aktaran yazar, buradaki anlatımında da fiil cümlelerini ağırlıklı kullanmıştır. Çünkü partinin kıymetli elemanlarından Şadi Bey’in yaptıklarını anlatmaktadır. Yani yapılan ve olaylara müdahil olmayan bir durum söz konusudur. Dikkat edilirse Şadi Bey’in yaptığı bir vaka söylendikten sonra gelen cümle genellikle isim cümlesi ve Şadi Bey’i haklı çıkarır mahiyette söylenmiş bir cümle olmaktadır. Alaycı bir üslup takınan yazar, burada konuştuğu kişiyi ezme, yerme ve haksız çıkarma çabasıdadır.

“(38/13-22) *Hele yanında çalıştığı Hüseyin Ağa politikaya başlayalı beri, herkesin hali dumandı. Oğlanların okumaya çabaladığı okulu “muzır hocalarla dolu!” diyerekten kapattıran oydu. Köy odalarında “muzır sohbetler oluyor, büyüklerimize dil uzatılıyor!” diyerekten bu odaların köküne kibrit suyu eken oydu. Ayaklarında en az bir yıl giydikleri çarığı çıkarttırıp, İstanbul’dan getirttiği beş gün bile dayanmayan lastikleri giydiren; onlara durmadan bu lastiklerden satan oydu! Seçimler yaklaşınca, fakir*

köylüyü tek tek evine çağırıp “benim istediğim partiye oy vereceksin!” diye baskıya sokan, aksini yapanları aklıktan süründürüp öldüren de yine Hüseyin Ağa’dı!” Dikkat edilirse bu bölümdeki cümlelerin hepsi uzun, sıralı ve öznesi “Hüseyin Ağa” olan, bu öznenin görünen geçmiş zaman ekiyle çekimlenmesi sonucu kurulan isim cümleleridir. Bu tür isim cümleleri, olayların bizzat sorumlusunu, yani etkileyeni verdiği için önemli cümlelerdir. Aslında isim cümleleri olsalar da anlam olarak eylem cümleleridir. Çünkü cümlenin verdiği esas anlam “okulu kapattıran oydu” değil, “ o, okulu kapattırdı” dır. Hüseyin Ağa yapan değil ama yaptıran yani etkileyendir, sorumlu olan kişidir ve zalim, yobaz, despot ve acımasız bir ağıdır.

“(52/33-36) Memlekette biraz geçim sıkıntısı varmuş; olabilir! Bazı aranılan maddeler bulunamıyormuş; olabilir! İşçi ücretleri, memur maaşları artık ailelerin bütçelerindeki yamaların üstüne konan parça yerine bile geçmiyormuş; olabilir!” Bu bölümde, öğrenilen geçmiş zaman ekiyle çekimlenmiş olan cümleler ve onları takip eden yeterlilik bildiren eylemler vardır. Bir taraftan kulaktan dolma ibareler, varsayımlar, diğer taraftan da onları destekler mahiyette olan “olabilir” ler. Yazarın yukarıdaki bölümlerde takındığı alaycı üslubu burada da devam ettirdiği görülmektedir.

“(53/1-11) Bir de bunun aksini görmek lazım. O hürriyetten, sefaletten dem vuran, bu konuları istismar eden efendilere, memleketteki Kadillakları, durmadan yükselen onar katlı, otuzar dairesel apartmanları; ellerini ceplerine attıkları zaman binlikleri tomarla çıkaran zengin vatandaşları, gece gündüz su gibi para harcayan kimseleri göstermek lazımdı. Bunlar mutlu kalkınmanın canlı misalleri değil miydi?” Aynı alaycı üslup bu bölümde de devam etmektedir. Kurulan isim cümleleri aslında bir nevi şikâyetlerin dile getirilmesi içindir. Sıralı cümle yapısına çok iyi bir örnek teşkil eden yukarıdaki cümle, yazarın söylemek istediği çok şey olduğunu okuyucuya anlatmak ister gibidir. Belki de bu cümleye eklenebilecek daha pek çok yargı vardır ve cümleyi daha da uzatmak mümkündür. Ama yazar, şimdilik bu kadarıyla yetinecektir. Çünkü söylemek istediklerinin hepsini, yeri geldikçe acımasızca ve içinden geldiği gibi söyleyecektir.

“(63/36-41) Türk köylüsü bir bilmeceydi! Hiçbir yazarın, hatta kendi içlerinde yetişenlerin bile tam manasıyla çözmeye muvaffak olamadıkları bir bilmece. Onu kimisi dünyadan habersiz yaşayan, basitlikten başka şey istemeyen, hayvanları ile yatıp kalkmaktan hoşlanan garip bir yaratık; kimisi de her şeyi hisseden fakat bunları dile

getiremeyen ve bu yüzden de davasını daima kaybetmeye mahkûm bir insan olarak okuyucunun karşısına çıkarırdı.” Türk köylüsü hakkında iki farklı görüşü dile getiren yazarın, özellikle son cümlesi üzerinde biraz durmakta yarar vardır. Görüldüğü gibi cümle oldukça uzun, sıralı bağlı cümle yapısına sahip bir eylem cümlesidir. Bu tek cümle içerisinden sekiz bağımsız cümle daha çıkarmak mümkündür. Bu tür uzun ve düzgün cümleler bizde, o konunun üzerinde çok düşünüldüğü hissini uyandırmaktadır. Ayrıca bu cümle, bir tespit cümlesidir. Tasvir yoluyla gözümüzde birkaç türlü köylü imajı yaratmak isteyen yazar, kendi gözündeki esas köylü imajını aşağıdaki metinde anlatmaktadır.

“(64/2-6) Sedat, bu iki kutbun da yanıldığını görüyordu. Karşısında her hali ve sözü ile tam bir filozof duruyordu. Demek uzun zaman konuşmadan durmalarının sebebi buydu köylülerin.. sükût ettikleri süre içinde düşünüyor ve düşüncelerini kalıba döküyor, sonra bu kalıpları kendilerini anlamak isteyen kişilerin önünde açıyorlardı.” Burada yazarın kendine ait bir tespiti söz konusudur. Onun köylüsü yukarıda anlatılan iki tipten çok daha farklıdır. Onunki tam bir filozoftur. Hiçbir şey bilmiyormuş gibi görünse de aslında çok şey bilen fakat susmanın konuşmaya daha üstün olduğunu düşünen insanlardır. Yazarın bahsettiği düşüncelerin kalıplara dökülmesi olayı, yüzyıllardır söylenegelen, söyleyeni belli olmayan, bir cümle ile bir dünyayı anlatabilen atasözlerimizi akla getirmektedir.

“(65/1-15) Demokrasiyi cep harçlığı yerine koyan, istedikleri zaman kullanan; istemedikleri zaman kimselere göstermeyenler, yine iktidarı kazanmışlardı! Çoğunluk muhalefeti tuttuğu halde, seçim kanunundaki aksaklıklar onları zafere ulaştıramamıştı. Öyle öyle demokrasi günün demokratlarınca bir cep harçlığından başka bir şey değildi! Artık çılğınca eyleniyorlardı! Gelecek devreye kadar istediklerini yapacaklar, muhalefet saflarındaki kendini bilmezlerin hesabını görecektirdi! Tarafsız memurları, iktidar partisinden hoşlanmayan memurları ya işlerinden atacaklar, ya da Anadolu'nun en ücra köşelerine sürecektirdi. Esnaf için de yeni bazı planları vardı. Eski esnaf hayatından memnun değildi! C.H.P. devrini görmüş, paranın kıymetten düşmediği günleri yaşamış: kapısına parti ocak başkanlarının dikilip bir takım tehditlere para sızdırdıklarına şahit olmamıştı! Şimdi eskisinden çok kazandığı halde, iflas bandrasını elinin altından eksik olmuyordu.” Yazar, eleştiri oklarını saplamaya devam etmektedir. Üzerine gidilmek istenilen bir fikrin devamı niteliğinde olan sıralı cümlelerin bu metinde bolca kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Kızgınlık ve öfke bildiren, yerine göre

hoşnutsuzluk ve yerine göre tepki yüklü olan ünlem cümlelerini de çokça kullanan yazarın, anlattığı konu itibariyle tepkisini ortaya koyduğunu düşünmek mümkündür. Uzun ve kurallı cümleler kurarak sade bir ifade yakaladığı görülmektedir.

“(77/23-36) – Bundan böyle muhalefetle daha ciddi, daha emin ve daha kökten mücadele edilecektir! Ya bütün vatandaşlar Demokrat Partiye kayıtsız şartsız girecekler, ya da kendi arzuları dışında girmiş oldukları kabul edilerek haklarında işlem yapılacaktır. Sekiz yıllık parti icraatımız dünyanın nazarlarını üzerimize çevirmiş bulunmaktadır. Bu geniş alakayı çekemeyen muhalefet mensupları içerde bir takım münasebetsiz olaylar tertip etmekte, kendilerini yaralayarak bunu bizim üzerimize atmaya çalışmakta, kanlar içinde çekilen fotoğraflarını tüccar basının eline vermektedirler. Basının da icabına bakılır ibaresini taşıyan dövizlerin irşatları altında hareket etme zamanı gelmiştir. Otuz iki yıl sonra da iktidarda kalacak olan Demokrat Parti, bu müddet zarfında suları kurumuş barajların yanına dış yardımlarla birer su fabrikası kurmayı, şimdiden kendisini destekleyen muhterem vatandaşlara bildirmekle şeref duyar.” Bu bölümde ve romanın başka bir çok yerinde olduğu gibi, tehdit cümlelerinin çokluğu dikkat çekicidir. Devrin ve kendisinin kuvvetli olduğu yerlerde tehdit cümleleri kurması doğal olan yazar, kendisinin görünüşte aslında öyle olmasa da kuvvetli olduğunu ve kimseden korkmadığını anlatmak ister gibidir. Yani bu tehdit cümleleri o dönemden kaynaklanan bir kuvvetin değil de kendine güvenin ve korkusuzluğun sonucudur.

“(78/12-21) Muhalefet vatana ihanet etmekte, rahatımızı kaçırmakta devam ediyor! İktisadi refahı, refah saadetini, hayat standardının durmadan yükseldiğini inkâr yoluna sapıyorlar! Eskiden müllete kırk beş kuruşa et yedirirlerdi. Şimdi etin kilosu sekiz liradır! Cahil muhalifler, bu yükselişi dillerine dolamış, her gittikleri yerde bir takım ipe sapa gelmez laflar ediyorlar! Hâlbuki Türkçede bir söz vardır: Ucuz etin yahnisi tatsız olur, derler. İşte bunu yakından bilen ve vatandaşa tatlı yahni yedirmek isteyen Demokrat Parti, et fiatlarını sekiz liraya çıkarmıştır! Daha lezzetli yahniler yedirme hususunda gerekli tedbirler çok kısa bir zaman içinde alınacaktır.” Yazarın alaycı üslubu burada da kendini göstermektedir. Okuduğumuz bu metin, bir reklâm metni gibidir; kısa cümleler ve kesin yargılar. Ama ancak okuduktan sonra bizler bu reklâmdaki gerçek manayı sezebiliyoruz. Yazarın roman boyunca pek çok yerde daha izleyeceği bu yol ve bu kinayeli anlatım, bizde cümlelerin sonuna (!) koyma hissi uyandırmaktadır.

“(79/25-33) – Yooo, böyle düşünme oğlum.. Biz eğer böyle düşünseydik kazanamazdık! Muhafiflerimizin fikirlerini gizliden gizliye öğrendik. Baktık ki işler sarpa sarıyor; bazı yerlerde muhtarlar kanalı ile seçim kütüklerine isimlerini yazdırmadık! Memlekette bir adet vardır, vatandaş seçim gününe kadar gidip kütüğe bakmaz! Bakılan yerler için de çift kütük hazırlattık! Tabii bunlar büyük şehirlerden ziyade küçük şehirlerde, kasabalarda falan yapıldı.. Bileceksin.. seni sevmeyen küstahların ne düşündüklerini, mutlaka bileceksin ki, tedbirleri de ona göre alasin!” Metindeki cümleler içinde biri hariç diğerlerinin hepsi fiil cümleleridir ve hacim olarak kısa olan bu cümleler aynı zamanda aksiyon cümleleridir. Bir olayı bir an evvel anlatmak, karşısındaki kişiyi uyarmak isteği söz konusudur. Anlatılan olay ilginç olmakla birlikte Türkiye'nin gerçeklerini vermesi açısından önemlidir.

“(102/7-17) İnançsız kişileri arzu edilen safa almak, onlara her arzu edilene yaptırmak, parmaklara tutturulmuş iplerin altındaki kuklalar misali siyasi oyunlar oynatmak çok kolaydı! Bunu bilen politikacılar, karakter sahiplerine, namuslu kişilere, dava adamlarına gereken önemi ve yeri vermezler; aksine iplerle oynatılması mümkün bir zümreye iltifat ederlerdi! Sonra bunların harcanması da çok rahat ve kolay olurdu. Rolünü bitiren her kukla sahneden çekilir, yerini bir başkasına bırakırdı. Peki, bu kuklalar iltifattan, menfaatten uzak olunca köpürmezler, isyan edip mensubu oldukları partinin içyüzünü millete açıklayamazlar mı? Böyle bir durum köklerini teşkil eden kişileri sarsmaz mı?” Bu bölümde çok önemli tespitler söz konusudur. Romanın ana temasını bu bölümde bulmaktayız. Düşünen, araştıran, merak eden insan tipi, yani “insan” tipi pek çok yerde ve zamanda aslında hiç de makbul olmayan bir tiptir. Görüşünü bizlere aktaran yazar, yukarıdaki alıntı metnin sonunda sorduğu sorularıyla okuyucuyu düşündürmektedir. Çünkü sorunun cevabı zaten içinde bellidir ve yazar soru sorarak bir cevap beklememektedir. Bu yöntemle, “okuyucunun zihninde soru işaretleri yaratmakta ve onları düşünmeye sevk ederek kendini tasdik ettirmeye çalışmaktadır” diyebiliriz.

“(182/1-22) – Bunu Kadir çok güzel anlatmıştır bir şiirinde... (Başımı sokacak bir damım yok) diye başlayan şiirinde... Dur sana okuyayım onu: ‘Başımı sokacak bir damım yok/ uçsuz bucaksız dünyaya karşı./ Ellerimde sıcak yüzü yaşamamın/ dostu karşı, düşmana karşı./Kanım damlar ılık ılık, sabaha dek,/ düşüme giren aydınlığa karşı./ Ovada nur topu bir ağaç ışırdır/ Altın başaklı aşkıma karşı./Kardeş kardeş yaşamak varken/ neden kuzular tek tek, kurtlara karşı?’ Şiiri sevdiğini gözlerinden anlıyorum..

Yitirmek, değersiz olduğunu ispat etmek için çırpındığımız gerçek bir şairdir A. Kadir! Duyguları ne kadar şairce, ne kadar şuurlidir.. Onu tanıyacaksın.. Kısa boylu, masum bakışlı, çalışkan, insancıl bir adam dolaşır Bab-ı Ali'de.. işinde gücünde, hafif dalgalı saçlı, efendiden bir arkadaş.. Sanatkar olduğunu ispat etmek için çırpınmayan, fakat sanatkarlığını en büyük düşmanlarına bile kabul ettirebilmiş bir şahsiyet.. Şiirlerinde her türlü insanca konular vardır. Severim, kimsenin etkisi altında kalmadan varlığını kabul ettiren Meriçboyu'nu..” Cümleler dağınık ve devrik isim cümleleridir. Bu tür cümleler kurarak yazarın, romantik bir hava yaratmak istediği fikrine varmak mümkündür. Zaten alıntı yaptığı şiir de buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Uzun, dağınık cümleler romantizmin göstergesi olurken, devrik cümle yapısının da kuralların dışına çıkma isteğinden geldiğini düşünmek mümkündür. Yazarın A. Kadir'den¹⁰ aldığı şiirle romanını farklı bir üsluba soktuğu görülmektedir. Alaycı ve öfkeli anlatımından geçici bir sürelik de olsa sıyrılmış ve bu defa son derece yumuşak, uysal, sakin ve şiirsel bir üsluba bürünmüştür. Burada iki türlü düşünmek mümkündür. Ya anlattığı şeylerden sıkılmış ve kendine bir farklılık aradığı için böyle bir yol izlemiştir, yahut da romanın içine girdiği monotonluğu fark etmiş ve bu monotonluğu gidermek için araya böyle bir farklılık katmak istemiştir diye düşünebiliriz.

“(186/29-36) Peki ama, madem ki insanlar böyle hak, adalet, iyilik ve güzellik duyguları ile anlaşılabilirlerdi, o halde bu duyguların dışında kalanlara yer yüzünde niçin yer vermiyordu? Bu canım toprakların tadını kaçıran, aleme fitne veren, onun bunun toprağına sahip çıkan zalimlere de insan denmesi Emin'i deliye çeviriyordu. İnsan dendi mi akla iyilikler, güzellikler gelmeliydi.. Halbuki çoğu zaman insan kelimesinin ardından korkunç bir takım sıfatlar ve fiiller geliyordu!” Yine soru sorarak, cevabını okuyucuya düşündürerek, okuyucuya buldurmak isteyen yazarın, bu bölümde

---

¹⁰ Asıl adı İbrahim Abdülkadir Meriçboyu'dur. 1917 yılında İstanbul'da doğdu, 1985 yılında yine İstanbul'da öldü. Kuleli Askeri Lisesi'ni bitirdi (1936). Ankara Harp Okulu son sınıftayken, Nâzım Hikmet'in bu okulda propaganda yaptığı gerekçesiyle açılan davada yargılandı, on ay hüküm giydi, okuldan çıkarıldı (1938). İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdi (1941). Tan gazetesinde düzeltmen olarak çalıştı. Arkadaşlarıyla Yürüyüş dergisini çıkardı. Savaş karşıtı şiirlerini içeren ilk kitabı Tebliğ (1943) toplatılınca, sıkıyönetim tarafından İstanbul dışına sürgün edildi (1943-1947). Sürgünlüğü Muğla, Balıkesir, Konya, Adana ve Kırşehir'de geçti. 1965'ten sonra şiir çevirileri ve kitaplarının yayımıyla uğraştı. Azha Erhat ile birlikte İlyada ve Odesa çevirilerini yaptı. İlk şiirleri Ali Karasu imzasıyla yayımlandı. Başlangıçta Faruk Nafiz Çamlıbel ile Necip Fazıl etkisinde şiirler yazdı, Nâzım Hikmet'in şiirleri ile karşılaşınca şiir ve dünya görüşünde önemli değişiklikler oldu. Bireysel dramı toplumsal sorunların birlikteliği içinde ele aldığı şiirlerinde Nâzım Hikmet'in etkisi belirgindir. 1940 kuşağının önde gelen toplumsal gerçekçi şairlerindendir. Savaş karşıtı tutum, yoksul insanların durumu, insana inanma ve güvenme, özgürlük ve yaşantısındaki zorlu anlar şiirlerinde ağırlık taşıyan konulardır.

anlattıkları itibariyle biraz daha şiirsel ve duygusal bir üslup kullandığını, daha sakin olduğunu görmekteyiz. Çünkü olay anlatımından ziyade, bir insanın iç dünyasındaki duygularını dile getirmektedir.

“(188-189/33-42, 1-11) Yabancıların içeri girmesiyle ortalık sessizleşiverdi! Köylüler yerlerinden kıpırdamadılar. Sadece öğrencilerle öğretmen yavaş bir hareketle ayağa kalktılar. Gelenlere öylece baktılar ve ne olacak diye beklediler. Himmetlerin Emin, öğretmeni eliyle göstererek: “- işte..” dedi. “Size anattığım adam işte bu!” Sonra öğretmen seslendi: “- Tuluman Bey, hele bi yol gelsene!... yabancılar seninle konuşmak istiyorlar!.” Öğretmen, yıkılmış gibi görünmesine rağmen azimkâr bakışla, çekik gözlü, esmer, oldukça yaşlı biriydi. Hareketleri ağır ve şuurliydu. Kendini takdim etti: “- Hasanoğlan Köy Enstitüsü mezunlarındamım! Adım Teoman!. Buyurun bir emriniz mi vardı?” Gözlüklü yabancı, kendine uzanan eli samimiyetle sıktı: “- (.....)Milletvekilllerinden İrfan!...” Öğretmen Teoman duraladı; şaşırıldı! Sanki duyduklarını anlamamış veya yanlış anlamış gibiydi!.. Söylenenleri tekrarladı: “- (.....) Milletvekilllerinden İrfan mı dediniz?” Milletvekili İrfan’ın yüzü kabahat işlemiş gibi aniden kıpkırmızı oldu. Kendini bu sıfatı ile tanıttığı zaman daima utanırdı. O, bir milletvekilinin diğer vatandaşlardan asla farkı olmadığına inanırdı.” Konuşma dilinin inceliklerini bilerek ve o yöre insanının ağız yapısına göre konuşmalarını romana aksettiren yazar, bu bölümde Hasanoğlan Köy Enstitüsü mezunlarından öğretmen Teoman’ı okuyucusuna tanıtmaktadır. Bu enstitü yazarın hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Gazetecilik hayatına ilk defa ciddi olarak bu enstitüde yaptığı röportajla ve bu okulda gördüklerini anlatmakla başlayan Oktay Verel, romanında da oraya ayrı bir önem vermektedir. Bu bölümde tasvirin ağırlıklı olduğu ve projeksiyon yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Yazar, Teoman öğretmeni kendi gördüğü gibi bizim gözümüzde de canlandırmak istemektedir. Yazarın akıcılığı yakalamak için şahıs tasviri yaparken, sıfatların birbirine bağlı olduğu uzun fakat kopuk olmayan sıralı bağlı cümle yapısını kullandığını görmekteyiz.

“(191/26-41) Ülkücü genç heyecanlanmıştı. “- Toprak yüzünden memlekette olup bitenleri size anlatabilecek kudreti bulamıyorum kendimde!. İnsanın havsalası almayacak kadar korkunç bir hikâye bu! Geniş arazi sahiplerinin köylü üzerindeki tahakkümü, bizim hür dediğimiz insanları en geri bir nizam içinde belki de tam manasıyla bir esir gibi yaşıyor! Cumhuriyetimiz bunu elbette istemez, elbette bu

adaletsizliği desteklemez!.. Ne çare ki köylü topraksızlığın verdiği bir güvensizlikten ötürü bu esarete razı gibidir!. Ağaya hizmet etmekten başka bir şey düşünmez! Bütün bir köy halkı yalnız bir kişinin saadeti, refahı ve zenginliği uğruna yıllar boyu didinir! Geniş köylerde ağa, adeta bir hükümet zanneder kendisini!. Elinin altındaki muhtaç köylüyü kanının son damlasına kadar istismar ederken, kendinden sonra gelecek olan döllere bırakacağı servetten gayrısını düşünmez!. O, her nasılsa ele geçirdiği toprakla insanı bir tutar! İkisi de yalnız ve yalnız kendisi için vardır! Ona nüfus kazandırmak için mevcuttur!” Öğretmeni konuşurarak, kendi söylemek istediklerini ona söyleten yazar, belki de bu olaya müdahil olan kişilerden biridir, belki de milletvekili İrfan'ın yanındaki gazeteci O'dur. Bunu bilemiyoruz ama bildiğimiz; yazarın içindeki heyecanı cümlelerine başarılı bir şekilde aksettirmiş olmasıdır. Öğretmene öyle ateşli ve heyecanlı bir konuşma yaptırır ki, konuşan kişinin konuştuğu yer ve zaman onu dinlerken sanki silinir zihinlerimizden ve biz de o heyecana kapılıveririz. Yine ülkemizin çok önemli gerçeklerinden birine daha romanın bu bölümlerinde yer veren yazarın, toplumun kanayan yaralarını çok iyi ve doğru tespit ettiğini söylemek mümkündür.

“(192/7-16) Fakat bana kalırsa yine de her işin başı költürdür.. Köylüyü ancak ve ancak költür kurtarabilir!. Bu yalnız köylü için değil, bütün sınıflar için böyledir.. Ben politikacı olsaydım, öğretim davasına layık olduğu önemi verir, her işin başına onu alırdım. Hani bir zamanlar mevcut olan ilköğretim davası? Hani bugün düşünabiliyor dediğimiz köylüyü uyandırmaya muvaffak olan öğretmenlerin yetiştiği köy enstitüleri? Hani toplum kurallarını, medeni dünya nimetlerini bu zavallı terk edilmiş insanlara ilk aşılacak olan halk odaları ve halk evleri? Müspet işlerimizi baltalamakta ve müspet eserlerimizi yıkmakta öyle usta ellerimiz var ki İrfan Bey!” Öğretmen konuşmasına devam eder. Bu defa konu, çözüm yolunun ne olduğuna gelmiştir. Tek çözüm yolunun eğitimden geçtiğini ve başarının ancak düşünen köylünün uyandırılmasıyla mümkün olduğunu dile getiren öğretmen, sorula sorarak bu defa kendi de cevaplarını merak eder bir tablo çizmiştir. Soruları ile kahramanına sorgulayan bir tavır takındıran yazar, bütün bu geri kalmışlığını sormak ister gibidir.

“(194/19-26) İrfan parlak gözlerini bu kötülük parçasına benzeyen adamın üzerinden hiç ayırmamıştı. Şahit olduğu ikili konuşma, memleketin ne durumda olduğunu en canlı bir fotoğraf gibi karşısına sermiş, hatta daha ileri gidip teşhis koymasına bile fırsat vermişti. Muhtar Ali, her türlü fikrin, her türlü insanın bir

oyuncağı, bir vasıtası; Emin ise dürüstlüğün, tek müspet fikrin, kendi kendisinin efendisi olmak isteyen normal insan tipinin bir örneği idi! İNSANLAR ve KUKLALAR çarpışıyordu.” Burada yazar, iki insan tipi arasındaki büyük tezadı fark etmek ve far ettirmektedir. Muhtar Ali tipinde bir KUKLAYI, Emin tipinde ise bir İNSANI gören yazar, roman sürecinde de kuklalar ile insanları çarpıştırmaktadır. Bilinmeyen bir el tarafından yönetilen kuklalar, insanları ezmekte ve sömürmektedir. İnsan olanlar ise ezilmemek için hayatlarından ödünler vermekte ve ömürlerini kuklalarla mücadele içinde geçirmektedirler.

“(196/25-32) Muhtar Ali tipi, bazı yerde müfrit partili, bazı yerde mütebasbıs memur, bazı yerde patronun menfaatlerine mensubu bulunduğu büyük emekçi kitlesine haklarına tercih eden bir uşak, bazı yerde koltuk kapmış sahtekar politikacı, bazı yerde devlet adamı, bazı yerde ilmin düşmanı kimliğinde bir ilim adamı(!), bazı yerde gerçeği insafsızca reddeden bir gazeteci, bazı yerde milleti sömürmekten zevk alan ve bu sayede yaşayabilen bir asalak olarak İrfan’ın karşısına çıkmıştı.” Oldukça uzun olan bu cümle ile yazarın akıcılığı yakalamak için birbirine bağlı sıfatlarla uzun fakat kopuk olmayan sıralı bir cümle kurduğu görülmektedir ve hareketten uzak, sıfatların bolca yer aldığı tasvirli bir anlatım olduğu için de isim cümlesi olduğu dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeridir. Sıralı bağlı cümle yapısı tahkiye üslubuna uygun bir cümle türüdür. Örneklerin bol olması da projeksiyon yönteminin kullanıldığını gösterir niteliktedir. Ayrıca sıralı cümleler, üzerine gidilmek istenilen bir fikrin devamı gibidirler. Burada da yazarın Muhtar Ali tipi üzerinde ısrarla durduğu görülmektedir.

“(211/30-41) ‘- Görüyorum ki sen içi fesat dolu, insanların sahip olması gereken normal hakları çiğneyebilecek yaradılıştta, kötü ve aynı derece korkunç, bencil bir adamsın!. Etrafındaki biçare köylüleri son nefeslerine kadar istismar eden, onlara köle muamelesi yapan bir kimseye Türkiye Cumhuriyeti bundan böyle göz yummayacaktır!. Seni bıraksalar, belki de şu imam taslağı ile birlikte eline bir yeşil bayrak alıp dağlara çıkar; sana bu topraklarda hayat hakkı tanıtan Mustafa Kemal Türkiyesine küfredebilirsin! Yalnız unutma ki her kötünün ve her kötülüğün bir sonu vardır.. ve bu son, faziletli kişilerin öldükten sonra buluşacakları hayalden yaratılmış mesut cennet hikayelerindeki hayata hiç benzemez!. Yalnız kendini, yalnız kendi menfaatini düşünen mahluk hiçbir zaman bizim anladığımız manada insan değildir.” Yine kendi isteği ve görüşü doğrultusunda kahramanını konuşuran yazar, kurduğu düzgün cümlelerle ideolojisini de en düzgün şekilde ifade etme çabasında gibidir. Dikkat edilirse konuşan bir

Demokrat Partili ise eğitimli bir kişi dahi olsa cümleleri yer yer devrik, dağınık ve eksik olabilmektedir. Ama kendi görüşünü destekleyen birini konuşturduğunda ise konuşan köylü bile olsa düzgün cümlelerle düzgün ifadeler kurmaktadır. Fikir ağırlıklı olduğu için yazarın bu kadar taraflı olmasını normal karşılayabiliriz ama bu edebi bir eser için asla kabul edilemeyecek bir durumdur.

“(216/23-28) İnsanlar, bütün kötü hislerden, bütün kötü ve bencil davranışlardan sıyrılıp, menfaatsiz ve gerçek bir kardeşliğe doğru yürümekte ne kadar geç kalmışlardı!. Şu köydeki kişilerin hemen hepsi şimdi bunu düşünüyor; C.H.P.li milletvekili İrfan’a ve onun biraz arkasında duran yakın arkadaşı ile öğretmen Teoman’a sevgi dolu gözlerle bakıyordu.” Oldukça duygusal olan bu bölüm, anlatılan konu ile bütünleştiğinde aslında biraz basit bir son olmuştur. Kara bulutlar dağılmış ve köy refaha kavuşmuştur. İnsanlar bütün kötü hislerden ve bencil davranışlardan sıyrılıp menfaatsiz gerçek bir kardeşliğe doğru yol almışlardır. Tabii bu bir ütopyadır. Yazar, olmasını çok arzu ettiği bu hayalini romanında gerçeğe dönüştürmekte ve köyün yeni ağasını alt edip, ağanın kötü karısını da son nefesinde iyi bir insana dönüştürerek köylüyü bu zalimlerin elinden kurtarmaktadır. Böylelikle yazar, “bu başarı, zulüm altındaki diğer bütün köylere örnek teşkil etmeli ve ağılık rejimi yıkılmalıdır.” mesajını vermektedir.

“(222-223/35-42, 1-7) Rahmetli H. Rahmi’nin mahkemelere düşen meşhur romanlarında olduğu gibi kişiyi şaşırtan bilmeceler yok Hüseyin Fikri’nin karşısında. Sahi, bütün basit görünüşüne rağmen o ne muhteşem bir yazardır Ya Rabbi!. Kimselerin umursamadığı bir devirde, yaşadığı çevrenin romanını yazmış; o günlerin hicvini ne kadar ince bir dantel gibi işlemiştir.. Hele o unutulup giden 25 kuruşluk romanı!. Küçük, mütevazı, boynu bükük, öksüz abide: Hayattan Sahifeler!. O minicik kitapta ‘Ayak takımı’nın hayatı ne kadar içli bir şekilde ve ne kadar derinden duyularak yazılmıştır. Yazar orada, birkaç kalem çırpıştırmasıyla sanatının belki en güzel eserini vermiştir. Sosyal adalet konusuna kimselerin bugün bile cesaret edemeyeceği şekilde temas etmiş; yarayı görmüş, neşteri vurmuş ve dökülenleri devrin aydın kişilerine nefretle hediye etmiştir!” Burada yazar, takdir ettiği başka bir sanatçıdan daha bahsetmekte ve bir nevi edebiyat eleştirmenliği yapmaktadır. Görüldüğü üzere, roman çok yönlüdür ve yazar daldan dala konmaktadır. Bunun nedenini biraz da sayfa sayısı açısından çokluğuna bağlamak da mümkündür. Ya da yazar, içinde biriken ne varsa her şeyi bu romana sığdırmak ister gibidir. Romanın içeriğine uygun olsun olmasın yahut anlatıma bir

şeyler katsın katmasın inandığı ve düşündüğü her şeyi bu eserinin içine yerleştirmiştir adeta. Yer yer yazarlardan, yer yer şiirlerden örnek vererek, Türkiye'nin dört bucağından farklı farklı olaylar anlatarak, birbirinden farklı birçok karakteri yer yer romanın başkahramanı yaparak, kimi zaman Anadolu'da, kimi zaman fakir bir köylünün evinde, kimi zaman İstanbul'da söylemek istediği, içinde biriktirdiği her şeyi ortaya döküvermiştir. Yazarın bu korkusuz tavırları takdire değerdir. Ama bir yerden bakılınca da tenkide açıktır. Çünkü fikir yoğunluklu bu eser, edebi olarak çok eksik ve yetersizdir.

“(243/20-32) Bir gün bakıyorsunuz, fazla ileri gittiği iddiasıyla bir muhalif gazetenin kağıtların insafsızca bir indirme yapıyor... Sebep: Antidemokratik davranışlara karşı durmak! Aradan beş on gün ya geçiyor, ya geçmiyor; bu sefer de iktidar partisini desteklemeyen gazetelerin matris kâğıdı, yedek parça, mürekkep ve diğer ihtiyaçlarını temin edecek olan dövizi tedavülde (!) kalıyor.. Sebep: Antidemokratik davranışlara karşı durmak! Gerçeklerden korkanların, gerçekleri protesto etmeleri kadar ilkel, fakat aynı zamanda psikolojik bir menfaat kanseri tasavvur edilemez elbette!” Cümleler kesin yargıların olduğu uzun eylem cümleleridir. Fiil cümlelerinin aksiyon bildirdiklerini, isim cümlelerinin ise genel olarak tespit cümleleri olduğunu daha önce de belirtmiştik. Fakat buradaki cümleler, fiil cümleleri olmalarına rağmen bir takım tespitler sonucu söylenmiş oldukları görülmektedir. Cümleler, yazarın nasıl bu kadar korkusuzca gerçekleri söyleyebildiğini düşündürecek kadar iddialı ve kesindirler. Söylediği her sözün doğruluğundan emindir ve sözlerinin arkasındadır. Bu ifadeler, yukarıda da görüldüğü gibi kızgınlığın ve memnuniyetsizliğin belirtisi olan ünlem cümleleridir.

“(247/13-42) – İnsanın hakkı insan gibi bütün medeni vasıtalarından istifade ederek yaşamaktır oğlum! En iyisini yemek, en iyisini içmek, en iyisini giymek ve en iyisinde barınmak.. Ama hep beraber.. Yani biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar sözüne hak verdirmeden. Bugün herkes işinden atılma korkusuyla bocalamaktadır. Hatta belki bu yüzden, asla benimsemedikleri Demokrat Parti'ye kayıtlarını yaptırmakta, gelecek seçim devresine kadar olsun yarı rahat bir nefes almaya çalışmaktadırlar! Bu korkunç zihniyet, bu her türlü adalet ve eşitlik prensiplerinden uzak davranışlar devam ettikçe, vatandaşın anormal hareketlerini hoş görmeye çalışacaksınız.

- *Ben bunu yapamıyorum abi.. Kan beynime fırlıyor; bu yüzden de geceleri karımla kavga ediyorum vallahi..*

- *Her devrin bir ıstırapı olmuştur Ayhan.. Sen gazetecisin, tarih bilirsin, genel bilgilerin çok fazladır.. Geçmiş devirleri hatırlasana.. Tevfik Fikret yaşadığı günlerin acısını anlatırken nasıl söylemiş: ‘Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa/ Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır./ Göz yumma güneşten ne kadar nuru kararsa/ Sönmez ebedi, her gecenin gündüzü vardır.’ Buradaki ıstırap sana çok şeyler ifade etmiyor mu, devirlerin kişilere hemen her zaman bir takım yükler taşıdığını, insanların bu yüklerin altından kalkmaya muvaffak olduklarını anlatmıyor mu? Gene Fikret konuşsun seni yatıştırmak için: ‘Vaktiyle babam kimseye minnet mi ederdi?/ Yok kalmadı –hâşâ- sana zillet pederinden./ Dünyada şereftir yaşatan milleti, ferdi;/ Silkin bu mezellet tozu, uçsun üzerinden.’” Bu bölümde yazar, Fikret’ten alıntılar yaparak romanın içine yerleştiren yazar, Fikret’in dönemi ile kendi yaşadığı dönemi kıyaslamaktadır. Bilindiği gibi o yıllarda da bütün yurt, düşüncelerin rahatça söylenemediği, herkesin herkesin casusu olduğu ve kimsenin kimseye güvenemediği bir buhranın içindeydi. Yazar, kendini Fikret’le bağdaştırmaktadır. Çünkü bütün zorluklara ve zorlamalara rağmen Fikret susmamış, korkusuzca söyleyeceklerini şiirleri vasıtasıyla Türk milletine duyurmuştur. Yazarımız da bu romanıyla tıpkı Fikret’in yaptığı gibi bütün gerçekleri haykırmaktadır ve ümidini asla kaybetmeyeceğini dile getirmektedir. Görüldüğü gibi cümleler, son derece düzgün ve edebidir. Bu defa sorular sorarak okuyucuyu düşündürmek değil de nesirlerin yoğunlaştırılmış ifadeleri olan şiir vasıtası ile okuyucuyu etkileme yolunu seçmiştir. Roman fikir ağırlıklı olduğu için yazarın, monotonluğu ve anlatımdaki kuruluşu, tek düzeliği yıkmak amacıyla yer yer bu gibi farklı metotlar izlediği görülmektedir.*

“(253/34-42) – *Bu sualinizi bırakın da zaman cevaplandırınsın beyefendi. Ortada gerçek olan bir şey varsa, Demokrat Partililer sizin fikirlerinize değil, gazetenize itibar gösteriyorlar.. Sizi ne bir insan olarak, ne de bir gazeteci olarak sevmiyorlar.. Lakin elde etmek için bir takım parlak tekliflerde bulunuyorlar. Ben, milletvekilliğini şimdikinden çok daha başka türlü anlıyorum. Bu bir memleket davasıdır. Büyük Millet Meclisi de mutlaka bir siyasî kâbe.. Buraya girenlerin vazifeleri çok önemlidir. Çıkacak her kanunu ince elemek, yapılacak her icraatı uzun uzun düşünmek, ona göre kırmızı, ya da beyaz oy kullanmak lazımdır.”* Bu bölümde isim cümlelerinin ağırlıklı olduğu

görülmektedir. Çünkü bu defa bir olay anlatımı değil de, konuşan kişinin bazı tespitlerinin dile getirildiği görülmektedir. Oldukça açık sözlü ve yine kendinden emin, kesin yargıların olduğu dikkat çekmektedir.

“(277/8-26) – Bu satırları anlamak için mi, yoksa okumuş olmak için mi okudun?”

- *Sana vereceğim cevap belki beni itham altında bırakır ama, gene de itiraf edeceğim ki, maalesef okumuş olmak için okudum!. Bir kere Nutkun bütününe elime hiçbir zaman geçiremedim.. genel kitaphıklarda C.H.P. zamanında basılmış olan ciltleri var.. Fakat okumak için her gün kütüphanelere gitmek kolay değil tabii..*

- *Yani diyorsun ki, henüz elimizde Atatürk'ün büyük Nutku tam olarak mevcut değil.. Ucuz fiyatla bütün kitapçılarda satılmıyor, vatandaşa kurtarıcısının sözleri iletilmiyor.*

- *Hemen hemen öyle ya.. Sonra, Nutkun dili bize göre çok Osmanlıca!. Bizden sonraki nesil için ise anlaşılması imkansız.. Hükümet bu işi ele alıp tümünü bassa, ruhuna, üslubuna, manasına halel getirmeyecek şekilde yaşadığımız Türkçeye çevirip yurttaşın eline verse, olmaz mı? Eğitim Bakanlığı bunu pekala yapabilir.. Atatürk'ün bir felsefeci tarafı olduğuna ben de senin kadar inanıyorum.. Ama ne çare ki devrin, fikir, hürriyet ve adalet düşmanlarına; bu memleketin en büyük evladı tarafından kaleme alınmış cümlelerle, bunu anlatabilmek imkanını bulamıyorum.. O kadar hassas bir konu ki bu..”* Burada yazar, yine kahramanlarını konuşurarak düşündüklerini onlara söyletme yolunu seçmiştir. Görüldüğü gibi, roman baştan sona belli bir takım fikirlerin korkusuzca dile getirilmesi ve olaydan ziyade fikirler üzerine kurulmuştur. Değişik birçok olay ve kahramandan derlenerek bütünleştirilen eserde, bütün bu olay ve kahramanlar fikirleri söylemek için sadece bir araçtır. Amaç, idealler, ülküler ve hayallerdir. Romanın gerçekçi olduğunu daha önce de belirtmiştik. Kurgular olsa da, anlatılanlar genel olarak ele alındığına gerçekçi olduğu doğrudur. Bu özelliğinin yanındaki en önemli bir diğer özelliği de yukarıdaki bölümde ve diğer bütün bölümlerde dile getirilen fikirlerin kaynağı olan büyük bir idealin varlığıdır.

“(281/18-27) – İnsanları öldürmek çok kolaydır ama, fikirleri öldürmenin imkanı yoktur demek istiyorum!. Benim mücadelem sizin partinizle değil, partinizdeki bir takım politika yobazları, politika tüccarları, partizan idare taraftarları iledir!. Başka bir parti

aynı yolu tutmuş olsa, ben onla da savaşırım! Yer yüzüne bir takım sapıkların, bir takım menfaatperestlerin değil; müspet fikirlerin, insan saadetini tam olarak aydınlığa çıkaracak fikirlerin hakim olmasını isteyen bir adamım ben.. İstiklal Savaşı'nın yüceliğini, manasındaki ihtişamı bildiğim içindir ki, bugün giriştiğimiz demokrasi mücadelesinde de, aynı ruhla...” Öznenin birinci tekil şahıs olması kendine güvenin ve kendinden eminliğin bir ifadesidir. İlk cümle, romanda verilmek istenenlerin ve romanın başından beri bütün anlatılanların özeti mahiyetindedir. “İnsanları öldürebilirsiniz, ama fikirleri asla.” İşte bütün mücadele bunun içindir ve geçmişten günümüze değin bu mücadele uğruna değişen pek bir şey olmamıştır. Her idare değiştiğinde bir önceki bastırılmış, her idareci değişimiyle de bir önceki unutturulmaya çalışılmıştır. Oysa bütün bunlar insan doğasına aykırıdır. İnsanın hür fikri ve iradesi olmalıdır, o sırf birileri öyle istedi diye düşüncesini değiştiremez ama KUKLALAR ki onlar her zamanın oyuncaklarıdır, elden ele bu şekilde istenildiği gibi oynatılabilirler.

Üslup genel olarak alaycı ve ironiktir. Konuşmaların romana hâkim olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, verilmek istenilen fikrin daha kolay verilebilmesi için olduğu düşünülebilir. Çünkü yazar, Emine Işınsoy'un Sancı romanında da olduğu gibi olaya direk müdahil olan kişi değildir. Söylemek istediklerini kahramanları aracılığıyla söyletmektedir. Her ne kadar cevapları kendi içinde saklı olsa da sorular sorarak düşündürmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle yazarın, okuyucuyu etki altına almayı daha iyi başardığını ve okuyucuyu yönlendirdiğini düşünmek mümkündür.

Peki, anlatılanlar tamamen gerçekler midir? Kısmen doğrudur diyebiliriz. Ama şu unutulmamalıdır ki, her zaman yönetimler veya devrimler, kendi hükümlerlerini ve karşı konulmazlıklarını ispat etmek ve kabul ettirmek için kendilerinden önceki yönetimleri kötülemek yolunu seçmişlerdir. Bu belki de kaçınılmaz bir sondur. Cumhuriyet kurulduktan sonra İmparatorluk rejiminin bazı olumlu taraflarına rağmen yeni nesle bir kâbus gibi aksettirilmesi buna bir örnektir. Yapılacak çok şeyin olduğu ve zamanın ise olmadığı düşünülürse Atatürk bunu yapmak zorundaydı diyebiliriz veya şapka kanununu çıkaran Atatürk, şapkanın yaygınlaşması için sarığı yasaklamak ve şapkayı zorunlu hale getirmek durumundaydı. Nedenler ve sonuçlar o çağın gereksinimlerine göre ele alınıp değerlendirilmelidir.

İşte bu benzer durum, 1950'li yılların Demokrat Partisi ve 1960'taki ihtilalin ardından kurulan hükümet için de söylenebilir. DP iktidarda iken, adam kayırıldığı, kadrolaşmaya gidildiği, ekonominin bozulduğu, devalüasyon olduğu gibi konularda çok eleştirildi. Fakat şu bir gerçek ki, DP'nin eleştirilen pek çok yönü, CHP döneminde de bu sefer onlar tarafından yapıldı ve o gün onları eleştirenler başa geldiğinde bu defa da onlar aynı şeyleri yaptı. Yani bazı şeylerin kaçınılmazlığı malumdur. İşte yazarın burada yaptığı da bundan çok farklı değildir. Fakat, ancak bugün hiçbir şeyin siyahla beyaz kadar net bir şekilde birbirinden ayıramayacağını bilen bizler aradaki gri tonları görebilmekteyiz. Olayları o günlerin şartları altında değerlendirmek gerektiği hiçbir zaman unutulmamalıdır. Yani yazarın görüşlerinin tamamına katılmıyor olsak da, bugün, onu yargılama veya eleştirme hakkına sahip değiliz.¹¹

---

¹¹ Oktay VEREL, Kuklalar, Yeni Matbaa, İstanbul 1960

25. “KURT KANUNU” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL VE SİYASÎ ÖGELER İLE BU ÖGELERİN CÜMLELERE YANSIMASI

Romanın yazarı Kemal Tahir’in babası Tahir Bey, deniz yüzbaşısıydı ve sultan II. Abdülhamid’in yaverlerindendi. Ailenin en büyük erkek çocuğu olan Kemal Tahir, Cezayirli Hasan Paşa Rüşdiyesi’nden sonra girdiği *Galatasaray Sultanisinin* 10’uncu sınıfında annesinin vefatı üzerine eğitimini yarım bırakarak avukat kâtipliği, Zonguldak Kömür İşletmeleri’nde ambar memurluğu ve gazetecilik gibi işlerde çalışmaya başladı. İstanbul’da **Vakit, Haber, Son Posta** gazetelerinde düzeltmenlik, röportaj yazarlığı, çevirmenlik yaptı. **Yedigün, Karikatür** dergilerinde sayfa sekreteri oldu. **Karagöz** gazetesinde başyazarlık, **Tan** gazetesinde yazı işleri müdürlüğü yaptı. 1937’de Fatma İrfan Hanım ile evlendi.

1938 yılında Nazım Hikmet’le beraber Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi’nde “Askeri İsyana Teşvik” suçlamasıyla yargılandı ve 15 yıl hapse mahkum oldu. Çankırı, Malatya, Çorum, Nevşehir ve Kırşehir cezaevlerinde yattı. 12 yıl sonra 1950’de genel aflu özgürlüğüne kavuştu.

Cezaevi yaşamının ardından İstanbul’a döndü ve İzmir Ticaret gazetesinin İstanbul temsilciliği görevinde bulundu. İkinci eşi Semiha Sıdika Hanım ile evlendi. **Körduman, Bedri Eser, Samim Aşkın, f. m. ikinci, Nurettin Demir, Ali Gıncırlı** gibi takma isimlerle gazetelere tefrika aşk ve macera romanları, senaryolar yazdı, Fransızca çeviriler yaptı. 6-7 Eylül Olaylarında tekrar gözaltına alındı. Harbiye Cezaevi’nde 6 ay yattı. Çıktıktan sonra 14 ay kadar Aziz Nesin ile birlikte kurdukları **Düşün Yayınları’nı** yönetti. Metin Erksan, Halit Refiğ, Atıf Yılmaz ile senaryo çalışmaları yaptı. 1968’de SSCB’ye gitti.

1970’de akciğer ameliyatı geçiren Tahir, özellikle Marksist terminolojiyi yerleştirerek, Anadolu’ya uygun bir ulusal sol düşünce oluşturmaya çalıştı. Kendi çevresinde fikirlerini savunan bir grup oluşturan Kemal Tahir, dönemin birçok aydını tarafından da eleştirildi. Bu yüzden de çevresine bu tazyiklerden sıkıldığını sık sık dile

getirirdi. Yoğun bir şekilde eleştirildiği bir tartışma esnasında geçirdiği kalp krizi nedeniyle 21 Nisan 1973'de öldü.

Kemal Tahir'in düşüncelerindeki çıkış noktası Marksizm ile Türkiye gerçeği arasındaki bağlantı sorunuydu. Siyasi eylemlere de katılmış bir yazar olarak, Türkiye'de kendi algıladığı siyasal, sosyal, kültürel yapı ile Marksizmin sunduğu çözüm arasında bir çelişki görüyordu. Türk toplum yaşamına uymadığına inandığı Batılılaşmaya ilişkin yargısı da Marksizmi yetersiz bulmasına bağlıydı. Çünkü Marksizim, "Türkiye'de 2. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin siyasal ve kültürel uygulamalarını bir ticaret burjuvazisi devriminin sonucu" olarak değerlendiriyordu. Kemal Tahir ise böyle bir sınıfın varlığından kuşkuluydu. Böylece hem marksizmin, hem de batılılaşmanın ürünü olan cumhuriyet dönemi resmi tarih görüşünün aşılması düşüncelerinin temel noktası oldu.

Marx ve Engels'in doğu toplumlarıyla ilgili görüşlerini araştırdı. Cumhuriyet dönemi resmi ideolojilerinin dışında kalan Ömer Lütfi Berkan, Mustafa Akdağ, Halil İnalçık, Niyazi Berkes, Şerif Mardin gibi bilim adamlarının eserlerinden vardığı sonuca göre, Osmanlı-Türk toplumu, Marksizmin toplumların sosyo-ekonomik süreçte birbirini izleyen zorunlu aşamalar olarak gördüğü ilkel topluluk / kölecilik / feodalite / kapitalizm sürecinde yer almaz. Kendi kültürel ve sosyal yapısından kaynaklanan çok daha özel bir gelişme süreci, dinamikleri ile yapısal farklılıkları vardır. Bu nedenle batılılaşma, gerekli altyapısı olmayan bir topluma, soyut ve biçimsel bir üstyapı getirme çabasından başka bir şey değildir. Köklü bir ekonomik ve toplumsal devrim yapılmadan başlatılan tepeden inme uygulamalar taklitçiliktir.

Bu ana fikir çerçevesinde eserlerinde Osmanlı toplumunun kölecilik ve feodalizmden çok farklı ve insancıl bir temel üzerine kurulduğunu anlatmayı amaçladı. Romanlarında da "Türk insanı ve Türkiye özeli" olgusunu ortaya çıkarmaya çalıştı.

Toplumsal gerçekçi çizgide sürdürdüğü yazarlık yaşamında eserlerinde yalın bir dil kullandı. Diyaloglarla zenginleştirdi, karizmatik karakterler yarattı. En üretken romancılarımızdan biri oldu.

Kemal Tahir edebiyata şiirle başladı. İlk şiirleri 1931'de "içtihad" dergisinde yayımlandı. **Yeni Kültür**, arkadaşlarıyla birlikte kurdukları **Geçit, Var, Ses** dergilerinde şiirleri çıktı.

İlk önemli eseri 4 bölümlük **Göl İnsanları** uzun öyküsü **Tan** gazetesinde tefrika olarak yayınlandı, eser 1955'te kitap olarak basıldı. Yine 1955'te basılan **Sağırdere** romanıyla adını duyurdu.

İstanbul'u bir çerçeve gibi alıp Türklerin Osmanlılıktan cumhuriyet'e geçişini incelediği şehir romanları dizisinin ilk kitabı **Esir Şehrin İnsanları** 1956'da yayınlandı. Kitapta mütareke dönemi İstanbul'unu anlattı. Dizinin diğer kitapları **Esir Şehrin Mahpusu** 1961'de, **Hür Şehrin İnsanları** 1976'da basıldı.

Başlangıçta köy ve köylü sorunlarına eğildi. Daha sonra Türk Tarihi ve özellikle yakın tarihin olaylarını ele aldı. **Devlet Ana'da**, kuruluş sürecindeki Osmanlı toplumu ve yönetim sistemini, **Kurt Kanunu'nda** Atatürk'e karşı düzenlenmek istenen İzmir Suikastını, **Rahmet Yolları Kesti** ve **Yedi Çınar Yaylası'nda** ağalık ve eşkıyalık olgusunu inceledi. **Yorgun Savaşçı'da** Anadolu'daki başsız, öndersiz ulusal güçlerin birleşip Ulusal Kurtuluş Savaşı'na başlamasına kadar geçen dönemi anlattı. **Bozkırdaki Çekirdek'te** de köy enstitüleri üzerinde durdu. Ekonomik zorluklar nedeniyle gazetelere tefrika romanları yazan Tahir, aynı zamanda çevirilerini yaptığı Mayk Hammer serisi için yeni kitaplar da yazdı.¹²

1969'da yazılmış olduğu Kurt Kanunu romanı, yazıldığı tarihten çok daha önceki yılları anlatan tarihî bir belge niteliğindedir ve konusu, cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e 1926 yılında İzmir'de yapılması planlanan fakat hükümetçe haber alındığı için önlenecek suikasttır. Suikastın yapılmak istenmesinin nedenleri, planlama aşamaları, suikasta adı karışanların sonu ve dönemin siyasî, sosyal pek çok sorununa ilişkin neden ve sonuçlara ulaşmanın mümkün olduğu bir romandır. Romanın başkahramanları ise; suikasta adı karışan İaşe Nazırı Kara Kemal ile eski Ankara Valisi Abdulkadir'dir

Romanın anlattığı 1926 senesi olaylarının neler olduğu hakkında bilgi sahibi olarak romanın gerçekçiliği ve olaylara bakış açısını tespit etmek bakımından 1926 yılı Türk tarihindeki önemli olayları incelemekle çalışmamıza başlamak doğru olacaktır:

¹² http://tr.wikipedia.org/wiki/Kemal_Tahir

1926¹³

1 Ocak: Takvim ve saatte yapılan değişiklik yürürlüğe girdi.

10 Ocak: Ankara İstiklal Mahkemesi, Albay Osman ve yardımcılarını karışıklık çıkarmak suçundan ölüme mahkûm etti.

14 Ocak: Bayındırlık Vekili Süleyman Sırrı Bey öldü, yerine Behiç Bey atandı.

18 Ocak: İstanbul Belediye Başkanı Op. Emin Bey öldü, yerine Muhittin (Üstündağ) Bey atandı.

30 Ocak: İstanbul Milletvekili Dr. Adnan (Adıvar) milletvekilliğinden istifa etti.

11 Şubat: İstanbul'da Milliyet gazetesi yayınlanmaya başladı.

13 Şubat: Konya'da Mevlana Celaledden-i Rumi Türbesinin Müze haline getirilmesine karar verildi.

17 Şubat: Türk Medeni Kanunu kabul edildi. Bu kanunla evlenme işleminin, evlendirme memuru tarafından yapılacağı hükme bağlandı.

28 Şubat: İstiklal Mahkemelerinin çalışmaları 7 Eylül 1926 tarihine kadar uzatıldı.

1 Mart: Türk Ceza Kanunu kabul edildi.

13 Mart: M. Kemal Paşa'nın anıları Hâkimiyet ve Milliyet gazetelerinde yayınlanmaya başladı.

14 Mart: İstanbul Milletvekilliğinden istifa eden Dr. Adnan (Adıvar)'ın yerine 9.Kolordu eski Komutanlarından İhsan Paşa seçildi.

18 Mart: Antalya'da deprem.

22 Mart: Türk Dili Akademisine dair kanun kabul edildi. -Müskirat inhisarının (İçki tekeli) devlete geçmesine dair kanun kabul edildi.

---

¹³ <http://www.geocities.com/almanakturkiye/1969.htm>

- 1 Nisan:** 30 Ağustos'un Zafer Bayramı olarak kabulü hakkındaki kanun kabul edildi.
- 10 Nisan:** İktisadi kurumlarda yazışmanın Türkçe yapılmasına dair kanun kabul edildi.
- 11 Nisan:** Kabine, İtalya Başbakanı Mussolini'nin Doğu Akdeniz ile ilgili demeci üzerine, kısmi seferberlik kararı aldı.
- 17 Nisan:** Ankara'da, Musul konusu ile ilgili görüşmelere başlandı.
- 19 Nisan:** Türkiye sahillerinde nakliyat-ı bahriye (Kabotaj) ve limanlarla, karasuları dâhilinde icra-yı sanat ve ticaret hakkındaki kanun kabul edildi. (1 Temmuz 1926'dan itibaren Kabotaj Bayramı olarak kutlanacaktır.)
- 26 Nisan:** İranlılarla evlenmeyi yasaklayan kanunun kaldırılması hakkındaki kanun kabul edildi.
- 30 Nisan:** Samsun-Kavak demiryolu hizmete açıldı.
- 16 Mayıs:** Son Osmanlı Padişahı, 6. Mehmet Vahdettin, İtalya'nın San Remo şehrinde öldü. (doğ:1861). Osmanlının 36. ve son padişahıdır, Abdülmecit'in en küçük oğludur.
- 17 Mayıs:** İstanbul'da, Turkische Post gazetesi yayınlanmaya başladı. -Ticaret Vekili Ali Cenani Bey'in yerine Rahmi Bey atandı.
- 18 Mayıs:** İstiklal Mahkemeleri'nin görev süresi 7 Mart 1927 tarihine kadar uzatıldı.
- 21 Mayıs:** Musul Antlaşması kabul edildi.
- 26 Mayıs:** İstiklal Savaşı'na katılmayan memurların işten çıkarılmasına dair kanun kabul edildi.
- 28 Mayıs:** İzmir Ödemiş'te İlk Kurşun Anıtı törenle açıldı.
- 31 Mayıs:** Türkiye-SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) Antlaşması imzalandı.
- 5 Haziran:** Ankara'da, Türkiye-İngiltere-İrak arasında Musul Antlaşması imzalandı.

15 Haziran: İzmir seyahati sırasında Gazi M. Kemal Paşa'ya suikast hazırlığında olan eski Lazistan Milletvekili Ziya Hurşit ve adamları, kendilerini suikastten sonra Yunanistan'ın Sakız adasına kaçırarak olan motorcu Şevki'nin İzmir Valisi Kazım Dirik'e ihbarıyla yakalandılar.

18 Haziran: Ankara İstiklal Mahkemesi, İzmir'de görevlendirildi.

20 Haziran: Suikast girişimiyle ilgili olarak, Ankara'da İstiklal Mahkemesi'nin talimatıyla geniş ölçüde tutuklamalar yapıldı. Tutuklananlar arasında Milletvekillerinin ve Ordu Komutanı Paşaların da bulunması heyecanı artırdı. Şark Fatihî Kazım Karabekir Paşa da tutuklananlar arasında idi. Başbakan İsmet Paşa, Emniyet Müdürüne emir vererek Kazım Karabekir Paşa'yı serbest bıraktırdı. TBMM'nin kararı olmadan Milletvekillerinin tutuklanmaması lazımdı. İstiklal Mahkemesi ise; "TBMM adına yargı yetkisini kullandığını..." ileri sürerek, işine karışan İsmet Paşa'nın da tutuklanmasına karar verdi.

26 Haziran: Antalya'da deprem.

1 Temmuz: Türkiye, Uluslararası Cenevre Antlaşması'na katıldı. -Kabotaj Bayramı kutlandı.

4 Temmuz: Kazım Karabekir Paşa ve Ali Fuat Paşa, İzmir'de İstiklal Mahkemesi'nde sorguya çekildiler.

5 Temmuz: İstiklal Mahkemesi ile araları açılan Başbakan İsmet Paşa, tutuklama kararı üzerine, Mustafa Kemal Paşa'nın tavsiyeleriyle İzmir'e geldi. İstiklal Mahkemesi heyetiyle ayrı ayrı görüştü. Yapılmakta olan işlemlerin usule uygun olduğu taraflarca kabul edildi.

13 Temmuz: İzmir suikasti karara bağlandı: Eski Lazistan Milletvekili Ziya Hurşit, İzmir Milletvekili Şükrü, Saruhan Milletvekili Halis Turgut, İstanbul Milletvekili İsmail Canbulat, Erzurum Milletvekili Emekli Tümgeneral Rüştü Paşa (Kurtuluş Savaşı Komutanlarından), Trabzon Milletvekili Hafız Mehmet, Sarı Efe Edip, Emekli Teğmen Çopur Hilmi, Emekli Baytar Albay Rasim, Laz İsmail, Gürcü Yusuf, Eski Ankara Valisi Abdülkadir ve Kara Kemal, ölüm cezasına çarptırıldılar.

Kazım Karabekir Paşa, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Refet (Bele) Paşa, Cafer Tayyar Paşa, Mersinli Cemal Paşa ve Milletvekilleri Faik Bey, Sabit Bey, Halet Bey, Feridun Bey,

Fikri Bey, Kamil Zeki Bey, Bekir Sami Bey, Besim Necati Bey, Münir Hüsrev Bey beraat ettiler. 13 ölüm cezası, gece yarısı infaz edildi. (Kara Kemal firarda, 27 Ağustos 1926 günü intihar etti.)

1 Ağustos: Ankara'da İstiklal Mahkemesi, suikast davasının 2. bölümüne başladı. Sanıkların çoğu eski İttihat ve Terakki Fırkası mensubuydu.

2 Ağustos: Lotus isimli Fransız gemisi, Türk sularında Bozkurt adlı Türk gemisini batırdı. Çarpışma, uluslararası bir davanın doğmasına sebep oldu.

26 Ağustos: Ankara İstiklal Mahkemesi kararını açıkladı: Eski Maliye Nazırı Cavid, Dr. Nazım, Milletvekili Hilmi, ölüm cezasına çarptırıldı. Gazeteci Hüseyin Cahit (Yalçın) beraat etti. Rauf (Orbay) ve eski İzmir Valisi Rahmi Bey gıyaben 10'ar yıl kalebentliğe mahkum edildiler. Salih Kaya ve Ali Osman da 10'ar yıl hapis cezası aldılar. Diğer 37 sanık ise beraat ettiler. Ölüm kararları gece yarısı infaz edildi.

1 Eylül: İzmir suikastini haber veren Şevki'ye 6.500 lira ikramiye verildi.

11 Eylül: Ankara'da otomatik telefon işletmeye açıldı.

22 Eylül: İstanbul Kurtuluş'ta çıkan yangında 207 ev ve dükkân yandı.

26 Eylül: İstanbul'da Yıldız Gazinosu açıldı.

4 Ekim: Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu yürürlüğe girdi. -İstanbul Sarayburnu'nda heykeltıraş Kriepel tarafından yapılan Gazi heykeli törenle açıldı. (İlk Gazi heykeli.)

6 Ekim: Kayseri Uçak Montaj Fabrikası açıldı.

1 Kasım: Refet (Bele) Paşa, milletvekilliğinden çekildi.

22 Kasım: TBMM, Güneydoğu Anadolu'da sıkıyönetimi 23 kasım 1927 tarihine kadar uzattı.

26 Kasım: Alpullu Şeker Fabrikası hizmete açıldı.

5 Aralık: İzmir’de Suikast davasında suçsuz bulunan Paşalar emekliye sevk edildi.

17 Aralık: Uşak Şeker Fabrikası hizmete açıldı.

Yazar, pek çok yerde kahramanlarını konuşturarak aslında kendi görüşlerini dile getirmekte, 1960’lı yılları yaşayan biri olarak, yeni kurulan rejimi, yani cumhuriyeti tarafsız bir gözle değerlendirmektedir.

Sene 1926. Cumhuriyet kurulalı henüz 3 yıl olmuştur. Savaşın yaraları sağılmamış, yokluk ve sefaletle mücadele eden halk beklenen refah ve bolluk günlerine henüz kavuşamamıştır. Yeni hükümet, bir taraftan fakirlikle, diğer taraftan da rejimin getirdiği her türlü yeniliğe anlayıp dinlemeden karşı çıkan ittihatçılarla mücadele etmek zorundadır.

İşte bu fakirliği dile getirirken yazar bir kahramanını şu şekilde konuşturmaktadır: *“(37/8-13) - İşler kötü ki hiç sormayacaksın Abdülkerim Abi. İşler bombok... “Ekmek aslanın ağzında... Kıyamet belirtisi” derler ya... Boşver! Ekmeği yalamış yutmuş, nasıl aslansa, bu kenef aslan.. Daldırıyorum kolumu omuz başıma kadar, işkembesine... Aaah... “Ekmek tavşan biz tazı” derler ya... Kurban oluyum tavşana.. Pardon! Alevilik yok ya?”* Yazar, konuşmanın sonunda yer alan cümle ile bir zamanlar toplumda bir ayrımcılık propagandası haline getirilen Aleviliğe değinmekte ve bir gönderme yapmaktadır. Dağınık bir cümle kuruluşu vardır. Anlatım da cümleler gibi düzensizdir. Bu tür cümleler, boşverdimciliğin ve yılgınlığın ifadesidir.

Yazar, kitabın ilerleyen bölümlerinde yine bir ayrımcılık politikası olan etnik guruplarla ilgili bir mevzuya değinir. Suikasta adı karıştığı için kaçan Kara Kemal, saklandığı yerden gazeteleri takip eder ve 1926 yılının 13 Haziran gününe ait olan gazeteyi okurken “LAZ YOKTUR” başlığına gözü takılır. Bu başlık Türk Ocağı tarafından yayınlanan bildirinin başlığıdır ve yazının devamında şu cümleler yer almaktadır: *“(74-75/33-37, 1-19) Türkiye’de yalnız Türk vardır. Trabzon Türk ocağı bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride özetle şöyle denilmektedir: Trabzon ve dolayları, tıpkı, Sivas, Kastamonu, Bursa ve İzmir gibi Türk kültürü altında, yüz yıllardan beri yoğrulmuş, dil, gelenek, ülkü ve zevk bakımından bir Türk memleketidir. Buralarda ne ayrı bir dil, âdet, ne de başka fizyonomi vardır. Anadolu’muzun çeşitli yerlerine yayılmış olan aziz*

milletimizin kaynak membarları Türk aşiretlerinden buralarda da çok eski zamanlardan beri yerleşmiş, tahtacı Türkler, Çepniler vardır.

Bu halk, tarihen Türk'tür ve şimdiye kadar bir defa olsun bu havalide ayrı bir milliyet endişesi görülmemiştir, Türk bünyesine bu derece kaynamış bizzat o bünyeyi teşkil etmiş olan bu öz Türklere Laz diye hitap edenlere sorarız ki, bu fikrinizi hangi bilim temeline dayatıyorsunuz? Karadeniz dolaylarına dair etnoğrafik araştırmalarınız nelerdir? Ve o gafillere sorarız ki, Türkiye sınırları içinde Türk'ten başka bir unsur olmadığını ve büyük milletin millî vicdanını temsil eden büyük meclisin bu hususta bir de kanun yapmış olduğunu işitmediniz mi? Sizin bilgisizliğiniz, umursamazlığınız geniş bir çevre halkının onurunu kırıyor. Anlamayarak kullandığınız LAZ kelimesinin söylenmesinden sakınız..." Aslında Kara Kemal'in okuduğu bu yazının, romanın konusuyla da Kara Kemal'le de bir ilgisi yoktur. Ancak, 20'li yılların siyasî ve sosyal yapısı hakkında okuyucuya fikir veya bilgi vermek amacıyla olmalı ki, o bölüme planlı bir şekilde yerleştirilmiştir. Cümleler, kuruluş itibariyle kesinlik arz etmektedir. Soru sorarak sonuca ulaşma yöntemi kullanılmıştır. Soruların cevapları verilmemiştir ama okuyan herkes cevabını yazının üslubundan anlayabilmektedir.

Yazar, romanın sonlarına doğru yine bir toplumsal gerçeğe değinecektir. Kara Kemal ve Abdülkerim ilk saklandıkları yerden yerleri tespit edilince kaçmak zorunda kalırlar ve bu kez Kara Kemal çocukluk arkadaşı Emin Bey'in evine sığınır. Emin Bey'in kız kardeşi Perihan, kocasının komitacı arkadaşlarından birini (ki bu kişi cemiyetin emriyle hafiyelerin birini vurmuştur) kocası yokken evde saklamıştır. Bu erkeğin, karısını boşaması için bir nedendir ve Perihan'ın kocası, kabadayılığın raconu yüzünden karısını boşamıştır. Bu bölüm kitapta şöyle anlatılmaktadır: *"(173/8-17) Arkadaşlar, yaralıyı ancak beş gün sonra başka bir yere götürebildiler. Bundan üç gün sonra da kocası geldi. Olayı öğrenince bir zaman debelendi, kıvrandı, boş kâğıdını ağlayarak yazıp canı gibi sevdiği körpe karısını boşadı, hemen İstanbul'a yolladı. Çok sevdiği kayını Emin Bey'e yazdığı mektupta, Perihan kadar, saklanan arkadaşa da yüzde yüz güvendiğini yeminle temin ediyor, fakat böyle bir olaydan sonra, evliliği sürdürmeye yaradılışının elvermeyeceğini, gücünün yetmeyeceğini anladığından, bağışlanmasını yalvarıyordu."* Dikkat edilirse burada yazar, sıralı ve bağlı cümleler kurmuş ve tahkiye üslûbunu kullanmıştır.

Kahramanlarından birinin konuşması olmadığı için bu üslubu kullanması boşuna değildir. Olayı özetleme söz konusudur ve olayı, okuyucuya kendi gördüğü gibi göstermek ister.

Perihan Hanım çok gururlu bir kadındır ve kocasının kendisini gerçekten kışkandığı için değil de kabadayılığı icabı boşamasını hiçbir zaman anlayamayacak ve kocasını affetmeyecektir. Evliliği böyle bir sebepten dolayı biten Perihan Hanım ise, yıllar sonra yine bir gece yarısı tanımadığı bir insan tarafından kapıları çalınınca, gelen kişinin çaresizliği ve zavallılığı karşısında daha fazla dayanamayarak ve duygularına yenik düşerek onu da eve alacaktır.

Emin Bey bu yaptığından ötürü kız kardeşine kızamaz. Çünkü o, doğru olanı yapmıştır. Nitekim Kara Kemal'in onun evinde saklandığı tespit edildikten sonra Emin Bey tutuklanır ve ölümle yargılanır. Yaptığı savunmada, suçsuz olduğu ve onu evine almakla insanlık görevini yerine getirdiğini söyler. Bunun üzerine uzun tartışmalar ve zorlu anlar neticesinde ölüm cezası kaldırılır ve suçsuz olduğuna karar verilir. Aslında bu suikast planı nedeniyle, suçsuz olduğu bilindiği halde ölüme gönderilen pek çok ittihatçı vardır. Çünkü rejimin en zorlu yıllarıdır o yıllar ve affetmek karşıt gurupları desteklemek olacaktır. Sert ve katıdır iktidar, affetmek büyüklük de olsa, o dönem için zayıflık göstergesi olacağından en ufak bir imtiyaz dahi verilmemiştir. İhtilallerin kanla yazıldığını doğrular bütün bu olanlar. Cumhuriyetin kabulünün herkes tarafından benimsenmesi, sahiplenilmesi için, yapılan reformların desteklenmesi ve daha mutlu yarınlar için hükümet bu çeşit önlemleri almak ve yılanın başını henüz küçükken ezmek zorundadır.

Emin Bey savunmasını yaparken bu durumu Kara Kemal'in cümleleriyle şöyle anlatır: *“(232/6-22) Benim anlayabildiğim... Güvenemiyordu kendini savunabileceğine.. “Adımı karıştırdılar arkadaşlar haberim yokken” dedi. “En önemsiz çekişmelerde anlaşamamanın sebebi, çoğu zaman aynı fikri ileri süren insanların aynı kelimeleri başka anlamlarda kullanmalarındandır, diye bir şey okumuştum” dedi. “Sert dönemeçlerin kanunları da sert olur” dedi. “Oysa daha sert kanun düşünmemeli, daha akıllı kanun düşünmeli” dedi. “Bir yerde okumuştum, imkânsızın kanunu olmaz” dedi. “Bu günlerde duygular akıldan daha etkilidir” dedi. “Bütün savunular ancak, kanunların duyguları etkisiz kıldığı yerde söz konusu olabilir demişti bir arkadaş” dedi.*

“Kanunların gerçekten yürüdüğü yerde, ayrıca acıma bile hiç gerekli değildir, demişti o arkadaşı” dedi. Sonra... Ağır suçlamalar başlamıştı gazetede... Ölüm cezası istenmişti.”

Bu bölümde, Emin Bey Kara Kemal’in ona söylediklerini mahkemeye anlatmaktadır. Görüldüğü gibi, Kara Kemal Bey’in cümleleri hep başkalarından alınmadır. ***“En önemsiz çekişmelerde anlaşamamanın sebebi, çoğu zaman aynı fikri ileri süren insanların aynı kelimeleri başka anlamlarda kullanmalarındandır, diye bir şey okumuştum”*** veya ***“Bir yerde okumuştum, imkânsızın kanunu olmaz”, “Kanunların gerçekten yürüdüğü yerde, ayrıca acıma bile hiç gerekli değildir, demişti o arkadaşı”*** kahramanın burada başkalarının cümleleriyle konuşması boşuna değildir. Burada, kendi fikrinin, daha önce başkaları tarafından da kabul gördüğünü, dile getirildiğini ifade ederken, aslında kendi görüşünü tasdik ettirme çabasındadır. Bu da kendine güvensizliğin başladığının bir göstergesidir. Kara Kemal aslında sağlam ve kendine güveni tam olan bir karakterdir. Fakat artık yolun sonuna yaklaşmıştır ve pişmanlıklarla birlikte tükenmişlik de kendini göstermeye başlar. Ayrıca, dikkat edilirse bu konuşma esnasında Emin Bey’in kurduğu cümlelerin bir kısmı kısa ve kesik cümlelerdir.

Devrik cümlelerin kural tanımamak ve kuralların dışına çıkmak istemek gibi bir özelliği vardır. Emin Bey, konuşurken devrik cümleler kurmaktadır, gerçi burada onun kuralların dışına çıkmak gibi bir amacı yoktur ama içinde bulunduğu durumu kabullenemeden, içine sindirememeden kaynaklanan bir durum olduğunu söylemek mümkündür. ***“Güvenemiyordu kendini savunabileceğine.”*** veya ***“Ağır suçlamalar başlamıştı gazetede...”*** bu cümlelere örnektir.

Kara Kemal’in bir sözü vardır: ***“Bu günlerde duygular akıldan daha etkilidir”*** der konuşmasının bir yerinde. Bu, içinde bulunduğu ruh halini yansıması açısından önemli bir cümledir. Duygusallığı, tutarsızlığı ve karamsarlığı barındırır içinde. Akıl, rasyoneldir, gerçektir ve akılda hiçbir şeyi gizlemek mümkün değildir. Ama duygu öyle değildir. Duygularıyla hareket eden bir insan gizlemeyi ve gizlenmeyi çok iyi başarır. Cümle, içinde bulunulan durumu çok iyi yansıması açısından kayda değerdir.

Kara Kemal pişmandır ve bütün olan bitenin farkındadır. Ne yaptığını, aslında ne yapmak istediğini ve yaptıklarından, hatta yapmadıklarından ötürü başına gelecekleri de çok iyi bilir.

“(186/7-23) Cumhuriyet ilan edilmişti ama, Halife daha memleketteydi. Lozan Barış konuşmaları sürüyordu. İttihatçılık hem Mecliste, hem orduda güçlü gibiydi. İkinci Gurubu var gücümüzle desteklememiz Paşa için çok tehlikeli olabilirdi. Napacağımı ille öğrenmek istiyordu. “ittihat terakki kendi kendisini kapattı. Ben tek başıma bir insanım, böyle büyük meselelere karışmam...” demek, karşısındakini aptal yerine koymak olacaktı. Bizim Paşaların kaçması için direndiğimi, bunu da partiyi kurtarmak için yaptığımı biliyordu. Askerî zaferin politikada ne kadar ağır basacağını, karşımdakinin bunu çok ustalıkla kullanacağını. İçte dışta hangi güçlerden, ne kadar yardım görebileceğini.. Ölçüp biçmedim değil... Gene de yanılıp tarafsızlığı seçtim. Oysa tarafsızlık diye bir şeyin aslında var olmadığını, var gibi görüldüğü yerdeyse ancak yüzde yüz güçlüyse buna başvurmak hakkına sahip bulunduğumuzu göz önüne almahydım!” Kara Kemal Bey’in kendi dilinden pişmanlığının anlatıldığı bu cümleler, kendi siyasî hayatı hakkındaki görüş ve düşüncelerini içermektedir. Hatta son cümlesi, dikkat edilirse, kendi kendini tenkit cümlesidir. O, artık özeleştiri yapabilmektedir ve madalyonu çevirip arkasındaki gerçekleri de görmeye başlamıştır. “-meli, -malı” yeterlilik kipinin kullanılması pişmanlığın ve tenkitin yansıtılması için önemli bir vurgu noktasıdır.

Yukarıdaki cümlelerin bir diğer özelliği de; kimin, nerede söylediğini bilmeden okusak, romanın konusu olan 1920’li yıllar haricinde pek çok dönem için söylenilmiş olabileceği fikrine kapılabiliriz. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti, bu ve benzeri olaylara tarihinin pek çok evresinde şahit olmuştur.

Kara Kemal Bey’in, Emin Beyle konuşmasının ileriki bölümlerinde daha ilginç itiraflara tanık oluruz. Yukarıda tarafsızlığı savunan Kara Kemal aşağıda vereceğimiz cümlelerde tarafsızlığın en büyük hata olduğunu ve politikada tarafsızlığın kendini aldatmak olduğunu söyler: *“(187/12-37) Evet, ama benim İzmit’te arkasına saklanmak istediğim tarafsızlık seninkine benzemez. Benimki, oyunun içinde bir tarafsızlıktı. Sahte bir tarafsızlık... Tarafların üstünde kalacağım, ne zaman işime gelirse, o zaman birinden birini tutup parsayı toplayacağım. Türkçesi, onlar benim için boğuşacaklar.*

Olur mu? Belki olur, iki tarafı silip süpürecek kadar güçlüysen... Bu kadar güçlü olunca da, neden böyle dolambaçlı bir yol tutmalı... Çeker alırsın iktidarı, iktidarda oldukça da, kesin güven içinde bulunursun. Bizimki gibi, gelişme yolu tersine döndürülmüş toplumlarda politikacılığın zorluğu, hiçbir güven sağlayamamaktan geliyor. Bizde dış etkilerin de baskısıyla, güven sağlamak için başvurulmuş bütün çareler, uzun süre güveni gerçekten sağladığı halde bile, apansız tersine döner, bütün güven unsurları birden seni ipe götürecek suç delileri haline gelir. İzmit'te "İttihat Terakki'nin canlanması söz konusu değildir, ama arkadaşlarla bir konuşayım" demiştim Paşa'ya. Bunu konuşmak için toplanmıştık Cavit'in evinde. İttihatçılığı diriltmek kararı da almadığımız halde, şimdi bu toplantı, en büyük suç delili sayılıyor. Bu bölümde sıralı bağlı cümleler varlıklarını hissettirirler. Uzun cümleler kurar ve tahkiye yöntemini kullanır. Çünkü haklılığını ispat etmek ve okuyanın da olayları onun gördüğü gibi görmesini ister.

Evet politikada tarafsızlık kendini aldatmaktır. Aptal güvendir. Çok kazanma hirsının belirtisidir. Karşısındaki güçlerden kat kat üstün de olsan, göze alınmaması gereken bir tehlikedir. Tehlikedir, çünkü seni en değerli zamanlarda hareketsiz tutar. Politikada hareketsizlik ölümdür. Tarafsızlığını da her an savunmak zorundasın. Demek ki hem çabalayacaksın, hem de oyunun dışında kalacaksın. Anladın mı neden enayiliktir politikacı için tarafsızlık?" Bu bölümde yazar, kahramanına kısa cümleler kurdurur. Çünkü bir telaş söz konusudur. Vakit azalmıştır ve söyleyeceklerini bir an önce söylemeli, haklılığını ortaya koymalıdır. Bu cümlelerde söyleyeceklerini hemen söyleme ve kendini haklı çıkarma isteği vardır.

Yukarıdaki konuşma metni 1920'leri 1960'larda yaşayan bir yazar tarafından kaleme alınmış bir metindir. Bugün bizler 2007 yılındayız ve okuduklarımız Türk Siyasî hayatı hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamakla birlikte, Türk politikasında aslında değişen hiç bir şeyin olmadığını da bizlere göstermektedir. Ayrıca ilk önce tarafsızlığı savunan, devamındaki cümlelerde ise tarafsızlığın en büyük enayilik olduğunu Kara Kemal'in cümleleri ile dile getiren yazarın, kendine güven ile çelişkiyi ve tereddüdü bir arada verdiğine dikkat çekmek yerinde olacaktır. Bu çelişki ile köşeye sıkışmış bir insanın ruh halini yansıtmayı hedeflemiştir. Kara Kemal artık yolun sonuna gelmiştir ve oyunun bitmesine çok az bir zaman kalmıştır.

Günümüzde de geçerliliğini yitirmemiş başka gerçekleri daha bulabilmekteyiz romanda. Bunlardan biri yine Kara Kemal Bey'in cümleleriyle şöyle aktarılmaktadır: *“(188/7-17) Şartların benden yana olanlarıyla bana karşı olanlarını ölçüp biçtim. Görünürde bazı örgütler elimdeydi, bunlar da, örgütsüz bir ülkede büyük güçler gibi görünüyordu. Esnaf örgütleri, bir banka, beş altı büyük şirket. Aslında yani, bizim memleketin özellikleri içinde, bunlar ancak iktidara sırt verdikleri zaman kuvvetli. Öyle kurulmuşlar, bu sakatlıktan bir türlü kurtulamamışlardı. Bir yere takılıp tökezlediler mi arkadan devlet gücü yetişmeli, bunları aptalca tekerlendikleri bataktan çekip çıkarmalıydı. Zor oyunu bozmalıydı senin anlayacağın. Kendi başlarına, hele devlete karşı, hiçbir iş beceremezlerdi.”*

Bugün de geçerliliğini yitirmemiş olan bir diğer gerçek de yine yukarıdaki cümlelerin akabinde şu şekilde geçmektedir: *“(188/30-33) Yüz elli yıldan beri bu memlekette, her zaman, bizim işlerimize karışan, daha korkuncu, her zaman da sözlerini geçiren dış örgütler vardır.”* Kara Kemal Bey'in bu cümlesi kendinden emin bir üsluba sahiptir. Dikkat edilirse burada kendinden bahsetmemektedir. Kendinden bahsettiği cümlelerde artık daha pasif, daha içe kapanık ve güvensiz bir üslubu vardır. Fakat burada kesin bir yargıda bulunmaktadır. Ülke meselelerinde bildiklerini söylemekten kaçınmaz, korkusuzdur.

Yıllar önce kaleme aldığı eseriyle günümüz gerçeklerini de gözler önüne seren yazarımızın kendi düşüncelerini kahramanlarının diliyle aktardığını söylemiştik. Aşağıdaki cümleler de bu dediğimize örnek teşkil eden cümlelerdir ve akla bambaşka isimler de getirmektedir. *“(153/15-21) ürküntüsü... “Hükümet işidir bu” dedi. “Olmaz olmaz bakarsın asmazlar. Asmayınca bir af gelir, çıkarlar bunlar mahpustan... Çıktılar mı geçerler otururlar başköşeye gerisin geri. O zaman, (Nerdeydi bizi filan zaman Paşa Çiftliği'nde basan Sarı Çavuş'la Şaban... Hele bunun şunları.) dediler mi... Bakalım kolu bağlı mahkemeye salar mı, kısa sakal bizi” dedi.”* Gerek günümüzde ve gerekse gelecekte de doğruluğunu koruyacak olan bu düşünce bir köylünün dilinden bu cümlelerle aktarılmıştır. Vaktiyle hapse giren, devrin iktidarına uyum sağlamadığı gerekçesiyle makamından olan siyasetçilerin, bir gün tekrar başa gelebileceklerinin korkusu vardır. Eğer bu kişiler başa gelirse, onları yerlerinden edenlere, bunun hesabını sorma gücüne de sahip olacaklardır. İşte bu yüzden hiçbir şey yapmamak daha doğrudur(!)

Yukarıda yer alan alıntı cümleler, zihnimize güncelliğini koruyan pek çok benzer olayı gözümüzün önünde canlandırmaktadır. Bilindiği gibi Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Recep Tayip Erdoğan gibi Türk Siyasî hayatını bire bir etkileyen bu isimler de vaktiyle hapse girmişler, ağır suçlarla itham edilmişler ve ardından hapisten bir kahraman hüviyetiyle çıkarak Cumhuriyetimizin en önemli söz sahiplerinden olmuşlardı. Bu çelişkiyi anlatan yazar, şüphesiz o vakitler, yakın zamanda yaşanan bu benzer olaylardan bîhaberdi.

Buraya kadar ki açıklamalarda hep romanın içerdiği sosyal ve siyasî mesajlar ve fikirler üzerinde duruldu. Eserin bizzat konusu olan suikast, suikastı planlayanlar, yapmak isteme nedenleri, neden haksız oldukları gibi konular, bir bütünlük olması istemiyle bundan sonraki bölümlerde değerlendirmeye alınacaktır.

Suikastı planlayan komitacılar bunu gerekli görüyorlardı. Çünkü: “(56/26-37) *Vatan millet lafı edenler var. Mübadil mallarını bölüşüyorlarmış kodamanlar... Musul parayla satılmış... Olmaz diyen Lazistan Mebusu şükrü Bey, Topal Osman gibi bir rezile boğdurulmuş... Hilye katılmış son seçimlere... Bununla yetinmeyip Terakkiperver Parti kapatılmış... Şeyh Sait ayaklanmasını bahane edip söz hürriyetini, yazı hürriyetini ortadan kaldıran Tahrir-i Sükûn kanunu çıkarılmış. Gazeteciler İstiklal Mahkemesi’ne verilmiş kanunsuz... Niyetleri terör yoluyla diktatörlükmüş... Yaşanmaz hale gelmiş memleket... Oysa cepheelerde İttihatçı subayların gayretiyle, cephe gerisinde İttihatçı memurların, İttihatçı eşrâfın gücüyle kazanılmış zafer... Hanedanla Halifeliğin kaldırılması İngilizlerin işine geliyormüş aslında... Bunu böyle düşünenler vatan haini sayılmış...*” İşte bu sebepler Atatürk’ün öldürülmesini haklı kılıyordu. Şayet o ortadan kaldırılsa, gerçekten anlatıldığı gibi olduğuna inanılan bütün olumsuzluklar da ortadan kalkacaktı.

Yukarıdaki cümlelere bakılırsa “-mişli” cümleler çok dikkat çekicidir. Bu tür cümleler 3. şahsın cümleleridir ve asla kesinlik bildirmezler. Ayrıca devrik ve kısa oluşları da önemlidir. Bol yargı içeren bu cümleler bir nevi tehdit cümleleridir de. Çünkü bahsi geçen olaylar doğru ise, gerçekten büyük bir sorunla karşı karşıya olunduğunun bir belirtisi mahiyetindedir. Bunları anlatan kişi olaylara bizzat tanık olmamış, başka bir kişiden duyduklarına inanarak yorumlar yapmaya kalkmıştır. Öğrenilen geçmiş zaman kipiyle

kurulmuş olan bu cümleler bu durumu göstermek ve kesinliğin olmadığını ifadesi açısından önemlidir.

Komitacıların lideri olarak lanse edilen Kara Kemal ise bu suikast düzenlenmeden evvel Abdülkerim’le konuşurken, suikastın başarısız olacağını söylemektedir. Çünkü: *“(58/25-37) İdealist olmayanların işi değildir silaha sarılmak. Kelleyi gerçekten ortaya koymuş erkek ister bu iş... Doğru eğri, bir şeye gerçekten inanmış adam, birini öldürmeye karar verdi mi, hiçbir tedbir geçemez önüne... Oysa, yüzde doksan sekiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır tarihte suikastlar... Neden? Çünkü kendi kendini yıldırır, çoğunlukla aylıklı öldürücüler... Yakalanma korkusuyla son dakikada dehşete kapılır bunların çoğu... Ya kendini yakalattır sersemleyip, ya da cezadan kurtulmak için ele verir arkadaşlarını... Bu işlere akıllı olan ya hiç girmez, ya da yüzde yüz sıvanır. Cıvık heriflere öldürttüğün leşi atlayıp nereye gidebilirsin? Suikastla ele geçirdiğini, suikastla geri alırlar senden... Arada işlemek zorunda kalacağın en rezil suçlar da cabası...”* Planlanan suikasttan hiç haberi olmadığı halde, bizzat planlayıcısı olduğu düşüncesi ile hükümetçe aranan Kara Kemal Bey, romanda polisten ve jandarmadan kaçarken bir taraftan da suikast tarihine ışık tutmaktadır ve anlattığı gerçekler sadece o dönemin olaylarına değil, tarihteki bütün suikastlara da uyarlanabilecek gerçeklerdir. Kara Kemal’in cümlelerine gelince; devrik cümleler ağırlıktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi devrik cümleler, bir kuralsızlığın ve kurallara karşı koyma isteğinin göstergesidir veya yerine göre dağınık cümle örnekleri romantizmin belirtisi de olabilmektedir. Bu konuşmayı yapan roman kahramanının bulunduğu durum düşünülecek olursa onun bu tür cümleler kurmasının romantizm icabı olmadığı kesindir. Öyleyse, durumdan şikâyet söz konusudur diyebiliriz.

Ayrıca yine bu cümleler içinde soru ve cevap unsurları da vardır. Karşısındakine soru sorarak, sorunun muhatabının cevabını beklemeden cevabı yine soranın vermesi, fikrini kabul ettirme ve tasdik edilme isteğinin bir göstergesidir ki Kara Kemal’in o anki ruh hali içinde buna ihtiyacı olduğunu söylemek mümkündür. Kendinden emin tavırlarına rağmen, içten içe bir güvensizlik söz konusudur ve bu işin sonunun nereye varacağını sezmektedir. Bu da onu, belli etmemeye ve kabullenmemeye çalışsa da karamsarlığa itmektedir.

Abdülkerim’le konuşmalarının devamında daha ilginç açıklamalar gelecektir. Kara Kemal neden aldandıklarını ve neden o hale geldiklerini şu cümlelerle açıklar: *“(67/1-15)Nerden çıkardın şimdi bunu?... Bana mı öğreteceksin palavracıyı... Hiç o kadar geveze suikastçi görülmüş mü? Yazık size... Bunca tehlikeli silah oyunlarına girip çıktınız. Nerde denedin sen bu rezili? İktidara çalışırken denedin? Babam da yiğittir arkasını iktidara verdi mi? Ashına bakarsan biz önce kendimizi, sonra birbirimizi aldattık komitacılıkta... Aldanmanın, aldatmanın en korkuncu, başarılarımızı kendi gücümüzün sonucu saymamızdır... Bana öyle geliyor ki Abdülkerim oğlum, ne yaptıksa, iyi kötü, hep Almanların isteğiyle, onların desteği sayesinde, onların çıkarına yaptık. Bugün başımıza bir felaket gelirse, artık bu desteğin, memlekette işlemez olmasından gelecektir.”* “Bana öyle geliyor ki...” ile başlayan son cümle önemli bir itiraf cümlesidir. Kendi fikrini beyan etmekte ve pişmanlığını bir kere daha açığa vurmaktadır.

O yıllar için söylenen bu cümleler, bugün için de farksız değildir. Yazar çok iyi bir gözlemcidir ve kahramanlarını nerede, nasıl, ne şekilde konuşturacağını çok iyi bilir. Dikkat edilirse Kara Kemal Bey’in konuşmalarında hep bir pişmanlık vardır. Bu pişmanlık sözlerinde kendini açığa vurmakla kalmaz, yazarın dili ve üslûbu ile de kendini okuyucuya hissettirir. Baştan beri alıntı yaptığımız cümlelere dikkat ettiğimizde eksilteli, kesik cümleler dikkat çekicidir. Eksilteli yani yüklemsiz cümleler kararsızlığı ve içe dönüklüğü gösterir. Ünlemliler; kızgınlığın ve öfkenin belirtisidir. Pişmanlık olsa da Kara Kemal’in sözlerinde, romanın geneline yayılmış bir kendine güven, daha doğrusu söylediklerinin arkasında olma durumu hissedilir. Çünkü güçlü bir karakterdir Kara Kemal ve ona kaçamak cümleler kurmak yakışmayacaktır. Bu tür cümleler, kişinin anlattıklarından emin olmadığının ve anlatıcının kendine güveninin eksikliğini göstergesidir. Bunu iyi bilen yazar bu tür cümleleri Kara Kemal’in konuştuğu yerler de kullanmamaya özen göstermiştir.

Aşağıda verilecek olan bölüm de bu fikirleri destekleyecektir. Suikastçıların haksız oluşu bu defa roman kahramanlarından Emin Bey’in yeğeni gazeteci Murat tarafından şu cümlelerle ifade edilir: *“(169/8-34) Ortalama hesap... Nedir bu? Etliye sütliye karışmamak ne demek? Fakirsin, zenginlik istemiyorsun, katlanıyorsun diyelim yoksulluğa... Ama zenginsen, durduğun yerde zenginliğin artıyorsa, zati ortalama söz konusu olamaz! Zenginliğin azalıyorsa yine durum öyle... Zenginleşme yok ama*

fakirliğe düşmek korkusu da yok olmalı ki, ortalama hesap söz konusu olsun. Demek en azından böyle bir kesin güven ister orta çizgi... Bütün tarafsızlar, bütün ortada direnmek isteyenler... Türkçesi, sorumluluktan kaçan bütün insanlar doğruluktan, çok zor, söz edecek kadar BENCİL sayılmazlar mı?" Bencil kelimesi, vurgulanmak istendiği için, kitapta da büyük harflerle yazılmıştır. Bu cümleler Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllardaki bir gerçeğe ışık tutmaktadır ki bu gerçek günümüzde kendini, eskisine oranla daha fazla bir şekilde hissettirmektedir. Yani zenginin daha zengin, fakirinse her geçen gün daha fakir olması ve orta tabaka diyebileceğimiz bir kesimin ortadan kalkması. Cümlelerin kuruluşları da yukarıda bahsettiğimiz cümle çeşitlerini destekler mahiyettedir. Yazar Gazeteci Murat'ı konuştururken sıralı bağlı cümleler kurmuş ve tahkiye üslûbunu kullanmıştır. Öfkenin ve kızgınlığın dile getirildiği yerde ise ünlem cümlesi kullanmıştır. Eksiltili cümle yoktur. Çünkü yazar konuşturduğu roman kahramanının kendinden emin olduğunu göstermek ister.

Gazeteci Murat, konuşmasına devam eder: *"Bakın ben, bu suikast işinde, bütün varlığımla kovalayanlardan yanayım. Suikastçıları haksız buluyorum. Memlekete zarar vereceklerdi. Suçludurlar. Daha iyi bir şey getiremeyecekleri yüzde yüz olduğundan iki kat suçludurlar. Öyleyken, asılmak cezasından kaçıp kurtulmaya çabalayanlarla onları darağacına götürmek için kovalayanları nasıl bir tutarım! Nasıl elimle insan asamazsam, öyle de saklandıkları yeri haber veremem asacaklara... Demek, ister istemez taraf tutacağım, sorumluluk yükleneceğim ister istemez. Hem de karşı olduğum tarafı destekleyerek... Düpedüz bencilliğe vurmaktır bu... Bencillik orta yoldan tarafsızlığa uğrar, oradan da sorumluluk korkusuna, yani kaytarmacılığa bağlanır. Aslında, dünyadaki son insan gerçekten mutlu değilse, ne kadar kurnaz olursak olalım, tarafsızlıkta rahat edemeyiz."* Bu cümlelerde itiraf vardır. Baskının getirmiş olduğu pişmanlıkla içe dönük cümleler kurulmuştur. Aslında bir şeyi ispat etmeye çalışır Murat, ama çelişki içindedir. Dayısına, tarafsız kalmaktan bahsederken, nasıl bir taraf tutmak zorunda kalacağını anlatmaya çalışır. Hem de hiç benimsemediği düşüncelerin savunucularını tarafsızlık adına korumak zorunda kalacağını, bunun da onu taraflı hale getireceğini ifade etme çabasıdadır. Cümleler karışık, düzensiz ve dağınıktır. Çünkü çelişki ve ikilem söz konusudur.¹⁴

¹⁴ Kemal TAHİR, Kurt Kanunu, Tekin Yayınevi, İstanbul 2004

26. “AZAP TOPRAKLARI” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL VE SİYASÎ ÖĞELER İLE BU ÖĞELERİN CÜMLELERE YANSIMASI

Işınsu, 17 Mayıs 1938’de babasının Tümen Komutanı olarak görev yaptığı Kars’ta doğdu. Cumhuriyet döneminin tanınmış şair ve yazarı Halide Nusret Zorlutuna ile Tümgeneral Aziz Vecihi Zorlutuna’nın kızıdır. Annesinden dolayı sürekli edebiyattan söz edilen, şiir okunan bir çevrede, babasının görevlerinden ötürü de Sarıkamış, Urfa, Karaman gibi yurdun çeşitli yerlerinde ve her birinde birkaç yıl yaşayarak büyüdü.

Yetiştığı okullar, bu sık yer değiştirmeleri yansıtır. İlkokulu Urfa, Sarıkamış ve Ankara’da okudu. Liseden mezun olduğu okul TED Ankara Koleji’dir. Bir yarıyıl AFS bursiyeri olarak ABD’de bulundu. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı, aynı fakültenin Felsefe bölümlerinde ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi İşletme Bölümü’nde bir süre okudu. İngiliz Dili ve Edebiyatı’nda okurken bir yarıyıl AFS bursuyla A. B. D.’ne gitti.

İlk eseri 17 yaşında iken basılan şiir kitabı İki Nokta’dır. 1963’de ödül kazanan Küçük Dünya’dan sonra yoğun şekilde romana yöneldi. Roman yazmanın dışında 1970’lerin önemli fikir ve sanat süreli yayınlarından Töre Dergisi’ni 1971- 1981 yılları arasında çıkardı. Birçok dergi ve gazetede yazıları yayınlandı; Yeni İstanbul ve Sabah gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. Yazar evli ve üç çocuk annesidir.

Işınsu’nun romanlarında mekân tasvirlerinden çok insan psikolojisi öne çıkar. Birinci tekil şahıs anlatımıyla yazılan ilk romanı Küçük Dünya’da her şey romanın kahramanın ruh halinden süzülerek aktarılır. Diğer romanlarında birinci tekil şahıs terk edilse de yine olayları ve mekânları kahramanların duygu süzgecinden geçtikten sonra ve onların algılamalarıyla görürüz. Bu psikolojik ağırlık zaman zaman şuur akımını andırır.

Roman konuları arasında kadının tutsaklığı, Türklerin tutsaklığı (Bulgaristan, Kerkük, Batı Trakya), Türkiye’nin sancıları öne çıkar. Son dönem eserlerinde Türk

tasavvufunun zirveleri Yunus Emre, Niyazi Mısri ve Hacı Bayram Veli'nin hayatları ele alınmıştır.¹⁵

Emine Işınsu'nun, 1969'da yayınladığı “Azap Toprakları” isimli romanı kendi deyimiyle; “Batı Trakya'da yaşayan ve her dakika kan kusan insanların hikâyesidir.” Lozan Antlaşmasıyla, Yunanistan'a bırakılan Batı Trakya'da yaşayan Türkler 80 yıldır boğuştukları sorunları ve her şeye rağmen sürdürülen gelenekleriyle varlıklarını korumaya çalışmaktadırlar. Batı Trakya'nın sınırları, savaşlar, antlaşmalar ve sürgünlerin birbirini kovaladığı 19. yüzyıla kadar Struma Nehri'ne kadar dayanıyordu. Bu kitap, kiliselerden görkemli olmaması için 18 metrenin üzerine çıkamayan minareleri, azınlık statüsünde oldukları halde 'Türk' adını kullanamayan 150 bin Türk'ün direnişini anlatmaktadır.

1912–1913 yıllarında gerçekleşen iki savaşla Osmanlı, Balkanlar'dan çıkarıldı. Onun uzantısı sayılan Türkler ve Müslümanlar topraklarından söküldü. Milyonlarca kişi süngülerin önünde Türkiye'ye sürüldü. Köyler, şehirler basıldı, yağmalandı, yakıldı; 900 bine yakın Türk ve Müslüman, katliamlarda, sürgün yollarında can verdi. Yüzyıla yayılan etnik temizlik hareketi sonucunda Türkler, Balkanlar'ın hayatından çıkartıldı. Geride küçük ve unutulmuş bir azınlık, içli Rumeli türküleri, hazin anılar ve tüyler ürpertici kıyım hikâyeleri kaldı. İnceleyeceğimiz roman, Balkan Türklerinin yaşadığı bölgede yer alan küçük köylerden birinde yaşanmış olan olaylardan alınmıştır.

“(17/8-17) - Köyde önemli olaylar, hep böyle hatırlanırdı zati, dedi. Jandarma, Hristo'nun, Kamil'in başını odunla yardığı gün! Yoergios'un, Ahmet'i döve döve sakat bıraktığı gün! Müfettiş Dimitritis'in köye geldiğı gün! Niko'nun Aydın Bey'i bayılttığı gün! Yaa, böyle işte. Ateşle, odunla, bıçakla kazınmış günler çoktur köyün geçmişinde. Tarihleri bellemeye hiç lüzum kalmaz. Açılan yaraların kanları hâlâ akmaktadır çünkü. Ben de, babamı sürdükleri gün, gelmişim dünyaya. Hiç görmedim yüzünü, anam anlatırdı, yiğit kişiymiş, sözünü sakınmazmış... Bu yüzden gitmiş ya...” Bu sözler, Yunanistan'daki zulümden kaçarak Türkiye'ye gelen Mehmet'in sözleridir. O ve karısı vatanını, toprağını terk etmedikleri için, mübadele sırasında Türkiye'ye dönmeyen Müslüman Türkler'e yapılan zulümler karşısında, artık dayanamayarak Özvatanlarına sığınmışlardır. Hikâyenin bundan sonrası Mehmet'in anlattıklarından kurgulanmıştır.

¹⁵ http://tr.wikipedia.org/wiki/Emine_I%C5%9F%C4%B1nsu

Konuşma metninden alınan yukarıdaki cümleler, kısa ve ünlemlilerdir. Ünlemliler cümleler, kızgınlığın ve öfkenin belirtisi, kısa cümlelerse paniğin ve telaşın göstergesidir. Mehmet'in anlatacakları çoktur, bir an önce anlatmak, içinde biriktirdiği kını, öfkeyi, kızgınlığı, oralara dair ne varsa her şeyi ortaya dökmek ve geçmişinden kurtulmak istemektedir. Bu nedenle de, yazar kahramanına kısa ve ünlemliler cümleler kurdurur.

“(28-29/31-37,1-12) Aklına Reşat geldi. İki ay önce yük arabasından eşya indirirken düşüp kalça kemiğini kırmıştı. Gümülcine’de röntgen çekirip hastaneye müracaat etti. Doktorlar, Drama’daki kemik hastalıkları hastanesine sevk ettiler. Reşat, kendisi gibi sakatlanmış, köyün Rum öğretmeni Kosta ile Drama’ya gitti. Muayene edecek doktor, önce Kosta’ya bakıp, tedavi için yatırdı. Reşat’ın evrak zarfında TÜRK kelimesini görünce birden sinirlendi, filmi yırtıp çöp tenekesine attı.” Türklerin tedavi hakkının olmadığını, Reşat’ın başından geçen vaka ile anlatan yazarın bu bölümde, tahkiye üslubunu kullandığı görülmektedir. Sıralı, bağlı cümleler kurarak, olayı hikâyeleme yolunu seçmiştir.

Bu bölümün devamında şu cümleler yer almaktadır: *“Bir hafta kaldı Reşat hastanede, inat edip doktorların önüne çıktı, halini, ıstırabını anlatmaya çalıştı. Hepsi de söz birliği etmişçesine ‘yalancı’ diye kovdular onu. Hafta sonunda da eline ‘sağlamdır’ raporunu verip, taburcu ettiler. Reşat, Gümülcine’ye dönüp, tekrar eski hastaneye müracaat etti. Adamların canları sıkıldı. ‘Sana sağlamdır raporu verilmiş biz ne yapabiliriz. Demek bir şeyin yokmuş.’ Reşat, bacağına sürüye sürüye döndü köye, ağrısı dayanılır gibi değildi. Nefise Teyze sardı etti ama galiba yanlış kaynıyor kemik, gülünç şekilde topallıyor. Kosta ise dönmedi daha, hastanede tedavide...”* Devrik cümlelerin ağırlıkta olduğu bu paragraf, yazarın 3.teklik şahsın diliyle anlattığı, kendi cümleleridir. Devrik cümle yapısının seçilmesinin de boşuna olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü düzene karşı gelmenin, kural tanımamanın, bir yerlerde bir şeylerin yanlış işlediğinin ve düzeltilmesi gerektiğinin dışa yansımalarıdır bu cümleler. *“Bir hafta kaldı Reşat hastanede”, “Reşat, bacağına sürüye sürüye döndü köye”, “galiba yanlış kaynıyor kemik”, “Kosta ise dönmedi daha.”* Düşünceyi zorlayan bol yüklemliler kısa ve devrik cümleler; adeta isyan ediyorlar düzene, yani düzensizliğe, haksızlığa, ayrımcılığa, çifte standarda...

“(31/1-13) Günlerce yol yürümüş gibi bitkin iskemleye çöktü murıldandı: ‘Hepsi bir kara toprağın uğruna yahu... Keşkem insanı topraktan yaratmasaydın, belki bu çekişme olmazdı o zaman. Olmazdı ya. Abe toprak insan, toprağı istiyor; hayvandan da aşağı oluyor, canavardan da beter. Batı Trakya’da hal böyledir. Allah’ım sen hiç Batı Trakya’yı görmez misin?’” Bu cümleler, karamsarlığın, halinden yakınmanın ve şikâyetin olduğu cümlelerdir. Bunu hem cümlelerin semantiğinden, hem de morfolojisinden çıkarmak mümkündür. Semantiğine hiç bakmayacak olsak bile; cümlenin “keşke” ile başlaması en büyük ipucudur.

Bu paragraf, romanın gerçek kahramanı Bekir’in, kendi kendisi ile konuştuğu bir bölümden alınmıştır. Dikkat edilirse; “keşke” den başka daha pek çok ipucu bulmak mümkündür. Yazar, kahramanına kaçamak cümleler kurdurur, çünkü onu, Allah ile konuşturmuştur ve böylesine büyük bir gücün karşısında tehditvari cümleler kurdurması doğru olmayacaktır: *“Belki bu çekişme olmazdı o zaman. Olmazdı ya”* Bekir milletinin içinde bulunduğu duruma isyan etmektedir. *“Allah’ım sen hiç Batı Trakya’yı görmez misin?”* derken, soru sorar ama bu soru cevabı beklenen yahut da cevabı bilinmeyen bir soru değildir. “Bu böyle olmasa olmaz mı, bunun böyle olduğunu bilmez misin, yapmaz mısın” gibi sorular yerine göre cevap istemeyen sorulardır ve merakla karışık aslında “bu böyle olmasın, sen aslında bunu bilirsin, yaparsın” anlamlarını içermekle birlikte, bünyesinde rica ve istek anlamı da taşıyan sorulardır.

Bekir’in konuşması devam etmektedir. Bu kez kara toprağı düşünür ve onunla konuşur; *“Canına yandığımın toprağı senden geldik abe ekininle suyunla besledin bizi de şimdi bu rezillik niye? Hep senin uğruna. Ezmek lazım seni ezmek... Kaptanın atlarının nalı yetmemiş yeni nallar yeni atlılar gerek, istemiyorum eksik olsun ekinin, tütünün, seni ayaklarımın altında sağlam göreyim yeter...”* son cümlede sözü edilen “Kaptan”, Bekir’in dedesidir ve yaşadığı sürece Rumlara çok çektirmiştir. Bu cümleler, yukarıdaki alıntının devamı olduğundan, yapı olarak benzerlikleri gözden kaçmamaktadır. Aynı üslup, burada da kullanılmıştır. Toprağı hesap sormak istemektedir ama bunun olamayacağını bildiği halde toprakla konuşmaya devam eder, bir nevi içindekileri dökmeye çalışır toprağı. Uzun ve dağınık bir yapıya sahip olan son cümle, kahramanın içinde bulunduğu duygusallığı vermesi açısından önemlidir. Çünkü “uzun ve dağınık

cümleler romantizmin, duygusallığın, hüznün en iyi ifade edilebileceği cümle tarzıdır” diyebiliriz.

“(32/24-35) Kaptan’ı düşünürdü Bekir. Dedesinin ismini hiç bilmezdi. Kaptan derlerdi ona, kaptanlığı zamanından kalmış bir isim. O günler bugünlerden daha mı kolaydı ne? Öyle. Bir kez atları vardı, kılıçları vardı. Yiğitleri vardı, Selim Bey vardı. Süngüye davrandıkları gibi düşman içine dalan, ak atlı, al atlı yiğitlerin komutanıydı Selim Bey. Öyle anlatırdı Kaptan. Bulgarların Domuzciyef çetesini de telef eden Selim Bey. O Domuzciyef ki, önüne düşmemek, gözüne çarpmamak için, sığındıkları mağaralarda, kovuklarda aç susuz kırılıyordu Türk köylüleri. Yıl 1912- 1913! Analar başlarını soktukları kovuklarda, bebeklerin sesi duyulmasın diye, üzerlerine abanıyorlar, beraberce boğuluyorlardı. Batı Trakya’da Türkler şaşkın, perişan ve yalnız!”

Burada kullanılan üslup, cümlelerden de anlaşılacağı gibi; şiirsel ve duygusal bir üsluptur. Yazar, hazin bir tablo çizmektedir. Eski günleri ve romanın anlatıldığı günleri karşılaştırırken duygusal bir hava yaratabilmek için yine devrik, uzun ve dağınık cümleleri tercih etmiştir. *“O Domuzciyef ki”* ile başlayan cümle, hem bu tür cümle türüyle duygusallığın arasındaki bağı göstermek açısından, hem de tahkiye üslubu kullanılarak tasvir yoluyla olayın hikâyelenmesi açısından güzel bir örnektir.

Yukarıda ifade edilen duruma iyi bir örnek teşkil etmesi açısından şu bölümde kayda değerdir: *“(35/8-12) Bir gün! O zaman silahları da olacak, topları, tankları da olacak... O zaman Türkiye olacak arkalarında!.. Bir gün! Fakat kimseye söylemez şimdi, susar. Toprağın hemen altından çılgin bir ırmak gibi güçlü hisseder kendini, susar.”* Aynı duygusal anlatım buradaki uzun ve dağınık cümle yapısında da kendini gösterir. Gelecek umutlardan bahsetmektedir, az önceki ümitsiz ve yılgın ruh halinin aksine, bu defa ümitli ve kararlıdır. Bu kararlılığı da kullanılan ünlem cümlesinden ve yapılan tekrarlardan anlıyoruz: *“Bir gün! O zaman...”, “Türkiye olacak arkalarında!..”, “Bir gün!”*.

Yazar, romanın ilerleyen bölümlerinde, Bekir’in ruhunda kopan fırtınaları anlatmaya çalışırken yine bu üslubu kullanacaktır. *“(43/11-31) Bekir’in deminden beri yerle gök arasında çırpınan ruhu, birden canlandı, kalbi çarpmaya başladı, sanki*

göğsünü yırtıp, dışarı çıkacak! ‘Daha ne bekliyor Türkler, işte herifler korkudan çatlayacak halde... Fazlasını değil, kendi öz topraklarını alsın Yunan’dan yeter.’ Böyle düşündü, bir kuş olup Ankara’ya konmayı kurdu. Uçsa gitse... Bir bir anlatsa. Yoldan geçen adamları, kardeşlerini tutup anlatsa. Meclisin önüne gidip otursa, anlatsa. Gazetelere, kitapçılara gidip anlatsa. ‘Yunan hainliği geçmez, korkaklığı bitmez, zulmü tükenmez’ dese; ‘Çocuklarımızı okutmuyor, bir iki okumuşumuzu subay yapmıyor, tarlalarımızı, arsalarımızı zorla elimizden alıyor. Bir hastaneye bile yatırmıyor. Her gün dayak, her gün ükence...’ dese, ‘Yumruğunu başımızdan eksik etmiyor, kanımızı iliğimizi emip kemiklerimizi un ufak ediyor’ dese. ‘Ondan da geçtim küçücük kızanlara, siz Trük değilsiniz, Müslüman olmuş Rumsunuz diye öğretiyor...’ dese; elbet bir şeyler yaparlar canım, çünkü bunları duyduktan sonra, bir rahat lokma geçmez boğazlarından. ‘Türk olduğunu söylemek en büyük suç orada’ dese, burada Türkler kızmaz mı?’”

Bu cümlelerde de aynı duygusallığın devam ettiğini görmekteyiz. “*Uçsa gitse*”, “*anlatsa*”, “-se,-sa” istek kipinin kullanıldığı bu tür cümlelerin, baskının getirmiş olduğu içe dönük ruh halinden doğan, hayal cümleleri olduğu söylenebilir. Bütün bu anlatılanlar, Bekir’in yapmak istedikleridir ve o an için hayalden öte değildir. Ayrıca tekrarlanan “*anlatsa*” kelimesi cümleler arasına şiirsellik katmakta ve duygusallığı arttırmaktadır. Cümleler, bu alıntı bölümde de devrik ve dağınıktır.

Yukarıdaki örneklerle duygu yoğunluğu ağır olan cümlelerde kullanılan tekniğin tespiti ve ispatı yapıldı. Aşağıda verilecek olan alıntı bölüm ise kesin yargılardan oluşmaktadır. Bunlar, köyün eski imamı Ak Hoca’nın cümleleridir. Aradaki fark oldukça açık olmakla birlikte yine de neden böyle dediğimizin izahı yapılacaktır.

“(61/11-33) Bir iman esasları vardır, Amentü’nün esasları. Bir İslam esasları vardır, beştir, biliyorsunuz. Siz bunları yapabildiklerinizi yapınca Müslüman oldum sayıyorsunuz kendinizi, olmaz... Yetmez!... İslamiyet’in asıl bir ikinci kısmı vardır ki, size insan olmayı, insanlara karşı vazifelerinizi öğretir. Bu İslam ahlakıdır. Bu ahlakla ahlaklanmayınca kendinizi Müslüman saymayın. Müslümanlar iman ve inanç birliğinde buluşmuş kimselerdir. İman, Allah’a inanmak, inanç milletine inanmak demektir. Bu ikisini, yani Allah’ı ve milletimizi daima kalbinizde taşıyacak, hareketlerinizde bu iki varlığa saygılı olacaksınız, Müslüman ve Türk etle turnak gibi birbirinden ayrılmaz.

Türk demek, Müslüman, Müslüman demek Türk'tür. Bu iki şey bir insanın sağ gözü ile sol gözü gibidir. Biri eksik olursa, tek gözü kör olan insanlara benzeriz. İşte şimdi içinde bulunduğumuz hal böyledir. Tek gözümüzü alıp bize tek gözünüz var diyorlar. Yani kör gözümüzün yerine Yunan'ı koymak istiyorlar. Bu gâvur oyununa kanmayacaksınız, Allah büyüktür, elbet bir gün bize asıl gözümüzü verir. Yeter ki siz birlik olun ve onu isteyin. Unutmayın, Türkler dünyadaki bütün Müslümanların başıdır. Çünkü Müslümanlık hakiki kıymetini Türklerle bulmuştur. Abe insan isterse, bu dünyasını da cennet haline getirir ama iki gözü olması şarttır.”

Bu alıntı metin incelendiğinde, cümlelerin morfolojik olarak genelde kısa, yer yer bağlı cümleler, anlamca ise kesin görüş bildiren kararlı ve kendinden emin bir tablo çizen cümleler olduğu görülmektedir. Tehdit unsuru da taşıyan bu kararlı cümleler, başka alternatifin olmadığını hissettirerek, insanlar üzerinde bir baskı unsuru oluşturabilir niteliktedir. Fakat halkın sonuna kadar güvendiği Ak Hoca'nın söylediği bu sözler, onlar için tehdit değil, onların iyiliği için söylenmiş olan tavsiyelerden başkası değildir. Ünlem cümlelerine de yer verilmiş olan bu metin bol yüklemli bir yapıya sahiptir. Yüklem çok olması, yargının da çokluğu anlamına gelmektedir ki bu durum da, düşünceyi zorlayan tehditvari üslubun bir parçasıdır diyebiliriz.

Daha önceki metinlerle karşılaştırıldığında, cümlelerin düzgün ve kurallı oluşu dikkat çekicidir. Duygusallık yoktur. Bu da gösterir ki; önemli olan duygu değil akıldır. Çünkü Ak Hoca'nın anlattığı 2. göze ulaşabilmek için, akılla hareket etmek zorundadırlar. Mantıklı ve rasyonel olmalıdırlar. Varmak istenilen sonuç ile izlenen yol uyumludur. Yani, kendinden emin ve doğruluğundan şüphe edilmeyecek olan sözleri söylerken kurallı ve düz cümleler kullanılır. Çok düşündürmek için de kısa, yoğun ve yargısı bol cümleler seçilir.

Uzun ve dağınık cümlelerin romantizmin, duygusallığın, hüznün en iyi ifade edilebileceği cümleler olduğunu söylemiştik. Öyleyse, yukarıdaki tanımlamalardan hareketle; kısa, yoğun ve yargısı bol olan cümlelerin, düşünceyi zorlayan, kesin görüş bildiren kararlı ve kendinden emin cümleler olduğu sonucuna varabiliriz.

“(72-73/21-37, 1-14)Pırl pırl sular geçer Sakine'nin içinden, gök kuşağının yedi rengi geçer. Oraya gideceklerini düşünür. Bir evleri olacaktır, tıpkı Gümölcine'dekiler

gibi, helâsı içinde, üç odalı, bir de hamam odası vardır bu evin. Bahçeleri çok büyük olacak, tütün için tahtalar yapmayacaklar, patates, sovan, sarımsak da ekmeyecekler. Sade çiçek; güller, menekşeler, yalnız çiçek, leylak ağaçları yetiştirecekler. İşte o zaman, aş evindeki raflara bile dantelli örtüler serecek Sakine, hem de mavi, pembe dantelli örtüler. Mehmet de elbet iyi bir iş tutacak Türkiye’de. Beklim öğretmen bilem olur. Bekir az mı kitap okutuyor ona... Dört çocukları olacak; ikisi kız ikisi erkek.” Sakine’nin hayallerinin anlatıldığı bu bölümde tasvir cümleleri ağırlıktadır. Yazar projeksiyon yöntemini kullanmaktadır. Okuyucuya, Sakine’nin iç dünyasını ve hayallerini, onun gözüyle göstermek ister.

Sakine’nin hayalleri devam eder: *“Sakine’nin bütün hayalleri bu düzen üzeredir. Türkiye üzeredir. O, ağaçların yapraklarını hiç dökmediği bir ülkedir. Aynalar gibi parlak gölleri vardır, göğün içi görülür bu göllerde, kırmızı kiremitli, beyaz badanalı evleri vardır, bu evlerin bahçelerinde her mevsim ayrı çiçekler açar. İnsanları hep iyi, hep güler yüzlüdür, hep yiğittir. Korkunun hiç uğramadığı, yürek oynamasının, diz titremesinin bittiği bir yerdir Türkiye. Baş dik tutulup, gezilecek yerdir. Orada insanlar hiç ağlamazlar! Başlarında bir al bayrak dalgalanır... Bu yüzden ay yıldızlı bir dantel örtü, kırmızı bir elbise dikip, yakasını geçirdi: Türkiye’ye ayak bastıkları güne saklıyor onu. Sandığının en dibinde, bir naylon torba içinde, Yunan gazetelerine sarılmış bekliyor elbise. Daha Mehmet’ten gayri kimse göremedi onu...”*

Bu bölümdeki: *“Ağaçların yapraklarını hiç dökmediği ülke”* imajı önemli bir imajdır. Bu ülke onların hayallerini süsleyen, sonbaharı, kışı hiç olmayan ve hep baharı yaşayan bir ülkedir. Bu ülke özgürce Türk’üm diyebilecekleri, özgürce gezebilecekleri, kırmızı elbiseleriyle dolaşabilecekleri bir yerdir. Bu ülke Türkiye’dir. Yazar, özlem duyulan ve Sakine’nin hayallerini süsleyen bu toprakları anlatırken tasvirli bir dil kullanmıştır. Dikkat edilirse isim cümleleri ağırlıktadır, bu da tasvirin, cümlelerin kurulumunda ağırlıklı öge olduğunun göstergesidir. *“bütün hayalleri bu düzen (üzeredir), aynalar gibi parlak gölleri (vardır), beyaz badanalı evleri (vardır), (güler yüzlüdür), hep (yiğittir), diz titremesinin bittiği bir (yerdir), gezilecek (yerdir)”* Parantez içindeki kelimeler, tasvir cümlelerinin yüklemeleridir. Bu yüklemelere nasıl sorusunu sordüğümüzda alacak olduğumuz cevaplar ise, Sakine’nin hayalleridir, yani onun gözüyle Türkiye’dir.

“(80/9-19) - Aptallık etme, böyle böyle paçanı kurtarırısın, hiç olmazsa tavında tutmalısın meseleyi... Evet, şimdi bir şişe, halis skoç vereceğim sana, on beş paket de Salem, tamam mı, gidince götür, herife ‘hediyem olsun’ de. Bir de göz kırp, sakın başka bir söz söyleme. Sorarsa, ‘Karışma, burnunu sokma’ de anladın mı?

- *Abe sen akılcağızını mı kaçırdın be?*

- *Kes sesini, dinle beni, kahvede falan görün ama bir şeyler yazarak. Sonra tek başına çek git uzaklaş, ağaç kovuklarına filan bak, yani oraya sana bir haber bırakmışlar gibi olsun, anladın mı? Aman ayol bayılırım böyle şeylere.”* Hristo ile Bekir’in konuşmalarından alınan bu bölümde, 2.teklik şahıs, emir cümlelerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Hristo, Bekir’i uyarmakta ve akıl vermektedir. Üslubu da sert ve katıdır. Kısa, net ve kendinden emin cümleler kurarak karşısındakini etkisi altına almakta ve dediklerini bir bir yapmasını emretmektedir.

“(86/25-35) Bekir’in boğazına bir yumru tıkanmıştı. Ağzını açamadı. “Ya Nazlı’yı başkasına verirlerse?” İnce, keskin bir sızı yaktı içini. Bir karar verip istetse kızı... Yok, yok, Bekir’in yapacağı iş değil evlenmek! Karı demek, çoluk çocuk demek, düzenli bir hayat ve de en çok mesuliyet demek, canından başka kişileri düşünmek demek! E, sonra? Uğultular, uğultular kulağında, gözlerinde toprağı; güzel yurdu, Batı Trakya için ne verebilir, Bekir, evli Bekir?.. Yok, yok, bir tek canı olmalı tasa edecek; çünkü canının bir kıymeti yok! Batı Trakya için veriverir onu! Elbet bağlı olmamalı Bekir, kuşlar gibi hür, kanat açabilmeli..” Bol yüklemli ve ünlemli cümlelerin ağırlıkta olduğu bu bölüm, kafası karışık ve duygu karmaşası içinde olan bir insanın ruh halini yansıtmayı hedeflemiştir. Yazar, bu karmaşayı verebilmek için, çelişkili cümleler kurmuş, kahramanına sorular sordurmuş ve cevaplarını da yine onun düşüncelerinden hareket ederek vermiştir. Cümlelerin dağılıklığı ve devrikliğı bu bölümde de romana, şiirsel bir üslup katmaktadır. Yazar, Bekir’in düşüncelerini o konuşuyormuş gibi, 1. teklik şahıs vasıtasıyla değil de, 3. teklik şahıs vasıtası ile aktarmaktadır. Fakat bunu yaparken, Bekir’in konuşma tarzını ve o bölgenin ağız yapısını bozmadan, bir başkası anlatıyormuş gibi yapmaktadır. Bunun samimiyeti ve içtenliğı arttırdığı düşünülmektedir. Yazar, kendi üslubu ve normal bir anlatım yolu ile bu duyguları ifade yolunu seçseydi, bu kadar başarılı olabilir miydi?

“(111/30-35) Hst susak ağızlı!.. Kazım Hoca seni papağan mı tuttu? Bak ahretlik Öyle düŐüneceksin; gâvur, senin bir adamına düşman mı, vardır bunda bir iş; artık pek uđraŐma, girdisini çıktısını arama. O adamı, gvura karşı tut. Yoksa elin yabamı ile birleşmiş olursun. Şunu unutma, Türk’n köpeği bilem bu gvurun paŐasından iyidir. Köpeğini bile savunurum Türk’n.” Bekir ile Selim’in aralarında geçen bir konuşmadan alınan bu bölüm, Bekir’in cümlelerinden oluşmaktadır. Kızgınlık bildiren bir nlem cümlesi ile başlayan alıntının devamı da bu kızgınlığın ifadesi niteliğindedir. Fakat Bekir’in asıl kızdığı Selim değil, ona bunları söyleten düzendir. Bekir’in cümleleri emir cümleleridir, kendi fikrini Selim’e anlatırken, aynı düşüncelere Selim’in de sahip olmasını istemektedir.

“(125/32-37) Söyleyin be, siz de gavur mu oldunuz, söyleyin, Muhsine’min mezarcağızı kazıldı bu toprakta, söyleyin Mahmut Ağa, bu ev yerceğizi için öldü, kızım bu ev yerceğizi için öldü, oğlum bu ev yerceğizi için aklını kaçırdı, uğursuz toprak, kara toprak benimdir. Ne geldiye başımıza, onun yüzünden geldi...” Bu sözler evini satmadığı için öldürülen Mahmut Ağa’nın karısına aittir. Ana, -kitapta bu Şekilde hitap edilmektedir- komşularına seslenmektedir. Dikkat edilirse, kullanılan üslup; kızgınlığı, öfkeyi, hayal kırıklığını, üzüntüyü, kederi en iyi Şekilde yansıtabilecek bir üsluptur. Ananın bu konuşmasını okurken gözümüzde canlanan belli bir tablo vardır. Köyün meydanında çaresizce etrafında toplanan insanların yanına koşan, her birini birer birer szen ve bağıran, üzüntüsünü dile getiren çilekeş, yaşından çok daha ihtiyaarlamaŐ bir görüntüye sahip çaresiz bir kadın. Yazar, bu ifadeyi gerçekten etkileyici bir Şekilde vermeyi baŐarmıŐtır diyebiliriz.

“(217/8-13, 24-30) – Vire dostumsun be, dostumsun be Bekir... İzmir’e götüreceğim seni, bilmezsin sen İzmir’i, billur bardakta su gibidir İzmir, gelin kızlar gibidir, bilmezsin. Koluna gireceğim Kordon Boyu’nda, bir aşağı bir yukarı gezeceğiz, bak o zaman, o zaman anlayacaksın yaŐadıđını, anlayacaksın insan olduğunu, dostumsun be Bekir...”

- Değil be Hristo, dostum değil. Benim kanımı, iliğimi, etimi, kemiğimi bu topraklar besler, vallahi bu topraklar besler; ben anca onun hakkının vermeğe çalıŐıyorum. Anlıyor musun Hristo, toprağa borçluyuz biz, Türk atlarının nalları

ezmedikçe onu, toprak bize küskün kalır, anlıyor musun Hırsto? Al bayrağın gölgesi düşmedikçe üstüne, toprak bize küskün kalır.”

Yukarıdaki alıntı metin, mübadele sırasında, hiç istemediği halde çok sevdiği İzmir’den ayrılarak Yunan topraklarına göç etmek zorunda kalan Hırsto’nun bu hasrete dayanamayıp Türkiye’ye kaçmak üzere Bekir’in yanına geldiği ve Bekir ile vedalaştıkları esnada aralarında geçen konuşmanın bir bölümüdür. Dikkat edilirse Hırsto’nun konuşmasında tasvir içerikli isim cümleleri ağırlıktadır. Çünkü daha önce de Sakine’nin hayallerinin anlatıldığı bölümde olduğu gibi, burada da hayallerin anlatılması söz konusudur. Hırsto, Bekir’e hayallerini anlatmakta, Bekir’in hiç görmediği o güzelim yerleri, ona kendi gözüyle göstermeye çalışmaktadır. Üslup burada da değişmez, duyguların yoğunlukta olduğu bir bölüm olduğu için, yazar, devrik cümleler kurmayı ve şiirsel bir anlatım oluşturmayı hedeflemiştir.

Bekir’in sözleri ise bu duygusallıktan uzak sözlerdir. Onda hayal yoktur, duygu yoktur. Kararlılık, mecburiyet ve geri dönülmezlik vardır. Hırsto’da konuşan kalptir. Bekir’de ise akıldır ve yazar bunu, gerçekten başarılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Birinin cümleleri ne kadar şiirsel ve duygusal ifadelerle doluyorsa, diğerinkiler de o kadar, katı ve serttir. Ama çizgi de çok iyi korunmaktadır. Çünkü Bekir, bu cümleleri kurarken, kırılcı değildir. Karşısındakinin onu anladığını bildiği için çaresizliğini ifade etmekten çekinmez ve ***“Anlıyor musun Hırsto, toprağa borçluyuz biz, Türk atlarının nalları ezmedikçe onu, toprak bize küskün kalır, anlıyor musun Hırsto? Al bayrağın gölgesi düşmedikçe üstüne, toprak bize küskün kalır.”*** Derken, Hırsto’nun onu ne kadar iyi anladığından şüphesi yoktur.

Örneklerle ortaya koymaya çalışılan bastırılmış öğeler ve bu öğelerin cümlelere nasıl yansıdığına tespiti neticesinde, yazarın konu ile üslubu çok başarılı bir şekilde birleştirdiği sonucuna ulaşılabilmektedir. Bizce, çilekeş bir toplumun kanayan yaralarının, sancılarının anlatıldığı roman, hem o ruhu, hem de onların gerçek sorunlarını, onların gözüyle göstermek ve onların dilinin yettiğince anlatmak hususunda başarılı olmuştur.¹⁶

¹⁶ Emine İŞINSU, Azap Toprakları, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2000

27. “SANCI” ROMANINDA YER ALAN SOSYAL VE SİYASÎ ÖĞELER İLE BU ÖĞELERİN CÜMLELERE NASIL YANSIDIĞININ TESPİTİ

Roman, konusu itibariyle 1970 yılında Ankara'daki öğrenci olaylarını anlatan, biraz daha özelleştirirsek ilk ülkücü şehitlerden olan ve o sene içinde şehit edilen Ertuğrul Dursun Önkuzu'nun hayatını konu edinen bir eserdir. Işınsoy, Tanzimat'tan bugüne yetişen kadın romancılarımız içinde, kendi insanını tanıyarak, duyarak, yaşayarak ve en önemlisi de severek anlatan, milletine ve değerlerine yabancılaşmamış bir romancı olarak edebiyat kitaplarımızda yerini almıştır. Yazarın anlattığı yılları daha iyi anlamak ve romandan alıntı yapılan metinlerle konumuzu daha iyi bağdaştırabilmek açısından 1969–1970 yılları arasında ülkemizde yaşanan önemli olayları ana başlıkları ile hatırlamak yerinde olacaktır.

1969¹⁷

6 Ocak: ABD Büyükelçisi Robert Kommer'in makam arabası Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) bahçesinde öğrenciler tarafından yakıldı.

9 Ocak: Devam eden olaylar üzerine ODTÜ bir ay süre ile kapatıldı. Danıştay yürütmeyi durdurma kararı verdi.

11 Ocak: İstanbul Kartal'da Singer Fabrikası işçileri polis ile çatıştı. -İstanbul Ün. Orman Fakültesi kapatıldı.

25 Ocak: İstanbul'da tarihi Sultanahmet Cezaevi, yeni yapılan Sağmalcılar Cezaevi bittiğinden boşaltıldı. (Şimdilerde Four Seasens Oteli olarak hizmet vermektedir.)

28 Ocak: Aşırı soğuk havalar tüm yurdu etkisi altına aldı. Küçükçekmece gölü dondu.

11 Şubat: Tekrar İstanbul Boğazına gelen Amerikan 6. Filosunu protesto gösterileri düzenlendi. Yaralananlar oldu.

12 Şubat: Ünlü sinema ve tiyatro sanatçısı Vahi Öz (doğ:1911) öldü.

¹⁷ <http://www.geocities.com/almanakturkiye/1969.htm>

15 Şubat: 6. Filo, İzmir ve Trabzon'da da protesto edildi.

16 Şubat: İstanbul'da tekrar yapılan 6.Filo'yu protesto gösterilerinde 2 kişi öldü, onlarca yaralı var.

26 Şubat: Tüm Türkiye'deki yoğun protestolar üzerine, 6. Filo ziyaretleri iptal edildi.

4 Mart: Doğu Anadolu'da kızamık salgını var. Pek çok çocuk salgından öldü.

12 Mart: Genelkurmay Başkanı Cemal Tural ile Kara Kuvvetleri Komutanı Memduh Tağmaç yer değişti. Tural, Askeri Şura'da görevlendirildi. (1971 muhtıra ekibinin lideri, askeri teamüllere aykırı olarak görevinin başına geldi.)

21 Mart: Polis, İstanbul Üniversitesi'nde gece arama yaptı.

22 Mart: Başbakan Demirel basın toplantısı düzenledi: "1960 modeli olayların tekrarını hayal edenler var. Elleri kronometre, hükümetin meşrutiyetini kaybetmesini bekliyorlar."

26 Mart: Romanya Devlet Başkanı Nicolae Çavuşescu, Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulundu.

28 Mart: Manisa Alaşehir'de deprem. 53 kişi öldü.

8 Nisan: İstanbul Üniversitesi öğrencileri rektörlük binasını işgal ettiler.

10 Nisan: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri, fakülteyi işgal ettiler.

12 Nisan: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, ekim ayına kadar kapatıldı.

14 Nisan: İstanbul Ün. Hukuk Fakültesi 1 hafta süreyle kapatıldı.

1 Mayıs: Yargıtay Başkanı İmran Öktem öldü. Cenaze töreninde büyük çapta olaylar çıktı. Cenaze törenine katılan İsmet İnönü güçlükle korunabildi. İnönü: "Olay, her manasıyla bir ölçüde 31 Mart vakasıdır."

7 Mayıs: İmran Öktem'in cenaze töreninde çıkan olayları protesto etmek için Ankara'da hukukçular yürüyüş yaptı.

14 Mayıs: İsmet İnönü ve Celal Bayar, İstanbul'da Pembe Köşk'te buluştular. 1950 yılından beri süren dargınlık bitti. -Eski DP'lilerin siyasi haklarının iadesini öngören Anayasa değişikliği tekliflerinin birinci görüşmesi TBMM'de yapıldı. Teklif kabul edildi.

16 Mayıs: Cumhurbaşkanı Sunay, Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları ile bir toplantı yaptı.

20 Mayıs: İnönü, Cumhurbaşkanı Sunay'a 'DP'lilerin affı' konusu ile ilgili bir mektup gönderdi: "Sayın Cumhurbaşkanı, CHP Genel Başkanı olarak ben ve partimin yetkili organları, siyasi hakların iadesi için Millet Meclisi'ne verilmiş bulunan 218 imzalı bir Anayasa değişikliği teklifini destekleme kararı aldığımızdan beri, gerek Zatı Devletlerinin, gerek bazı yüksek komutanların uyarı ve ısrarlarına muhatap olmaktadır..."

21 Mayıs: Başbakan Demirel, AP Grubunda konuştu: "...Seçimlere gidelim. Hem Meclis'in verdiği oylar boşa gitmez, hem de senatomuz zedelenmez... Ordu, hükümete bir muhtıra vermemiştir. Biz bazı sıkıntılar içindeyiz..."

23 Mayıs: 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar: "Mücadeleme devam edeceğim."

30 Mayıs: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi işgal edildi.

1 Haziran: İstanbul Üniversitesinde 6 fakülte öğrenciler tarafından işgal edildi. Üniversite kapatıldı. Savcılık Üniversitede arama yaptı.

9 Haziran: İstanbul Üniversitesi'nde sınavlar yapılamadı. Öğrenciler polisle çatıştı. İstanbul Üniversitesi Senatosu, Üniversiteyi süresiz kapatma kararı aldı. Danıştay kararı durdurdu. Başbakan Demirel: "... Sokağa dökülmekle hiçbir mesele halledilemez..."

11 Haziran: Öğrenci olayları, Ankara'da tekrar başladı. Tüm yurttaki gerginlik artıyor.

13 Haziran: Irak Hava Kuvvetlerine bağlı iki jet uçağı Hakkâri'ye bomba attı. Yanlışlık olduğu bildirildi.

15 Haziran: 3. Cumhurbaşkanı Bayar, basın toplantısı düzenledi: "DP'lilere siyasi haklarının verilmemesi büyük adli hatadır... AP, muhalefet kadar sebat gösterse, siyasi af sorunu çözümlenir."

16 Haziran: Demirel, Bayar'a cevaben verdiği demeçte: "Yeni meseleler ortaya çıkarmamak şartıyla siyasi hakların iadesine taraftarız."

20 Haziran: Artan öğrenci olayları üzerine Ege Üniversitesi süresiz tatil edildi.

25 Haziran: Kırıkkale'de oynanan 3. Lig Kırıkkale spor-Tarsus İdman Yurdu futbol maçında çıkan olaylarda, 4 kişi öldü, 100'den fazla kişi yaralandı.

29 Haziran: Celal Bayar, Hürriyet gazetesinde, 'Başvekilim Adnan Menderes' adlı seri yazı dizisini yayınlamaya başladı.

3 Temmuz: Türk-Amerikan ikili antlaşması imzalandı. Bu antlaşmayla, Türkiye'deki üslerin mülkiyetinin Türkiye'ye ait olduğu Amerika tarafından da kabul edildi.

7 Temmuz: Kayseri'de, Türkiye Öğretmenler Sendikası Genel Kurulu toplantısının yapıldığı esnada iki cami ve bir okul binasına bomba atıldı. Şehirde kanlı olaylar yaşandı. Toplantı Ankara'da sürdürüldü.

8 Ağustos: Orman Bakanlığı kuruldu.

14 Ağustos: Öğrenciler tarafından, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi işgal edildi.

19 Eylül: İstanbul'da Işık Mühendislik ve Mimarlık Özel Yüksek Okulu'nda öğrenciler çatıştı. 1 öğrenci öldü, onlarca yaralı var.

20 Eylül: İstanbul'da Milli Türk Talebe Birliği'nin Cağaloğlu binasında bomba patladı. 1 kişi öldü.

23 Eylül: ODTÜ'de sağcı ve solcu öğrenciler çatıştı, 1 kişi öldü. Cenazesinde büyük olaylar çıktı. -İnönü: "... Polis, halk gözünde hakkı olan yerini yitiriyor..." dedi.

1 Ekim: Demirel Erzurum'da konuştu: "... Rejimi değiştirmeye kalkacakların kafası kırılır..."

12 Ekim: Genel seçimler yapıldı.

AP	260	Milletvekili	(%46.53 oy aldı)
CHP	144	"	(%27.36 oy aldı)
GP	14	"	
BP	7	"	
MP	6	"	
YTP	3	"	
TİP	2	"	
MHP	1	"	
Bağımsız	11	"	

-İnönü: "Darbeye heves edecek kadar gözü kararmışların demokrasiyi bertaraf etmelerine izin vermeyeceğiz... AP iktidarı ile dalaşmayacağız." dedi.

24 Ekim: Şair Behçet Kemal Çağlar (doğ:1908) öldü.

28 Ekim: Bazı öğrenci dernekleri kapatıldı.

2 Kasım: Demirel 2. Kabinesini kurdu. (165 red, 263 kabul)

Başbakan	Süleyman Demirel
Devlet Bakanı	Gürkan Titrek
Devlet Bakanı	İsmet Sezgin,
Devlet Bakanı	Hüsamettin Atabeyli,
Devlet Bakanı	Turhan Bilgin
Adalet Bakanı	Yusuf Ziya Önder
Milli Savunma Bakanı	Ahmet Topaloğlu
Dışişleri Bakanı	İhsan Sabri Çağlayangil
İçişleri Bakanı	Haldun Mentemsoğlu
Maliye Bakanı	Mesut Erez
Ticaret Bakanı	Ahmet Dalli
Bayındırlık Bakanı	Turgut Gülez
Çalışma Bakanı	Seyfi Öztürk
İmar ve İskan Bakanı	Hayrettin Nakipoğlu
Ulaştırma Bakanı	Nahit Mentemse
Turizm Bakanı	Necmettin Cevheri

Köy İşleri Bakanı	Turhan Kapanlı
Orman Bakanı	Hüseyin Özalp
Enerji Bakanı	Sabit Osman Avcı
Gümrük ve Tekel Bakanı	Ahmet İhsan Birincioğlu
Tarım Bakanı	İlhami Ertem
Milli Eğitim Bakanı	Orhan Oğuz
Sanayi Bakanı	Selahattin Kılıç
Sağlık Bakanı	Vedat Ali Özkan

5 Kasım: DP'lilere siyasi af kanununun ikinci müzakeresi senatoda yapıldı. 127 kabul, 23 red.

8 Aralık: İstanbul'da Yıldız Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nde öğrenciler çatıştı, 1 öğrenci öldü.

14 Aralık: Yıldız Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nde 1 öğrenci daha öldü.

15 Aralık: Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve İlk-Sen'in ortaklaşa düzenledikleri 4 günlük 'öğretmen boykotu' başladı. Hükümet, TRT'ye yayın yasağı koydu.

16 Aralık: Boğaz Köprüsü 303 milyon liraya ihale edildi. (Kuleler arası 1074 metre, su seviyesinden yüksekliği 64 metre, kulelerin boyları 165 metre)

19 Aralık: 6. Filo'ya bağlı savaş gemilerinin İzmir'e gelmesiyle, kentte protesto gösterileri başladı.

20 Aralık: Yıldız Mühendislik ve Mimarlık Akademisi kapatıldı.

29 Aralık: İstanbul Topkapı'da Gamak Elektrik Motorları Fabrikası'nda işçiler polis ile çatıştı, 1 işçi öldü.

31 Aralık: Cumhurbaşkanı Sunay, yayınladığı yeni yıl mesajında: "... İdeolojilerin zaferi uğruna vatan çocuklarını birbirinin canına kıyacak bir sorumsuzluk uçurumuna sürükleyenler affedilemez ve ihanetin temsilcileri durumuna düşerler."

1970¹⁸

6 Ocak: Başbakan Demirel, devam eden anarşik olaylar karşısında halkı sağduyuya ve göreve çağırdı.

7 Ocak: Grip salgını tüm yurttta etkili durumda. 33 İlde okullar tatil edildi.

14 Ocak: Kurtuluş Savaşı Komutanlarından Orgeneral Asım Gündüz (doğ:1880) öldü.

26 Ocak: Konya bağımsız milletvekili Prof. Necmettin Erbakan tarafından 'sağ cephe boşluğunu doldurmak' amacıyla Milli Nizam Partisi (MNP) kuruldu.

11 Şubat: Kore Savaşına katılan Türk Tugayının Komutanı General Tahsin Yazıcı (doğ:1893) öldü. -1970 yılı bütçesi 214'e karşı 224 oy ile reddedildi. Demirel istifa etti. Cumhurbaşkanı Sunay, Demirel'i tekrar Kabinayı Kurmakla görevlendirdi.

20 Şubat: Boğaz Köprüsü'nün temeli Sunay ve Demirel tarafından atıldı.

3 Mart: Demirel, 3. Kabinesini eski bakanlar ile kurdu. 172'ye karşı 232 oy ile güvenoyu aldı.

13 Mart: Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Halide Edip Adıvar'ın büstü, gece meçhul kişilerce parçalandı.

18 Mart: Yüksek Öğretmen Okulu'nda olaylar, 1 öğrenci öldü.

19 Mart: İstanbul Teknik Üniversitesi'nde polisler tarafından arama yapıldı.

27 Mart: Gediz'de şiddetli deprem. 1087 ölü var. 90.000 kişi evsiz kaldı.

6 Nisan: İstanbul Üniversitesi, meydana gelen anarşi olaylar sebebiyle süresiz kapatıldı. Okul polis kordonu altına alındı.

8 Nisan: Ermeniler, Beyrut'ta Türk Haftası'nın açılışını önlediler.

13 Nisan: Öğrenciler Ankara Tıp Fakültesi'ni bastılar. 1 askeri doktor öldü. Olayların büyümesi üzerine Ankara Üniversitesi'ne bağlı bazı fakülteler kapatıldı.

¹⁸ <http://www.geocities.com/almanakturkiye/1969.htm>

18 Mayıs: Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrenci yurdu sabaha karşı polis tarafından arandı. Bazı öğrenciler gözaltına alındı.

29 Mayıs: Ankara'da Toplum Polisleri (Çevik Kuvvet), personel kanunu tasarısının tazminatları kaldıracağı yolundaki hükmünü protesto etmek için göreve çıkmadılar.

1 Haziran: Ankara'da 'Anayasa Mitingi' yapıldı.

3 Haziran: Ünlü yazar Orhan Kemal (doğ:1914) öldü.

6 Haziran: Personel kanunu tasarısı ile halk sağlığı hizmetlerinde reformun gerçekleşmemesini protesto için doktorlar yürüdü.

8 Haziran: İstanbul Ün. Edebiyat Fakültesi'nde çıkan çatışmada 1 öğrenci öldü.

14 Haziran: Personel kanunu tasarısındaki aksaklıkları protesto için, Türk Persen Ankara'da büyük bir protesto gösterisi düzenledi. (Bu tasarı için herkes yürüyor.)

16 Haziran: İstanbul'un Anadolu yakasında, işçilerin düzenlediği büyük yürüyüş kanlı noktalandı. 3 ölü ve onlarca yaralı var. İstanbul ve Kocaeli'nde 1 ay süre ile sıkıyönetim ilan edildi. Gece sokağa çıkma yasağı konuldu.

17 Haziran: TİP'in itirazı üzerine, Anayasa Mahkemesi, eski DP'lilere siyasi haklarının iadesini öngören kanunu 7'ye karşı 8 oyla iptal etti.

22 Haziran: İTÜ'nde sağcı ve solcu öğrenciler arasında silahlı çatışma oldu, yaralılar var.

13 Temmuz: İTÜ öğrencileri sınavlara girmediler.

14 Temmuz: Askerlik süresi 20 aya, yedek subaylık 18 aya indirildi.

15 Temmuz: TBMM'de İstanbul ve Kocaeli'nde uygulanan sıkıyönetim 2 ay daha uzatıldı.

9 Ağustos: Türk Lirası devalüe edildi.

15 Ekim: Sovyetler Birliğine ait bir uçak kaçırılarak Trabzon'a indirildi.

21 Ekim: 2 Amerikalı General ile 1 Türk Albayını Erzurum'dan Kars'a götüren U-8 tipi Amerikan uçağı rotayı şaşırarak Sovyet topraklarına indi. Diplomatik temaslar sonunda geri alındı. Sovyetler, Türkiye ve Amerika'yı protesto etti. -AP 3. Büyük Kongresi Ankara'da toplandı. Demirel, yeniden Genel Başkan seçildi. (Demirel: 1425, Domaniç: 28, Yalçın: 15)

25 Ekim: Genel nüfus sayımı yapıldı. Nüfusumuz: 35.666.549

27 Ekim: Bir Sovyet uçağı Sinop'a kaçırıldı.

25 Kasım: İstanbul Amerikan Koleji, meydana gelen öğrenci olayları nedeniyle bir süre kapatıldı.

27 Kasım: İstanbul Kültür Sarayı, esrarengiz şekilde yandı.

5 Aralık: İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu işgal edildi ve silahlı çatışma oldu. Okul süresiz kapatıldı.

7 Aralık: Ankara Yüksek Öğretmen Okulu işgal edildi. -Ankara'da yabancı 5 şirketin bürosuna bomba atıldı.

8 Aralık: Hacettepe Üniversitesi'nde silahlı çatışma çıktı.

10 Aralık: İstanbul Üniversitesi'nde 8 fakülte kapatıldı.

11 Aralık: Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, Cumhurbaşkanı Sunay'a, 'Buhranlı günlerin artması ve muhtemel tehlikelerle' ilgili bir muhtıra verdi.

17 Aralık: Başbakan Demirel hakkındaki soruşturma hazırlık tahkikatı, 276'ya karşı 309 oyla reddedildi. Demirel, 'İddiaların, ciddiyetten uzak olduğunu ve kendisini ilgilendirmediğini, raporunda bunu belgelendirdiğini.' belirtti.

18 Aralık: Demokrat Parti, Adalet Partisi'nden ayrılan 26 milletvekilinin de katılımıyla kuruldu.

20 Aralık: İstanbul'da 'kapıcılar' yürüyüş yaptı.

30 Aralık: İnönü: "... Başlıca sorumlu, tükenmiş iktidardır." dedi.

Yukarıdaki kronolojiye bakıldığında öğrenci olaylarının ülkemizi nasıl olumsuz etkilediği ve ardı arkası kesilmeyen olayların Türk tarihinde ne kadar büyük bir yeri olduğu görülecektir. İşte bu yılların romanını yazar Emine Işınso, sade bir dil kullanır ve tarafsızlığını gizleyemez. Endişe duyduğu birileri veya bir şeyler olmadığı için de kalemini korkusuzca kullanır.

“(7/30-35) Bir gün önce, yine Ocakta, karar almışlardı. Yüksek Öğretmen Okulu’nda, yetmiş iki saattir aç bekleyen, mahsur kalmış arkadaşları vardı. Onlara yiyecek ve ilaç temin edip, götürmek gerekiyordu. Ağabeylerine danıştılar: Evet arkadaşlara yiyecek ve silah ulaştırılsın; fakat işgal, silahlı hareket katıyetle yasak!... O halde bir sığınak bulmalı, Yüksek Öğretmen Okulu’na yakın bir yerlerde...” Bu cümlelerde de görüldüğü gibi olayın anlatıldığı cümlelerin yüklemeleri görülen geçmiş zaman kullanılarak çekimlenmiş, sıralı, fiil cümleleridir. Konuşma metnindeki cümleler ise kısa, kesin yargılı, emir bildiren ünlem cümlelerinden oluşmaktadır. Konuşan kişi, konumu itibarıyla, yönetmek ve bir şeyleri düzeltmekle yükümlü bir kişidir. O ocağın “ağabey”lerinden biridir.

“(9/31-35) Delikanlı yüreklerinde, “ilk sefer”, “taze sefer” heyecanı çırpınıyordu. Meraklıydılar, fakat endişesiz. Güven duyuyorlar ve kendilerinden başka herkesi küçümsüyorlardı. Günün şartları içinde, ülkücü olmanın şerefi ile bu küçümsemeyi, en tabii hak kabul etmişlerdi.” Burada yazar, psikolojik bir tahlil yapma yolunu gitmiştir. Gençlerin heyecanlarını anlattığı bu cümlelerde, romanı yazan kişi olmanın ona verdiği hakkı kullandığını görmekteyiz. Nedir bu hak? Bu hak, tarafsızlığını korumak zorunda olmama hakkıdır. Görüldüğü gibi, gençlerin bu heyecanlarını anlatırken yazar, objektif değildir. İster istemez olaya müdahil olmaktadır. Fakat burada şu unutulmamalıdır; romanlar, birebir gerçek olmasalar da gerçeği yansıtırlar. Yaşanmış olayları anlatabilecekleri gibi tamamen hayal ürünü olaylar üzerine de kurgulanabilirler. Sancı’ya gelince, bu roman, birebir yazarın yaşadığı olayları anlatan bir romandır, bu nedenle de yazarın pek çok yerde objektiflikten uzak olduğu görülecektir.

“(13/25-36) Kollarından hızla çekip kaldırdılar çocuğu, biri arkasına silah dayamış, biri de tam önünde 7.65’likle duruyordu. Coşkun, yatakhanedeki arkadaşlarına baktı, gençler donmuş gibiydi, ne bir ses çıkaran var ne müdahale eden. Korku içinde seyrediyorlardı, aklundan: ‘Ah ortacılar, ah bir şeye karışmamayı akıllılık sanan budalalar...’ diye geçti. ‘Karşınızda bir cinayet işlenecek, sizler de suç ortağı olacaksınız!... Ve yine de rahat olacak vicdanınız, çünkü karışmadınız. Sadece izlediniz. Ah sizler!...’ Coşkun hiç konuşmuyordu... Kimse konuşmuyordu, alelacele çocuğun yatağını, dolabını aradılar. Yastığın altından sustalı bir çakı çıktı.” Coşkun’un ölesiye dövülmeden önceki düşüncelerinin anlatıldığı bu bölümün de aynı taraflılıkla ele alındığı görülmektedir. Coşkun’un düşüncelerinin verildiği cümleler, öfke bildiren ünlem cümleleridir. Coşkun, öfkeli, sinirlidir, bir haksızlığa uğramanın eşliğinde ve sonunu görememenin endişesi içindedir.

Olayın anlatıldığı bölümdeki cümleler ise kısa ve net fiil cümleleridir. Çünkü yazar, olan biteni bütün açıklığı ile bir an önce verme çabasındadır. Burada bir şeyi daha belirtmek yerinde olacaktır; cümlelerin yapısı ve şekli, bir kadının, bir annenin kaleminden çıktığını bizlere sezdirmektedir. Roman gerçekleri anlatan realizm ağırlıklı bir roman olacakken, fazlasıyla duygusal ve dramatik bir havaya girmiştir. Bunda yazarın kadın oluşunun etkisinin büyük olduğu düşünülebilir.

“(19/23-29) Anasında sükut, arkadaşlarında sükut... O, al bayrağa sarınmış, en önde!... Dalgalar, insan dalgaları. Onu tanıyanlar, ismini duyanlar... Hiç bilmeyenler, sıralarından ne bir adım geri, ne bir adım ileri, dosdoğru yürüyorlar... Yürüyorlar. O, şehittir, O’nun sahibi bir Tanrı, bir de al bayraktır gayrı. Gelip geçenler dahi susuyor. Otomobil kornaları susuyor. Kızılay’ın günlük gürültüsü susuyor.” Cümleler kısa, kesik cümlelerdir ve isim cümleleridir. Daha önceki çalışmalarımızda verilen örneklerle vardığımız neticelerden biri: yüklemsiz, kesik cümlelerin içe dönüklüğü yansıttığıdır. Yukarıda verilen alıntı metindeki bu tür cümleler de bu tespite uygun mahiyettedirler. Yazarın seçtiği üsluptan da anlaşıldığı gibi, üzücü bir olay anlatılmaktadır. Buna uygun olarak yazar da kendine hazin kelimeler seçer ve cümleler üç nokta ile biter. Üç nokta için, söylenecek çok sözü olduğunun ama söyleyecek mecali olmadığının ve kelimelerin boğazında düğümlendiğinin bir göstergesidir diyebiliriz.

“(20/10-21) Dış kapının orda, solcuların Yıldırım Beyazıt Yurduna yığınak yaptıkları, cenaze törenini sabote edecekleri haberi, fısıldanıyor... İdareci grubun başkanı, en iyi dövüşen on genci, sıradan çekip, Yıldırım Beyazıt Yurdunu işgal etmeye gönderiyor. Kortejin, Veteriner Fakültesi tarafından dolaşıp, Ziraat’a yönelmesine karar veriyor. Cenaze, Ziraat Fakültesinde. Tabutuna sarılan anasının tek feryadı:

- Süleymanımmm, Süleymanımmmm, oğlum benim. Benim bir tanecik oğlum!”

Bu alıntı metindeki cümleler zaman itibariyle kaymaya uğramıştır. Olmuş ve bitmiş bir olayı anlatan yazar, şimdiki zaman ile fiilleri çekimlerken aslında geniş zamanlı bir anlatıma ulaşmaktadır. Yani, morfolojik açıdan şimdiki zaman görünümünde olan fiiller, semantik açıdan bakıldığında geniş zamanlı bir anlam içermektedir. Bu metinde fiil cümleleri ağırlıktadır çünkü aksiyon ağırlıklı bir anlatım söz konusudur.

“(21/11-14) ‘Öyle olacak’ diye düşündü Ertuğrul Dursun Önkuzu, sırtında hala Süleyman’ın sıcak ağırlığını taşıyordu. O’nunla hiç tanışmamışlardı, yine bakıp, al bayrağa sarılı tabuta ‘Kardeşim’ diyordu. ‘Öz kardeşim, ülkü kardeşim, canım’” Gerek yukarıdaki metinde ve gerekse incelediğimiz diğer metinlerde geçen özel isimler, uydurma isimler değildirler. O olayları yaşamış gerçek kahramanların, gerçek adlarıdır.

“(25/20-29) Hava serin, yine de belli belirsiz bir bahar kokusu: ‘Baharın gelirmiş, gelmez olsun Ankara! Ağaçların yaprağa durmuş, durmaz olsun Ankara!... Süleyman öldü, hiç haberin var mı? Bu geçen insanlardan biri bilmiyor, tanımıyor Süleyman’ı... Yiğitliğini, insanlığını, ülkücülüğünü... Olur mu, bu olur mu?... Belki bir gazetenin, bir köşesinde Yüksek Öğretmen Okulu’nda yaralanan gençlerden biri Süleyman Özmen öldü diye okuyacaktır... Rahmet okuyanı çıkar mı? Ya, iyi oldu geberdi diyeni?... Hepsi olur... Heyy, siz hanginiz, ne diyeceksiniz?” Duygusal yönü ağır basan bu cümleler şiirsel bir ifadeye sahiptirler. Cümlelerin devrikliği dikkat çekicidir. Bu tür cümleler kural tanımazlığı, kuralların dışına çıkma isteğini gösterir nitelikte olan bir çeşit isyan cümleleridir. Yukarıdaki alıntı metinde de Süleyman’ın ölümüne isyan söz konusudur denilebilir. Cümleler, o anki duygu yoğunluğu ile kurulmuş kararsızlık bildiren ve cevabı içinde saklı sorular sorarak Süleyman’ın haksız yere vuruluşunu tasdik ettirme çabası taşıyan ünlem cümleleridir.

‘Baharın gelirmiş, gelmez olsun Ankara! Ağaçların yaprağa durmuş, durmaz olsun Ankara!...’ diyen yazar, bu bölümde Süleyman’ın ölümünü anlatmaktadır. Buradaki haykırışlar Dede Korkut Kitabı’nda anlatılan Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanında oğlu Boğaç’ı ormanda yaralı bir halde bulan annenin feryatlarını hatırlatır:

*“Akar senin suların Kazılık Dağı
Akar iken akmaz olsun
Biter senin otların Kazılık Dağı
Biter iken bitmez olsun
Koşar senin geyiklerin Kazılık Dağı
Koşar iken koşmaz olsun taş kesilsin.”*

Bu benzerlik neye yorulmalıdır? Dede Korkut’taki anlatımdan bir etkileşme mi söz konusudur, yoksa sadece bir rastlantı mıdır, bilemiyoruz. Ama bu iki feryadın da bir anneden yükseliyor olması ilgi çekicidir.

“(26/1-15) Gülmeye başladı. Gözyaşları gözlüklerini bulandırıyor, göremiyor... Yürüyor ve gülüyordu... Neden sonra durdu, mendilini çıkarıp gözlüklerini sildi, taktı. Tam karşısında kırmızı boyayla yazılmış, koca bir yazı: ‘Bağımsızlık savaşı kanla yazılacaktır.’ Göğsünden boğazına doğru tarifsiz bir nefret, yakarak yükseldi, ağzı kuruyuverdi: ‘El Hak, yazıyorsunuz... Kanla yazıyorsunuz! Ama neyi? Ne için? Süleyman kan çukurunun içinde yatıyordu. Ekmekler de kanlanmıştı. Bağımsızlık savaşı içinmiş... miş... Kimin bağımsızlığı? Süleyman’ı vuran kurşunların bağımsızlığı, merminin bağımsızlığı, terörün bağımsızlığı... Allah kahretsin, ne yaptığınızı biliyor musunuz acaba?’” Bu cümlelerde de yine bulunulan durumun çaresizliğine isyan söz konusudur. Cümleler kısa ve bol yüklemlidir. Yükleme bol fiil cümlelerinde olaylara müdahil olma arzusu vardır. Bizzat bu olayları yaşayan yazar anlatımına kendini katmadan anlatmakta fakat üslubuna yansıyan duygu yoğunluğu ile bunun tam aksini bizlere hissettirmektedir. Çünkü üzücü olayların anlatıldığı bu bölümlerde olayı birebir yaşayanlar kadar hüznü, olaylara sebep olanların anlatıldığı bölümlerde ise onlara karşı bir o kadar nefret doludur.

“(37/1-7) - Gerçi doğrusunu istersen, ne konuşmam gerektiği hakkında önceden biraz düşünmüştüm. Konuşurken de insanın ağzına İngilizce kelimeler takılıyor, galiba İngilizceyi, Türkçeden daha iyi biliyorum.”

Leyla başını kaldırmadan mırıldandı:

- *Ayrıca böyle konuşmalarda yabancı kelime kullanmak karşısındaki üzerinde epey parlak bir etki yaratıyor.*

- *Eveeett, zannedersenem.*” Bu bölümün özellikle seçilmesindeki amaç, günümüzde daha da artan yabancı dil hayranlığının günümüzden 40 yıl evvelinde de önemli bir sorun teşkil ettiğinin romanın içerisine de dâhil edilmiş olmasıdır. Yazar 1970’li yıllarda yaşayan bir üniversite profesörünün görüşlerini bize aksettirmektedir. Kendi dilini küçük görerek İngilizce kelimelerin insanı sınırlayan dünyasına sarılan Türk aydınının kimliksizliğini gözler önüne sermektedir.

“(38/8-14) –Hangisini isterseniz, fakat bir şey olun!

- *Bir şeyim ben. Ne demek istiyorsun Leyla, adı sanı saygıyla anılan, Atatürkçü, aydın bir üniversite mensubuyum, profesörüm! Memleketin aydın, elit tabakasındanım. Sana, annene, Ali’ye onur duyacağınız, iftiharla taşıyacağınız bir isim verdim, daha ne istiyorsun? Utanmazlığı da aştın, edepsizlik ediyorsun Leyla.*” Bir önceki bölümde yer alan konuşmanın ilerleyen bölümlerinden alınan bu cümleler, kimliksiz profesörün, bu kimliksizliği ile nasıl da övündüğünün göstergesidir. Bugün de devam eden bu kimliksizliğin ve bilinçsizliğin, yazar tarafından çok iyi gözlemlenmiş ve romana Leyla’nın babası karakteri ile yansımış olduğu görülmektedir.

***“(40/16-25) - Affedersiniz baba, sinirlenişim size değil herhalde. Belki kendime, belki Turgut’a, bilmiyorum. Belki tapi diye bir kavram olduğuna, belki Demirel’e... O da bu oyundan tapi çıkacak, göreceksiniz, o da!... Turgut falan aksini iddia ediyorlar, yeni bir Menderes, hem de mahkemesiz tarafından diyorlar amma inanmıyorum. O da kazanmayacak belki ama kaybetmeyecek de. (Yüzünü nefretle buruşturdu.) Pis Amerikan uşağı diyorlar, o da değil. ‘Yollar yürümekle aşınmaz’ diye bizlere yeşil ışık yakarken, azgın komandolarını üzerimize saldırtıyor.*”** Romanın yazıldığı 70’li yıllarda, sağcılar, solcular ve ortacılar diye üçe bölünen gençlik yabancı güçlerin yönlendirmesiyle sonunu dahi göremedikleri bir uçurumun kenarında gidip gelmekteydiler. Kardeşi kardeşe düşüren, hatta vurduran bu zihniyet içerisinde Leyla solcu bir genç kızdı. Romanımızın diğer kahramanı Ertuğrul Dursun Önkuzu ise sağcıları temsil ediyordu. Leyla’nın babasını suçladığı nokta ise babasının sağ veya sol bir tarafa yanaşması ve ortada durmaması gerektiği idi. Yukarıdaki cümleler konuşma metninden alındığı için sade ve kısıadılar.

Leyla'nın görüşlerini babasına ispatlamaya çalıştığı cümlelerin son derece öfkeli bir üslupta olduğu ve kesinlik arz ettiği görülmektedir. Bu nedenle de cümlelerin ağırlıklı olarak eylem cümleleri ve yüksek bir ses tonunun kullanıldığı hissini veren ünlem cümleleri olduğu dikkat çekicidir.

“(48-49/32-36, 1-6) Gençlik, bir kokuşmuş düzene karşı çıkıyor. Gençlik her bir haksızlığa ve Ege'nin Söke'sinden başlayıp, Doğu Anadolu'nun Mardin'in de düğüm üzerine düğüm atılan adaletsizliğe karşı çıkıyor. Gençlik, bu düzeni yalnız kendi çıkarları için kullanıp, yıllardan beri sömürülmüş Türkiye halklarını daha fazla sömürmek isteyenlere karşı çıkıyor. Gençlik mücadelesinde devrimcidir. Devrimci gençliğin amacı, devrim ateşini fabrika fabrika, köy köy toplumun bütün sınıflarına doğru sıçratmak, bütün sınıflarda devrim yangınına tutuşturmadır. Gençliğin tek sloganı: Milli Demokratik Devrimdir.” Bu slogan Leyla ve onun gibi düşünenlerin sloganıdır. Dikkat edilecek olursa amaç çok kutsal ve değerlidir. Sağcı gençlik de aslında bundan farklı şeyler istememektedir. Cümleler slogan cümleleri oldukları için edebi bir dikkatle yazılmış olan, uzun sıralı ve bağlı cümle yapısı ile kurulmuş fiil cümleleridir. Cümlelerde bir nutuk üslubu vardır, zaten bu bölüm bu amaçla yazılmış bir bildiriden alınmıştır.

“(67/21-29) - Hah bırakmış da iyi halt etmiş, ne olacaktı bırakmasaydı? Ha belki ben doğmayacaktım, değil mi, bu meret dünyada iki paralık ekmek için sabahtan akşama dek pislikle uğraşmayacaktım... Bu yurdu bırakmış he?... Ne var bu yurttan be bücür, fakirlik, sıkıntı, pislik! Merhamet ha, niçin? Kimse bana merhamet etti mi? Niye hemşire oldum ben? Bilmezsin değil mi, söyleyeyim, parasız okutuyorlardı da ondan. Doktor da olabilirdim değil mi, doktor! Belki o zaman merhamet dediğin şeyi öğrenirdim.” Bu cümleler bir hemşirenin isyanını, düzene karşı gelme arzusunu, memnuniyetsizliğini ifade eden isyan cümleleridir. Kendi içinde cevabı belli olan soru cümleleri vardır. Bu cümleler bir sorgulamanın yapıldığını gösterir nitelikte, kısa, net ve nefret doludurlar.

“(86/16-34) – Efendim, yırtılan Lenin, Che Guevera, Stalin resimleri içinde bir de Atatürk'ünki var...”

Öbürü sözünü kesti.

- *Ya değil mi ya, zaten aşırı sağın Atatürk düşmanı olduğu bilinen bir durum. Şimdi fotoğrafı yırtılıyor, tamam efendim, yok başka izah tarzı, aşırı sağ Atatürk düşmanıdır.*

Lacivert elbiseli adam tekrar kıpırdadı, hatları aşağı doğru yumuşak yüzünde, tavşan görünüşünü, kalın siyah kaşları bozuyordu. Ufak kahverengi gözlerini pır pır kırptı:

- *Yalnız şu mesele var beyefendi, bu fotoğrafın üzerinde Nazım Hikmet'in bir şiiri ve Che Guevera'nın bir sözü yazılmış, yırtılma olayında resmin değil de bu yazıların söz konusu olduğu ileri sürülüyor. Milliyetçi kuruluşları iddialarına göre...*
- *Bırakınız iddiaları, biz.. Evet, biz her şeyden önce demokrasiye inanmış bir iktidar olarak sağ ve sol tahriklere kapılmadan üzerimize aldığımız tarihi görevi; milletin bize emanet ettiği iktidar görevini, tabii bir objektivite içinde yürütmek mecburiyetindeyiz. "Demokrasi ve yargısız infaz", bu iki kelimenin yan yana yazılması nasıl bir tezat içeriyorsa, işte yukarıdaki konuşma metninde geçen cümleler de bir o kadar tezat içermektedirler.*

"(122/8-36) 'Ne heyecanlı günlerdi.' Leyla farkında olmadan gülümsedi. Yatağın ayakucunda gittikçe küçülen, buruşan kardeşini unutmuş gibiydi... 'İmtihanları asmak da hoşumuza gidiyordu, belki de en hoşumuza giden eylem oydu...' Ne kraldı, ne kraldık! Ankara, İstanbul, İzmir, Eskişehir her şehirde, aynı anda! Gençlerin sesi gümbür gümbür patladı: köhnemiş üniversite düzenine karşı, birlik ve beraberlik içerisinde ve de bilinçli olarak! Karanlık gecede gökyüzüne fırlayıp, dağılan renkli havai fişekler gibiydi bu ses. Sanki karanlığa inat, sanki karanlığı örtecek... Sanki sürüp gidecek... Leyla'nın eski günlerini hatırladığı bu bölümde duygusal bir anlatım ağır basmaktadır. Yazarın şiirsel üslubu burada da kendini göstermektedir. Kısa, dağınık, kesik cümleler kurarak bu üslubu yakalamaya çalıştığını düşünmek mümkündür. Duygusal bir anlatımın olduğu bu metinde isim cümlelerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Çünkü verilmek istenen, Leyla'nın gözünde canlanan geçmişe ait anıdır ve olay anlatımından çok yaşanan bir olay hakkında tespitler ağır basmaktadır.

Derken köhnemiş üniversite düzenine karşı çıkan genç sesler, yillanmış üniversite öğrencileri ağabeylerinin yardım ve desteği ile hazırlanan pankartlarda, bir

gecede yazılıp, binlerce teksir edilen bildirilerde, 'NATO'ya hayır', 'Yüzde yüz bağımsız yabancı üstlerden ve törelerden arınmış bir Türkiye' yazmaya başladılar... Değişecek olan, üniversiteden önce Türkiye'nin düzeniydi. Bu bir öncekinden daha zevkli, daha heyecanlı bir sorumluluktu. Ne de çok önemsiyorlardı kendilerini. Basbayağı büyükeniyorduk... Leyla, 'Fakat işte bu noktada ayrılmaya başladık öbürleriyle...' diye düşündü. 'Yoksa işgal ve boykotlarda, bozuk üniversite düzeninde hep beraberdik... İşe memleket karışınca, ayrıldık... Onlar da düzenin bozuk olduğu kanısındaydılar, onlar da değiştirme isteğindydiler... Amma...' Uzun, sıralı bir eylem cümlesi olan ilk cümle, kendinden sora gelen diğer cümlelerden bu yönüyle farklılık göstermektedir. Sıralı cümleler, üzerine gidilmek istenilen bir fikrin devamı, adeta her gün devam eden tefrika romanlar gibidirler ve kendi içlerinde bir bütünlük arz ederler. Bu cümle görüşümüzü destekler mahiyette bir cümledir. Diğer cümlelere gelince, bu cümlelerde isim cümlelerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu tür cümlelerin tespit içeren cümleler olduğu daha önceki örneklerle de belirtilmişti. Yazar, Leyla'yı konuşturarak yaptığı bu tespitle de aynı zamanda karışık bir ruh halinin bir nevi betimleyicisi görevini de üstlenmiştir. Leyla, bir şeylerin farkındadır ama bunları kendine dahi itiraf edememektedir.

"(144/1-7) Mesela ben vurduğum zaman, Cumhuriyet Gazetesi koca bir manşet çektii, aynen şöyle söylüyordu: 'Fen Fakültesinde komandolar bir genci yaraladılar.' Oysa yaralanan bendim, yaralayan solcu! Evet, haklısın, özellikle ilgilenmeyenin önünde her şey açık değil. Olaylar değiştiriliyor, insanlar değişik yüzler takınıyor... Demin, öfkeyle, çaresizliğin öfkesiyle konuştum galiba. Bu millet anlasın artık istiyorum, anlasın." Sağcı bir gencin sözleri olan bu cümleler de tespitin ön planda olduğu cümlelerdir. "Yaralanan bendim, yaralayan solcu." veya "ilgilenmeyenin önünde her şey açık değil." gibi cümleler bünyesinde sonuç çıkarma, bir yere varma amacı taşıyan cümlelerdir ve isim cümleleridir. Kısa oluşlarını da anlam itibarıyla aksiyon içerdiklerine bağlamak mümkündür. Yazarın uzun ve düşünce ağırlıklı cümleler kuracak kadar zamanı yoktur, bir an önce her şeyi anlatmalıdır. Çünkü daha söylenecek çok sözü vardır.

"(150/13-20) Köşler vurdu. Mehter çaldı... O gün Tandoğan Meydanı gümbür gümbürdü! İnsanlar birer ikişer, beşer onar yirmişer derlendiler. Öğrenciler vardı, esnaf vardı, işçiler vardı. Gençler orta yaşlılar ve yaşlılar... Bir renk ve ses dalgası büyüdü. Kalabalık binleri aştı ve sıralar muntazam, ağır bir yürüyüşe geçti. Önde al bayrak,

ardında mehter... Sonra on altı Türk Devleti'nin bayrakları kalpleri tek duygu ile vuran insanlar... Tek yürek olan insanlar. 9 Mayıs 1970.” Üç nokta ile biten kısa cümleler, kesik ifadeler ve ağırlıkta olan isim cümleleri yazarımızın oluşturmak istediği şiirsel ifadeyi yansıtmaya açısından önemlidir. İsim cümlelerinde tespitlerin ağırlıkta olduğu daha önceki örneklerle de verilmişti. Ayrıca bu tür cümlelerde olaya direkt dâhil olmaktansa olayı betimleme söz konusudur. Tahkiye üslubunu kullanan yazar, yaşanan anı görsel ve duygusal olarak bir arada verme çabasıdadır.

“(151/6-27) Öte yanda; hummalı bir faaliyet var; asit tenekeleri, Molotof kokteylleri, silahlar ikişer ikişer kol halinde Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesinin çatısına taşınıyor, gençler terliyorlar. Biraz sonra, Cebeci Caddesi'nden 'Faşistler', 'Amerikan Emperyalizminin yerli işbirlikçileri' geçecek. Hepsini onlara atacaklar. Bazıları içlerinde kökleşmiş, bazıları filizlenen kinleri ile ve olanca sesleri ile bağıracaklar, küfredecekler. Karşılık bekleyecekler... Sıralar dağılacak, gençler damarlarında alev alev yanan delikanlılık heyecanı ile çarpışacaklar! Silah sesleri saracak çevreyi, halk korkacak. Aslan kovboylar, at tepip ileri atılacaklar! Şaşkın şerif ve adamları büsbütün şaşırıp oradan oraya koşacaklar! Çabuk silah çekenlerin mermileri uçuşacak, kan seller gibi akacak...

En çabuk silah çeken, öğrenci birliği odasında grup başkanları ile konuşuyordu, seyrek sarı saçlarını sıvazladı:

- *Önemli olan tahrik etmek, dedi, aklınıza gelen her türlü hakareti yağdırın, bol küfredin. Bir kere kafaları kızdı mı ondan sonrası kolay, unutmayın ilk hedef sıraları dağıtmak, muntazam yürüyüşü, kafası kızmış bir kalabalık haline getirmek.”* Bir olay anlatımının olduğu ve tahkiye üslubu kullanılarak oluşturulduğu görülen cümlelerin bulunduğu bu alıntı metindeki cümlelerin fiil cümleleri olduğu görülmektedir. “taşınıyor, terliyorlar, geçecek, atacaklar, bağıracaklar, küfredecekler, karşılık bekleyecekler, sıralar dağılacak, çarpışacaklar, halk korkacak, ileri atılacaklar, koşacaklar, mermiler uçuşacak, kan seller gibi akacak vs... Görüldüğü gibi hikâyelenen bir olay ve buna mukabil olarak da kısa ve hareket bildiren fiil cümleleri ile yer yer sıralı cümleler vardır. Olayın analizini yapmaktan ziyade olayı hikâyeleme ve betimleme söz konusudur.

“(158/1-8) İstanbul'daki olaylar Ankara'dakine benzemedi, bağırda açılan yaralar misali, memleketi etkiledi... Dursun, Yusuf İmamoğlu'nun katledilişini

gazetelerde okuduktan sonra, dergi yazıhanesinde gerçeği dinledi. Göçmen Yusuf! Yiğit Yusuf!... Arkadaşları mezarına bir su testisi bırakmışlar, ilk tahsilini ancak su satarak gerçekleştirebilen ülkücü, bu testi ile simgelemek istemişler. Dursun, su testisini, Yusuf'un tükenen kanı ardından fişkıran bir ülkü pınarı olarak düşündü.” İlk cümleler yaşanan bir olayın hikâyelenmesi için en uygun olan zamanla çekimlenmiş fiil cümleleridir. Görülen bir olay anlatıldığı için görülen geçmiş zaman kullanılırken, sonrasında gelen cümlelerde öğrenilen geçmiş zaman kullanılmıştır. Çünkü Yusuf'un mezarına su testisi bırakılırken Dursun orada değildir. O, olaya müdahil olan kişi değil de olayı başkalarından dinleyerek öğrenen kişidir. Son cümle ise yazarın hayal gücünün ortaya koyulduğu bir cümledir. Çünkü burada yazar tamamen kendi düşüncesini kahramanına atfetmektedir.

“(159/27-36) - Onun sonrasına karışmam, pis günahları boynuna, kulağıma geleni söyledim sana, hoş gözümle görmedim ya. Benim diyeceğim, işte o süslü sürtük, seneler sonra yine döndü Zile'ye, bu sefer hastaların canına okumaya değil de köylülerin canına etmeye. Ulen var mıydı şimdiye kadar Alevilik, Sünnilik davası bizim köylerde?

- Yoktu.

- E işte şimdi var. Bunların gezmesinden sonra. Ulen nasıl da ikilik koydular köylünün içine! Nasıl da koydular, canlarına koyduklarım!” Burada önemli olan nokta, yazarın yine toplumun kanayan yaralarından olan bir konuyu, “Alevilik-Sünnilik” davasını romanda işlemesidir. Esas konuya bağlantılanarak, bir anda romana dâhil edilen bu konu, o zamanın gerçeklerini yansıtmaya açısından son derece önemlidir.

“(161/14-22) Arada fark var, biz oyun oynamıyoruz. Okumuşsun, yazdım işte , - Dursun azıcık böbürlenerek yazısından parçalar okumaya başladı:- ‘Gençlik milletlerin geleceğinin en büyük teminatıdır. Gençlikten gerekli ihtimam esirgenirse, kalkınma savaşı kazanılsa bile, milletler badirelere sürüklenebilir.’ Yani demek istiyorum ki, milletimizin iyi, hayırlı geleceği gençliğin elindedir. Onun için gençliğe dikkat göstereceksin, onu, milliyetine, dinine, törelerine bağlı yetiştireceksin ki, hem ailesine, hem milletine faydalı olsun.” Bu bölümde de yazarın kendi görüş ve düşüncelerini Dursun vasıtası ile bize aktardığını görmekteyiz. Düşünce yüklü bu cümleler, bir durum analizinin yapıldığı cümlelerdir. İsim ve fiil cümleleri bir arada kullanılmıştır. Hem tespit ve hem de

düşüncesini ispat etme çabası vardır. “*Gençliğe dikkat göstereceksin, onu, milliyetine, dinine, törelerine bağlı yetiştireceksin ki, hem ailesine, hem milletine faydalı olsun.*” cümlesinde olduğu gibi bu ispat çabası neticesinde cümlelerin kesin yargılar ifade ederek kurulduğunu görmekteyiz.

“(162-163/28-36, 1-10) -*Dur anlatayım, bizim okulda solcuların başı vardır, Adnan diye bir çocuk, pek güzel konuşur, kalabalığı ağzının içine baktırır. Bir gün forum, yani talebelerle toplantı yapmak istedi, okul müdürü müsaade etmeyince de, konferans salonunu tekmeyle kırıp içeri girdi, arkasından da öğrenciler, neyse efendim, Amerika bizi sömürüyor diye başladı nutka ve dedi ki, sömürü altındaki memlekette dersler önemli değildir, sizi ikinci kurtuluş savaşına çağırıyorum. Müdür istifa edinceye kadar boykot yapacağız. Derslere girmeyeceğiz... Falan filan. İşte bu Nail dediğim arkadaş o zaman düşünmüş; ‘Yahu, demiş, şu okul devlete günde elli bin liraya mal oluyor. Sen Türkiye kalkınacak derken, önce devlete kazık atıyorsun, bu bir; ikincisi, dersler önemli değil ne demek. Bizim okul mühendislerle birlik, Türkiye’nin sanayi kalkınmasına en büyük yardımı geçecek kuruluş, sen bunun derslerini de geri bıraktırırsan, Türkiye’nin kalkınmasına da atarsın bir kazık! Etti mi iki, nerde bunun hayrı, iyiliği?’ İşte böyle düşünmüş Nail ve onların samimiyetsizliğine inanmış, şimdi ülkücüler arasında.”* Yine önemli bir konuyu kahramanı aracılığıyla dile getiren yazarın, konuşma dilini, konuşan kişinin o anki vurgu ve tonlamalarına dahi dikkate alarak başarılı bir şekilde yansıttığını görmekteyiz.

“(165/4-11) – *Ama gençler di mi, hep gençler! Ah amca, o gazetelerde, o kitaplarda işin fikrini yürütenler, işin telkinini ve propagandasını yapanlar ne kurşuna gidiyor, ne kurşun atıyor. Sadece gençliği, delikanlılığı maşa gibi kullanıyorlar. Adımız üstümüzde, delikanlıyız, heyecanlıyız. Bir fikre kapıldık mı, atarız kendimizi ölüme. Bu yüzden sol, üniversitede filizleniyor, güçleniyor. Gençlik büyük bir kuvvet, büyük ve budala.”* Bu bölümde devrik cümlelerin çokluğu dikkat çekicidir. Devrik cümlelerin düzene karşı gelme ve isyan bildirir nitelikte olduklarını daha önce de belirtmiştik. Benzer kullanım burada da vardır. Bir itiraz, bir memnuniyetsizlik söz konusudur. Ayrıca başta yer alan ünlem cümlesi de bu kızgınlığın göstergesidir. Bu sözlerin söyleyeni konumunda olan Dursun, çok heyecanlı ve bilinçli bir gençtir. Farkında olduğu gerçekleri herkese anlatmak istemektedir.

“(167/24-32) - Biz, bir yerde hürüz, seçme imkanımız var... Onlarsa yok, o zavallı varlıklı şehir çocukları hür değil. Temel hükümleri yok, uzatılan üzerinde düşünmeden, mukayese imkânı bulmadan kapmaya hazırlar. Açlıklarını, hürriyet duygusunu, merhametlerini, güya insancıl düşüncelerle doyurmaya çalışıyorlar. İnanıyorlar. İnanan genç kurşun da atar, kurşuna da gider... Solu işleyen kafalar bunu iyi biliyorlar elbet. Hain olan gençler değil, idareciler!” Cümlelerin çoğu isim cümleleridir. “henüz, var, yok, değil” yüklemelerinin hepsinde varılmaya çalışılan bir sonuç vardır ve tespitler yapılmaktadır. Bu metinde Dursun, gençlikle ilgili bazı tespitlere varmaktadır. Gençliğin aslında hain olmadığı, onların beyinlerini yıkayarak onları hain yapanların idareciler olduğu sonucuna varan kahramanın kısa cümlelerle konuştuğu görülmektedir. Çünkü bir yandan konuşmakta, bir yandan da düşünmektedir. Yani aslında bir nevi kendi kendini tasdikliyor gibidir. Bu sonuca yukarıdaki cümlelerden varmaktayız.

“(168/20-27) -Hocam size büyük hürmetim vardır, ancak fikirlerinize katılmıyorum. Genç bunlar, yürüsünler... Sokaklar yürümekle aşınmaz. -bu sözü daha önce de kullanmış, çok hoşlanmıştı.- tekrar etti: Sokaklar yürümekle aşılmaz! Demokrasiyle idare edilen memleketlerdeki bu gibi olaylar, olağandır, -döndü hocanın gözleri içine baktı- Endişe buyurmayınız, dedi.” “Sokaklar yürümekle aşınmaz.” Bu sözü söyleyen bilindiği gibi devrin başbakanı Süleyman Demirel’dir. Romanda ismi geçmemekle birlikte söyleyenin kim olduğu herkesçe malum olduğundan bu bölümde konuşan kişinin kim olduğu da anlaşılmaktadır. Demirel, verdiği hükümle aslında bir ülkenin kaderiyle oynadığının farkında mıydı? Bütün bu olayların demokrasiyle idare edilen memleketlerdeki sıradan öğrenci olaylarından olmadığını gerçekten de bilmiyor muydu? Neden gençler birbirine kırdırıldı? Bile bile neden beyinlerinin yıkanmasına göz yumuldu? Yapılabilecek hiçbir şey yok muydu? Bu sorular o dönemin en çok sorulan soruları olmakla birlikte hala cevabı verilememiş olan sorulardır.

“(225/22-34) Koskoca profesör, fena halde bozuktu. Hayatı boyunca takip ettiği kurallar, ters yüz olmuş, ‘tapi’ olmanın rahatlığı çok uzakta pırıldiyorsa da o pırılıya giden yollar, adam akıllı karışmıştı. Sadettin Bey, artık hangi davranışın ne biçim bir sonuç getireceğini kestiremiyordu. İçtenlikle: - En iyisi hanım, dedi, beklemek, en iyisi... Yabana atma demin söylediklerimi, bir süre takip takıştırma, kürk falan giyme, hatta çok gerekli değilse sokağa bile çıkma, hele fakülte dolaylarından uzak dur. Serseri kurşunlar

dolaşıyor. Ha eve paket falan gelirse de sakın açmayın. Almayın, almayın en iyisi, getiren götürsün. Dikkat edin, kapının önünde falan bırakmasın... Ercan Beyin apartmanında bile bir patlama oldu, biliyorsun.” Leyla’nın babası Sadettin Bey’in içinde bulunduğu sosyal ve psikolojik durumun analizinin yapıldığı bu bölümde profesörün inandığı –kendince her şey olan- bütün değerlerinin altüst olduğunu görmekteyiz. Durum analizinin yapıldığı ilk cümleler, tahkiye üslubu ile yazılmış olan uzun, sıralı, bağlı cümlelerdir ve yapı bakımından da fiil cümleleridir. Anlatıma uygun olarak seçilmiş olan bu cümlelerden sonra gelen Sadettin Bey’in konuşması ise emir ve telkinlerle dolu olan kısa cümlelerdir. Yer yer yüklemsiz cümlelerin varlığı dikkat çekicidir. Bu da kararsızlığın, korkunun ve tereddüdün göstergesidir diyebiliriz.

“(275-276/28-39, 1-8) Leyla, biraz da hayretle kimin için ilgi çekici olduğunu düşündü. Babasının kocaman abartmalarını bir yana koyarsak; şurada burada gördüğü gençler, hatta yaşlıca erkeklerin ilgisini çekmişti. Erkekler! Hep gözü, saçı, dudağı, vücudu ile ilgilenmişler, güzelliğini övmüşlerdi. Güzelliğinin ötesinde, ilgi çekici bir yanı olmamıştı!.. Normal bir zeka, şöylece başarılmaya çalışılan bir tahsil, az buçuk İngilizce: az buçuk edebiyattan anlar, az buçuk resimden. Biraz da tiyatro işte: Ee? Leyla bütün özelliklerinin ve bilgisinin başına bir sıfat eklendiğini gördü; ‘biraz’, ‘az buçuk’. Aynanın karşısında, hiç de sevimli görülmeyen hayalini seyrederken, hiçliğini duydu. Bu hiçlik, şimdiye değin böylesine şuurlaşmamıştı ki hanidir, içinde gizli saklı duruyor, endişe ve korkularına sebep oluyordu. ‘Hey Tanrım’ diye düşündü, -Tanrı tanımaz ise de ismini kullanırdı- bütün mesele buymuş; kendi kendime yetmezliğimmiş!” Bu bölümde yazar, Leyla’nın düşüncelerini okuyor gibidir ve bize onun kendi hakkında düşündüklerini aktarmaktadır. Leyla, güzelliği erkekler tarafından övülen ve diğer bütün özelliklerine rağmen sadece bu yönüyle erkeklerin ilgisini çeken, normal bir zekâya, başarılmaya çalışılan bir tahsile sahiptir. Tabi aslında Leyla için söylenen bütün bu özellikler, yazarın bize Leyla’yı tanıtmak istediği ölçüde şekillenmektedir. Aslında yazar, Leyla’yı içten içe sevmektedir de. İşte bu yüzden de romanın başından sonuna değin Leyla’da bir ilerleme vardır. O, diğerleri gibi değildir. Düşünebilen, kendi kararlarını kendi verebilen, kültürlü ve zeki bir kızdır aslında. Fakat bu bölümde yazar, Leyla’yı, kafasının karışıklığını daha iyi verebilmek için bu şekilde tasvir etmeyi daha uygun bulmuş olabilir.

“(311/4-11) Devleti, Tanrı’dan sonra koruyucu ve esirgeyici bilmiş Türk, ‘Devlet baba’ demiş ona, ondan beklemiş, ummuş, bir eli hep sırtında olsun istemiş, asırlarca böyle devam etmiş. Derken devran değişmiş. ‘Devletin malı deniz, yemeyen domuz.’ Devri gelip yerleşmiş. Kişi de itibarını yitirmiş, devlet de. Dursun, içinden DüNDAR Beye hitap etti: ‘Efendim, önce devletin itibarını geri getirsek, öğretmenlerin ve cümlesinin itibarı da beraber gelmez mi?’” Romanda ismi geçen DüNDAR Bey, ülkücü hareketin önemli isimlerinden biri olan DüNDAR Taşer’dir. 1970’ler Türkiye’sine baktığımızda onun yapmış olduğu tahlillerin ve tespitlerin ne kadar doğru olduğunu bugün bile görüyoruz. Meseleleri ele alırken kendine mahsus, sağlam ve rahat bir üsluba sahipti. Milliyetçi Hareket’in sözcülüğünü yapan Taşer’in, Milli Hareket ve daha sonra yayına başlayacak olan Devlet Gazetesinde yazmış olduğu başyazılar ve parti sözcüsü olarak beyan ettiği ülke ve dünya meseleleriyle ilgili görüşler, hareketin ideolojik çizgisine de yön vermişti.

Taşer, Alparslan Türkeş’in de bulunduğu CKMP’nin bir toplantısında ülkede yaşanan durumla ilgili; **"Mutlak mana da millî, manevî, İslamî değerlere bağlı gençliği ülkü ve fikirler etrafında toplayacak aksiyoner bir hareketi oluşturmak zorundayız."** diyordu. O kolları sıvayarak, kendini parti çalışmalarından çok gençlik çalışmalarına ayırdı. Üniversitelerde ve Anadolu’da, **Ülkücü Hareket** ismiyle siyasi kimliğe kavuşacak olan ülkücü gençlik teşekküllerinin kurulma çalışmalarında öncülük ve önderlik etti. Gençlerle sadece bir arada oturarak dernekçilik yapmadı. Türkiye’nin istikbali ve geleceği olarak gördüğü milliyetçi, ülkücü gençliğin faaliyetlerinde bir ışık gibi duruyor, yön gösteriyordu. Ortaya çıkan problemler veya zorluklar karşısında ise, meselelerin nasıl çözüme kavuşacağını, bir taktisyen gibi öğretiyordu.

İçtimai yapıdaki bozukluğun sebeplerini ve kaynaklarını iyi bilen Taşer, Milliyetçi Hareket’in geleceğini ve Türkiye’nin kurtuluşunu Ülkücü gençliğin yetişmesiyle mümkün olacağına inanırdı. Gençliğin üzerine titrerdi. Türk Milleti’nin bekasının teminatı olan Ülkücü gençliğin düşmanların bütün oyunlarını bozacak kudretteki ruh sağlamlığında ve teşkilatlanma gücünde onun damgası vardır. Gençliğin yetişmesinde, şahsiyetini bulmasına

önem vermesi sebebiyle, yöneticisi olduğu partiden bağımsız olarak bir araya gelmelerini arzu etmiştir. MHP Genel Başkan Yardımcısı DüNDAR Taşer, 13 Haziran 1972 gecesi bir trafik kazası sonucunda ebedi âleme göç

etti. Geri manevra yapan ekmek kamyonunun arkadan çarpmasıyla ağır bir şekilde yaralanan Taşer, kaldırıldığı Numune Hastane'sinde bütün çabalara rağmen kurtarılamamıştır.¹⁹

Dündar Bey'in, yukarıdaki alıntı metinde yer alan ve Türk'ün devlet anlayışını anlattığı cümleler, öğrenilen geçmiş zaman ile çekimlenmiş olan fiil cümleleridir. Zaten tespit değil, geçmişe ait bir inancın dile getirilmesi söz konusudur. Yazar tarafından yapılan gözlemlerin, yine çok başarılı bir şekilde romana aksettiği görülmektedir. Yazar, olayların hiç birine müdahil olmadan bütün görüş ve düşüncelerini kahramanları aracılığıyla bizlere aksettirmektedir.

“(341/19-33) Şimdi yatakta yatarken; ‘Vadem erdi mi acaba?’ diye düşündü... Yirmi iki yıllık ömrü gün gün geçti kafasından. Kuzu İmamlar’ın son erkek çocuğu Dursun... Küçük bir çekiçle saca vura vura soba yapan Abdullah Emminin tek oğlu!... Küçücük yaşında, iki büklüm olup, ateşini körüklediği ocağın, iri alevden dilleri!.. Cehennem kaygusu! Yüreğinde hep duyduğu boşluk, yine bu yürekte kime, neye karşı olduğu bilinmeyen engin bir merhamet... Ceviz büyüklüğünde elma ve al kiraz veren bağları. Sert toprak, baharda toprağı yarıp geçen incecik su. Sırt üstü yatıp, o suyu içişi, anasının bağırması... ‘Susadınsa kiraz ye be oğlum, pis su içilir mi?’ Ah o kiraz ağacı. Kasığına saplanan dal, hastanenin beyaz duvarları, bembeyaz doktor.” Cümlelerin ağırlıklı olarak eksilteli cümleler, yapı bakımından isim cümleleri oldukları ve hacim açısından da kısa cümleler görülmektedir. Üç nokta ile bitirilen ama yarım bırakılan cümleler, Dursun’un aklından geçenlerle bağlantılı gibidir. **“Vadem erdi mi acaba?” diye düşünen 22 yaşındaki bir gencin yarım kalan hayatı bu eksilteli, sonu getirilmeyen yarım cümlelerle bir bütünlük arz eder gibidir.** Ayrıca romana duygusal bir anlatım katan bu cümlelerin tedirgin bir ruh halini yansıtan cümleler oldukları da görülmektedir.

“(343/9-19) Sabahın beşinde uyandı. Karmakarışık duygular içindeydi, içinde bir yanda bunalım, bir yanda heyecanlı bir sevinç vardı. Ne sıkıntısına, ne sevincine sebep bulamadı, tekrar uyumaya çalıştı, kendince güzel şeyler düşünmek istedi, Ali’nin eve geldiğini tasarladı... Olmadı, hiç biri kar etmedi. Odası soğuktu, kalkıp, ister istemez

¹⁹ <http://www.ulkuocaklari.org.tr/abdshttr/dt/hayatm.htm>

giyindi. Okula erken gidip ders çalışmaya karar vermişti. Vesait buluncaya kadar bir hayli yürümesi icap etti, karnı adamakıllı acıkmıştı, üşüyordu.

O soğuk fakat aydınlık pazartesi günü Kasımın 23'üydü, yedi buçukta okula vardı, bir simidi yerken, başı önünde yürüyordu. Tek istediği, bir an evvel okula girmek, ısınmaktı.” Yazar, sona yaklaşıldığını hissettirmek ister gibidir. Uykusuz bir gece ve karmakarışık düşüncelerle başlayan bir sabah... “Gece ve sabah”, biri karanlık biri aydınlık, biri karamsarlık dolu biri ümit, biri ürkütücü ve tehlikeli diğeri ise huzur ve ferah dolu. İşte bütün bu tezatlar, Dursun’un iç dünyasının yansıtıcısı ve varacağı aydınlık sabahların müjdecisi, varacağı şehitlik mertebesinin habercisi gibidirler.

“(345/9-19) Dursun, büsbütün büzüldü, yerde top gibi kıvrılmış, bayılmamaya çalışıyordu. ‘Nasıl olsa yetişir arkadaşlar, baygın bulmasınlar beni.’ Böyle düşünüyordu, bu rezillerin karşısında bayılmış olmak onların dayaklarına dayanamamak büsbütün rezillikmiş gibi geliyordu... O sırada kapı açıldı, bir iki kişi daha girdi odaya. Deminki ses, tekrar bağırdı.

- *Kaldırın şunu ayağa.*

Bir iki kişi kollarından tutup ayakta tutmaya çalıştılar Dursun’u. Öbürleri sırayla yumrukladılar. Biri, habire sorular soruyordu. Dursun, cümlelerin değil, kelimelerin manasını anlamıyordu artık. İçi saman dolu çuval gibi sallanıyor, yumrukların yönüne doğru yön değiştiriyor, oradan oraya yıkılıyordu. Bazen yere düşüyor, tekrar kaldırıyorlar. Birden kafasına vurdular, Dursun, tam anlamıyla kendinden geçti.” Bu metinde olay anlatımı yapan yazarın tahkiye üslubunu kullandığı görülmektedir. Cümleler kısadır, çünkü aksiyon cümleleridirler. Düşünülenler değil, yaşananlar vardır ve bu yaşananlar insana düşünme fırsatı vermeyecek kadar acıdırlar. Her şey bir anda, birbirinin ardı sıra gerçekleşmektedir ve Dursun, kendini bekleyen mutlu sona, bu karanlık gecede adım adım yaklaşmaktadır.

Selahattin Ulubaş'ın diliyle Dursun Önkuzu'nun şahadeti:

“1970 yılları ülkücü hareket açısından en zor dönemlerdi, hareketin günden güne geliştiğini gören kızıklar saldırılarını arttırıyorlardı. Ülkücülerin okuması ve okula gelip gitmesi engellenmek isteniyordu. İşte rahmetli Dursun'da bu dönemlerde Ankara'da Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nda okuyordu. Ara sıra mektupları gelirdi, mektuplarında devamlı

olarak komünistlerin saldırılarını artırdığını yazardı, hatta bu saldırıların iyice artması sonucu anasının aşırı isteği sonucu Zile'ye gelmişti. Ama duramamış ve geldiğinin ertesi günü hemen geri dönmüştü... Babası bakkal dükkânı işletiyordu, küçüğü olan bacısını çok sevdiğini bilirdik...

23 Kasım 1970 günü şahadet haberi ilçeye geldiğinde sarsıldık. Dursun, komünistlerin okulu istila ve işgal etmeleri sonucu Selahattin Mazman, Hasan Gürül ile birlikte rehin alınıyorlar ve üç gün boyunca aç, susuz bırakılıyorlar. Günlerce süren işkenceden sonra da ciğerlerine hava basıp 4. kattan atıyorlardı.

Cenazesi Zile'ye getirildiğinde mahşeri bir topluluk yaşandı, cenazeyi Zile Genç Ülkücüler Teşkilatı'nın önünden kaldırdık... Bu olaydan dolayı Türkiye'de çok büyük infialler yaşandı. "Mekânı cennet olsun, nur içinde yatsın" diye anlatırken gözleri dolu dolu oluyordu.

Evet; Dursun Önkuzu'nun şahadetinin sonrasında Ankara'da olağanüstü bir ortam yaşanıyor, emniyet teşkilatı cenazeyi teslim etmeyi istemiyordu, sonrasında ülkücüler alıyorlardı ama Türk Ocakları kapatılıyor yüzlerce ülkücü genç tutuklanıyordu. Önkuzu'nun tabutunun başında nöbet tutanlar, emniyet güçlerince alınıp Emniyet Müdürlüğü'ne götürülüyordu. Amaç Önkuzu'nun cenazesi için yapılacak töreni engellemektir... Her türlü zorluklara rağmen cenazeye mahşeri bir kalabalık toplanıyor ve cenaze şehidimizin memleketi olan Zile'ye getirilip defnediliyordu.

Önkuzu'nun şahadet haberi o günlerde bütün gazetelerde manşet haber olarak veriliyordu, bütün ülkücü kuruluşlar ve dernekler yayınladıkları bildirimlerde olayı nefretle kınıyor ve suçluların yanı sıra sorumlu olan okul idarecilerinin de gerekli şekilde cezalandırılmasını istiyorlardı. Ama o günlerde yayımlanan 28 Kasım 1970 tarihli **Anadolu Gazetesi**'nde, Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun yayınladığı bildiri, vurdumduymazlığa olan tepkisini Genel Başkan Soner Karaman'ın diliyle şöyle ortaya koyuyordu: "Kaç milliyetçi öğrenci daha vurulacak? Milliyetçi ülkücü kardeşimiz olan Dursun Önkuzu'nun cenazesinde polis çıkartılan hadiseler üzüntümüzü bir kat daha artırmıştır. Komünist t Kürtçü işbirliğinin her gün bir milliyetçi katletmesinin önüne ne zaman geçilecektir. Nedense kızıl yürüyüşlere hiç ses çıkarmayan polis, bizim cenazemizi

sahiplenmemize engel olmuştur, bizler her şeyin farkındayız ve sabrediyoruz ama sabrımızın sınırına gelmek üzere olduğumuzun da bilinmesi gerekir!..”

Ertuğrul Dursun Önkuzu ile ilgili, Devlet Gazetesinin yayınından:

Yenimahalle Cumhuriyet Savcısı Emin Kilislioğlu, 24 Kasım 1970 Salı günü, Dursun Önkuzu'nun ölümüyle ilgili olarak özetle şu açıklamayı yapar: "Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu son sınıf öğrencisi dursun Önkuzu'nun 4. kat penceresinden atıldığı ortaya çıkmıştır. Öğrencinin 11 metre irtifadan düştüğü zemin taştır, kendiliğinden atlamasına veya oradan düşmesine imkân yoktur. Pencereden atılmak suretiyle ölmüştür. Ayrıca, Dursun Önkuzu'nun ölümüyle ilgili bazı öğrenciler nezarete alındı. Olayı yaratanlar, okuldan kaydı silinen solcu öğrenciler olabilir. Bu konunun üzerinde durulmaktadır."

Ertuğrul Dursun Önkuzu'nun katillerini bulmak için seferber olan Ankara Emniyet Müdürlüğü Cinayet Masası ile Birinci Şube ekipleri, şimdiye kadar Akif Atasayan, Ali Kadioğlu, Adnan Altıparmak, Fikri Ayhan, Sabri Uyar, Erdinç Gündüz adlarındaki öğrencilerin "katil zanlısı" olarak arandığını, İsmi geçen öğrencilerden Akif Atasayan ile Erdinç Gündüz'ün yakalandığını belirtilir. Polis, Atasayan'ın katil oluşunu ileri sürer ve "Durum muhakeme sonunda aydınlığa kavuşacaktır" der ve diğer katil zanlısı öğrencilerin aranmakta olduğunu söyler. Ertuğrul Dursun Önkuzu'nun ölümü ile ilgili olarak Yenimahalle Savcılığında yapılan soruşturma sonunda olaya adı karışan dört öğrencinin tutuklanmasına karar verilir.

Öğleden sonra Savcılık, dosyayı Sulh Hâkimliğine verir ve mahkeme tutuklama kararı alır. Mahkeme, hazır bulunan Akif Atasayan'ı tutuklar. Haklarında gıyabi tutuklama kararı verilenler şunlardır: Adnan Altıparmak, Mehmet Ali Kabakoğlu, Sabri Uyar. Otopsi yapılan Dursun Önkuzu'nun raporu, 25 Kasım 1970 Çarşamba günü, açıklanır. Yapılan otopsiye göre, durum kesin olarak ortaya çıkmıştır. Raporda vücuttaki yaraların hem düşmeden, hem de darptan olabileceği belirtilmiştir.

Emine Işinsu'nun sancılı yılları anlattığı bu romanı, incelediğimiz bölümlerden ve cümlelerden de anlaşılacağı üzere, diğer romanlarında da olduğu gibi, sade bir dille yazılmıştır. Olayların bizzat içinde yer alan, aslında olayların birebir tanığı ve kahramanı olan yazarın taraflı bir anlatım ile romanını kaleme aldığı görülmektedir. Dramatik olayların anlatıldığı bölümler daha şiirsel bir üsluba sahipken tasvirler çok fazla yer verilmediği de dikkati çeken hususlar arasındadır.

Yazarın incelediğimiz bir diğer romanı olan Azap Toprakları ile Sancı karşılaştırıldığında, Azap Topraklarında tasvir içeren cümlelerin Sancı'dakilere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Sancı, olayların daha yoğun olarak işlendiği bir romandır.²⁰

---

²⁰ Emine İŞINSU, Sancı, Elips Kitap, İstanbul 2005

3. SONUÇ

30. İsim / Fiil Cümleleri

İncelenen romanlarda yer alan isim cümlelerinin sayısı ve bu sayıların yüzdelerle dilimlerle karşılıkları hesaplandığında görülmektedir ki; isim cümlesi en çok kullanılan roman %30 ile **Azap Toprakları**'dır. Onu %28,4 ile **Yedinci Gün** ve %25,6 ile **Kuklalar** takip etmektedir. İsim cümlelerinin azlığı veya çokluğu romanın hareketliliği konusunda bilgi verebilmektedir. Örneğin Yedinci Gün romanı ele alınacak olursa, daha çok ruh tahlillerinin yapıldığını, roman kahramanı Ömer'in durağan, monoton hayatının anlatıldığı hatırlanacaktır.

Azap Toprakları'nda ise durum daha farklıdır. Bu romanda aksiyon fazlasıyla vardır, fakat yazarın, bulunduğu durumu, çevreyi ve olayları anlatmak amacıyla bol bol tespitler yaptığı ve tasvirlerle yer verdiği görülmektedir. Tasvir cümlelerinin de çok olduğu Azap Toprakları, sıralı bağlı cümle yapısının en fazla olduğu romanımızdır. Yazarın, akıcılığı yakalamak amacıyla mekân ve şahıs tasviri yaparken bol sıfatlı, sıfatların birbirine bağlı olduğu, uzun fakat kopuk olmayan sıralı bağlı cümleler kurduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu cümleler, hareketten uzak oldukları için de isim cümleleri olarak karşımıza çıkarlar.

Fiil cümlelerinin ise %82,1 ile en fazla **Pakize**'de kullanıldığını görmekteyiz. Pakize'den sonra %74,7 ile **Sodom ve Gomore**, üçüncü olarak ise %73,3 ile Yakup Kadri'nin incelediğimiz diğer eseri **Hep O Şarkı** gelmektedir. Aslında bu verilerle beklenenden biraz daha farklı sayısal değerlere ulaşıldığı görülmektedir. Çünkü tasvir cümleleri ile birinci sırada olan Pakize'nin isim cümlelerinin çokluğu ile de ilk sıralarda yer alacağı düşünülmekteydi. Fakat alıntı yapılan metinlerdeki durum beklenenin tam tersi oldu. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, tasvir cümlelerinin hareketten uzak cümleler oldukları için isim cümleleri olduğunu fakat yaşanmış olayları anlatırken fiil cümleleri olarak kurulduklarını unutmamak gerekir. Pakize'nin de, her ne kadar bir durum

romanı gibi görünse de aslında olayların çok yoğunlukta olduğu ve mekân-şahıs tasvirinin yanında olay anlatımının çok yer tuttuğu bir roman olduğunu ve bu nedenle de fiil cümlelerinin fazla olduğunu düşünmek mümkündür.

Benzer durum Sodom ve Gomore ile Hep O Şarkı için de geçerlidir. Özellikle de bir anı roman olan Hep O Şarkı romanı, Pakize ile bu yönüyle benzerlik arz etmektedir. Bu iki roman da, hareketlilik az olsa da anlattıkları olayların yoğunluğu nedeniyle fiil cümlelerinin incelediğimiz diğer eserlere oranla daha fazla olduğu romanlardır.

31. Kurallı / Devrik Cümleler

Pakize'den alıntı yapılan cümlelerin tamamının kurallı olduğu görülmektedir. Onu %98,1 ile **Sodom ve Gomore**, %95,9 ile de **Yedinci Gün** takip etmektedir. Devrik cümlelerin ise %26 ile en fazla **Azap Toprakları**'nda, %25,3 ile **Kurt Kanunu**'nda ve üçüncü olarak da %13,4 ile **Kuklalar**'da olduğu görülmektedir.

Devrik cümle yapısı için “kural tanımamak, kuralların dışına çıkmak istemek” gibi yargılardan hareketle, yazar tarafından bilinçli olarak seçildiğini ve yaşanan durumdan memnuniyetsizlik veya yaşananlara isyan mahiyetindeki durumlarda anlatıma katıldığı daha önceki açıklamalarda belirtilmişti.

Savunulan bu tezin doğruluğu, devrik cümle yapısının en fazla kullanıldığı bu üç romanın konuları ve anlatımları ele alındığında kabul görmektedir. Azap Toprakları, Batı Trakya Türklerinin isyanlarını, özlemlerini, Yunan hükümetinin koyduğu kurallardan kurtulma isteğini anlatan bir romandır. Kurt Kanunu, Atatürk'e düzenlenmesi planlanan suikastla bir ilgisi olmadığı halde, suikastın planlayıcısı olarak suçlanan Kara Kemal'i ve onun bu durum karşısındaki isyan düşüncelerini, halinden memnuniyetsizliğini anlatmaktadır. Kuklalar da, koyu bir CHP'linin, Demokrat Parti iktidarına karşı olan nefretini, onların memleketi ne hale soktuğunu, ekonominin çöktüğünü, Demokrat Partililer yüzünden ülkede her şeyin çıkar üzerine kurulduğunu ve rüşvet, adam kayırma, torpilin memleketin her köşesinde kol gezdiğini anlatan bir ideolojik romandır. Üçünün ortak özelliği ise yaşanan durumdan memnuniyetsizlik ve bu durumdan bir an önce

kurtulma arzusudur. İşte bu ortak özellik de, onları devrik cümle yapısının diğer romanlara oranla daha çok kullanılması noktasında birleştirmektedir.

Üslupta mükemmellik arayışında olan ve hatta bunu yakalayan Yakup Kadri'nin Sodom ve Gomore'si de anlattığı dönemin eleştirisinin yapıldığı memnuniyetsizlik ifade eden bir romandır. Fakat o, eleştirmek için eleştirmez. O, çok iyi bir gözlemci olarak bize yaşananları bütün ayrıntılarıyla anlatır ve tenkidi okuyucuya bırakır. Yakup Kadri'nin gerek, taraflı olsa da, görünürde tarafsızlığını korumak adına ve gerekse dil ve anlatımındaki mükemmelliği bozmamak adına devrik cümlelerden kaçındığını görmekteyiz.

Pakize de yazıldığı edebî çevre ve edebî dönem itibariyle bu mükemmelliğe ulaşma çabasında olan bir diğer romanımızdır. Servet-i Fünun dönemi eserleri içine dâhil edebileceğimiz bu eserin, ağır bir dil kullanılarak yoğun tasvirler çerçevesinde uzun cümleler kurularak şekillendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla cümleler de, bu duruma uygun olabilmek adına uzun olsalar da, kurallardan ödün vermeyen düzgün ve yüklem sonunda olduğu kurallı cümlelerdir.

32. Eksiltili Cümleler (Kesik, Yüklemsiz Cümleler)

%19,8 oranında eksiltili cümle kullanılarak birinci sırayı alan romanımız **Kurt Kanunu**'dur. Onu %16,6 ile **Azap Toprakları** ve %15,4 ile **Sancı** takip eder. Karasızlığın ve içe dönüklüğün göstergesi olduğunu düşündüğümüz bu cümle yapısı Kurt Kanunu'nda anlattıklarından ve kendinden emin olamayan Kara Kemal'in kaçamak cümleleri ve yapılanlardan duyduğu pişmanlığını dile getirdiği itiraf cümleleri ile karşımıza çıkar. Azap Toprakları ve Sancı'da ise, daha çok sözün tükendiği, kelimelerin duyguları anlatmaya yetmediği veya söylenebilecek daha pek çok söz varken söyleyemeyecek bir durumda olduğu zamanlarda duygu yoğunluğunu arttırmak ve daha iyi ifade etmek amacıyla kullanılarak karşımıza çıkmaktadır.

33. Sıralı Bağlı Cümleler

Bu cümle türünün en çok kullanıldığı romanımız, %38 ile **Azap Toprakları**'dır. Onu, %36,2 ile **Sancı** ve %26,1 ile **Sodom ve Gomore** takip etmektedir. Pakize ve Yedinci Gün romanları da sayısal değer olarak Sodom ve Gomore'ye yakındırlar.

İlk iki sırada aynı yazarın romanları olduğu görülmektedir. Dil ve anlatımı dikkate alındığında Emine Işınsu'nun, sıralı bağlı cümle yapısını çok kullandığını, üzerine gidilmek istenilen bir fikrin devamı niteliğinde olan bu tür cümleleri sıklıkla kullanarak akıcılığı yakalamak istediğini ve bu amaçla sıfatların birbirine bağlı olduğu uzun cümleler kurarak yaşanmış olayları okuyucuya aksettirdiğini düşünmek mümkündür. Bir kadın yazar olarak Işınsu'nun, anlatımındaki romantizm oldukça dikkat çekicidir. Bu nedenle, uzun dağınık cümleler kurduğu da bir diğer önemli özelliğidir. Onun üslubu diğer yazarlarımızdan farklıdır. Şiirsel bir ifade yakalamak adına bu tür sıralı bağlı cümle yapısını tercih ettiği de düşünülebilir. Çünkü sıralı bağlı ve aynı zamanda dağınık cümleler kurar. Eksilteli cümlelerin de yine bu ifadeyi yakalamak adına onun romanlarında sıklıkla tercih edilen cümle yapıları arasında olduğunu daha önce de belirtmiştik.

Sodom ve Gomore'ye gelince, ondaki sıralı bağlı cümleler, Işınsu'nun cümlelerinden biraz daha farklıdırlar. Yakup Kadri'nin cümleleri, daha önce de belirttiğimiz gibi bir ustanın kaleminden çıktığını gösteren ve mükemmellik arz eden cümlelerdir. Onun bu cümle yapısını, projeksiyon yöntemini kullandığı tasvir cümlelerinde tercih ettiği görülmektedir. Çünkü o, gördüğünü olduğu gibi anlatarak okuyucunun gözünde, kendi gördüklerini canlandırmayı amaçlar. Bu nedenle de çok örnekli uzun tasvir cümleleriyle anlatımdaki akıcılığı ve ustalığı yakalamak adına sıralı bağlı cümle yapısını özenli bir şekilde kullandığını söylemek doğru olacaktır.

34. Soru Cümleleri

Soru cevaplı cümleler tez ve antitez gibidirler. Tıpkı Platon'un sistemi gibidir. Bu tür cümleler bazen, pozitif anlam ifade eden olumlu cümlelerden daha etkili olurlar. Olumlu cümleler, insanı düşünmeye sevk etmezken olumsuz cümleler de tepkiye neden

olabilirler. Soru cümleleri ise düşünce ve merak uyandırarak okurun tepkisini çekmeden onayını alan cümlelerdir diyebiliriz.

Bu bağlamda, soru cümlelerinin en çok olduğu romanların %15 ile **Hep O Şarkı**, %13,6 ile **Kurt Kanunu** ve %10,8 ile de **Pakize** olduğu görülmektedir. Fakat Pakize'deki soru cümlelerinin daha çok konuşma metninde geçen cümleler olduğunu hesaba katarsak, bu bölüme %10'luk bir oranla **Azap Toprakları**'nı dâhil etmek daha doğru olacaktır.

35. Ünlem Cümleleri

Kızgınlık ve öfke bildiren ünlem cümlelerinin %24,3'lük bir oranla en fazla **Kuklalar** romanında olduğunu görmekteyiz. Kuklalar'ın ardından ondan çok daha düşük sayısal verilere sahip olan **Azap Toprakları** ve **Sancı** gelir. Bu iki romandaki ünlem cümlelerinin oranı da %9,3'tür. İkisinde de aynı oranda ünlem cümlesi olması ve ikisinin de aynı yazarın eserleri olması dikkat çekicidir.

Kuklalar, incelediğimiz zaman da görüldü ki; tepkisel yönü çok fazla olan ve nefret, kızgınlık, öfke içeren yargıların ve sıfatların yoğunlukta olarak kullanıldığı bir romandır. Bu nedenle de her fırsatta Demokrat Parti'ye olan kızgınlığını ifade eden, bir şekilde bu öfkeyi dile getiren yazarın, ünlem cümlelerini bu kadar çok kullanmış olması şaşırtıcı değildir.

Azap Toprakları ve Sancı romanları da, benzer tepkiselliğin ve duygu yoğunluğunun olduğu düşünce romanlarıdır. Yani onların da Kuklalar gibi ideolojik romanlar oldukları unutulmaması gerekir.

36. Tasvir Cümleleri

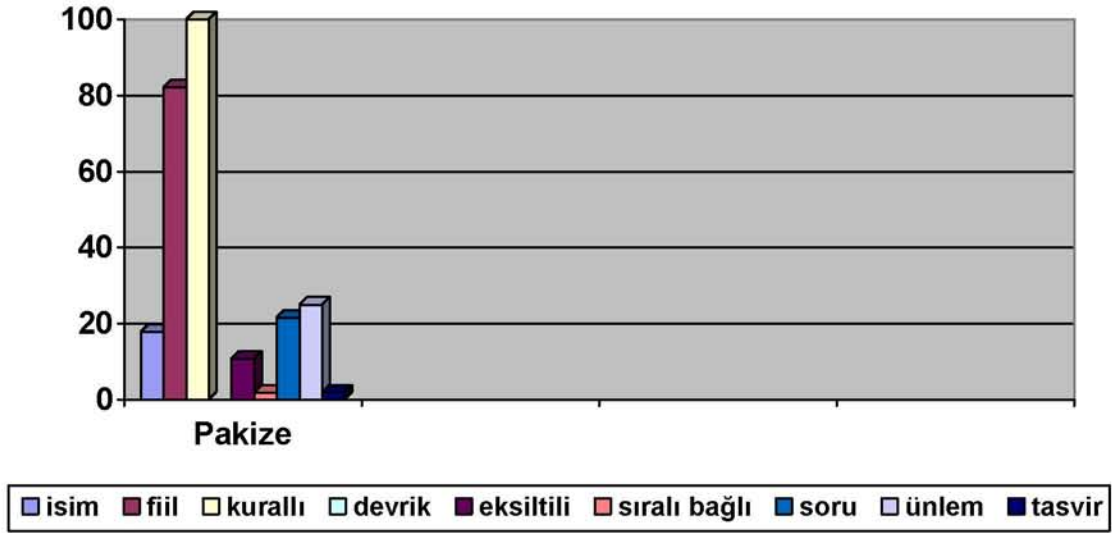
Genel olarak sanatlı bir anlatımın neticesi olan bu tür cümleler uzun, isim cümleleridir. İncelediğimiz romanlara baktığımızda da görülecektir ki; en çok tasvir cümlesinin bulunduğu roman %21,5 ile Pakize'dir. Onu, %12,1 ile Sodom ve Gomore, %10,6 ile de Azap toprakları takip eder. Ayrıca bu üçünün ardından %10 oranında Hep O

Şarkı, onun akabinde de %8 ile Sancı gelmektedir. En az tasvir cümlesi içeren romanlarımız da %3,7 ile Kuklalar ve %2 ile Kurt Kanunu'dur.

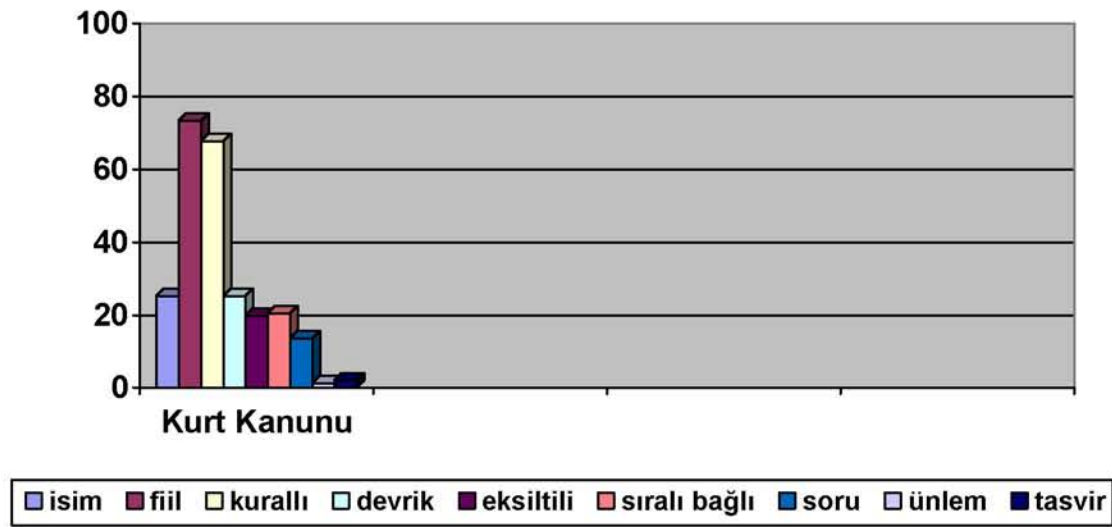
Bu veriler de göstermektedir ki, sanatsal kaygının ağırlıkta olduğu romanlarda tasvir cümlelerine daha çok yer verilmiştir. Olay anlatımının ağırlıkta olduğu romanlarda ise, yeri geldiğinde yani gerektiğinde tasvir cümleleri kurulmuş ve bu tür cümlelerin çok fazla üzerinde durulmayarak, olay anlatımı ile birlikte eylem cümleleri daha yoğun bir şekilde romanda yerini almıştır.

Tablo: 1

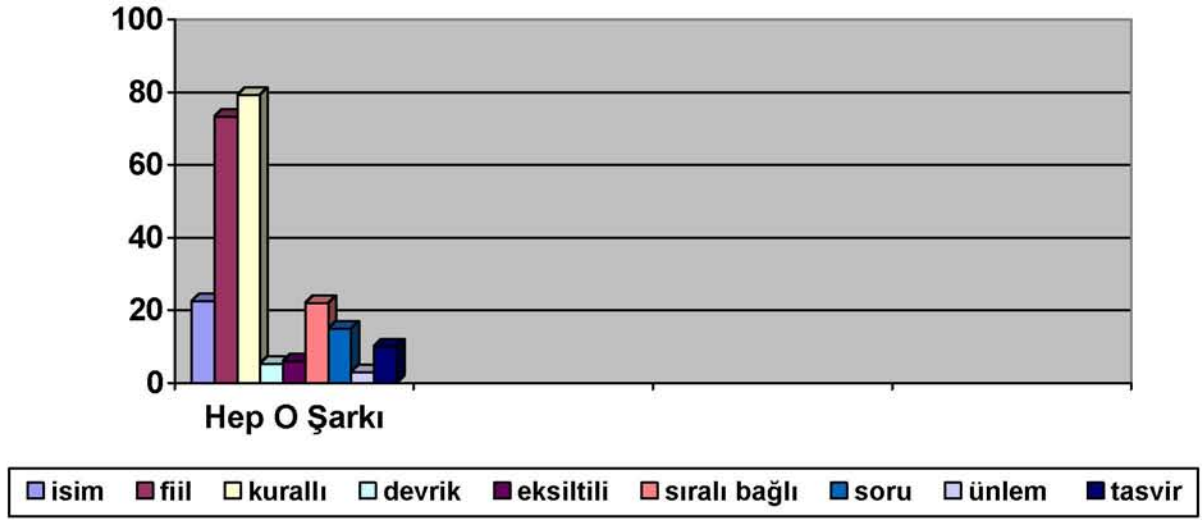
	PAKİZE	HEP O ŞARKI	SODOM VE GOMORE	KURT KANUNU	AZAP TOPRAKLARI	YEDİNCİ GÜN	KUKLALAR	SANCI
İSİM CÜMLELERİ	10 %17,8	38 %22,5	24 %22,4	37 %25,3	45 %30	21 %28,4	61 %25,6	46 %16,5
FİİL CÜMLELERİ	46 %82,1	124 %73,3	80 %74,7	102 %69,8	90 %60	43 %58,1	159 %66,8	183 %65,6
KURALLI CÜMLELER	56 %100	134 %79,2	105 %98,1	99 %67,8	99 %66	71 %95,9	189 %79,41	197 %70,6
DEVİRİK CÜMLELER		9 %5,3		37 %25,3	39 %26	2 %2,7	32 %13,4	36 %12,9
EKSİLTİLİ CÜMLELER	1 %1,8	10 %6	5 %4,6	29 %19,8	25 %16,6	4 %5,4	13 %5,4	43 %15,4
SIRALI BAĞLI CÜMLELER	14 %25	37 %22	28 %26,1	30 %20,5	57 %38	19 %25,6	56 %23,5	101 %36,2
SORU CÜMLELERİ	6 %10,8	25 %15	6 %5,6	20 %13,6	15 %10	5 %6,7	19 %7,9	20 %7,1
ÜNLEM CÜMLELERİ	1 %1,8	5 %3	3 %2,8	2 %1,3	14 %9,3		58 %24,3	26 %9,3
TASVİR CÜMLELERİ	12 %21,5	17 %10	13 %12,1	3 %2,05	16 %10,6	4 %5,4	9 %3,7	22 %7,9
TOPLAM CÜMLE SAYISI	56	169	107	146	150	74	238	279

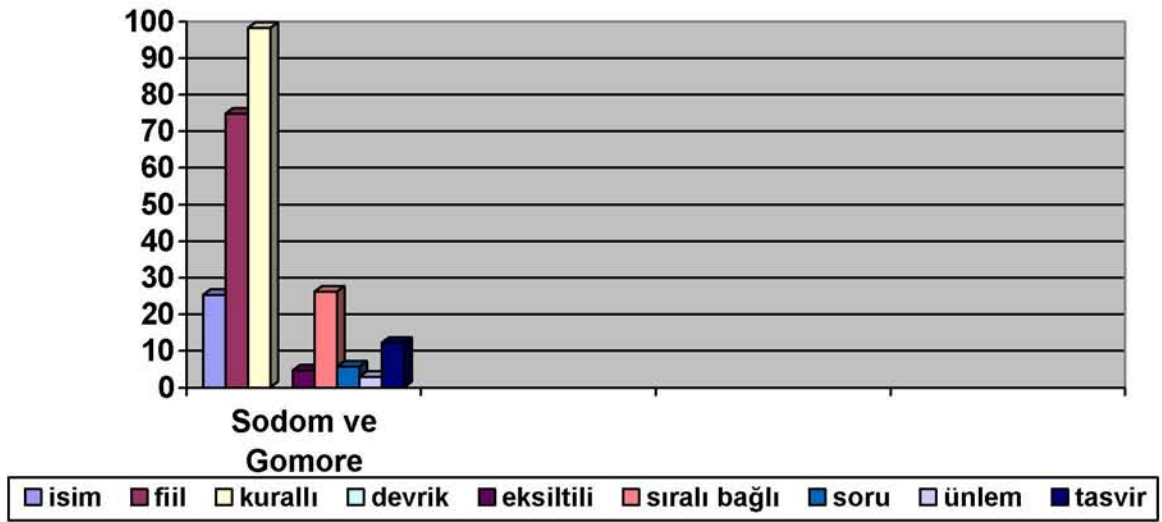
Grafik: 1

Grafik: 2

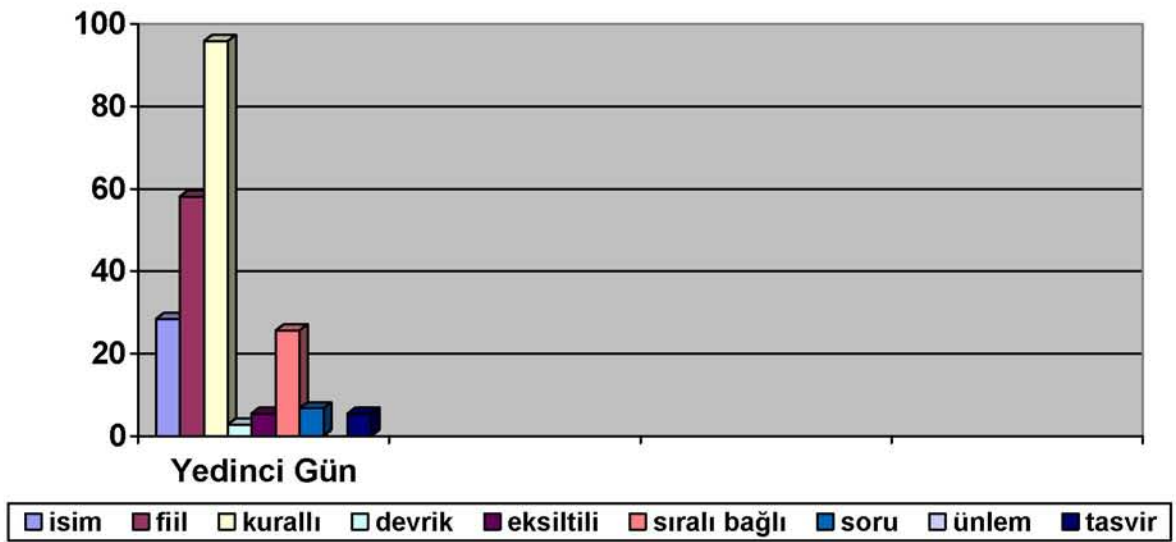
Grafik: 3

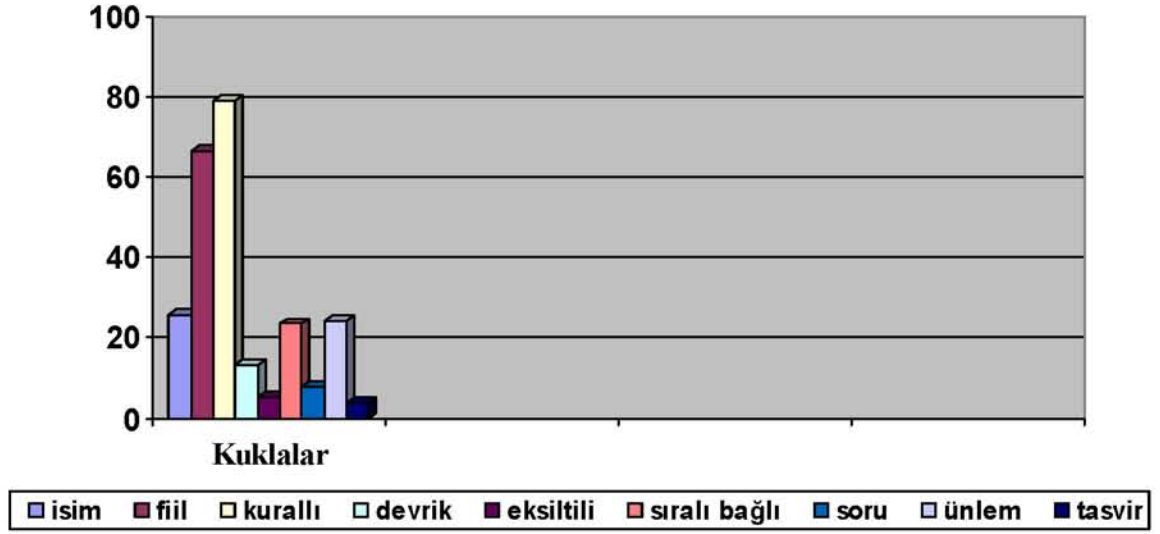
Grafik: 4

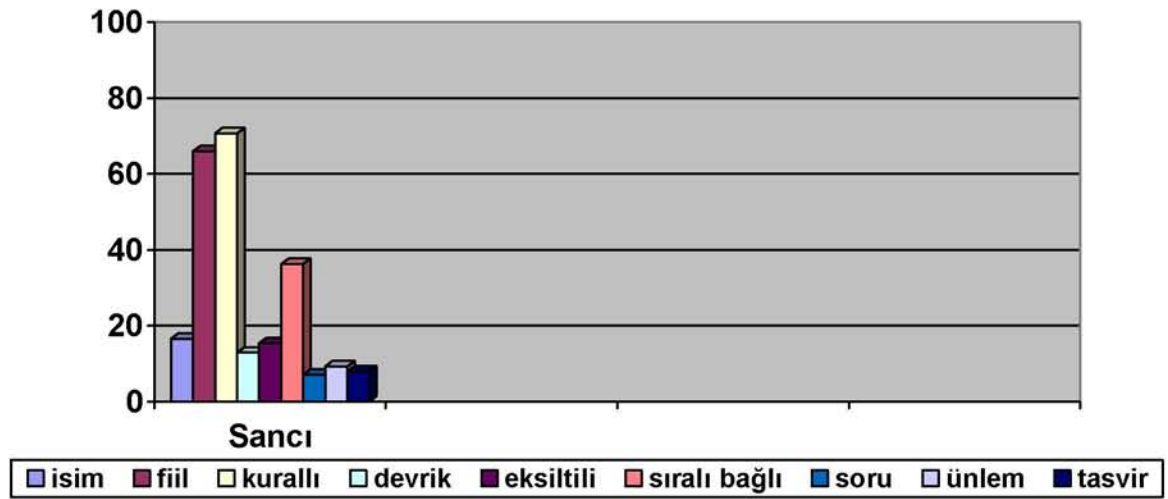
Grafik: 5

Grafik: 6

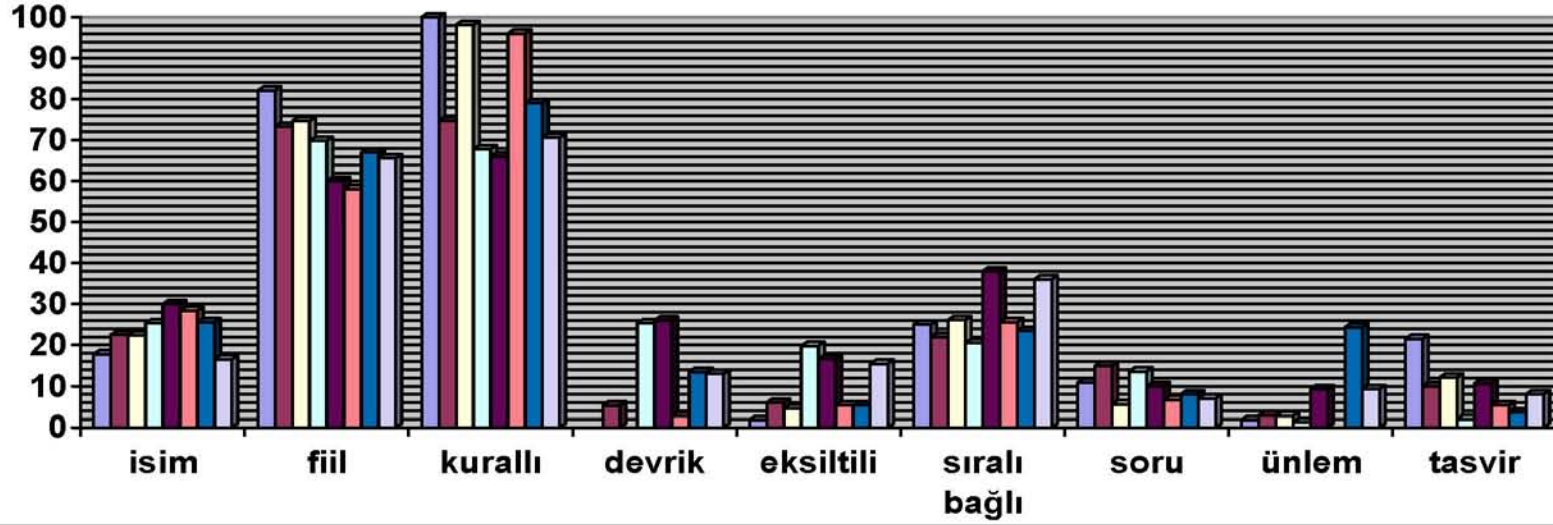

Grafik: 7

Grafik: 8

GENEL GRAFİK

■ Pakize ■ Hep O Şarkı ■ Sodom ve Gomore ■ Kurt Kanunu ■ Azap Toprakları ■ Yedinci Gün ■ Kuklalar ■ Sancı

Grafik: 9

4. DEĞERLENDİRME

İnceleme ve araştırmalarımız neticesinde vardığımız sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- 1) İstatistikî bilgilere bağlı olarak verilen grafiklerde de görölmektedir ki, tasvir cümleleri ile sıralı bağlı cümleler birbirleri ile doğru orantılıdır. Diğer bir ifadeyle, tasvir cümleleri arttıkça sıralı bağlı cümle yapısı da artmaktadır.
- 2) Sanatsal yönü ağır basan edebî romanlarda kurallı cümlelerin kullanıldığı, devrik cümle yapısının tercih edilmediği görölmektedir.
- 3) Bir fikir verme ve kendi görüşü çerçevesinde yönlendirme amacı olan eserlerde soru cümleleri yaygın olarak kullanılmaktadır.
- 4) Bir öfkenin hissedildiği tepki içeren romanlarda, ünlem cümlelerinin yaygınlığı dikkat çekicidir.
- 5) Uzun, dağınık cümleler, romantizm içeren cümlelerdir ve yazar tarafından duygusallık içeren bölümlerde özel olarak kullanılmaktadır. Devrik cümle yapısı da bu şiirselliği verme açısından önemlidir.
- 6) Çok örneklı cümlelerde projeksiyon yöntemini kullanan yazar, olayları okuyucuya kendi gördüğü gibi göstermek çabasıdadır ve bu tür cümleler aynı zamanda tasvir cümleleridir.
- 7) Duygusal, romantik cümleler ile tasvir cümleleri ve düşünce ağırlıklı cümleler uzun olurken, aksiyon içeren cümleler kısadırlar.
- 8) Romanın dili hakkında tespitlerde bulunabilmek için, eserin yazıldığı dönem kadar yazarının cinsiyeti de önem arz etmektedir.
- 9) Aynı yazar tarafından farklı dönemlerde yazılan eserler dil ve anlatım olarak birbirine benzer özellikler taşıyalar da konu itibariyle büyük farklılıklar görölebilmektedir. Örneğin, Sodom ve Gomore ile 1920'li yılların İstanbul'unu gözler önüne seren yazar, 1956'da yayınladığı Hep O Şarkı ile tamamen farklı bir yol izlemiş ve hatta bir nevi, içinde bulunduğu buhranlı günlerden kaçış yolunu seçmiştir.

- 10) Kuklalar romanının yazarı Oktay Verel ile aynı yıllarda Ulus gazetesinde yazarlık yapan Yakup Kadri arasında büyük farklılıklar göze çarpmaktadır. Oktay Verel, isyan niteliğindeki ideolojik romanı ile inandığı gerçekleri savunurken, benzer görüşleri savunan Yakup Kadri, belki de yaşının getirdiği yorgunlukla mücadeleden kaçmayı ve sessiz kalmayı tercih ederek sanatsal bir eser ortaya koymayı hedeflemiştir.
- 11) Yazarlar, akıcılığı yakalamak için mekân ve şahısların tasvirini yaparken bol sıfatlı, sıfatların birbirine bağlı olduğu uzun fakat kopuk olmayan sıralı bağlı cümleler kullanmaktadırlar. Hareketten uzak olan bu cümleler isim cümleleri olurken, olay anlatımının söz konusu olduğu tasvir cümlelerinde ise fiil cümlelerinin kullanıldığı görülmektedir.
- 12) Romanın yazıldığı yıllar ile anlattığı yıllar arasında sıkı bir bağlantı söz konusudur. Bu bağlantı kimi romanlarda direk o dönem olaylarının anlatımıyla karşımıza çıkarken, kimi romanlarda da yazıldıkları dönemin olaylarından kaçış ile karşımıza çıkmaktadır. Kimi de bulunduğu zaman için söyleyemeyeceği gerçekleri başka dönemlere atfederek hem gerçekleri söylemek, hem suya sabuna dokunmamak ve hem de içindekileri dökmek yolunu seçmiştir. Buna örnek olarak Süleyman Tevfik'in Pakize'sini ve Yakup Kadri'nin Hep O Şarkı'sını verebiliriz.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

AKŞİN, Sina - KOÇAK, Cemil - ÖZDEMİR, Hikmet - BORATAV, Korkut HİLAV, Selahattin - KATOĞLU, Murat - ÖDEKAN, Ayla: Yakınçağ Türkiye Tarihi, Milliyet Kitaplığı, İstanbul

Ermişlerden, Osman Efendi: Seçme Dini Hikayeler, Seda Yayınları, İstanbul 2000, s. 1122-128

HANÇERLİOĞLU, Orhan: Yedinci Gün, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004

İŞINSU, Emine: Azap Toprakları, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000

İŞINSU, Emine: Sancı, Elips Kitap, İstanbul 2005

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri: Hep O Şarkı, İletişim Yayınları, İstanbul 2001

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri: Sodom ve Gomore, İletişim Yayınları, İstanbul 2001

TAHİR, Kemal: Kurt Kanunu, Tekin Yayınevi, İstanbul 2004

TİMUR, Prof. Dr. Taner: Türk Devrimi ve Sonrası, İmge Kitabevi, Ankara 1994

TİMURTAŞ, Faruk Kadri: Diller ve Türkçemiz, Hazırlayan; Mustafa ÖZKAN, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1996

VEREL, Oktay: Kuklalar, Yeni Matbaa, İstanbul 1960

b. Sözlükler

DEVELLİOĞLU, Ferit: Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi, Ankara 2004

ÖZÖN, Mustafa Nihat: Büyük Osmanlıca Sözlük, İnkılap Kitabevi, İstanbul

Türkçe Sözlük, 2005, XX + 2244 s. Türk Dil Kurumu, Ankara

c. Web Siteleri

http://egitim.selcuk.edu.tr/turkdili/text/kultur/takma_adlar.htm#top

http://tr.wikipedia.org/wiki/Emine_I%C5%9F%C4%B1nsu

http://tr.wikipedia.org/wiki/Kemal_Tahir

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ulus_Gazetesi

<http://www.geocities.com/almanakturkiye/1969.htm>

<http://www.ulkuocaklari.org.tr/abdshttr/dt/hayatm.htm>

EKLER

پاکیزہ

عالمہ حیاتہ دائرہ فہم ، محزن ، مراق انکیزہ ،
حقیقی بر وقعہ بی مصوردر

مخوری :

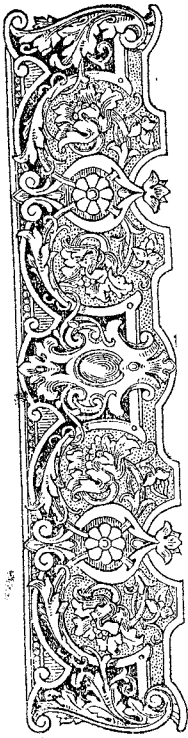
سلیمان توفیق

طابع و ناشری :
جمعیت کتب خانہ سی

رسمی کتاب مطبعہ سی

۱۳۳۱

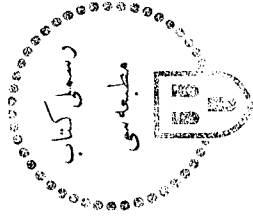
پاکیزه

— ۱ —

** ۱۳ سنهسی کانون ئاینسک اون طقوزنجی بازارا یرتسی کیجهسی ساعت اویچ بیچق راده لرندە چغال اوغلنک نوز عثمانیه جامع شریفی جاده سنده کی بیوک خانهلردن برینک قابوسی اوکنده اون یاشلرندە قدر برچوجق دوریوردی .

اوکیجه هوا صوک درجه مظلم ایدی . سبایی ایری وسپاه بلوطلر قایلالمشدی . ایکی کوندن بری دوام ایدن سرت پوزیراز روز کاری اوکون اقیشامه طوغیری بردنبه لدوسه تحول ایتش وبارداقدن بوشانیرجهسه یاغان یاغمور، برهفته دنبری استانبول سوقاقلیری برسترة سفید فامه بورومش اولاز. قارلاری اریددرک هر طرفی برچامور درینسی حالنه کتیرمشدی .

اوکیجه ساعت ایکی راده لرندە یاغمور کیسلنس ، روزکار،

سوقاقلارده شويله برايكي دقيقه طولاشوب اوجي دميرلي ايري
صويهسي بوزوق قالدريم طاشلرينه برايكي دفته طان ! طان !
اورددقدين صكره محله قهوهسندهكي صاچ صوبه نك باشنه التجايه
مجبور اوليورلردى .

ايشته بويله بريكجهده قوناغك قاپوسى اوكنده طوران
چوجق براز تردد دن صكره ، صوغوقدن موص مور اولمش
ميينى ميني اليني اوزادهرق قاپونك چنغراغنى چكدى . درحال
تيوك برقااحت ايشله مش كبي برايكي آديم كيرو چكيله رك قاپونك
اچيلمه سنه انتظار ايلدى .

ايكي دقيقه چكاماش ايديكه ياشليجه بر خدمتكار قاپوني
آچهرق باشنى طيشارى اوزادوب طيشارى باقدى . اچيلان قاپودن
برخزمه ضيا قارشوده كي ديواره قدر اولان مسافه يي تنوير
ايش اولديغندن چوجقهده بوضيانك دائره سنده قالمش ايدى .
خدمتكار دقتله باقوب چوجخنى كورونجه خشين برطورله

باغبردى :

— كيجه نك بو وقتنده ديلنجيك اولورمى ؟ دفع اول
شورادن ! ..
چوجق هيچ اوموللاز برعزم ومثانت ايله قاپويه ياقلاشهرق :
— عفو ايدرسكز ، بن ديلنجيك ايجون كلدم . دوقتور
افدى يي كورمك ايسته بورم .
— (حدتله) شمدى دوقتور افدى ياتبور . بويله كيجه
ياريسى ، باخصوص شوصوغوقده قالمماز .

قىش زمانلارنده چوق دفتهلر تصادف اولنديغنى وجهله بردنبره
پورازاه دونهرك ، صوغوق وطوندرنجي بر حالده وزان

اوليوردى .
كوكده برك بيلديز بيله كوروليوردى . پورازاك اوكنه
قالمش سرعتله اوچوشمقده اولان سياه وكثيف بولوطلر ،
طاشلر كي بربرى اوزرينه يئغليور ، كيجه نك ظلمتنى قات
قات آرتيريوردى .

استانبولك الكنيش وايشلك جاده لرندن بولنان نورغنايه
جاده سنده بيله كوز كوزى كوره ميه جك درجهده قارا كلق
واردى . اوزاقدن اوزاغنه ، نورسز ، فرسز موتى كوزى كي
بارلايان هوا غازى قنارلينك قويو فرمضى شعله سى ، سرعتله
وزان اولان روزكارك آنده كويا بر بازيجي ايش كي ساللانيور ،
متردد ، مترزل ضياسيله اوزاقلرى دكل ، كندى جواريني بيله
تنوير ايدميوردى .

اوزون قيش كيجه لرى اولديغنى حالده سوقاقلرده ، جاده لرده
بيله ايشنده كچ قالمش ، اوصره ده بوشانه سى ملحوظ اولان
ياغموردن اول اقامتگاهلرينه ، صيچاق مغاللى باشنه تيشمك
ايجون اغزى بورنى صاريللى ، اللرى جيلرلنده سرعتله يورورين ،
عادتا قوشان تك توك يولجیلر دن بشقه كمسه كوروليوردى .
صوغوق تحت الصفر بش درجهده اولديغندن قوبون
دريسندن ، قالمن عبايونزلى غوجوقلرينه صارلمش محابه بكيجيلرى ده

خدمتکار، قاپونك او كنده طورارق بوخاوردى ديكلمكده
اولان كوچوك قزى ايجرى آدى . بيجاره قز ديزلر يه قدر
چاموره مستغرق بولنديغىن او حاليله يوقارى يه چىقىق
ايشتموردى .

مرديوه نك اوست باشنده طوران خانه صاحبي آرقه سنده
خفيف واسكى برانتارى اولدىغى حالده كوركليرى تتره تن بو
صوغوقده اورايه قدر كلش اولان كوچوك قزى بو حالده
كورونجه، هان اشاغى يه اينهرك چوچى آلدن طوتدى وصورمغه
باشلادى :

— دوقتورى نەپاەچىسك خانم قزم ؟

— سز دوقتورمىسكز ؟

— اوت قزم .

— اوحالده سويليم . والدهم پك خسته در ، كوندوز
كچر ايكن قاپونك اوستنده كى لوجه يي كورمش و دوقتور اوى
اولدىغى كلامش ايدم . آنه مەك خبرى اولمىسزىن قوشوب
كلام . اكر بيلسه بنى كوندرمزدى . آياقلىكىزى اوپيم
دوقتور اقدى ، والدهمى قورتايرىكز . بن ياكىز قاير ايسەم
نە ياپەرم ؟

چوچىك اطوار معصومانەسى ، آغلايەرق سويلدىكى بو
سوزلر دوقتورك فوق العاده تاثيرنى موجب اولمش اوللدىركە
خدمتكارە خطاباً :

— رجا ايدرم خبرويرىكز ، والدهم پك آغير خسته در .
انك ايجون كلام .

— اويله ايسه يارين كل . خسته هان اوله جك دكل يا !
— سزه يالواريرم . آنه جكم پك فنا خسته در ، مرحمت
ايدىكز ، بر كره دوقتوره خبر ويرىكز . شايد كىتم دىرايسه
يارين كاپيم .

— ايشته بن سويلدم يا ! كىتمز والسلام .
او صروده قوناغك ايجندن برسس طوبلدى . مرديوه نك
اوستندن برى صورويردى :

— قاپوي چالان كيم ايش ؟ نە ايشته يورلر ؟
خدمتكار قاپوي اچيق براقه رق مرديوه نك آلت باشنه

قدر كيدوب جواب ويردى :
— بر كوچك قز . والدهمى خسته ايش ! سزى كورمك
ايشته يور .

— سن نە ديدك ؟

— شمدى اولماز ، بك اقدى بو هواده برره كىتمز ،
يارين كل ديدم .

— (حدتله) بن سكا قاچ دفعه سويلدم ؟ نە وقت اولور
ايسه اولسون بنى ارايان اولنجه درحال بكا خبروير ديه ديمى ؟
— فقط اقدم بو بر چوچىق !
— چوچىق آدم دكى ؟ چابوق آنى بورايه كىتر .

— خام قزیمه برصندالیه ویرده اوتورسون . (چوجنه دونهرك) كیدوب كینهیمده برابر کیدرز اولمازیم قیزم ؟ — بن سزی بوراده بکلم اقدام .

دوقتور سرعتله مر دیوه نلردن چیقوب بش دقیقه صکره آرقهسنه کورکلی اوزون برپالطو کینمش اولدینی حالده عودتله کوچوک قیزی الندن طوتارق سوقانه چقیدی . دوقتور صاخ النده کوچوک بر قفار طوتیوردی .

یوریمکه باشلادیلر . جغال اوغلی فرونك اوکندن کچوب صاغه و براز کیتدکدن صکره صوله دونهرك ضبطیه نظارتی قاپوسنك اوکندن بالرور فیروزاغا جامع شریفنك اوکنه چقیدیلر . روزکار پك شدید اولهرق اسیوردی ، اون دقیقه دهنبری آتشدیرمغه باشلامش اولان قوش باشی قارلرک سلطان احمد میداننده تشکیل ایلدیکی پی ، انسانك عاداتا نفسی کسهجک درجهده بولنیوردی . چوجق همان چیلاق دنیلهجک بر حالده اولوب تیر تیر تیرمه مکده ایسهده مناتنه قطعاً خلل ویرمه راک یوربور ، دوقتورده آنی تعقیب ایدیوردی .

بو حالده جامع شریفك حولیسنه کیرهرك آرقه قاپوسندن چقیدیلر . شهر ییزك الك فقیر عالهلرندن برخیلی سفیل و بدبخت بیچاره لرك اقامت ایلدکلری آراسته سوقاغنك باشنه کلدیلر .

دوقتور ، النده کی فنارک ایشینی ایله آاغنی باصدینی یری کورمکه چالشیور ایسهده اودرجه ظلمتی ، خصوصیه برتک

غاز فنارندن بیله محروم ، عادی و بوزوق قالدیرمدن بیله عاری ، وقت ظهرده بیله آقسام قارا کلنی قدر مظم ، دار ، مندار سوقاغنك قاتمرلی ظلمتی قسماً اولسون تعدیل ایدمه مدیکندن ایلکیده برده بر چوقوره ، اوزری بوز طومش بر چرکاب کوچکنه باتمق تهلکسنه معروض بولنیوردی . مع مافیله هیچ برشی ، هیچ برتهلکه سرعتله یوریکدن آنلری منع ایتمیوردی .

انجق ایکی آرشون کینشکلکندن اولان بوسوقاغنک برر زهین قاتیله اوزرلرنده برر اوطه دن عبارت اولان ایکی صره چیرکین ، مقسی ، مظم ، اسکی ، دلیک دیشک ، اخشاب کلبهلرندن برینک اوکنه واصل اولدقلری زمان چوجق دوره رق دیدی :

— ایشته کلدک ، اویمز بوراسیدر .

دوقتور ، النده کی فنارک ضیاسنی اوکنده طور دقلری هیچ برشینه بکنزه مین خانه به عکس ایتدیره راک باقدی . بوراسی ، ایکی مترو قدر کینشکلکندن ، اوج درت مترو

ارتفاغنده ، صاغ طرفه طوغخری یارم آرشون قدر میل ایتش ، انقاصدن معمول ، اسکی غاز تنکسی قاپلی برکله ایدی . قاپو ، کلبه نك یان طرفه یاتمشدن طولانی اکریلش ، عادی تختلردن معمول ایکی قنادینك اوست طرفندن بر آل کیره جک قدر آرائق اولمشدی .

صاغ طرف قنادینك کنارندن صارق قنده اولان کبرلی بر

صول طرفده براواجق واردی. اوجاغك اچنده كول اولديغی، چوقدن بری اوراده آتش یا قیلماش اولدیغی کوستریوردی. بودرجه سفاته قارشى یشارمش اولان کوزلری مندیله ایله سیلهرك دوقتور، مردیوه نلردن چیتدی. کوچوق قیز آنى تعقیب ایدیوردی. دوقتور هر آدم آتدجه تخته لر صارسیلیور، آجی بر غیجیدی ایله آرتق تقاته تحمل ایدمه حك درجه لره

کلدکلری اکلادیورلردی .

کلبه نك اوست قاتی ده ایکی مترو مریبنده بر اوطه دن عبارت ایدی . دوشه مەسی یکر می اوتوز ساتیمترو قدر بر طرفه باصمش اولان بو اوطه ده مفر و شات نامه هیچ برشی یوقدی . بر کوشه ده، یره سر لاش بریورغان پارچه سی اوزرنده بر قادین بوزولش یاتیوردی . خسته نك باشی ائنده یاصدیق یوقدی . اوزرینه یورغان یرینه براسکی خرقه آلمشدی .

بو منظره سفالت قارشوسنده دوقتور طوکمش قالشدی ، بر آدم ایلری کیتمه اقداری قالمشدی . بودرجه صوغوق بر کیجه ده، یتاقسز ، آتش سز ، مومسز ، هر طرفی دلیک و دشیك براوطه ده یتان خسته یه یوره کی پارچه لانه رق باقیور ، کیم بیلور؟ جسم استانبول شهرنده او آنده بونك کبی، کیمسه نك خبردار اولدیغی نه قدر بیکلرله سفالت موجود اولدیغی

دوشونیوردی .

خسته اچنده بوندیغی ظلمت دیجورینك دوقتورک قناری

سجیم ، قاپونك خارچدن اچیلیمی ایچون اوزایه اصلمشدی . ایچروده کیمسه اولدیغنه دلالت ایدر برسس و صدا یوقدی . قاپونك آرائقنلردن ، اوست قاتده کی اوطه نك ایکی کوچوک پیجره سندن اوفاق برایشیق بیله کورونیوردی .

دوقتور مذکور سجیمی چکوب قاپوی اچمقده تردد ایدیوردی . خانه ده آدم اولدیغنه دلالت ایدر هیچ بر حال کورم دیکندن چوجغك قارا کلقده ماکش اولسنی دوشونیوردی .

صوردی :

— قیزم بوراسیمی ؟

— اوت اقدم بوراسی .

— فقط بوراده کیمسه یوق ، ایچریسی قارا کلق .

— مومنز اولمديغندن آنهم قارا کلقده یانیور .

چوجغك سنی تیره یوردی . بوغوق بوغوق سوز

سویلیوردی . عجبا بولرزش ، بو بوغوقلق صوغوقدن ، یا خود آغلامقده نشت ایدیوردی ؟

دوقتور سجیمی چکهرک قاپوی آجدی، کیزه دیک سفالت و دبختی به ترهما ایگه یورمش کبی آجی واور بردیجی بر غیجیدی ایله اچیلان قاپودن کیروب تکرار قاپادیلر . قنارک خفیف ضیایی بوندقاری محلی براز تنویر ایدیوردی .

بوراسی ایکی مترو مریبنده بریردی. صاغ طرفه دیواره یاصلانمش آئی بدی قدمه لی اسکی ومتایل بر مردیوه نه ایله

اولمشندر . ذاتا ياتمقند يانلارم آجیور ، آنک ایچون

براز طوغزلیق ایسته دم .

پاکیزه خانم نریه ایله دوقتورلرک معاوتی سایه سنده طوغز بلوب
 اوتوردی . کوچوک قز والده سنک دور یلامسی ایچون ارقه سنه
 اوتورمش ، آنی طوتیوردی . دوقتور خسته نیک یانه دیز
 چوکوب مزبور نیک الینی الینه آلدی . بر کیمیک ایله دریدن
 عبارت قالمش ، عادتاسکلت خانه گلش اولان بوالده قطعیا
 اثر حرارت یوقدی . یوز کبی طوکمش ، کویا حیاتدن اثر
 قالمامشدی . نبضلر پاک آز حس ایدیوردی .

دوقتور خسته نیک کوکسنی ، ارقه سنی دیکله یه ریک معاینه
 ایتدی . کویا خسته کندی ایش کبی رنگی صارارامشدی ،
 فرط تأثر نیدن کوزلری یاشارامشدی . چونکه معاینه ایلیکی
 خسته ده ورم اثریه برابر اک بیوک خسته لک اوله رق آچلنی
 و صوغوغنی بولمشدی .

جمعیت بشریه نیک اک بیوک برخزنی ، سفالتک اک مده شی ،
 بیکلرجه بد بختک بادی افولی اولان بو ایکی حال دوقتورک
 کوزی اوکنده ، براولوم هیکی کبی دیکلمش طور یوردی .
 عجبا بو قادینی قورتاره بیله جکمی ایدی ؟ دوش-یونیوردی . بر
 دقیقه صکره دیدی :

— خانم همشیره ، راحتسز لککنز اوقدر حارثا اهمیت دکلدر .
 هنوز کنجسکنز ، پک چابوق تداوی ایده رز ، کنجسکده

سایه سنده بردنبره . براز زائل اولدینغی کورونجه یوزولدیکی
 یردن طوغزلیق ایسته دی ایسه ده ممکن اوله مدی . پک کوچکله
 براز قالدیردینغی باشی تکرار یره دوشدی . بائین ، نیم کشاده
 کوزلرنده ، صولوق و صارارامش چهره سنده آثار حیرت نمایان
 ایدی . اوراده ، بویله کیجه وقعی ، اوستی باشی تمیز برافندینک
 نصل اولوبده بولندینغی بردرلو اکلامیوردی .
 سونوک وضعیف بر سسله دیدی :

— قزم نریه !

— نه وار آنه جکم ؟

— یانه کده بکا یاردیم ایت . براز قالمایم .

نریه والده سنه معاوته شتابان اولدینغی صره ده دوقتورده
 کندینسی طویلامشدی . مقتضای صنعتی اوله رق فلاکت بشریه نیک
 بر چوق عخنه لری کورمش اولان مومی الیه ایلیک حیرت
 متأثرانه سنی بر طرف ایلدکدن صکره خسته نیک یانسه
 یاقلاشه رق دیدی :

— راحتسز اولمایکنز خانم همشیره .

دوقتورک سسی تیزره یوردی . قلینک آغلامقده اولدینغی

صداسنک بولرزشی ایله اکلاشیلیوردی .

پاکیزه خانم (خسته قالدینک اسمی) آجی آجی تبسم ایدرک

جواب ویردی :

— بنده کز ایچون راحت اتمک آرتق بر خواب وخیال

— خانم همشیره سرعنه تداوی به باشلامق لازم کله چکی کچی بوراده ، شو حالده ممکن دکل پشایه مازسکیز . بوراسی ، خصوصیه بویه شدید برقیش زماننده بر خسته ایچون اوتوریه جق یردکلدر .

— فقط دوققور با نیم ایچون بورادن بشقه باشمی صوقه بیه چک بر یر یوقدر! منحوس طالع بنی او قدر تعقیب ایدیور که . . . سفالتدن سفالته ، فلا کتدن فلا کته دوشه رکنه نهایت اوتوردیغم بر تک اوطه دن چیریل چیلاق سسوقاغه آتدیغم کون نریمه ایله ساعتلر جه طولاشدقدن صکره بورایه کلدم . قوشموش افاقت دادینک معاوتی ایله شو کبه بی طوته رقی ایچنه صوقولدم . طالعم نقدر فنا امیش که دادی ده سکیز طقوز کوز اول خسته اوله رقی طوپخانده اقامت ایدن کریمه سنک نردینه کیتدی . هیچ اولماز ایسه بکا کاه کاد باقیوردی ء بورادن ده بک یقینده چیقه چیم ، چونکه ایجاری بی ویرمک ممکن اوله میه جغندن هر حالده قوغیه چیم . — یوناری هپ صکره دوشونورز . شدی بن کوچوک خانمی برابر آلوب کیده جکم . سه علاجلر یکنزی کوندیریم . نصل استعمال ایله چکنی ده بریو صله ایله یازارم . — رجا ایدرم ، دوققور زحمت بیورمیکیز . سنر لطفاً بر رچته یازار ایسه کنز یارین نریمه اجزا خانهدن یاپدیر . — خایر ! خایر ! بن کندی الله یاپدیر کوندیریم . یاریر صباحه قدر بکله میز .

یاردم ایدر . بر قاچ کون صکره هیچ بر شی قالماز . — امید ایچورم . چونکه آرتق حیاتک بندن بو کون یارین قطع مناسبت اتمی ایچون هیچ بر مانع قالماشدر . بالکنز کریمه ، شو بیچاره نریمه ایچون! اوت دوققور ء آتی شومدهش فلا کت وسفالت بشریه ایچنده قوتسز ، کسه سز ، عاجز بر ارقنی ایسته مدیکم ایچون پشامنی آرزو ایدیورم .

خسته بوسوزلی سویلر ایکن اغلا یوردی . دوققورده بوخزین ، بو محرق ، قلبکاهه قدر مؤثر ، منطقی اولق اوزره بولان بر حیاتک صوک اثر موجودیتی قدر مؤلم سسه ، بو اجیقلی سوزلره قارشومکن دکل لاقیدیسنی محافظه ایده میه رکن مندبانی کوزلرینه کوتوردی .

هاله کوچوک نریمه هیچقرا هیچقرا اغلا یوردی . شوچلاق ، سفیل ، صوغوق ، چرکین کلبه ده ، هنوز اوتوز یاشارنده ، خسته لنگ تاثیریه صوک درجه ضعفه دوشمش ، بالمومی کچی صارارمش اولدیغی حالده ینه فوق العاده کوزلردن عد اولنه بیه چک قدر مالکة جمال بروالده ایله ، کریمه سندن ، یره دیز چوکش کنج دوققوردن مرکب حزین غروبی « رافائل » کورسه مطلقاً ک برنجی وقیتدار آتاری صره سسه قویق اوزره درحال ترسیم ایدردی .

اوطه ده بر لفظه سکوت حکمفرما اولدی . اوج کشینک اغلامسندن بشقه برشی ایشیدیلوردی . نهایت دوققور دیدیکه :

دوقتور خسته يي تکرار قارا کلقدە برقامق ایچون قناری اوراده براترق نریه يي الندن طوتوب سوقاغه چیدی. عادتاً قوشبور کبی یوریره رک سلطان احمد میداتی کچدیله . دیوان یولنده کی اجزاخانه لر دن برینه کیروب بررجه یازدی . یارم ساعت صکره آدم کوندروب الديره جغنی سویلدکن صکره نریه يي ینه الندن طوتهرق جغال اوغلنده کی خانه سنه کتدی . بر ساعت صکره اراسته سوقاغنده کی کلبه ده پاکیزه خاتم تمیز بریتاغه یاتیرلش ، اوستی ایکی یورغان ایله اورتلش ، اوطه یه برمنغال قوللشیدی . نریه ، منغالک کنارینه اوتورمش ، قرق یاشلرنده قدر برقادین ایله قولوشیوردی . بوقادین خسته یه باقمق ایچون دوقتور طرفدن کوندرلشیدی .

منغالک کنارنده تمیز بر کاسه ایله سود وبرازده فرانجه واردی . ارتق اوطه ده بر ساعت اولکی سفالتک ، حزنک برینه بر مقدمه سعادت ، اوائل سرور حس اولنیوردی .

ایرتسی کون صباحین ساعت اوچده برارابه کله رک کلبه نک اوکنده طوردی . پاکیزه خاتم ارابه یه نقل ایله راکشیشلی ده کی اطفال خسته خانه سنک قادیناره مخصوص دائره سنده بر اوطه یه کوتورولدی . نریه ده برابردی .

— ۲ —

بالاده بیان ایله کیمنز وقعه دن تام اون برسنه اول لاله لیدن یکی قاپویه کیدن جاده اوزرنده کائن برقوناغک اوکنده آراهلر طور یور ، برچوق قادینلر کیروب چیقور ، سوسلی البسلر کیمش مینی مینی خاتم قیزلر ، کوچوک چوجقار طولاشیور ، سمیدجی ، فستقجی ، محلیجی کبی اصنافدن اولوب نصلسه اورابه کیش اولان برقاچ طبه کار ایجه آلیش ویریش ایدیوردی . اوکون پنجه سنه ایدی . بوغلبه لک مذکور قوناقدە دوکون اولدینغی کوستریوردی . قاپونک اوکنده طوران آراهلرک بر قاچ دانه سی سوسلی قوناق آراهسی اولدینغدن کلین وکوکیک کبار طاقتدن اولدققری اکلاشیلوردی .

قوناق بدستان تجارلرندن متوفی علی بکک مخدومی بها بکک قوناغی ایدی . بها بک ، استانبولجه اغنیادن عد اییلن پدربنسک بر تک اوغلی اولدینغی جهته ایکی سنه دن بری نقد واملاک اولق اوزره اوتوز قرق بیک لبرالق برزوتک بکانه صاحبی بولونیوردی .

متوفا زوجنك اك زياته سوديكي بر آرقداشك زوجهسى
 فاطمه خانم بركون خيريہ خانك زيارتنه كلهرك سلطان احمدده
 فيروز اغا محاسبنده سعيد افندي نامنده برذاتك غايت كوزل ،
 تريبهلى ، تحصيل كورمش ، اون سكرن ياشلورنده بر كريبهسى
 و بونى بهايكه آليرل ايسه يك مناسب اوله جنغى اولديغنى سويلش
 اولديغندن درحال جلب اولنان بر آراه ايله اورايه كيدلمشدى .
 كوروجى خانملره مرحوم سعيد افنديك خانه سنده قاپوي

آجان غنچه فر نامنده كي حبش بردادى هيچ طابيديغى خانملرى
 يوقارى قاتده مناسب بر او طيه آلوب حال و خاطر سؤالنندن
 صكره طيشارى چيتمش و كيتندن خانملرى خبردار ايلمشدى .
 بيوك خانم بومسافر لرك كوروجى اولملرى احتمالى نظر
 دفته آلهرق كريبه سنه او يولده نعايات و برد كدن صكره مسافر لرك
 زدينه كيتمش ايدى .

بش دقيقه صكره غايت ساده بر طرزده كينمش اولان
 كوچوك خانم ايجرى كيره رك مسافر خانملرك اللرى اويد كدن
 صكره بر ضد ايله به اوتورمشدى .

خيريہ خانم كوچوك خانمى كورور كورمن اوغلى ايجون
 بوندن دها مكممل بر زوجه بولميه جفنه قناعت حاصل اتمشدى .
 چونكه قارشوسنده كي قزجدا بر آله ملاحت ايدى . اورته دن
 براز اوزون بويى ، وجودينك بالق اتى ، بهر سرك تناسي
 فوق العاده ايدى .

زنكين اولاد لرنده نادر تصادف اولنان بر درجه ده
 مكممل تحصيل كورمش ايسه ده اسراف و تبذيره ده آيلمش
 اولديغندن اطرافتى بر خيلى دالقا و و قار صارمش و پدريك
 و قاتندن صكره ايكى سنه عالم ذوق و صفاده ايجه پاره صرف
 ايش و فقط بو صرفياتى ايرادندن فضله بر درجه ده چيقار مامشدى .
 هر كون صباحين قالقار ، پدريك ترك ايلديكي دكانه ،
 تجارتنك باشنه منتظماً دوام ايله بدستان قانايجه يه قدر اوراده
 قاير و صكره آرقداش لري به اكلنجيه كيدردى .

ايكى سنه دوام ايدن بو حال موهمى الهى سفاهت عالم لرندن
 بيقديرمش ، باخصوص غايت عقلى برقادين اولديغى جهته
 اوغلنك كنجاك طاشقنقلارينه اعتراض ايدرك بتون بسون
 اتمه كنى موجب اولمقدن توفى ايله مناسب وقته انتظار ايدن
 والد سرك ، بالناسبه ، ازدواج چاغى كيديكنه دائر اخطارى
 ايشته بو يوزارلق او اننه مصادف اولديغندن بها بك بو كا در حال
 موافقت اتمشدى .

اوكوندن اعتباراً كوچوك بك ، مع التأسف كنجارجه عالم
 ذوق و صفاظن اولنان حيات سفهانايه الوداع ديمشدى .
 خيريہ خانم (بها بك و والدهسى) مخدومك موافقتندن ،
 حياتنك بيدى تنظيم ايلسندن فوق العاده ممنون اولارلق
 كوريجى كز مكه ، طابيديغى ، بيديكى خانملردن مناسب بر قز
 صوروشد بريمغه باشلاه مشدى .

طرفك تحقيق احوال ايچون اويچ دوت كون خيبر اولملىرى
شرطيلىه ، تقرر ايلدى .

بوابك . ابتدا سندنده سويلدېكىمىز دوكون بها بلكه پا كېزه
خانمك دوكونى ايدى .

دوكون پك مظنن اجرا اولدى . قولىق مراسىمك
اجراسندن صكره داماد بلك اوزرنده كورينان آتارنشه و نمونيت
كليني بكنمش اولديغنه بر علامت ايدى .

اواقشام زفاف و ايرتى پاچه كوني مراسى اجرا اولدىقدن
صكره قوناقدە بر حيات مسعودانه كىدران اتمكە باشلادى .
خيبريه خانم اوغلنك مسعوديتندن طولاي بختيار ، بها بك
زوجه سنك هر صورتله مكىمىدىن وايه دار ، پا كېزه خانم ايسه قان
والده سيه زوجه نك آره سنده مسعودانه بر حيات امر ايلديوردى .
دوكوندن ايكي آى قدر كچمش ايدى كه پا كېزه

خانمك حامله اولدينى اكلاشلايدىقدن قوناقدەكى سرور وشادمانى
آرتدى . بها بك دن زياده خيبريه خانم كلينك اوزرينه تيره يور ،
الك اوافق آرزوسى يرينه كىترمكى كىنديسنه بيوك بر وظيفه
عد ايليور ، لىنى بر ايشه سورمامسى ايچون عادتاً يالورايور
ايديسه ده پا كېزه خانم قوناغك هر رامور و خصوصنه نظارت
اتمك ، بكنى كىندى صويوب كىدىرمك ، موجود جاريه لره
و خدمتكارلره رخمآ هر ايشى كىندى كورمك و كورديرمك
درجه سنده او خانملى وظيفه سنى اجرا ايلوردى .

بلندن بر قارىش قدر آشانغى به اوزانمش كور ، پارلاق ،
قويو قومرال صاچلىرى ، اوزون و اوجلىرى قويويق كيريكلكلره
سايه دار قويولا كوزلىرى ، براز قانجه ايكي كلكون دوداغك
ترسيم ايلديكى نه اوافق و نه بيوك بر آغزك ايكي طرفقه تبسم
ايلديكى زمان حاصل اولان غمز لرى ، براز منحنى و ظريف
برونى ، طوبارلاق چكسى ، كىنش و ذكاي واسه دلالت ايدن
الى ، صنعتكار بر رسامك فورچه سندن چىقمش قدر منتظم
سمور كى پارلاق قاشلىرى ، تكلم ايلديكى اناده دوداقلرى
اراسندن كورينان ايكي صره انجوكى بياض و شمشه ده دار
ديشلىرى ، الحاصل هر برى برهيكاتراشه مودل اولمغه لايق
لطفات و تناسبه مالكدى .

خيبريه خانم ، پك مشكل پسند اولدينى حالده كوچوك
خانمده شايان تقيد هيچ بر قصور كورمه ماشدى . اطوار
و حركاتنه ، رفتارينه ، طرز افاده و بياننه ، صداسنك پارلاق
و دوروكونلكنه حيران اولماق قابل دكلدى .

خيبريه خانم اودرجه مسحور ، اوقدر مجلوب اولمشديكه
در حال ايشه باشلامق خصوصنده استعجالى - عاده مخالف
اولدينى حالده - كوزه آلدردوق خانه صاحبه سنه براز خصوصى
كوروشمك ايسته ديكنى بيان اتمسى اوزرينه كوچوك خانم
اوطه دن چىقمشدى .

ايشته اوكون پا كېزه خانمكه بها بلك ازدواجى ، هر ايكي

لايتغير عاداتندن بولمىسى حسييله اون كون صكره وقوع بولان
بر فلاكت ينه پاكيزه خانى دوجار حزن و الم ايتمىدى .

بر هفتهدنبرى كرىهسنك نزدنده بولنان عفت خانمك
(پاكيزه نك والدهسى) فيروز اغا مخلصندهكى خانهسندن كيجه
حريق ظهور ايدرك تكميل اشيايله برابر محترق اولش حتى
آرقه لرينه كيه جك بر كوملك بيله قورتاريا مامشىدى . عفت
خانم بوفلاكتدن صوك درجه متأثر اوله رق خسته نمش ايدى .
چونكه تكميل ماملكى خانه ايله ايچنندهكى اشيايسى اولوب
جمله سنك محترق اولسى ، خصوصيه سو كيلي زوجندن يادكار
قالش ويك بيوك بردقته حفظ ايلىكده بولمىش اولدينى شيلرده
مبدل رماد اولش بولنديغندن بچاره قادين كنديسى متسلى
ايدهميوردى .

بها بك قاين والدهسى يك زياده سومكده ، اوز والدهسى
كچى تقي ايتمكده اولديغندن اوزمانك اك مشهور اطباىى جلب
وتداويسنه اهتمام اولدى ايسه ده نه چاره كه اجل كلش بولنديغندن
بناغه دوشديكنك اون برنجى كوفى وفات ايله ريك پاكيزه يى
بيگدن مستغرق ماتم ايلدى .

بها بك ده پاكيزه خانم قدر ، بلكه آندن دها زياده
متأثر و مكدرد ايدى . هنوز لوغسه بولنان زوجهنسك .
بو ضربه قضادن مختل الصحه اولسى احتمالى دوشوندنكجه
عادتا چيديره جنى كليوردى . ايكي سو كيلي وجودك ضياع

بو حال ايله كچن سكرن آي قدر حيات مسعودانه بيوك
خانمك خسته نمى ايله تلنخكام اولدى . جلب اولنان متعدد
اطبانك تداويىى كار كر تاثير اوله رق خسته لندكدن پدى كون
صكره خيره خانم وفات ايتدى . بو ، بها بكدن زياده پاكيزه
خانم ايچون بر فلاكت ايدى . چونكه قاين والدهسىنى اوز
والدهسى قدر سوپوردى .

بو وقعه قوناقدىكى نشه نى ، سرورى ازاله ايلمىدى . بها
بك مكدرد ، ويا كيزه خانم مايوس و مغمووم اولديغندن هر كسده
برنشهنسرك ، برسكونت غم آكين واردى .

بر كيجه پاكيزه خانم ساعت التى راده لر نده اويانه رق قاريله ده
يا تمقده اولان زوجنى اوياندىردى . يولچنك كلك اوزره
بولنديغنه علامت اولان اغريلريك باش كوسترتديكنى اخبار
ايتكله درحال قابله خانم آدم كوندريه ريك قوناغه جلب اولنديغى
كچى احتياطة رعايه ده بر طيب مولد كتوردريه ريك سلا مقلده
بكله ددى .

صباحه قارشى ، دو قورتوك مداخله سنه لزوم قابله رق نور
طوبى كچى بر قيز دنيايه كلش ويا كيزه خانم لوغسه دوشه كنه
يا تيريله رق قربانلر كيسلمش ، فقرايه صدقهلر و يرلش ايدى .
خيره خانمك وفاتندنبرى برسكونت محزونانه يه مستغرق بولنان
توناقدى بو وقعه سرور و حبورى ، نشه وشوقى بادي اولدى .
فقط سرورى ماتم و ماتمى سورك تعقيب ايتمى بولديانك

براقشام بها بك هر كوتنكندن فضا له اچمش ، اولو كچي سر خوش اولمش ، ايكي خدمتكارك معاوتيله او طه سنه چقمش ايدى . كندندن بيجرايدى . كوزلرى قبلى ، بيهوش بر حالده قاپه نك اوزرينه اوزادلمشدى . پا كوزه خاتم بر مدت زوچنك قارشوسنده طوره روق بو حاله باقدى . كوزلرندن ساكن و فقط آتئين ياشلر آقوردى . بو حالت بدمستى به دوشممش اولان آدمى نقرتله مزوج بر شفقتله تاماشا ايلد كدن صكره يانه صوقوله روق كمال مشكلات ايله آرقه سندن چاكتى ، ديزلرندن پانطالونى چيقاردى ، يتاغه ياتيرمق ايجون قانابه دن قالديرمق ممكن اوله مديغندن اوزرينه بر بطنيه آدى . چاكت و پانطالونى آوب او طه دن چقمق اوزره ايكن چاكتك جيندن يره بر طاقم اوراق دوشدى .

پا كوزه خاتم بو كاغدلرى تكار چاكتك چينه قويمق اوزره بو كاغدلرى طوپلادى صره ده بر قادين فطوغرافى كوزينه ايليشدى . ديكر او طه به كچر ك لامبيني ياقوب بو فطوغرافه باقدى .

وجودى بر صدمه الكتريقى به تصادف ايلش كچي مدهش برلرزه استيلا اتمشدى . بو فطوغراف زوچنك جينده نه كز يوردى ؟ قايجه به كلدكلرى كوندن برى قومشورلرندن همشيره سى كچي سوديكي ، كوروشديكي مقبوله خانمك ، اون طقوز ياشلر نده بر قرك رسى بها بكك البته نردن كچمشدى ؟

ايديسى وقوع بولان قوناقده آرتق اوتورمق ، هر ديقه تشديد و تزويد آلامدن بشقه بر شيه خدمت اتمه چكندن بها بك قايجه به بريالى استيجا ايدرك اورايه نقل ايتديبر . قوناغى ده ، برده ها اوراده اقامت ايتامك اوزره ترك ايلدكلرندن بها سنه باقيه روق صايديلر .

بها بك بر مدتدر ايشنى اهل اتمكه باشلامشدى ، اكثريا درين درين دوشونبور ، بعضا كچه لرى صبا حاره قدر تك و تنها يالنيك بجه سنده ، دكز كنارنده كز يوردى . اول امرده پا كوزه خانمك پكده نظر دقتنه چارميان بو حال كيتدكجه موحى الهانك داعى مراقى اولدى .

سو كيلي ، مينى مينى نرينه ي امريرمك بها نه سيله اوده كچه لرى اويانق قاله روق زوچنك حر كاتى ترصد اتمكه باشلادى . اره صره ده دكانه ، تجار تخانه سنه نه ايجون كيتديكنه دائر ايراد سؤال ايدبور و هر دفعه سنده كاه راحتمسز اولديغندن ، كاه ايشندن اوصانديغندن برازاستراحت ايدجه كى جواغى آليوردى . بها بك نهايت ايكي سنه نبرى ترك ايتديكي عشر ته يكيدين باشلادى . بعضا كنديسى غايب ايدجه ك قدر ايجور و سر خوش اولديغى زمانلرده ايسه زوجه سنه قارشى بارد ، فنا معامله كوست يوردى . زوچنى جدا سوهن پا كوزه خاتم ايسه آتى بو مهلك كدن قورتارمق ايجون لندن نه كبر ايسه يايوردى ، فقط بر فادى سى اوليوردى .

کوزلری قاراردی . هیچ بر شی کورمن . طویساز ،
 آکلایماز وحس ایتمز برحاله گلش ، عادتا برهیکل کبی طوکمش
 قالمسدی . اویج درت دقیقه بوحواله قالدقدن صکره بر عزم
 جدی ایله ، بیوک بر متانت قلب ایله کندینی طویلایه روق
 تذرکری اوقودی .

بونده مقبوله بهابکه جواب ویریوردی ، بک اعلان عشق
 وعرض محبتی حاوی یازدینی بر تذرکریه مقابل اعلان عشق
 ایدیور ، فقط پاکیزه خانمک موجودیتی جهتیله بو عشقی اونوتوق ،
 قلبک اکر درین بر کوشه سنده صاقلامق ایجاب ایده چکنی سویلیور
 او وار ایکن سزکله نم ازدواج نصل ممکن اولور دیوردی .
 پاکیزه خانم بو کاغدی ینه طرفه قویدی ، دیگر بر کاغد
 آلهرق اجوب باقدی ، اوده عین امضایی حاوی بر تذرکریه
 ایدی . بویوله پدی تذرکریه واردی . بوتذرکریه کیجه بانجه نکل
 دیوارندن آشوق صورتیله نصل برله شیه چکنی ، نه یاللق لازم
 کله چکنی ، پاکیزه یی باشدن صاموق چاره لرینی ، الحاصل بیوک
 برانترقیه پروژهنی محتوی ایدیلر .

پاکیزه خانم کاغدلری طویلایوب یرینه قویدی ، یالکنز
 فطوغرافی یتاق اولطه سنده بورونک اوززنده کی آینه یه طیلایوب
 بر اقدی . بوندن مقصدی بک آیلوب قالدقینی زمان اوراده
 کورمسی ایدی . چونکه کندی انخا ایده چکنی خط حرکتی
 ذهنده قرار لاشد یرمشدی .

بومعمانی حل ایده یلمک ایچون چوق دوشوندی ایسه ده بر شیه
 قرار ویره مدی . نهایت ایرتسی کونی بالناسبه بکدن صورمنغه ،
 آغزینی آرامغه قرار ویردی . کاغدلری ، فطوغراف ده برابر
 اولدینی حالده جا کتک جینه قویه روق جمله سنی مندرک اوززینه
 آدی . مینی مینی قاریوله سنده میشل میشل اویومقده اولان
 جکر پارهنسک یانه کیده رک آتی سیر و تماشایه طالدی . فقط
 ذهنی اوفطوغرافی ایله مشغول ایدی .

بردنبره خاطرینه بر شی گلش اولمیلدرکه آرقه سنه دونه رک
 کیدوب مندر اوززنده کی جا کتی آدی . بلاتردد البنی جینه
 صوقه روق کاغدلری چتاردی . لامبه نکل یانه ، ماصه نکل اوززینه
 قویه روق برر بر معاینه یه باشلادی .

ایلاک آلدینی کاغد سوسلی بر طرف ایچنه قولمش پنبه
 بر کاغد ایدی . اللری تتریه بور ، فلی شدتاه چاریبور ، ایکیده
 برده کیسه کلسون دیه قاپویه باقیوردی . بو حالده کاغدی
 آجدی . ایچنه برقادرین قلمیله یازمش طقوز سطر یازی واردی .
 درحال امضایه باقدی . کوزلرینه اینانه یوردی . کوردیکی
 شی بر حقیقت دکل بر خیال اوللی ایدی ؛ ممکن دکل بو بر حقیقت
 اوله مازدی ؛ چونکه امضا یرنده « سزی جدا سوسون :
 مقبوله » یازیلی ایدی . کویا شوامضایی تشکیل ایدن اون بش
 حرف آتشدن ایمش کبی کوزلرینی یاقیوردی . او کاغد جهنمدن
 چقمش بر آلت عذاب ایمش کبی اللرینی قاور یوردی .

قالدى . كوزلىنى آچۇب اوياندىغى زىمان كوندوزايىچە ايلرولەشمىش كوش اوطەنك تا اورتەسنە قدر كېرمىشىدى . سس وصددا يوقدى . زوجنك مدهوش اولەرق اوزرىنە دوشدىكى قىاپەبە انعطاف ايدن اياك نظرلرى اوراسنك بوش اولدىغى كوستردى . يردن فرلايەرق اوطەبە كىتىدى . مندرك اوزرىنە قويمش اولدىغى چاكت ايه بانظالون اورادە يوقدى . بك بك اركن اويانمش ، اوستى كىنەرك ، كندىسى اوياندىرمەدن چىقوب كىتمش ايدى . پاكىزەنك خاطرینە مقبولەنك فطوغرافى كلدى . يتساق اولەسنە عودتە آيىتەنك اوكنە كلدى . فطوغراف اورادە دكلدى . دىمك كەك آنى دە المشىدى .

بلك عادتنە مخالف اولەرك بو قدر ايرىكندن قانقوب كندىبە خىبر وىرمدن صااوشوب كىتمسى چىرتى ، مراقى موجب اولغاە برابر كونا مشافىھەبە ، نمازەبە ميدان قالىبەرق سېوشىسى بردرجەبە قدر بادى مئىونىي اوليوردى .

انساز قطعياً بىلدىكى برخبر فلاكتى براز كىچ آلمق ايهە متلى اولور . پاكىزە خانمەدە سعادتىنك اوچدىغى بىليور ، انجق بونى بلك لساندن ، براز صكره طومىغى آرزوايديوردى . اوصردە برخدمتى اوطەبە كېرەرك پاكىزە خانمە شمدى پوستە چىنك كىتوردىكى بىسانبە بر مكسوب وىردى . ظرفك اوزرىندەكى يازى بەلك يازىسى ايدى . دائما دوز كون كوزل اولان بو يازىنك تترك ، سطر ك براز اكرى اولسى نظر

ايشە پاكىزە ايچون اك بيوك فلاكت اودىقتەدن اعتباراً باشلامشىدى . قاين والەسنك ، كندىسى اوز اولادى كى سون خىرىە خانمك وفاى ايه جريە دار اولان قىننى نرەنك تولدى تشفە اتمكە باشلامش اىكن پىردن قالان خانەسنك ، تكميل اشياىلە برابر محترق اولسى و آنى متعاقب والەسنك ارتخالى جريە قىننى دها زىادە قانامش ، تامبلە التيام پىر اوليان يارەبى يكىدن آچىش ايسەدە زوجبە كرىمەسى ارەسندە ، بواىكى محبت وشفقت ساپەسندە بردرجەبە قدر تسليت ياب اولغە باشلامشىدى . آنك ايچون دنباە زوجبە كرىمەسندن بشقە برشى موجود اولدىغى حالە شمدى اك بيوك ركن سعادتى اولان مودت عالەنك بيقىلدىغى كورپوردى .

صباح اولوب بەك عقتى باشنە طوبلادىغى زىمان آنكە اياك ذفە اولەرق نمازەبە قرار وىرمىشى . سعادتى ، عالە شرف وحيثتى ندىن آدىرمەجق ، آنى ، ياوروسى مدافە ايدن يارەلى بر آرسلان كى مدافە ايدەجكدى .

نرەنك قارىولەسى ياننە قويدىغى بر قوتلق صندالەسنە اوتورمش اولان والە ، سعادتىنك ملك الصيانەسى ظن ايلدىكى چوجى مشفقانە تامشا ايدرك دوشونبوردى ، نھايت صباە قارشى ، اوقشودن زىادە بى تايدن نشأت ايدن بايغىلق نوغىندن بر غفلتە طالەرق بلا اختيار او كوزل كوزلرى قىانمش ايدى . ايچە بر زىمان بو حالە

دقتی جلب ایتدی . چونکه بوحال ، یازی بی یازارایکن عذاب وجدانی نك تحت تأثیرنده اولدیغی کوستوروردی .
پا کیزه خاتم بلك بومکتوبونی کورونجه قلبی تهیج اولدی ،
رنجک صولدی ، الری تیره ترک ظرفی اچوب مندر جاتنه عطف نظر ایتدی .

مکتوب شویله یازلمسدی :

« خاتم اقدی !

« سزه ارتق بویه خطاب ایلدیکمدن طولای بی معذور کورر بسکیز . آیلردن بری مجروح قلبکیزی بتون بتون پارچه-لامامق ایچون صاقلادیغم . برسری دون کیجه تصادفک سزه آکلتمش اولدیغی بوصباح کوردم . ارتق وجدانی مستغرق عذاب ایدن ، ایچمی بیوب بیتن سری کتم ایتکه لزوم کورمدم .»
« قاکلیجه به کلدی کمزردن بری قلبمدن محبتکیز تامامه زائل اولدی . بالتصادف کوردیکم برقادین قلبه سزه اویچ سنه دئبری اشغال ایلدی کیز یزی طوتدی . براوطه ده ایکی مسافر اولبور فقط برقلده ایکی محبت ممکن دکل یراشه میور . »

« سزی حقیقت مسئله دن خبردار ایتمکسزین سودیکم قادیغی الموق فکرینه دوشدم . فقط بوده ، او طرفدن کوردیکم معامله رديه اوزرینه قابل اولممدی ، سعادت می تأمین ایده بیلیمک ایچون یگانه چاره آنکله ازدواج ایتک اولدیغی بیلدیکم خالده سزی بدخت ایتامک ایچون شمدی به قدر کندیمر . جبر و تضییق ایدرک

سکوت ایتدم . بینه سکوت ایده جکدم . لکن دون اقشام ،
تأثیر یأس و تأثرله ایچدیکم ایچکی بوسرک تظاہرینه خدمت ایلدی . بوندن صکره صاقلامق وسزکله مسئله دن خبردار اولدیغکیز حالده براراده یشامق امکانسز لغنی تقدیر ایدرک سزه شومکتوبی یازمنه قرار ویردم »

« منانت اخلاقه کیزی ، جدید طبعکیزی ، کندی حسیاتکیزه دائماً حاکم بولندیغکیزی بیلدیکم جهته مقتضای طالعه متین اوله رفق سرفرو ایتمکیزی توصیه ایدرم . هنوز کنجسکیز ، کوزلسکیز ، احتمالک بندن بشقه بریه بختیار ومسعود اوله بیلورسکیز . ایشته بونک ایچوندرکه سزی شو دقیقه دن اعتباراً حر بر اقیورم . اقامت ایتدی کیزکیزی یالی بی ، بو کون بدانی ویردرک نامکیزه مبايعه ایده جکم . مفر و شاتی ، موجود ایشیا جمله سی ، سز کدر . کریمی ، والده سنک آغوش شفقتدن ایترمامق ایچون سزه بر اقیورم . ایسته دیکیزکی تریبه ایدیکیز .»
« آنک تریبه سیله اشتغال ایدرک یالکیز حیات کیزدی کیز مدتجه هر ماه برواسطه مناسبه ایله سزه بکرمی لیرا کوندره جکم ،
« ارتق بی اونودیکیز . کورمه ک تشبث ایتمکیز . بو آندن اعتباراً آرا مزده برمناسبت قالمشدر . »

پا کیزه خاتم بو مکتوبک ایباک فقره سنی اوقودیغی آنده دوشدی کیز کراب فلاکتک نقدر دیرین اولدیغنی کلامش . کوزلری قارامش ، دنیایی دروک درجه مظل کورمه ک باشلاشمدی .

پاکیزه خانم ، اعدامه محکوم اولان برآدمک فرمان قتلنی کندیسی اوقومسی قدر آغیر بولنان بومکتوبی بردرلو اکل ایدمه-جکینی ظن ایدوردی ، چونکه دماغنده برچوق مؤلم افکار ومطالعاتک شدتله تصادمندن برسرسملک ، بر اوغولنی پیدا اولمش ، کندی موجودیتی بیله ادراک ایدمه-جک برحال غشی وپهوشی به دوشمشدی .

عقلی ؛ اوقومه ، آلت طرفی-سنی دهاقنا-برفلا کتتمه-مروض اولدیغنی کوستزه-جک دیور ، قایی : اوقو ، بلکه مدارتسلیت برجهله بولورسک سویلیوردی . عقل ایله قلبک مجادله-سی چوق سورمدی . قلب غلبه ایتدی . پاکیزه خانم-ده بتون متانت ، بتون جسارتی طویلابه-رق مکتوبی نهایته قدر اوقوددی . برقاچ دقیقه اوتوردینی یرده بلاحرکت طوزروب دوشو- نددن صکره بردنبره-آیغه قانقدی . پایاجنی ایشه ذهنتده-تمامیه قرار ویرمشدی .

یازی ماصه-سنگ باشه کچهرک الینه برقام وکاغد آلدی ، شوقیصه تذکره-نی یازدی :

بک افندی !

جیکیزدن اثرقضا اوله-رق دوشن اورافک آراسنده بالتصادف کوردیکیم رسم آیلردن بری احوالکتر-ده-کی تغییرک سینی بکا آکلاشمدی . سزدن بوکون شفاهاً بوپولده سوزلر ایشیده-جکیمی حساب ایدپور . انجق صبح ایرکندن خانه-کیزدن

قاچهرق مکتوب یازه-جکیزی-امید ایتپورددم .

شمدی بوخصوصده یا کلدیغنی آکلادم . بوندن متأثر اولدم دیرایسهم یالان سویلش اولورم . انجق بوتأثرم-نی القا ایلدیکیکتر حال اسفناکه دکل ، برآدمک بوددرجه سسقوطنی کوردیکیمه-در .

بک افندی ! مادامکه مقبوله خانمی کورمش ، سومش ، آلمنه قرارورمش سکنز . بونی شمدی به-قدر چوقدن-جسارت مرदानه اراشه-سیله - آچقندن آچیغه سویلی ، بی خبردار ایتلی ایدیکیز .

مع مافیه بآس یوق ، یه بومکتوبکیزله کوستزدیکیز آچیق سوزلیلیکه قارشنی تشکرلر ایدرم .

یالکنز اوج بیچق سنه-دروزجه-کیز ، رفیقّه حیاتکیز بولندیغم حالده . بتم نصل برقادین اولدیغنی ، نه فکر وحسده بولندیغنی اکلامامش اولدیغیکیزه تأسفلر ایدرم .

روش اشعاریکیزه ، مکتوبک فقرّه اخیره-سنه نظر آ بی یالی ایله ، آلیق ایله الدانیر ، صدقه نوعندن ویریلان بوکی شیلاره کچنمکه نزل ایدر بر مخلوق ظن ایلدیکیکتر اکلاشیلپور .

بیلمش اولکنز که بن کریمیم-ده کندیمی-ده هر زمان کدییمیمه بسله-بیبیلیم . نه یالی به ونده ایلغه احتیاجم واردر . بویالی ایله آیلغنی مقبوله خانمه دوکون هدیه-سی اوله-رق تقدیم ایدیکیز .

بن بوكون كيدورم . امين وراحت اولكنز كبو مکتوبدن
 صكره بندن برخير آلمه جئسكز . بر پدرك شفقتدن محروم
 اولهرق بيويه جك نريمه يه المدين كلديكي قدر حسن تربيه ويره جكم
 وسزي لغتله ياد اتمسون ايجون قزم « باباك اولمشدر ، انك ايجون
 دعا ايت » ديهرك اسمكزي اويولده اوكرده جكم .

پاكيزه خانم ، بومكتوبى بر چوق ار ككلرده بيله بولنجان
 عزم و متانت ايله ، قلمى تروه مەدن ، اثر ضعف كوستيرير بر
 كله علاوه اتمدن اجمال ايوب آنته ساده رامضا وضع ايلدكدن
 صكره بر طرفه قويدى واوزرينه « بها بكة » عباره سنى يازدى ،
 شدى مکتوبى صاحبه ايصال اتمك لازمدى . بهامكتوبنده
 محل اقامتى ، آدرسى يازمدينى جهته بويك قولاي دكلدى .
 يراز دوشونهرنك بوكاده بر چاره بولدى . تكرر قلمى
 البته الهرق شويبه برتذ كره يازدى :

« خانم !

« موفقيتكيزى ! تيريك ايدرم . تأسيس اتمك اوزره
 بولنديغكيز لانه ساده جزئى بر ضرر ايراث اتمامك مقصديه
 صفحه مبارزه دن چكيليورم . بو عزمى ميبين يازديغم ورقه مى
 آدرسه ايصال ايدز ايسه كز بندن يازده آنى ممنون ايدرسكيز .
 مکتوبى او قير يوب اوقومامقده مختارسكيز . انجق محله توديه
 مجبوريت وجدانيه كيزى سزده تقدير ايدرسكيز . »
 بها بكة يازدينى مکتوبى بو مکتوب ايله برابر بر طرفه

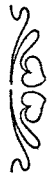
قويهرق اوزرينه « مقوله خانه » كله ليرى يازدقدن صكره
 بر خدمتكار ايله كوندردى . خدمتكارك او طه دن چئمسنى
 متعاقب هنوز اويانماش اولان نريمه نك قاريوله سى يانه كيدرك
 ميبى ميبى ياورينك پاك ، صاف آنته قونديردينى بر بوسه
 مشقانه ايله آنى اويقودن اوياندردى .

آلى آيدنيرى دنيايه گلش ، پدرى حيا تده ايكن ييم
 قالمش ، دنيايه ايلك آدمنى متعاقب صحراى فلا كته دوشمش
 اولان پچاره ياوروجق ، هرشيدن ييجير ، كوزليرى آچار آچار
 والده سنك يوزينه برمك كى كولمشدى . اوزمانه قدر كندينى
 ضبط ايدن پاكيزه ، اودقيقه دن اعتباراً جكر باره سنك كيرمكه
 محكوم اولدينى حيا ت سفالى ، قهرينه دوشمشى ملحوظ اولان
 كرداب فلاكتى كوزى او كنه كتيره رك آهو كوزليرينك كوشلارنده
 طوپلانان ايكي انجودانسى ، صدف كى بياض يناقلىرى اوزرندن
 يورالانهرق مصومك يوزينه دوشدى . نريمه يي تاغندن چيقاروب
 قوجاغنه آلدى . آرتق بتون محبت و شفقتنى اكا حصر ايدجكى
 بونازك و نازين وجودى صوك درجه برمودتله سينه سنه باصهرق
 آغلادى ... آغلادى ...

طاطلى طاطلى مەممكده بولان چوقق كاهكاه يوزينه دوشن
 صبحاق كوز ياشلارندن متأثر و متأذى اوليور ايمش كى كوزليرى
 قير ييور و چهره سنى اويانديوردى .

پاكيزه قيزنى طويوردقدن صكره تكرر قاريولاسنه

اوحله ده طوغمش، بيومش اولديغندن امام افنديك زوجه-
سى حاجى خانمى والدهسى كى سور واوده باكيزه يى كندى
اولادى عد ايدردى . ايشته باشنى صوقه جق برير بولونجه يه
قدر اوراده مسافر اولغنى مناسب كورمشدى .

قويوب اويوتدى، صكره قالقدى ، جهاز اوله رق كتيردىكى
ايشادن متناقى هر نه وار ايسه طويلادى . كلين اولديغى زمان
ويريلان هديه لىرى، حتى يوز كورور ملكى اولان برلانظه بروشى
بورونك كوزينه قويوب كلیده دكدن صكره اناختارى بکه
ويړمك اوزره جاريه به تسليم ايلدى . قيزلق زمانندن قاله برقاچ
پارچه الماسنى چانطه سنى قويوب اوستنى كيدى و چارشافلاندى .
اسكهدن چاغيرتديغى اوج جماله طويلا دىغى ايشايى تحمیل ايلوب
تريمه يى قوجاغنه آله رق جمال له برابر يالينك آرقه قابوسندن
چيقدى .

خانمك بوحر كتندن يالیده بولنانلر بالطبع برشى اكلايه-
مامشردى . حيرتله بربرينك يوزينه باقيور، نه اولمش؟ نه وار؟
كچى جوابسز قالان سؤاللر ايراد ايديو رلردى .

پاكيزه خانم قابودن سوقاغه چيقدىغى متعاقب كيرى
دونه رك صوك بر نظرله درت آى قدر مسعودانه يشا دىغى
بو خانه يه وداع ايلدكدن صكره سرعتله يورويه رك اسكله يه
كيتدى . يدى يى يكرمى بش كچه حركت ايدن وايورله كوپرى يه
چيقارق اورادن برارايه به ييندى سلطان احمدده فيروزا غاخمله سى
امامى حاجى حسن افنديك ضبطه نظارتى قارشوسنده كى
خانه سنه عزيمت ايلدى .

باخصوص اوفوطوغرافك اويابه ميدانه قولئسندهكى مقصدى
 درحال تيقن ايدرك صباحين قوبهچق قيامتى دوشوندى .
 تقدر انكار ايتسه پاكيزه خانى ممكن دكل اقناع ايدهمهچكى
 بيلوردى . اوحواله ، تام بوفرصتدن بالاستفاده ايشى بتونبتون
 ميدانه دوهمك وپاكيزه ترك ايله سويدىكى مقبوله نك حريم
 وصاله واصل اولمق فكركينه دوشهرك ياتمقدن صرفظرايه اوستى
 كيدى . هنوز كوش طوغمامش اولدينى حالده ، رسمى آينه نك
 اوكدن آلدرق ياليدن چيقوب اسكاه باشندهكى قهوه خانه به كيتدى .
 معلومز اولان مكتوبى يازوب قهوه چى چراغيه كوندرد كدن
 صكره ايلك واپورله استانبوله ايندى .

اقشام اولدينى زمان كوبريدن صوك واپورله قالكچيه
 عودت ايدرهرك طوغرىجه مقبوله نك اقامتگاهنه عزيمت ايتدى .
 مذبوره به آرتق ازدواجلرينه هيچ برمالع قالمدينى اكلادهرق
 ايرئسى كون عقندنك ايدلك شرطيله ممكن اولور ايسه او كچه نى
 اوراده كچيره جك ، خانى بو كا ارضا ايدهمديكى تقديرده كندى
 ياليسنك سلاملق دائره سنده ، زوجه سنك خبرى اولتئسزىن
 ياته جقدى .

خانه نك اوكنه واصل اولايى زمان ، على الاصول اوافق
 بر ايلصليق ايله ورودىنى خبر و يرمش ، بخرده دن بر طبقيردى
 ايله جواب آلمش ، بردقيقه صكره بئجه قابوسى آچيه ارق بها
 بك ينه هر زمان اولدينى كى ايجرى آئمشدى . انجق بو دفعه

بهايك صباحه قارشى اويائمشدى . قبايه اوزرئنده ، كچه لكسنز
 ياتدينى كورهرك دوچار حيرت اولوب دوشومتكه باشلامشدى .
 باشنده بر آغبراق ، وجودنده بيوك بر قيقلاق واردي . قالقوب
 اوتوردى . دوشونيوردي . اقشام براز چوقه اچمىش اولدينى
 تحظر ايدور ايسه ده بورايه نه وقت ونصل كلديكى بيلميوردي .
 يتاغنه ياتمق اوزره اياغه قانقدى . قاريوله ده كسه يوقدى .
 كسه نك ياتمامش اولدينى ده هنوز بوزولمامش اولمسيه اكلاشيلو .
 ردى . زوجه سى زرده اوله سيلوردى ؟

پاكيزه خانمك اوتكه اوطه ده اويومش قالمش اولمىنى
 دوشونه نرك اويانديروب يتاغنه كتيرمك اوزره ديكر اوطه به
 كيدر ايكن آينه نك اوكنده موضوع فوطوغراف كوزينه
 ايليشدى . چينده ، مكتوبلرك اراسنده اولان بوررسنك اوزاده
 بولئسى كئديسه درحال ايشى اكلاندى . هر سر ، پاكيزه نك
 معلومى اولديغندن بوندن بويه كتم واخضايه لزوم قالمامشدى .

مقبوله بها بلك النذن طوته برق سالونه كيرديلر . قادين ده
 اوكون بر آتيرلوق ، بر جديت طوري واردى . من بوردده او
 آنه قدر كورمديكي بو حال بها بكي بتون دوشونديريور ،
 مطلقا مهم برشي اولديغنه حكيم ايدور ايسه ده . آرزوسنه منافي
 بر خير آلمقدن قورقه برق سؤاله بر درلو جسارت ايدميوردي .
 خانمك سالونده كوسترديكى قولتق صنداليه سنه اوتوردى .
 مقبوله خانم ماصه نك اوزرنده بولنان بر ظرفى آلهرق بكه

ويردى . ديدى كه :

— زوجة متروكه كزندن ...

*

بها بك ، با كوزه خانمك مکتوبى اوقودينى زمان براز متأثر
 اولدى . بو تأثرى ، آنى حالا سوديكندن ، كندنجي بيوك بر
 علوجناب فرض ايلديكى يالى ، بكرمى لبرا ممانى ترك ايدمه رك
 كيدوب سفاته دوشه جكندن طولاي اوليوب اميد ايلديكى كهي
 تشكر ايلمك ، هيچ اولماز ايسه سكوت ايله قبول اولتق لازم
 كلان بو درجه بيوك بر لطفك تھتير ايديلوب ترك اولنسنندن
 ايدى . با كوزه قولا لاندن لسان كبرينه طوقا نمى . مع مافيه
 بو تأثر جوق سورمى .

مقبوله خانمك ، بها بكه ، كنديسنه اولان محبتك جدى
 اولديغى بو صورتله اثبات ايلديكندن طولاي بيان تشكر و نمونيت
 ايتسى بكه جسارتلنديرديكندن بعهده عقد اجرا ايلمك اوزره

قايبوي آجان دادى دكل بالذات مقبوله خانم ايدى . بها بك
 ايجرو كيروب قايبوي قابادندن صكره سوديكنى اوراده در آغوش
 ايتك ، لملكون دوداقلرى اوزرينه آتئين بر بوسه قونديرمق
 ايسه دى ايسه ده مكارقادين ، بردنبره عرض تسليميت منفعت
 مأموله سنه مضرا اولديغنى تقدير ايلديكندن بر اديم كيرو چكيله رك

ديدى :

— او ! او ! بن او قدر عجله به هيچ كلمم ! . . . ايجرى
 بيورديكزده كوريشم . صكره ايجاب ايدر ايسه هرشى اولور .
 بها بك هر كجه باغچه ده ، آتته اوتوردقلرى ليلاق آغاچنه
 طوغرى يورديكندن مقبوله خانم بر طور شوخانه ودل
 آشوب ايله :

— خاير بكم ! بوكجه اورايه دكل . ايجرى به سالونه
 كيدم . چونكه كوروشه جكمنز شيلر براز اوزونجه اوله جق ،
 باخصوص اوقونه جق كاغدلر وار . بنجه ده مهتاب بوكا
 كافي دكلدر .

مقبوله او كونه قدر بها بكي هب بنجه ده قبول ايتش و قطبياً
 خانه درونه و باخصوص اوله سنه آلامش اولديغندن بوكجه
 ايجرى به ، سالونه كيدم ديمى فوق الماده موجب حيرتى
 اولدى . بوكا ، كنديسنه فارسى بر اثر محبت و تمايل مناسنى
 ويردى ايسه ده . اوقونه جق كاغدلر وار ، سوزينه بر معنا
 ويرميوردي . عجباً بوكا غدلر فايدى ؟

ایرتسی کون علی الصباح بها بکله مقبوله خانمک عقدی اجرا ایدلی . بها بک مقبوله نك ایکنجی زوجی ایدی . اوکون خانم یالی به کلین کلدی . پاکیزه خانمک ترک ایلدیکی لاقول بیك لیرالق مجوهرات مزبوریه انتقال ایتدی . پاکیزه نك یتاغنده آرتق مقبوله یاتیور، اوتوردینی یرلرده او اوتوریوردی . بها بک یالی بی ؛ پاکیزه به کوندردیکی مکتوبده سویلیدیکی کچی ساتون آلدی ، فقط مشتریك اسمی پاکیزه دکل مقبوله ایدی . مقبوله زوجنه هر دولو آرزو و امالی ترویج ایتدیره ییلک ایچون آتی شمیدی به قدر یشامدینی بر حیات سفاقت و ذوقده یشاتمق لازم کلدیکنی بیلدیکندن زفافنك ایرتسی کونی اقشامی دکره ناظر سالونده نچره نك اوکونه غایت مکمل بر عشرت سفره سی احضار ایش و قارشو قارشویه اوتوردرق عشرت ایتکه ، خفیف خفیف ترم ایلکه باشلامش ایدی . مقبوله ظاهرده یالکنز بکک ذوقتی ، استراحتی دوشونیور ، آندن بشقه هر شیئی اهمال ایدیوردی . فقط بتون بو حاللر برر دام اغفال ایدی .

هنوز اون بش کون کیمامش ایدیکه بها بک بتون ملاما کنی ، ایشانی - یالکنز بدستانده کی دکانلری و بانقه ده کی تقودی مستنا اولق اوزره - زوجهنه ویرمشدی .

خانم ، آرتق بکدن فضله برشی قوپارمق احتمالی قالدینی کورونجه معامله بی دکیشدیردی . الاوفاق بر آرزوسنه قارشی

اوکیجه بی اوراده کچیرمه سنه مساعده طلبنده بولندی . خانم ایچون عقددن اول دکل بروختی بر قاج کیچهلر برابر کچیرمک حازمیت برشی دکل ایسه ده بها بکی دام اسارتنه دوشورمکدن مقصدی آتی ممکن اولدینی قدر چوچقه بولق بولندیغندن بک قولای دکل عادتاً بک کوچله بیه قبل النکاح تسلیتمه موافقتی منافی منافع کوریور ایدی . بناء علیه بوطلبک قابل اسعاف اولدینی ، حتی اصرار ایلدیکی حالده بتون قطع مناسبی بیه کوزه آلدیره جغنی بک جدی بر طوره سویلدی .

آرزو اولنان بر شیده کی مشکلات آرزوی تشدید ایلر . انسانک ، وصولدن ممنوع اولدینی شینه رغبت ومیلی زیاده اولور . ایشته بوسایه ده ، مقبوله بها بکی بتون کندینه اتقیاد ایتدیرمکه موفق اولمشدی .

بها بک ، اوکیجه بی اوراده کچیرمک ممکن اوله می جغنی قطعاً کلا دقدن صکره ایرتسی کون عتدک اجراسی خصوصنده بعض مقررات اتخاذا ایه بر ساعت قدر اوراده قالدی : بعده یالیسنه عودتاه دائره سنده وکندی قاریوسنده یادتدی . اوله سنه کیردیکی زمان پاکیزه نك خیالی کوزی اوکونه کلش ایدی . یتاقده اون دقیقه قدر بیچاره نی دوشوندی . نهایت مجوهراتی آتی سنه لرجه یشاندیره جق قدر بر بیوک ثروت اولدینی و بناء علیه دوشونمک عبث بولدینی دوشونه نك ذهنی ایرتسی کون اجرا ایده جکی شیرله اشغاله باشلا یوب بر ساعت قدر صکره درین بر اوتقویه طالمشدی .

چیتدینی بیوک قالفه نك نظر دقتی جلب ایلدیکندن یوقاری قاته چیمش وارالق بولان اوطه قابوسندن ایجری یه باقش ایدی . کوردیکی مدهش منظره دن فنا حالدده اورکه راک باغیرمه باشلادی . مژبوره نك بو جانخراش صحه سنه قوشان دیکر جاریلر اوطه قابوسنی اینه راک ایجری کوردیلر وجهله سی متدهش بر حالدده کیویه چکلکه مچبور اولدیلر .

بها بک اوطه نك اورته سننده ، قائلر ایچنده یاتبوردی ، جریجه سنندن ، خالینک اوزرنده بیوک برلکه تشکیل ایده جک قدر آقان قان ییختی لاشمش اولدیفندن فعل قتاک ایجه زمان اول ، ده اکیجه اکن اجرا ایلش اولدینی آکلایلیوردی . اوشاقلردن بری بولیس مرکزیه کوندریله راک قومیسر اقدیه اخبار کیفیت اولمشدی . اون دقیقه صکره قریه نك طیبی ایله ایکی بولیس رفاقتنده اوله رق قومیسر اقدی کلش ، مققول معاینه ایدیه راک کوکسنک صول طرفندن اوریلان سیوری واوزون بر بیچاق قله قدر نفوذ ایلدیکی جهته وفاتک آتی اولدینی اکلایلمشدی .

بعده قومیسر اقدی طرفندن اوطه ده اجرا اولان تدقیقات نتیجه سننده قتاک سرتق قصدیه ایقاع ایداییکی تحقق ایلدی . چونکه بورو قیرلش ویبوک قالفه نك افاده سنه نظر آ ایچنده بولان بیک لیرالق مجورسات آشیرلش اولدینی کچی بکک التون ساعت وقوردونی ، برلانظه یوزویکی ، پاره جزدانی ، اوراقی

فدای حیاته حاضر ایش کچی طاوارانقده اولان مقبوله ارتق الکی بیوک آرزولرینه ، رجالرینه بیله اهمیت ویرمز اولمشدی . بالطبع زوج وزوجه اراننده امتزاجسزلق باش کوستردی . همان هر کون غوغا و نزاع اکسیک اولیوردی . بر کون بها بک چوقجه عشرت ایش وعادتا سرخوش اولمشدی . او صره ده ویردیکی مال وملکی استرداد اینک یه کندی آنده اولدینی نصلسه آغزندن قاجیرمی مقبوله بی درین درین دوشوندیرمهک باشلادی . مکار قادین اوکیجه صباحه قدر اویویه میهرق دوشوندی ، نه یوله حرکت ایده جکنه قرار ویردی .

اوج کون صکره مقبوله حاضر لیش و چارشغی کینش اولدینی حالدده بکک یانه کله راک استانبوله کیده جکنی وبلکه اقسام کلجه جکنی بیان ایله چیقوب کتیدی . بها بک صوک کونلرده کچیردیکی حیاندن اوددرجه یزار اولمشدیکه زوج سنک قالقوب کیتسنی بر سمعات تلقی ایدیور ، آیلرجه کلامسنی آرزو ایلوردی . بناء علیه مقبوله کیدنجبه کینش بر نفس آلدی .

او اقسام اوطه سننده بالکنز باشه اوتوروب پاکیزه خانم زماننده کی مسعود حیاتله شدی کچیردیکی جهنی حیاتی دوشونبورد ، کندی کندیقی تلغین ایدیوردی . بو حالدده یخبره نك اوکنده اویویه قالش ایدی .

اوتسی کون ساعت بش اولدینی حالدده بکک اوطه سنندن

آئىنىدى . خرسىزلىك يالى يە بىغچەدىن كچەرك كېرەكلىرى ويىنە
اۋ صورتلە قانچىقلىرى اكلاشىلىيوردى .

اۋصرەدە اسكدار متصرفانغىدىن وارد اولان طيب ايله
مامورىن عدليه تدقيقات لازىمى بالاجرا مقتولاك دقنە رخصت
ويرلىش اولدىغىدىن جازەنىك قالدېرىلى ايجون مقبولى خانىك
عودتە انتظار ايدىيوردى .

ساعت يدى وابوريله عودت ايدىن مقبولى خانىك يالى يە كېرەك
كېرەمىن صالحىرىنى يولغە ، اغلايۈب صىزلامغە باشلامىش ، ارتقى
كىندىبى ايجون اميد سعادت قالمىش كېي ياس ونومىدى
كۈستردىكىندىن ھەرس مېرورەنىك بو نائىر فوق العادەسىندىن
طولاي اكا صولاك درجە آجىمغە باشلامىشلىرىدى .

بركۈن سكرە جنازە قالدېرىلۈپ ايۈب سلطاندە والدە
ويدىرىنىك قېرى جوارىنە دقن اولدى . ضابطە قاتلىرىك تخرىسىلە
مشغول اولدىغى صرەدە وارث يكانە اولدىغى اثبات اولنان
مقبولى خانىك ھەك بىكك تروتنە قونىيوردى .

— ۵ —

پا كېزە خانىك امام حسن اقدىنىك خانەسنە كلدىكىن ايكى
كۈن سكرە ساپانپە جوازىندە طاش مكتب سسوقانغىدە ايكى
اۋطىلى بر خانە استىجار ايدەرك اشىياسنى اورايە نقل ايجىش
والماسلىرىدىن بر پارچەسى ساتىرىق بعض مفروشات ايله ايجاب
ايدىن شىلىرى امىش ايدى .

كىندى خانەسنە يرلىشۈپ تېمى مېنى مېنى ، بياض وتمىز
كىن چارشافلارلە مستور قارىولەسنە ياتىزدىقدىن سكرە — الكزىادە
كېرەسنىك استراحتنى تامين ايدەنىك شىلىرى مبابە ايتىمىدى —
برصندالىلەپە اۋتورۈب دوشۇنمىكە باشلادى . او آندىن اعتباراً
بر پروغرام دائرەسىندە يشامىق ، محضاً جكر بارەسى ، يكانە
ھدف شىفتت ومجىبى اولان كېرەسنى كۈزل يشادەبىلىك
ايجون اسباب معىشنى استىمال اىلك لىزومنى درك ايدىيوردى .
حاجى خانىك دلالتىلە بر كۈن اول بدستانە كېدۈپ حاجى
احمد اقدى نامىدە بر ذاتە كۈستردىكى الماسلىرىنىك يوز يكرىمى
لېرا قدر بر پارە كىتېرەجى اكلاشلىمىش اولدىغىدىن بو پارە ايله

سویله‌شم ، دون و کومک دیکلمک اوزره اوکون ایکی طوب
بالسقه و یرمش ایدی .

پاکیزه ، خانه‌سنه عودتی متعاقب همان ایشه باشلامشدی .
کریمه‌سنه باقمق ، ییک پیشیرمک ، اورته‌لق سوپورمک کی بر
تک قادینک تکمیل برکوتی اشغال ایده‌جک اولان خدمت‌لری
کمال سرعت و مهارتله اکالدن ضکره ماکنه‌سک باشنه کچور ،
قاریوله‌سنده راحت ایدن کریمه‌سنه آره صره اوزون بر نظر
شفتت عطف ایدرک کیجه یاریلیرنه قدر دیکیش دیکيوردی .
یوصورتله برهفته ظرقنده وجوده کتیردیکی ایشدن یوزغروش
قدر برپاره قازانیوردی .

مبارزه حیات میداننه آتیه‌رق تدارک مدار معیشت کی
برچوق اراککلری زبون ایدن مشاق و مزاحم ایله جسورانه
اوغراشمقده اولدیغی صره‌ده ایدی که زوجی بها بکک عاقبت
غیمه‌سنی غزته‌لرده اوقودی . متوفاتک یکانه‌وارتی اولان زیمه‌دی
میدانه چیقاروب او ثروت و ساماندن حصه‌دار اولوق زمانی
کلش اولدیغی امام اقسدینک زوجیه‌سی حاجی خانم درمیان
ایلمش ایسه‌ده پاکیزه بو حیات ساعیانه ایله کچمکی حکمه‌لرده
طولاشمغه مرجح کوردیکندن ، باخصوص بالرضا ترک ایلدیکی
اموال و ایشایه یکیدن مالک اولوق تشبندنه بولنغنی غرور نسوبته
منافی بولدیغندن هیچ بر شی بایموب سکوت ایتدی . آتجق
بها بکک مقتولاً وفاتی مسئله‌سی صوک درجه موجب تأثری

بر مدت کچمک ممکن ایسه‌ده برطرفدن کلیر اولدیغی حاله
بولنکده نهایت ینه‌جکنی وایشته او زمان سفالت و ضرورت
یوز کوستره‌جکنی تفکر ایدیور ، شمیدین هیچ اولماز ایسه
مصارف روزمره‌سنه تقابل ایده‌جک بر ایش بولوق لزومی
تیقن ایلپوردی .

قیزلی زماننده والده‌سنگ کندوسنه بر عائله رئیس‌سنگ
بیلمسی ایجاب ایدن خدمات یتیه‌تک کافه‌سنی اوکرتمش اولمسندن
طولای دنلا ، اویا ، دیکیش کی شیلری پک مکمل بیایدیکندن
بولنله مشغول اوله‌رق موجود سرمایه‌سنه معاونت ایتکه ذهناً
قرار و یردیکندن ابرتنی کونی چارشویه چیقوب بر سینکر
ماکنه‌سی آلمش و محله‌به ایلك کلدیکی زمان اک اول زيارتنه
کله‌رک اکا هر صورتله وعد معاوتنده بولان قومشوسنی فاطمه
خانمک دلالتیه یاغلقجی نهاد اقدی نامده برذاتک دیکیشلری
دیکمکی تمهد المهدی .

نهاد اقدی چارشوی کیرده ایکی یاغلقجی دکانک صاحبی
اللی اللی بش یاشلرنده ، غایت تربیه‌لی و ناموسلی برذات اولدیغندن
پاکیزه خانمک بو سنده زوجنک وفاتندن طولای ال ایشلریله
کچمکه مجبور اولسنه ترخم ایدرک هر ایکی دکانه لازم اولان
ایشایی اکا دیکدیرمکی و دانتلا و اویا کی شیلر بایدیرمکی وعد
ایلدکندن بشقه کنج و کوزل بر قادینک هر کون چارشویه چقمسنه
لزوم قالماق ایچون‌ده اوغلی واسطه‌سیله دیکیشلری آلدیرجه‌جغنی

اولش واکا بر مقدار کوز یاشی دوکیرمشدی .

بو حالده آیلر کچدی . پاکیزه چالشیور ، هیچ بردقیقه‌سی بوش کچیرمیور ، الماسلرینی صامغه مجبور و محتاج اولتسزین ، فوق‌العاده اداره ایله کچکدکن بشقه هر آی برآزده پاره آرتیرمیوردی .

آرتق نریه اوچ یاشنه کیرمشدی . بها بکک وقاتندن بری ایکی بچق‌سنه کچدیکی جهته برمدت بتون‌استانبول خانقک موجب مراقی اولان جنایت اونودلش ایسه‌ده پاکیزه بونی دائمًا درخاطر ایدیور ، بردرلو اونوده‌میوردی . ناموس وعتفی ، چالشیقاناتنی بتون‌سخه خانقک مظهر تقدیر و تحسینی اولدیغندن جوار کنجازندن ظهور ایدن برایکی طالب ازدواجه مناسب صورته جواب رد ویرمشدی .

او صره‌ده باغلقچی نهاد اقدی وقت ایتمشدی . دکانز ایله سرمایه‌سی وایشی اوغلی رفیق اقدی‌یه قالمش واده پدیری کچی پاکیزه‌خانمه ایش ویرمکده دوام ایتمکده بولتمشدی . فقط رفیق اقدی کنج و تخر به‌سز اولمغه برابر ایجه مهم برتروتک صاحب اولدیغندن بالاستفاده اطرافنه طویلانان بر قاق دالقاووق ایله عالم ذوق وصفایه دالمش ، سرمایه‌سی محسو ایتمکده باشلامش اولدیغندن دکانزده اسکیزی قدر ایش کورولمز اولمشدی .

پاکیزه خانم چارشو ایشی کورمهک باشلادیغنی زماندن بری

فرصت بولدقجه دانتلا واولا کچی شیلرده یاغیق صورتیه مصارف ضروریه‌سی تأمیندن بشقه دوت سنه ظرفنده سکسان‌ایرا قدر بر پاره‌ده آرتیرمش اولدیغندن الماسلرله برابر یکوز ایراسی اولمشدی . بو پاره‌ایله کندینه اوفاجق بر خانه الملق فکرینه دوشه‌دک بو آرزوسنی رفیق اقدی‌یه آچمش و بو خدمتی دریغ ایتماسنی رجا ایله الماسلرله پاره‌ی مومی ایله تسلیم وتودیع ایلمشدی .

رفیق اقدی پدیرینک وقاتندن بری کچیرمکده اولدیغنی حیات سفهانه‌دن طولانی صوکه‌درجه احتیاج ایچنده بولدیغندن پاکیزه خانمک پاره‌سنی‌ده صرف و محو ایش ویکرمی کون صکره‌ده اعلان افلاسه مجبور اولمش ایدی که بو حال پاکیزه خانم ایچون کرک نقد موجودینک محو اولسندن وکرک مدار میشتی اولان ایشک قیامتمسندن طولانی بویوک برضربه اولمشدی . هله اعلان افلاسندن اون کون صکره رفیق اقدینک اتخاری بیچاره قادینی بتون یأسه دوشوردی .

یکیدن بر ایش بولوق ومدار معیشت تدارکنه چالشمق ایجاب ایدیوردی . دوت‌بش سنه‌در چارشوده کوردیکی ایشلرندن طولانی دیگرا باغلقچیلرندن دیکیش الملق مشکل دکل ایدیه‌ده نریه‌نک قزامق خسته‌لغه مبتلا اولسی بیچاره والدینی شاشیرتمش ، هفتنه‌ارجه کریه‌سنی باقمق وتداوی ایتمکله مشغول اولمغه مجبور قالدیغندن طولانی ماکه‌سنی ساتوب بدلتی صرف ایلمشدی .

چوق كچه دن يتاغه دوشه جكنى حس ايدىوردى . مع هذا
ينه چالشيوردى .

ديناهده هيچ بر سرك مخنى قالدېنى معلومدر . پاكزه
خانمك ياغلغجى نهاد افدينك اتجار ايدن سفه اوغلى نژدده
محصول مساعيسنك محواولدينى ، كرهه سنك خسته لكى حسيبه
بر آى قدر ايش كوره مديكندن صوك درج ضرورته دوشدېكى
بتون مخله قادينلرى اره سنده شايخ اولمش و بو حوادث قادينلردن
اركلكره انتقال ايتشدى . هر فلاكتدن كندېسنه بر استفاده ،
برمنفمت تأمين ايتك فكر نده بولانلار اكسيك اولماز . ايسته
بو جهله دن اولوب برايكي سنده نبرى پاكزه خانمكه ازداوا ج طالب
اولدينى خالده جواب رد آلمش اولان مخله مختار ثابتي حسي
اقدى قومشو فاطمه خانم واسطه سيله ينه تكليف ازدواج
المشدى .

بيچاره قادين نه يابه جغنى شايخ ممشدى . چالشيور و فقط
محصول مساعيسيله ييه جك تداركته بيهه امكان بوله ميوردى .
چالشيور ، فقط قيش كليوردى . بوكون اوچ درت غروشاه
قوت لايوت كچنمك ، كره سنى آج بر اقامق ممكن اوليور ايسه ده
بارين بوده ممكن اوله ميه جقدى . هوا صوغوخجه كوره ، هر كون
ايچون آروجه بر ايكي غروش فضله مصرفه احتياج حاصل
اوله جقدى .

قيش كليوردى ، فقط نه كنديسنك ونه كره سنىك آرقه لارينه

نريه افاقت بولدى . فقط اوتوز ايكي كون دوام ايدن ايام
مرض و نقاهت ، پاكزه يني ايكي آيلق خانه كيراسنى ويره ميه جك
بر خاله كتيرمش اولديغندن او صاحبي قابونك اوكنه كلوب
يا پارهلرى و يرمنسى و ياخود اودن چيقيسنى سويلش و خانى
غايث مشكل بروضيه دوشورمشدى .

پاكزه خانم كره سنىك خسته لكى زماننده كچردېكى اوزوتى ،
چكديكى زحمت و ضرورته بيتاب قالدېغندن ، خصوصيه النده
ماكنه سى اولدينى جهته هان ديكيشه باشلايوب تلافى مافات
امكان اولديغندن طولاني دوشونمكده ايكن خانه صاحبنك
قابونك اوكنه كلهره ك باغروب چاغيره سندن فوق العاده متأثر
اولمش ، عادتا خسته نمش ايدى . مع مافيه ينه چالشمق ، بورجنى
ويره زك قوت لايوت كچنمك ايچون اليه ديكيش ديكمكدن
يشقه بر چاره سى اولدينى جهته نريه يني قومشو فاطمه خانمه
توديع ايله چارشويه چيقيش و مرحوم نهاد اقدى زماننده
داندينى بر قاچ ياغلغجى دكانه باش اوره روق بر ازايش آلمشدى .
آرتق كيجه كوندوز چالشمق و ديكمك صورتيه انجق
كونده اوچ غروش قدر بر شى قازانه بيلور و بونكله حوايج
ضروريه يني بيهه تدارك ايدمه ميوردى .

قومشو فاطمه خانمك دلالتيه تخمه سيلمك و جامه شور
ييقامق كى ، بعض خدمتلرده بولمش و بونلردن بر قاچ پاره آلمه
باشلامش ايسه ده بو قدر بورغونلغه تاب اور مقاومت اوله ميه روق

کېجک بر خرقه سی ، بر فانیه سی ، ایاقلینه کچیره جک بر چورایی ، بر ترکی واردی . بونلرک جمله سنی تدارک ایتک ، الملق لازمدی . هله خانه کراسنی ویرمک الزم ایدی . فقط تردن ؟ نصل ؟

دوشونیوردی ، دوشونیوردی . حسنی اقدی ایله ازدواجه بردرلوردهنی یاتمیوردی . چونکه دوت بش سنه دندبری اوتوردینی مخلصه ، فادینلرک دیدی قودیلرندن مختار اقدینلرک صولک درجده اخلاقسز بر آدم اولدینی اوکر نمشدی . الکزایده قورقدینی کریمه سنک بویله اخلاقسز بر آدمک نزدده دوچار اوله جنی راحتسز لکدی .

برکون فاطمه خانم کلشیدی . قزم پاکیزه خانم سکا کوزل بر حوادث کتیردم دهرک قابودن کون اختیار قادین برسیناره یابوب یاقدقدن ویراییک دفعه اوکسوردکن صکره دیدی :
— قزم ، قیش کلیور ، هریشته احتیاج وار ، بخصوص اوصاحی دون بکا خیر کوندرمش ، ایجار اوچ آی اولش ، اگر ویرلرایسه محکمه په کیده جک ، پولیس واسطه سیله اوی بوشالده جتی . اشیایده کرایه قارشنی ضبط ایده جک .

— والله خانم والده . ایشته حالی سز بیلیورسکنز . بن چالیشمقده قصور ایتمیورم . اگر صبر ایدر ایسه البته پارسنی قازانیر . ویریرم . اگر صبر ایترایسه نه یاییم سوراق اورده نرنده غالبیم .

— یوق قزم . نم او حریفک سوزلیرنی سویلکدن مقصدم سزی راحتسز ایتک دکل برسوز باشلانغیجی اولتی اوزره سویلدم . سنک نه قدر ناموسکار و چالیشقان اولدینی بیلدک کیسه یوقدر . فقط طالماک هیچ یوق . اگر باره لرک محو اولسه ایدی بوکون براو صاحی اولور باشنی ایچنه صوقار ایدک .

— نه یایلم ، قدر بویله ایش !

— ایشته ، قزم خدا علم کیجه کوندوز سنی دوشونیورم . حسنی اقدی ایله ازدواجک توسط ایلدیکم زمان ، او حریفک اخلاقسز لغتی بیلدیکم حالده سنی هیچ اولمازایسه برارز حمتدن قورنارمقی دوشونیوردم .

— تشکر ایدرم . بنی کندی اولادیکنرکی سودیکککنری بیلیم .

— دون آقشام اوزری مرچانده کی (۰۰) قونانغه کیتمش ایدم . خانم اقدی سزی پک سومش ، هانی کچن کون چاشیره کیتدیکک قوناق... خانم اقدی پک کوزل ، مرحتی ، انسانیتلی خانمدر .

— اوت . حتی بکا اوکون چوق حرمت ، التفات ایدی . طوغریسی یا ! اوراده کوردیکم معامله دن پک ممنون اولدم .
— ایشته خانم اقدی ایله سزه دائر قونوشدق . سزک پک زیاده اوقومش ، تربیه لی ، ناموسلی ، کورمش کچیرمک کی بر خانم اولدینککنری سویلدیکم زمان پک متأثر اولدی .

«امان فاطمه خاتم مادامکه اوله در ، کوچوک کریمه مریه اولق اوزده پاکزه خانمی بزم قوناغه کتیر ايسه پک منون اولورم» دیدی . بنده برکزه سزه سویلکی وعد ایتدم .
 — پک کوزل اما نریه وار ، آتی کیمه براقه بیایم ؟
 بر خدمتچی چوجسلی اولور ايسه کتدیکی یرده عادتا بر یوک دیمکدر .

— یوق قزم اوله سویله سن اوقوناغه خدمتچی اوله رق کیده چک دکسک ، خاتم افسدینک کوچوک قزی یدی سکر یاشلرنده ، نریه خانمله برابر اوینار . سز اوراده خوجه خاتم اوله جقسکیز . بزم کنجککمزده قوناقلرده خوجه خانملر واردی ، شمدی بونلره فرنگجه تحف برشی دیورلر .

— نه نستوتیریس دکلی ؟

— ایشته اوله برشی ، بردرلو دیلر دونمور . بوسوزک تورکجهسی « مریه » ایش . خوجه خاتم دهالی دکلی ایدی ؟
 — لکن ...

— سن بزم سوزیمی دیکله . قوناق مکمل ، خاتم افندی امثالسز . امین اولرکه راحت ایدرسک . سنی باغلا یه جق دکلا ریلا ! ایشته دیکلک زمان چیقارسک . اوج لیرا معاش ویره جکلر ، بر ایلق آلیز او صاحبه بورجکی ویررسک . نریه خاتمده بوقیش سفیل اوللاز .

پاکزه دوشوندی ، کریمه سنک صوغوقلرده چککچی

سفالی کوز اوکنه کتیره رک بو تکلیفی قبول ایدی . ایتسی کون پاکزه خانم مر جانده کی قوناغه کتشدی . کندیسه آبروجه بر او طه تخصیص ایدلش ، خانه صاحبنک اله جنی ویریله رک اشیا سیده فاطمه خانمک خانه سنده بر او طه به قوللندی .

فرق بش یاشلرنده اولان خاتم افندی تربیلی ، مرحتلی ، خیر خواه بر قادین ایدی . پاکزه خانمی سومش ، حقتده الدیغی معلوماتدن یوره کی صیرلامش اولدیغندن قوناقلده خدمت ورعایتده قصور ایدلامسینی امر ایتشدی .

خاتم افندینک اون آتی یاشلرنده عفت ، سکر یاشلرنده ملک اسمنده ایکی کریمه سیله شوکت پک نامنده یکریمی بر یاشلرنده بر خندومی اولوب پاکزه ملک خانمک مریمه سی ایدی . ملک خانم مریمه سی ، هله الهی یاشلرنده بولنان نریه یی اوقدر سومش ایدی که انلردن بر دقیقه بیله ایلق ایسته میوردی . پاکزه ایلك دفعه اوله رق مریمه لک ایدیور ايسه ده کوردیکی تربیه و نریه یی بیوتک خصوصنده کیوردیکی تجربیه سایه سنده ملک خانمه پک کوزل باقیوردی .

قوناغه کلدیکندن ایکی آی قدر کچمشدی ، بر کچه یتاغنه کیوردیکی زمان الینه بر کاغذ ایلشدی . بو ، اوزرنده طایمیدینی بر یازی ایله « پاکزه خانمه مخصوصدر ، عباره سی یازیلی بر طرف ایدی . سراق ایله یتاغندن فالقرون ظرفی آچوب باقدی ؛

بر غوغا اولسنه قلبي راضي اولميوردي. باخصوص مسئله نك شيوعندن كندى متضرر اولمىجىدى. خانم افندى ، اوغلى ايله با كيزه آره سنده بر مناسب عاشقانه نأسنه راضي اولممازدى. يونى منع ايجون اوزاقلازىندىر يله جتى برى وار ايسه اوده كندى اولمىجىدى. با كيزه بوكاراضى ايدى. چونكه زردنده اك قيمتى شى جوهر ناموس ايدى. الحقى بوقيش زماننده زره يه كيدمىجىدى؟ كرىه سنى زرده و نه يله باريندىره جىدى ؟

ايشته بو تفكرات اوزرينه خانم افندى به برشى سويلدى. برنجى مکتوبه سكوت ايله يادىغى خطاي آكلادىغى ناز كانه بر جواب ايله بكه بوسوداي محالدى فراغت لزومى آكلاتمغه قرار ويره رك استرحام بولنده يازدىغى تذ كره يى يتاقده بر اقدى. ايرتسى كيجه يتاقده برشى يوقدى با كيزه ، بلك سكوتى فال خىر عد ايدمىرك سويندى .

اوصر ده ايدىكه خانم افندى صوغوق آله رق خسته لندىغى جلب اولان اطبا مرضك ذات الجنب اولدىغى بيان و تداوى به مبادرت ايلدىلر ايسه ده خسته لكه ديكر خسته لكلرده قارىشد. يغىدن يكرى بر كون صكره وفات ايتدى . با كيزه بوكا صوك درجه متأثر اوله رق بك چوق آغلادى . اوچ كون صكره بر آقشام بك افندى نك حرمده بولندىغى صر دهه با واسطه مراجعت ايدمىرك آرتق كندوسنه مساعده ايلدىنى استرحام ايلش وبك افندى ايسه با كيزه يى جلب ايله هنوز والده سنى

امضاسىز بر اعلان محبت تذ كره سى ايدى. عجبيا كيدن ايدى ؟ نه صورتله كتير لىش ويتياغنه قولمىشدى ؟ با كيزه بولمىرى دوشونبور ، ينه بر فلاكته معروض اولمق اوزره بولمىدىغى حس ايدىوردى .

شمدى نه بولده حركت ايدمىجىدى؟ تذ كره ده جواب ورمى رجا وجوابك يتياغنه بر اقلسى توصيه اولمىوردى . با كيزه صباح اولمجه تذ كره يى خانم افندى به كوسترمكى دوشوندى ايسه ده بوفكرندن بك چابوق واز كچدى. چونكه خانم افندى يازى يى طيانه جتى ، بر كورلدى چيغه جتى ، كندى يوزندن قوناقده بر طائىزلق حاصل اولمىجىدى . با كيزه سكوت ايتمكى دها مناسب بولدى. جواب ورمى ماسى صاحب مکتوبى تىبشدىن واز كچمىركه ظن ايدىوردى . بچماره بوكى شيلرده عجبى اولدىغىدن سكوتك قبول معنائى متضمن اولدىغى بيلمىوردى .

ايرتسى كيجه يتاقده بولدىغى ايكى مکتوب دها حراتلى ودها آتئين يازلش وزيرينه « شوكت » امضاسى قولمىشدى . كوجك بك طرفىدن يازلش اولدىغى اكلادىغى بو مکتوبه قارشى شاشىردى. بلك كنجلك ساقه سياه بويه مکتوبلر يازمى مستبد دكلسه ده بولمىرى اورايه كيم كتير يوردى ؟ با كيزه ينه خانم افندى به خىر ورمىكه جمارت ايدمىدى. خانمك مغلوب محبت بر والده اولدىغى بيلور ، اولاده والده آره سنده

غائب ايدن ملك خانمك بردنبره مريه سنى ده غائب ايتمىسندن
 بك متأثر اوله جىنى درميان ايله هيچ اولماز ايسه ايكي آي
 دها قالمىسنى رجا ايلش اولديقتن پا كيزه مريه لكدده دوامه
 موافقت ايلشدى .

بيوك بك او كوئون اغبارا كره سنى كورمك بهانه سياه
 صباح افشام پا كيزه نك اولطه سنه كيديور ؛ اوراده قالدنيى
 بر قاچ دقيقه اثناسنده مريه يه عاشفانه ، متحسرانه عطف
 النظار ايلوردى . بو حال ، پا كيزه نك نظر دقتدن قاچيوردى .
 چو جظلى او يوتدقدن صكره كيجه لرى كندى كندينه ساعتلرجه
 دوشونيور ، قوناقدنه قالمغه موافقت ايلديكندن طولاني نادم
 اوليوردى .

بركيجه بيويولده دوشونمكدده ايكن اولطه قابوسى آچيه رق
 شوكت بك ايجرى كيردى . بوئى كورن پا كيزه درحال اياغه
 قالدنى ، قلى شدته چاربيور ، وجودى تتره يوردى . آغزنيى
 آچه جق قدر قدرنى قالممشدى . شوكت بك يواش يواش
 ايلرويله ريك ياقلاشدى ، يره ديز چوكرك تترك ، نياز كارانه
 برصدا ايله :

— پا كيزه ! بكا ايجى ! كنجلكمه مرحمت ايت ! سنى ايلك
 كورديكم كوئون برى كيورديكم كاه اميد ايله مالى طساتلى وكه
 پاس ونوميدى ايله طولو ايجى حياتى تعريف ايدم .

پا كيزه بره ييكى كى طور بيور وسكوت ايدوردى . بك دوامله :

— ايكنجى مکتوبه ويرديككنز جواب اوزرينه قلمبه
 سوز كيورمكه ، سزى اونوئمغه چاليشدم ، چوق اغر ااشدم .
 لکن ممکن دكل خيسالكدزى كوزيمك اوكتدن ، محبتكزى
 قلمبدن بردلو اوزاقلاشيديرمه دم . چيلديره جغ ، ياخو دا اتجار
 ايله جكم . ايشته حضور كيورده يم ، امر ايدكنز ، يشايه يمى ؛
 اوله يمى ؛ حيات وماتم اغزنيكزن دن جينه جق بر گلگه يه باغليدر .
 پا كيزه شاشيرمشدى . نه جواب ويره جكنى بيه ميوردى .
 لرزه ناك برصدا ، مستر حانه برادا ايله ديدى :

— رجا ايدرم كيدكنز . ارامزده نقدر درين بر كرداب
 اولديغنى دوشونموييسكنز ؟ فقير ، بيكس ، خدمتجي مقوله سى
 برقادين ايله سزك ارا كترده كى طاعن قدر فرقى نظر دفته النجه
 بنى برناز يجه هوس ايتك ايشته ديككنزه اينسانيورم . جوهر
 ناموسندن بشقه بر شيه ملك اولميان بر پيچاره يى اندن ده محروم
 ايتكمه وجدانكنز نصل راضى اوليور ؟

— پا كيزه ! يا كليورسك . سنى ايلك كورديكم كون كنديه
 رقيقه حيات ايتكم قرار زيوردم ، ترجمه حالكى تحقيق ايدرك
 كيم اولديغنى اكلام . ناهوسمه مين ايدرمكه مقصدم سزدن
 ازدواجه موافقت وعدينى المقدر ، سزى باز يجه هوس ايتكم ،
 خدا علم خاطر يه سياه گامشدر . ايشته بن كيدبيورم . دوشونكنز .
 يارين كيجه كابر جواب آيوم .

شوكت بك كيتمش وپا كيزه بر قولاتق صنداليه سى اوزرينه

انتخاب و ترجیح ایدرایسه دیکرینی کوخندیرمک مقرر بوندیندن
بابا و اوغل میاننده فغانی منع انجق اورادن صاوشمق ،
کوزدن نهان اولوق ایله قابل اوله بیله جکدی .

بناء علیه پاکیزه نریمه بی آلهرق ، بتون اشیاستی ، چاشورینی ترک
ایله ، کسه کورمدن قوناقدن چیقوب سرعتی آیدرله طوغریجه
باب ضبطه قارشوسنده کی امام افندینک خانه سینه عزیمت ایدی .
قوناعی سبب ترکی ا کلامق ارزو ایتدی کی نریمه
کید جکندن ده کسه بی خبردار ایلمک ایسته مدیکندن اوکیجه
ایچون مسافر کلدی کی بیان ایلمش و ایتسی کون علی الصباح ،
قوناغه عودت ایتک هانه سیله ، طیشاری چیقمش ایدی .

پاکیزه خانم برخیلی طولاشدقدن صکره آق بیق محله سنده
یوز غروش ایجاری بر او طه بولمشدی . قوناقدن الدینی ،
معاشندن آرتیزینی آتی یدی لیرا اله بر یشاق و بورغان
برده ، مندر ، تیجره ، طباق کی بر فقیر خانه سینه کافی کله جک
اشیا مایمه ایلمش و بر ایلقده کیرا ویرمشدی . آنجق سواقده
کورولک احتمانه مینی خانه سندن طیشاری چیقمه مدیندن بر
ایش یا په یوردی . بو حال ایله اویج آی دوام ایتدی . سنالت
وضرورت صوک درجه یه واصل اولمش و خانه صاحبه ایکی
ایلق بوج اولمشدی .

بر کون اقسام اوزری اوصاحی مست ومدهوش بر حاله
قانونک اوکنه کله رک رزالتی عیوقه چیتارمش اولدیندن
پاکیزه موجود اشیاستی ترک ایله اودن چیقمش و کتا بجزک

دوشه رک دریای تفکره طالمشدی . صباح اولدینی حاله حاله
دوشونیور ، خط حرکتنه دائر برقرار ویرمیوردی . اوکون
بر اراق قوناقدن کهمیه خانم وظیفه سنی ایضا ایدن دلبر خانم
پاکیزه بی الدن طوته رقی بر طرفه چکمش و دیدمشدی :

— قرم سزه استقبالکتره دائر مهم بر خبر ویره جکم ،
خانم افندینک وفاتندن صکره بک افندی به ازدواج ایچون بر
چوق تکلیفناز واقع اولدیسده ده ملک خانمک اوکی والده ایله
دوشمنسندن . خوفاً جمله سینه جواب رد ووردی . اکر سز
موافقت ایدرایسه کتر قوناغه دیکر بر بیانجینک کله سینه لروم
قالماز ، ملک خانمه بو دفعه حقیقی والده اولورسکتر .

— (حیرتله) آدابیر خانم ! هیچ اوله شیمی اولور ؛
بو قدر لطفی کوردیکم خانم افندینک یرینه کیمکی فصل قبول
ایدرم ؟

— آقرم ! خانم حیاته ایکن آتی قوجه سندن آیرویده
وارمیورسک یا ؛ اللهم امری بویه ایش ! اکر سن راضی
اولمازایسه ک هر حاله بورایه بر بیانجی کله جک ، ملک خانم اوکی
انا ایله کجه جکی کی جمله مزک راحتی ده بوزیله جق . ایسته بونک
ایچون بن سزی بک مناسب بولیورم . بویه شینه بک چابوق
قرا . ویرلز . دوشون طاشینده بکا یارین جواب ویر .

پاکیزه ایچون آرتق قوناقدن دورمقی احتمالی قالماشدی .
دست از دو اجنه طالب اولان بدرایله اولاد ارا سنده هر هانکیستی

ابتداسنده کوردیکمز ، ارسته سوقاغنده کی کلیه بی بوله رق
باشنی اورایه سوقشدی .

قومشوسی افاقت دادینک عسکری البسه انبارندن کتیردیکی
چاشورلری دیکمک ایله یومیه ایکی غروش قدر بر شی قازانیور
ویکیوردی . ینه قیش کلش دی . قازاندینی پاره ایله برشی
تدارکی ممکن اوله مدیقندن او وقته قدر کلیه ده قوری تخسته
اوزرنده وقت کچیره ییش ایه لرده هو انک صوغومسی اوزرینه
صوک درجه مشکلات باش کوسترمشدی .

نهایت پاکیزه خانم خسته اولدی . او زمانه قدر چکدیکی
مشاق وحن ییجاریه ورم ایشدی . صوغوقده بو ضغه
النصام ایدنجه اسیر فراش اولدی . بالطبع ایش کوره مزبرحاله
کلدیکندن انکم تدارکی ده قابل اوله میوردی .
ایشته بو حاله ، اوچ کوندن بری آچلقدن بتون بتون
یتاب قالدینی برصرده دو قور معاونه شتابان اوله رق پاکیزه بی
خسته خانه یه نقل ایتدیرمشدی .

پاکیزه خسته خانه یه قبول اولدیغندن تام قرق ایکی کون
صکره خسته خانه مدیریته مراجعت ایدن شوکت بک نامنده
بر کنج طرفندن چیقاریلوب بر آراهه قونیه قورق کونورلمشدی .
نرجه ده برابر کیتشدی .

مرجانده کی فوناق

قریباً نثری مقرر بولنان بوملی رومان اشبو رومان نرک
ذیل اوله جغندن مطالبه سی توصیه ایلرز .

— ۱ —

باب سرعسکرینک ، [حریبه نظارتی] مرجان یوقوشنه
قارشی اولسندن طولای مرجان قابوسی نامنی آلا بوسوک
قابوسندن طیشاری چیقان الی بش یاشلرنده براقندی ،
یوقوشدن الی التمش مترو قدر ایندکدن صکره صاغ طرفه
کیدن سوقاغنه صاهر قصول طرفده کی اوچیجی قابونک اوکنده
طورمشدی .

ساعت اون یچق راده لرنده ایدی ، حریبه نظارتی مأمورینی
قلملردن و داترملردن چیقیش اولدقلرندن سوقاقلرده عسکر
وسویول ایجه غلبه لک واردی .
مومی اله قابونک صاغ طرفنده کی الکتریق دوکمه سنه
باسدی . بر دقیقه صکره اوتوز یاشلرنده قدر بر خدمتکار
قابونی آچقله ایجری کیردی . سیاه ردینغوت اوزرینه ینه
اورنکده باردسسو کینمش ، حال وطوری ، مشی وحرکتی
ایله کبار بر ذات اولدینی اکلاشیلان بو اقدی خدمتکاره بر
ایکی کله ایله تعلیمات ویردکدن صکره کیش مردبونلردن

چىقۇپ ماين قاپوسنى آچدى . حرم داۋرەسنە كىردى .
 بو ذات ، او قوناغك صاحبي اولان رشيد بك ايدى .
 بك افندى اجيرى كىردىكى صىرەدە صوفەدە بولغان بىر خىدمىتى
 قادين ئارشىسو كاكەرك باردىسوسنى الەرق بىر صنداليە اوزرىيە
 قويدى . دولابدىن كىچەك بوغچەسىنى چىقاروب آچدى ،
 قىقىد بك قندى صويونىمەرق بىر قولتق صنداليەسنە اوتوردى .
 امرە انتظار ايدىن خىدمىتى قادينە :
 — قىزى ، « ماري » ، بكا دلەبىر خانىمى چاغىرىكىز .

امرىنى وىردى .
 رشيد بكك بيوك كرىمەسى « غفت » خانىمك دىتايە كادىكى
 زەمان دادىن اوتق اوزرە صاتون العىش بىر چىركىس جارىيە
 اولدىنى خالە اون التى سەنەك امكدارلغە مكاۋەت قوناقدە
 كەيە قادين وظيفەسىنى كورمەككە اولان دلەبىر خانىم ابكى دىققە
 صكرە اوطەيە كىردى .

قرق باشلاندى ، اوزتە بويلى ، ضەيف وجودلى ، آچىق
 مائى كوزلى ، سارىيە مبال قىرال صاچلى ، كوزلدىن زىيادە
 چىكەن دىنبايەك چەهرەلى بىر قادين ايدى . بك افندىك
 امرىيە بىر صنداليەيە اوطوردى .

بىر دىققە سىكوتدىن صكرە بك افندى صوردى .

— دلەبىر خانىم ، صياحايىن سىزە سويلىدىكم شايى ياپدىكىزمى ؟

— اوت اقدىم ، بىر مناسبت كىتىرەرك سويلىد .

— نە جواب وىردى ؟ نىصل تالقى ايتدى ؟
 — امر بيوردىغىكىز كىچى كندى طرفدىن اولق اوزرە
 سوزى آچىم ، بالا طرف اكلاتىم . بىر دىبەرە شاشىردى .
 صكرە « آ دلەبىر خانىم ! بو نىصل اولور ؟ ھىچ قابىلى ؟ خانىم
 افندىك يىرە بىر نىصل كىچەم ؟ » دىيەرك اعتراف ايتدى
 ايسەدە بىر اقتضا ايدىن سوزلرى سويلىەرك ذەننە كىردىم . قىزم
 بو كىچە دوشون ، طاشىن ، يارىن جواب آيرىم دىدىم . مع المىنوبىيە
 قبول ايدە جىكەنە امىم .

— او خالە سىز بو كىچەدە بىر مناسبت كىتىرەرك قاندىرمەغە
 چالدىشىكىز .

— ھىوز عودت ايتدى . كلنچە امرىكىزى اجرا ايدىم .

— (جىوت وتلاشلاھ) نە دىيورسىكىز ؟ بورادە دىكى ؟

زىيە يە كىتدى ؟

— زىيە يە كىتدىكىنى بىلەم . كىندىسايە كوروشىدىكىمىدىن

بىر ساعت صكرە كرىمەسى بىر ابىر آلوب كىتىش . كىدىر ايكىن

بىر كورمەم . « ماري » كورمىش ، كلوب بكا خىبر وىردى .

— « ماري » يە بىرشى سويىلە مامشى ؟ صاقىن بوتون بوتون
 كىتىش اولمىسون ؟

— « ماري » يە بىر شى سويىلامىش . ھىچ سىنى

چىقارمىقىزىن كىتىش . اول امرەدە بىر نە يتون يتون كىتىش

اولمىسى تىخىمىن ايدىرك اوطەسەنە كىدوب باقدىم ، چاشورلرى ،

قائى بتون اشغال ايش ، خيلى بر آن بيله كوزندن كيتماشدى . بر چوق ترده واندېشه دن ، بر خيلى دوشونجه وتفكر دن صكره نهايت جسارت ايدرك اوكون دلبر خانم واسطه سيله تكليف ازدواجه قرار وېرمش ، مرييه خانمك بوتكلىنى مع المسئونه قبول ايدېه جگنى اميد اېلمش اېكن شمدى قوناقدن كيتمش اولدينه دائر الدينى خبر پك زياده موجب

مراق واندېشه سى اولمشدى .

ممرملى وياالديزلى قونسولك اوزرنده وجسيم بر آينه نك اوكنده كى ساعتك اون اېكېنى اورمى پك افندى بى برساعتدر طلمش اولدينى خواب تفكر دن اوياالديردى . اورته لق قراقمعه باشلامش ، اقشام اولمشدى . آياغه قالمه قرق اوطة ده براز طولاشدى . بعده چغىراغى چاله قرق بر خدمتچى چاغىردى . « ماري » النده بر لامبه اولدينى حالده اوطة به كېره رك ماصه نك اوزرينه قويدى ؛ بك طرفدن وېريه جنك امرى بگله يوردى .

رشيد بك :

— « ماري » ، دلبر خانمى بكا كوندرد .

امرى بى وېردى ، اېكى دقيقه صكره ايجرى كېردى دلبر خانمه صورتى :

— نه خبر ؟ هنوز كېلېمى ؟

— خاير اقدام كېلدى . كېكېدىكىندن بنده مراق ايدېوردم .

فقط ترده ايسه كلىسى مامولار .

اشيا سى برلى يرنده طوردينى ايجون ينه كله جگنى اكلام .
بلكه فاطمه خانماه مذا كره به كيتمشدر .

— بو فاطمه خانم كيمدر ؟

— اسكيدن برى قوناقه كلير كيدر فقير بر قاديندر .

ذاتاً آنى بورابه او كيترمشدى .

— اوت ! اوت ! خاطر يه كادى .

— بشقه بر امر يگيز وارمى ؟

— بشقه بر ديه جكم يوقدر . تشرېف ايديه بيلورسكتر .

دلبر خانم قالمه قرق اوطة دن چيقدى . يالكنز قالمش اولاز

بك افندى دوشونمكه باشلاى . عجباً مرييه خانم كندېينه

تكليف ازدواج اولنديغندن طولاي كوچمشمى ايدى ؟

كېم بيلور نزيه ونه ايجون كيتمشدى ؟ عجباً تكرار كېله جگمى

ايدى ؟ عودت ايدېه جك ايدېسه نه ايجون كره سنى برابر آلوب

كيتمشدى ؛ نهن طولاي كسه به خبر وېرمامش ، بر شى

سويله مامشدى ؟

ايشته بك افنديك بتون ذهني ، فكرينى اشغال ايدن

بو سؤاللر ايدى .

خانم افنديك هنوز حياتده بولندينى تره ، ده بيله سوكمده

وقفط او وقت تكليف ازدواجه جسارت ايدمه مامكده اولدينى

پاكيزه خانمك محبتي ، اوچ ايدن ، بلا مانع ومشكلات عقد

ازدواج احتمالي حاصل اولدينى دقيقه دن برى بك افنديك

بر کتاب آجیش ، فقط اوقومیهرق دوشونبوردی .
خدمتچی قالدینک اوطهیه کیرمسی اوززینهباشنی قالدیرهرق

صوردی :

— نه وار ماری ؟

— سزه مهم بر خنبر کتیردم .

— اوکا دائرمی ؟

— اوت .

— آکلات بقالم .

— امریکنز وجههه پاکیزه خانمک حال وحر کتنی کوزدن
قچیرمیوردم ، بوکون اوطهسندن پک کچ چقندی . یمکدن
صکره دلبر خانم آندن طوتهرق بر طرفه چکدی . اوززون
اوزادی به قونوشدیبار ، بن بونی ، سزک کیجه اوطهسنه
کتیدیککنزی کهپ خانمک کورمش ویا حس ایتش اولسنه
حمل ایلم ایسهده یا کلمش اولدینعی صکرهدن آکلادم . مکر

دها مهم برمنشاه ایچون ایتش .

— (مراقله) نه کپی مهم برمنشاه ؟

— بیوک بک پاکیزه خانمی سوپور .

— (صوک درجه تلاشاه اوتوردینی یردن صیجیرایهرق)

نه دیدک «ماری» . ؟ بک بابامی سوپور؟ بونی زردن آکلادک؟

— بوکون بک اقدی قاپودن کلدیکی زمان بن صوفهده
ایم . دلبر خانمی چاغیرودی . محضامهم بر خنبر آیرم فکریله قاپودن

— اکر فاطمه خانمه کیتمش اولسهشمیدی به قدر کلایردی .
خانمرمه قالدینغه کوره فاطمه خانمک اوی شوراده ، سامانهدهدر .
اولیه دکلی ؟

— اوت اقدم .

— رجا ایدرم دلبر خانم ، محمد آغایی برابر آلهرق اوریاه
قدر کیدوب صوریکنز ، ملک خانمک ، مریمهسی ایچون مراق
ایتدیکنی سویلیکنز . بوکوزل بر بها نهدر . شاید اوزاده یوق
ایسه دها زهره کیتمک احتمالی اولدینعی آکلارکنز . اکر
اوزاده بولورایسه کز آلوب کتیرمکه صولکدرجه غیرت ایدرکنز .
— باش اوززینه اقدم .

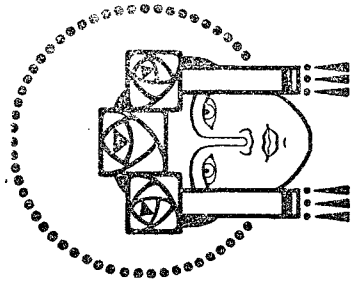
دلبر خانمک بک اقدینک اوطهسندن چیتنجه باشه چارشافنی
آلوب محمد آغا ایاه برابر سو قانغه چیتنسی قوناقده کیلرک داعی
مراقی اولمشدی .

رشید بکک قاپودن کلدیکی زمان همان دلبر خانمی ابستهسی
خدمتچی « ماری » نک نظر دقتنی جلب ایش اولدینشدن
اوزمان نه قونوشدقلرینی قاپودن دیکلهمش ، پاکیزه خانمه دائر
اولدینعی آکلانجه کوزلرینی درت آچمشدی . دلبر خانمک
بووقت زرهه کیتدیکنی پالکنز « ماری » بیلوردی .

دلبر خانمک عزیزیتینی متعاقب «ماری» یوقاری قاته چیتهرق
کوجوک بکک اوطهسنه کیردی . هنوز عودت ایتش اولان
« شوکت » بک ماصهسنک باشنده اوتورمش ، اوکنه

برقائینی نصل پای ایده جککزدر. ابتدا بونی دوشونوب قرار ویرمیسکز .

— (درین درین دوشونورک) حفاک وار « ماری » اصل مهم مسئله بودر :

دیگهدم. بك افندی دلبر خانم واسطه سیاه پایزه خانمه ازدواجی تکلیف ایش . اوده دوشونوبیم دیش .

— صکره ؟
— صکره سی پایزه خانم شمندی بوراده دکل ، زربه کیتدیکنی ده کسه یلمبور ، شمندی بك افندی دلبر خانمی آئی آرانغه کوندردی .

— زرده آرایوب بوله جق ؟ مادامکه کیتدیکی یر معلوم دکل .

— فاطمه خانمک اوینه کیتدی . بلکه اوراده در . دلبر خانم عودت ایذجه اوراده اولوب اولدینغی آ کلارز .

— یا اوراده دکل ایسه ؟
— اوراده دکل ایسه سلطان احمده کیتمشدر . چونکه

اورادن براختیارجه قادین بعض کره قونانغه کیورددی .
— اوقادینک اوینک سلطان احمدک زره سنده اولدینغی

بیلورمیسک ؟
— بادیه بغچه سنک یاننده برجامع وار ، گوشه باشنده کی

کوچوک جامع . اوقادین او جامعک امامک فاملیسی ایش .
— او حاله بن شمندی کیدر، آراز بولورم .

— عجله ایتیمکز بک . بلکه فاطمه خانمک اوینه کیتمشدر .
برکره اورادن خبر آلهلم . صکره ایجاب ایدر ایسه کیدر

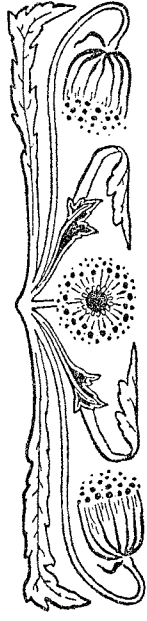
آزادسکز . اصل مهم اولان مسئله بیوک بکله آرا کرزه

اوكىچە نە رشيد بك ونەدە اوغلى اويومامشردى . بيوكبك كىچەنى اويانق كىچىمدىسى ھان اولاش تىش ظن ابلدىكى برىشيك بوصورتا دودچار مشكلات اولسندن طولاي جانىك سىقتىندىسندن ، «شوكت» بىكك اويوياماسى دە - حقيقى وجدى برىختا سودىكى پا كىزەنى ، پدىرىنىك تىكلىف غير مناسى اوزىرنە ائىدن قاچىرىش اولسندن نىشت ايدوردى .

بيوك بك پا كىزەنى زردە بولەيسە - جىكىنى دوشونىيور ، كوچوك بك ايسە فضلە اولەرق آنى پدىرىنىك ائىدن نەصورتا قورتادە جىغنى قىكر ايدوردى .
صباح ايرىكىدن شوكت بك طيشارى چىقىدى ، طوغرىچە سلطان احمددە فيروز اتاخاھەنسە كىدەركامام اقدىنىك خانەسى بولق فىكرنە ايدىسەدە وقتك بك اركن اولسندن طولاي عارفك قراتخانەنسە كىروب برىساعت قدر اوتوردى .

ايشە اوبرىساعت اتناسندە ايدىكى پا كىزە خانم ، قوناغە عودت ايدە - جىكىنى بيان اياھ خاھە خانىك خانەسندن چىتوب كىتىش ايدى . « شوكت » بىكك مرائجىتدە مزبورەنىك اواقشام اورادە قالدىنى ويارم ساعت قدر اول قوناغە كىدورم دىھە چىتوب كىتىدىكى خىبر وىرىش اولدىنىدن كوچوك بك برارابەيە اتلايوب قوناغە عودت ايتش ايسەدە پا كىزە خانمى اورادە بولەنەشەشدى .

بىرك بك ، شىخو منىك مەرىپەنى تخمى ابلدىكى باسپوردى .

دلبر خانم برىساعت صىكرە قوناغە عودت ايدرك مەرىپەنى فاطمە خانىك خانەسندە بولەمدىغى وزىرە كىتەسى اىختالى اولدىغىنە دائر ايراد ابلدىكى سؤالە فاطمە خانىك برىجواب شاقى وىزمەدىكىنى بك اقدىنى بە خىبر وىرىش وشىبايد ايرتى كونى عودت ايتز ايسە ھر طر فەدە آرايوب بولمغە چالەشە - جىغنى عرض ايتش اولدىنىدن رشيد بك چار ناچار ايرتى كونە قدر صبر ايتىكە لزىم كورمىشدى .

بوخىرى « مارى » « شوكت » بىكە اىصالە تاخر ايتدى . كوچوك بك ، باسندن اول پا كىزەنى بولق ايجون ھان سلطان احمدە عزىمت فىكرىنە دوشدى ايسەدە كىچە وقتى بىلىدىكى برادەمك خانەنسە كىدوب كىنج وكوزل برقادىنى آرامق مناسب اولمە جىغنى دوشونەنىك ايرتى كون تخمىرناھە مابشرتك دھا مناسب اولە جىغنى ذھندە قاراشد مەرىشىدى .

ايرتى كون طلوع ايدن كونش مرائجەنى كوناغە بيوك وكوچوك بىكلىرى كوزلىرى قىمامش اولدقلىرى حالە بولدى .

صرفقظرله سلامانقده قالش و ساعت درده قدر بلکه بش
آلتی دفته حرم دائرهسه کیره دک مسافرلرک کلوب کلدیکنی
صوردمشدی .

تام ساعتک دودی اوردیغی صرهده ایدیکه قوناغک قابوسی
اوکنده برآراهه طوردی . آراهدن اینن ایکسی باشلیجه، وبری
کنج اوج خام قوناغک قابوسی چالش ، طوغریجه ایجری به
کیومش ایدیلر . کلن مسافرله، چارشافلری آینه روق یوقاری
سالونه ایصال ایدلش وعفت ودلبر خاملر طرفندن احترام
اولمیشدی .

بولرددن بری رشید بکک اقریاسندن وآره صره قوناغه
کلن کلخص خام اولوب دیکر باشلیجه خانله کنج خام اوزمانه
قدر اورایه کلامش یانجی ایدیلر . دلبر خام کلخص خامک
یاننه صوقوله روق بک افندیگ فوق العاده حرمت ایدلسنی امر
ایلدیکی بومسافرلرک کیملر اولدیغنی سؤال ایلدیکی زمان مومی الیا
کولمکه باشلاش و :

— آ دلبر خام ! خبرک یوقمی ؟ (کنجی کوستره دک)
مقبوله خام افندی آرتق بوقوناغک خامیدر . ایکی کون اول
بک افندی ایله عقدی اجرا ایدلدی . بوکونده کلین کلدی .
جوابی ویرمکه قوناغده بولنانلری صوک درجه برحیرت
استیلا ایتشدی . دلبر خام قوناغک صاحبه مستقبهله سنه دائر

دلبر خامک تحریاتی ده نمره سر قالمشدی . ملک خام مریبه سنک
بویله خبرسز براقوب کیتسنه مینی عفتلجه برعنا ویره میوره
پک صراق ایدوردی . نهایت قوناغده پاکیزه ننگ اسمی بیله
اونودلدی .

ملک خام ایچون دیکر بر مریبه آلتش ، پاکیزه ننگ
اوطه سنده قالان اشیاسی ، مراجعتده کندیسنه ویرلک اوزره
بر بوغجه ایدیله دک فاطمه خامک خانه سنه کوندلمشدی .

قوناغده پاکیزه یی یالکنز برکنی اونوتما مشدی . اوده
شوکت بک ایدی . ایشنی وکوجنی ترک ایله آنی آرایبور ،
بولوق ایچون هر درلو وساططه مراجعت ایدبور ، فقط بردرلو
بوله میوردی .

بولدن اول یازدیغیمز پاکیزه روماتی مطالعه ایدنلر اوصرهده
مومی الیا ننگ زرده ونه حالده بولندیغنی در خاطر ایدرلو .
بونک اوزرندن آیلر کچدی . رشید بک یکیدن ازواج
ایتمک فکرنندن واز کچمش کورونیوردی . قوناغده هر شی
حال طبعیمسنده جریان ایدوردی . ملک خام بیله مریبه سننی
اونوتمشدی .

برکون بک افندیگن قابودن عودت ایلدیکی زمان دلبر
خامی چاغیره روق قوناغه ایرتسی کون کله جک مسافرله
فوق العاده حرمت و رعایت ایدلسی حقنده ویردیکی امر هرکسک
داعی صراق اولمشدی . ایرتسی کون رشید بک قلمه کیتکدن

ديدى . بنده بزرجايي طبيعى قبول ايدرك حاضر لاندنم .
تعريف ايلديكى وجهه كيدوب بوخانى كوردنم . آقشام
اوزرى عودتمده بك افندى بي بزم اوده بلكه بور بولدم . بن
ذاتا كوريجي كوندريش اولديغى آكلامش واك كوره هر
شئيه دقت اتمش ايدم .

مقبوله خانمك بك كنج ايكين طول قالمش ممتاز كوزلاردن
اولديغى ، يالنيك ترتيباتنه نظر آحالي ووقتي يرنده ، حسن
طبيعت صاحبهسى ، تربيهلى ، نازك برخانم بولنديغى سويلديكم
زمان بك ممنون اولهرق چيقوب كتمش ايدى .

دون صباحين تكرار كلدى . مقبوله خانمك عقدينك
اجرا اولنديغى خبر ووردى . مومى الهاي تيزه سيلاه برابر
قوانغه كتيرمك اوزره بنى تكرار اورايه كوندردى . دون
كيجه يالديه قالدنم . ايشته بوسباح بيكي خانمكوزى آلهرق بورايه
كتيردم .

— ديمككه بومقبوله خانم شمدى بزم بيوكلكك حرمى ،

قوانغك خانمى اويله مى ؟

— اوت . ياننده كي باشليجه خانم ده تيزهسى ايش ،

برقاج كون صكره عودت ايدجك

مسافر خانمك كيم اولديغى خبرى بردقيقه صكره قوناقده

بولانلرك كافه سنجه اكلانلمشدى . باخصوص بك افندى او

صره ده حر مه كلوب عايشه خانمك اوله سنده كوروشش و صكره

معلومات وايضاحات آلتى مقصديه كلخص خانمى ديكر اولطيه
كوتوره درك صوردى :

— نه ديورسك كلخص خانم ! بك افندى اولنديمى ؟

— اوت ، ايشته سالوننده كي كوزل كنج خانمى آلدى .

— فقط بزم بوندن شمدى به قدر خير ييز يوقدى .

— كيفنك كهيهسى دكلكسكوزيا ، اويله آرزو اتمش خبر

ويرمامش .

— لकिन بوخانم بك افنديك كرهيهسى يرنده برشى ، بونصل

اولور ؛ باخصوص اوبويده كرهيهسى ، آندن بيوك اولغى وار

— آدابرخانم ، سن بوكون عادتاشايرمش سسك .

آبول . اركلكرده بويويه دوشونجهلر اولورمى ؟

— بوخانم عجباً نردن بولمش ؟

— نردن ونصل بولديغى بك اى بيله ميورنم . لकिन ظن

ايدرمكك اركلكر آراسنده سوزى چكمش . كچن هفته جمعه

كونى صباحين بكا كلهدرك :

— هميشره خانم ! سزه بنم ايجون اوراق بر زحمت اختيار

بيورمكوزى رجا ايدجكم . لطفاً شمدى برآراه آلوب

كويرى به اينر واورادن ساعت درت بيجى بش كيجه واپوريله

فاكليجيه عزيمت ايدرسكوز . مرحوم بدستانلى بها بلك ياليسه

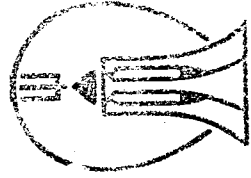
كدهرك يالنيك خانمى دقتلى بر كوزله كورور وبكا خبر كتيرير

سكوز . بوقدر بز زحمتي چكرميسكوز ؟

کيفيتي دلبر خانمه اكلاتمشدى . عفت وملك خانملىك متأثر ايدىلر . اقسام اوزرى عودت ايدن شوكت بكة قابودن كپور كپرمز « ماري » بوقوميني خبر ويرمش ، اوپهسنه چيقديني زمان همشيرهسي عفت خانم يانسه كلهرك اغلايه اغلايه قوناغه براوكي والدينك كلديكني قارداشنه خبر ويرمشدى .

او كچه بك اقدى قوناغك يكي خانمي مخدومي ايله كريبه .
 لريشه ، بتون خدمتكارلره و انلريده خانم اقدى به تقديم ايلمشدى .

مقبوله خانمك حقيقه مستتا اولان كوزلكنه انضمام ايدن فوق العاده ذكاسي ، بك طائلي ديلي ، حسن تربيه و طبيعتي براقچ كون ظرفنده كوچوك خانملره برابر بتون قوناغ خلقتي كندوسنه مجلوب ايتش اولديغندن ، باخصوص قوناغده قطعياً داعيه تفرده دوشموب ينه امر ونهيي عفت خانمه براقديغندن ايلك كلديكي زمان حاصل اولان تاثر زائل اولش ومقبوله خانم بريباخيلاقدن چيغمشدى .

مقبوله نك رشيد بگله ازده واجندن اوج آي كچمش ايدى .
 قوناغده فوق العاده ير حال . مشاهده ايديلوردى . خانم اقدى ايله دلبر خانم براقچ كوندنبري هر كون چارشويه كيديور ، قوناغده بر ايكي مودىسترا كليور ، اورته لنده برتلاش ، بر فعاليت كورديلوردى .

عفت خانمك او هفتقه مقبوله نك عمجه زاده سي منير بگله وليه جميتي اجرا ايديله بگدى .

منير بگك درت سنه اول پدري وايكي سنه اولده والديه سي وفات ايتش ، كنديسي فرانسه ده تحصيلدن يكي عودت ايلمشدى . پدر و والديه سنك بگانه اولادى اولديغي جهته بك حويپيا بيودلش اولديغندن رشديه ده بش واعدادديه التي سنه فالقدن صكره ايكي سطر برمكتوب يازه جتي براققدار كوسترمش فقط بك اوغلى طاللانده على الاعلا درجه ده اكل تحصيل ايتمشدى .
 پدري نك وفاتي متعاقب ايجه مهم برزوتو صاحب اونجه استانبوله بردلو اكل ايدمه ديكي تحصيلي اتمام ايجون بارس

کورمسی اوزرینه اکا معاونت ایدیور ، بک اوغلنده اقامت ایلدیک آبارتانیك ایجارینی ، آره صربرده جب خرچلینی ویریوردی .

مقبوله ، ایلک زوجی اولوب راکب اولدینی قالینک دوریلیسی اوزرینه مغروقا وفات ایدن آصمه اتنی تجارلرلرندن نعیم بکک یدی سکنز بیک لیرایه واران تروتته توارث ایلدیک جهته منیربکه معاونت ایچون زحمت چکمیور ، ایکنجی زوجی بها بکدن قالان اون اونیش بیک لیرالقی تروتته بوکالانضام ایلنجیه منیرک یشایشی بتون بشقه لاشمش بونیوردی .

بها بک قاکلیجه ده کی بالینده بر کیجه قتل ایلشیدی . بووقمه دن بش اتنی کون صکره منیربک بک اوغلنده کی ابارتانی ترکهه یالی په نقل ایتمش ، اوراده اقامت ایتمکده بولنمشدی . مقبوله عمجه سنک یادکاری وعائله سنک یگانه مدار افتخاری اولان مومی الهی بک زیاده سویور ، آنک هر درلو سفاهته اقتضا ایدن معاونتدن کیری قالیوردی .

مقبوله ، خانمک رشید بکله ازدواجی و مرجانده کی قونانغه نقلی اوزرینه قاکلیجه ده یالیده قالمش اولان منیربک هر ایکی کونده بر عمجه زاده سننی زیارت ایچون اورایه کلیور ، هر کلدیکلنده ایجه خرچلق آلهرق کیدیوردی . اینته بوزیارتلر انانسنده رشید بک منیربکی کورمش ، تریبه و تراکتنی بکنمش ، زوجه سننی عمجه زاده سنندن طولایی تبریک ایتمشیدی .

دارالفنوننه کیرمکه کیتمش ، فقط اوراده « صوربون » درس خانه لرندن زیاده اورایه ، اورمانه ، بولولارلره دوام ایلدیکلندن اوچ سنه مدتی ، هان بتون تروتی صرف ایلدکدن صکره تک کوزلک طاققی ، الدیونسز سووقانغه چیقمامق ، فرانسرجه قاریشیدیرمادن سوز سولمامک ، کوزل ره وه رانلس یاتیق ، کیجه لری صباحه قدر اوتوروب اوکله په قدر یاتیق کی محاسنی ! مکملای تحصیل ایله عودت ایتمشدی

بالاخره اکلادلیدینی کبی منیربکی یارسدن عودت ایتمدین شی آرتیق اوراده اسکیزی کبی یشامغه کفایت ایده جک یاره تک مفقودیتی ایدی . حتی والده سنک سبب موتی ده اوغلانک اسرافی یوزندن دوشدیکنی ضرورت ایدی .

منیربک فرانسهدن عودتی متعاقب پدر و والده سنندن قالان تروتک صوک قسمتی ، جغال اوغلنده کی خانه سیله ایشای موجوده نی صاتوب بر قاقج آتی نظر قده صرف واسته لاک ایلمشدی . بک اقدی انسانک سعی ذاتیسه کندیسنه بر موقع یایمی ایجاب ایده جکنی ، بوکا تروت وسامان موروثه تک مانع اوله جنی جهته اول امرده آنک اورته دن قالدیرلمسی لازم کله جکی فلسفه سننی ایلری سورره تک نصیحت ایدن بابا دوستارینه جواب ویریور ، کندی بیلدیکلندن شامیوردی .

بونکله برابر غایت شقی ، کوزل بردیقانلی ایدی . مقبوله خانم عمجه زاده سنک دوچار ضرورت وسفالت اولدینی

مقبوله خانم بو فرصدن بالاستفاده عفت خانمی منیر بکه ویرمک و بو صورتله ایکی عااله آراسنده دها صیقی بر مناسبت حاصل ایلمک مسئلهسنی اورتیه سوروب یواش یواش بکی قاندرمش ، منیر بکی قونانغه کلدیجه کوچوک خانمه بالالزام کوسترهدرک ، مناسبت دوشوردرکجه آندن محبت ایدهدرک عفت خانمده میل و محبتنی قازانمش ایدیکه ایشته بونک نتیجهسی اولهرق ولیجه تدارکاتی ایله اشتغال اولنیوردی .

کوچوک خانمک منیر بکه ویرلسنه معارض یالکنز شوکت بک ایدی ، همشیرهسی ایچون زوج اولوق اوزره انتخاب اولنان بکک احوالنی تدقیق ایدهدرک برقرک اسباب فلاکتنی احضاره بانغا مابلع کفایت ایدهدرک وحتی فضله بیله کلهجک مساورویسنی اوکرشم ، برکون سلاملنده پذیرنه بوملوماتنی خبر ویرهدرک آنی ایقناظ اتمک چالشمش ایدی .

بوندن حاصل اولان نتیجه مقبوله ایله شوکت بک آراسنده بیوک برمنافرتک ظهوری اولدی . چونکه رشید بک مخدومک بیاناتنی کیجه تامامله زوجه سنه سویلش و اوده اودقیقه دن اعتباراً شوکت قارشنی قلباً اعلان حرب ایتمشدی . مقبوله نک اوکی اوغلنه قارشنی خصومتنی ایجاب ایدن بشقه اسباب ده واردی . مزبورده قونانغه کلدیجی کوندن بری آمال مخصوصه سنه ، رشید بکی ایسته دیکی کبی قوللانمنه مانع اوله بیله جک بر قوت اولوق اوزره یالکنز شوکت بکی کورمش ، اوقوتی قیرمق ایچون

مترقب فرصت بولش ایکن بومسئله ، آرتق ترددک بادی تهلمکه اوله بیله جکنی کوستردیکندن مقبوله بطاریه لرینی آقا قارشنی چویرمه ک قرار ویرمشدی .

یواش یواش بابانک ، اوغلنه قارشنی فکرنی تسمیم اتمک باشلامشدی . کنج وکوزل ، هر دلو ذوق وصفاسنک اسبابنی تهیه واحضاره حصر وجود ایش زوجه سنک سوزلری رشید بکه اجرای تأثیر ایدیلدیکندن ، پدر ایله اولاد آراسنده بر برودت یوز کوسترمکه باشلادی . مقبوله ، شوکت بکی قونانقدن چقارمق ایچون زمیننی احضار ایلدکن و رشید بکک ذهننی مستعد اشتغال برابروت دیوسی حانه کتیردکن صکره اورایه ایصال شراره ایدهدرک الکتریک دوکمه سی اولوق اوزره حاضر لادیننی صوک پلاتنی اجرا زماننک کلدیکنی کورونجه فرصتی قاجیرمدی .

برکون رشید بک قاپودن عودت ایلدیکی زمان مقبوله یی اولطه سنده ، آغلامقدن کوزلری شیشمش ، پک متأثر برحاله بولشیدی . اوآنه قدر تصادف ایلدیکی بو حالدن دوچار تلاش اولان بک زوجه سنک الینی طوته رق وضاجلرینی اوقشایدیرق سبب تأثیرینی صورتمله مقبوله اول امرده کویا برشی یوقش کبی طاورانه رق سویلک ایسته ماش ، بکک اصراز ورجاسی اوزرنیه ، اوکون شوکتک ، قونانقه کسه اونامسندن بالاستفاده کندیسه تعرض و تجاوز اتمک ایسته دیکنی ، اوصرمده قاپونک چالمنی اوزرنیه صاووشوب کتیدیکنی بیان ایله آرتق ، آنکله

عليه سزده هان بوكوندن اعتباراً سياخته چيقوب برمدت
طولاشكتر .

« مصارف راهبه كز ايچون بومكتوبه لغاً يوز ليرالغ
برجك كوندوروم . هر اوج آيده بر كره بزم صرافك سزه
بومقدار پاره ويرمسنى بوكون آكا تيه آيده جكم .

« بوكون اشيا كزى آلوب عزيمت ايدىكز . بر دقيه
تأخير جائز دكدر . آقشام قوناغه عودت ايدر ايسه كز قبول
ايديله چككزى بيان ايدرم ،

شوكت بك ، مقبوله نك كلديكى كوندن برى پدىر ايله
كندى آراسنه القاي فساد وبرودت ايدلكده اولديغى بيلوز
ايسه ده ايشك بودر جهره واره جغنى اميد ايتيوردى . بناءً عليه
مكتوبى اوقونجيه دوچار حيرت اولدى . باباسنك بو قدر الدائش ،
يكرى بش ياشنده كى اوغلى فدا ايدى چك درجده غفلته
دوشمش اولديغنه متأثر اولمغله برابر قوناغه قالمق خصوصنده
اصرار ايتكى ده موافق كورممدى . هان اوراقى ، چاشور ليرى
براى كى باووله يراندىر رهرك كيتيرديكى بر آرا به به بنوب سر كجى
جواز نده بيلدواوتله كيندى .

اوراده موقتاً براوطه طوتدى .

پدرينك مکتوبه جواب ویرمامشدى .

برابر برقوناغه قالميه جغنى درميان ايلش ، بالطبع اولادى
ترجيح ايدى چككدن كندوسنه ، باليسنه عودت ايچون مساعده
اولمسنى رجا ايتمشدى .

بوسوزلر رشيد بىك فقا برتأثير اجرا ايلدى . حدثن
هان قوشوب اوغلى قولدن طوتهرق قوناقدن آتمق فكريه
دوشدى ايسه ده مقبوله ، شوكت بىك پدريه بويلاى آكلاده
بيلمسى احتيالى دوشونهرك بابا ايله اوغلى آراسنده مواجهبه
ميدان ويرمامك مقصديه :

— خاير بك اقدى ! بن هر كسك بنم يوزمدن اولادىكزله
آرا كزده بويله كورولدى چيقديغى طويستى ايسه نم . بخصوص
بويله برشايه نك ناموسى لكهدار ايتى ده ماعوظدر . آنك
ايچون رجا ايدرم بويله كورولدى به ، پاتيدى به لزوم يوق ،
مساعده بيوريكزده بن كيديم .

ديش ، نهايت بىك برتذ كره بازارق شوكت بىكى بردها
قوناغه عودت ايتامك دعوت ايتىي ققرر ايتمشدى .

ايرتنى كون رشيد بىك كيندكدن صكره خدمتجى «مارى»
شوكت بىك پدرينك يازديغى تذ كره يى ويردى . تذ كره بوجه
آتى ايدى :

« سن كاله كلك اوزره بولنان كنجارك اكل تحصيل
ايتدكدن صكره اولاد و عيال صاحبي اولمازدن اول بر سياحت
اجراسيله احوال عاله بيداي وقوف ايتلرى لازمدر . بناءً

عطف ایدبور، پک جزئی برشبهه به دخی دوشمیوردی .
 کرک منبر بکده و کرک مقبوله ده کندیسنه قارش اوافق برعلامت
 برودت کورمیوردی .

دلبر خاتم ایسه هر شیشی ، قوناقده کندران اولان احوالی
 بشقه برکوزله کورمیوردی . مقبوله خاتم کلدیکی کوندن بری
 حال وطورونده برعجایبک حس ایش ، کوزینی دوت آچوب
 الاوافق شیرلی بیله تدقیقه قویولش اولدیغندن داماد بکله مقبوله
 آراسنده عفت خاتم حس ایده مدینکی برمناسبتی اکلایوردی .
 برکون مقبوله یالیدن بعض اشیا آپروب کتیرمک ، خسته
 بولسان تیرسنی کورمک اوزره بکدن اذن آلهرق قاکلیجه به
 کیتش ، اوکیجه اوزره کچیره جکفی سویلشدی .

تصادفی اولهرق منبر بکده اوکیجه قوناقه کلدی ، عفت
 خاتم اقسام اوزری بکندن آلدیغی تذکرده مکتب ارقداش لردن
 برینک دوکونده بولتیچ ایچون قاضی کوبنه کیتمک مجبوریتده
 اولدیغی و مصراق ایدلامسی یازیوردی .

هر ایکسنگ عین کیجه ده غیوبتی نه رشید بکک ونه ده عفت
 خاتم نظر دقتنه چارچامشدی . فقط دلبر خاتم ، بونده برسر
 اولدیغی اکلالمش وایرتسی کون علی الصباح بوسره واقف اولتی
 ایچون دهندنه برشینه قرار ویرمشدی .

فی الواقع صباح اولور اولماز دلبر خاتم چارشافلانهرق قوناقدن
 چیقدی ، بایدید میدانندن برارابه به آتلا بهرق کوبری به اینوب

منبر بکله عفت خاتم دوکونی اجرا اولندی ، رشید بک
 کریمسنی طیشاری ویرمک فکرینده ایکن مقبوله نک طلب
 و آرزوسی وجهله کوکی قوناقه آلمشدی .

منبر بک ازدواچندن بری اسکی حیات سرسریانه سنی ترک
 ایتشدی . شوکت بکک اولطسی ، برکنجک احتیاجاتی تأمین
 ایده جک مازمه بی محتوی بولدیغندن داماد بکله «قایده و تروای ،
 [حجره اشتغال] اولتی اوزره تخصیص ایددی .

عفت خاتم صاف قلبی ، خلوق ، نازک و بعض قادیسلره
 مخصوص اولان نفوذ نظر دند محروم برقر اولدیغی جهته ،
 قوناقده کی تبدل احواله واطرافنده کچن حالاته رغماً ، کندیسنی
 مسعود و بختیار بولیوردی .

اوکی والده سنک ، زوجیه پک لایبالانه بولمسنی ، صیق صیق
 و کیزلیجه کوروشمه لرنی ، کندی بولتمسزین باش باشه ، بعضاً
 یشاق اولطه سننده بیله قاناقوب قادیقلرنی پک یقین اقربا اولدقلرنه

بوغاز ایچی اسکله سنده مناسب بر محله طوره رق اناطولیدن کلان و ابورلردن چقان مشربلری سیر اتمکه باشلاادی. اوزماته قدر ایلك وایکنجی واپوره ککش اولدینسندن اوچنچی واپور ساعت اوچ بچق راده لرنده کوریری یه یاناشدی .

ایچه غله لك اولان یولجیلر اراسنده ارادینغی کوره مامکدن قورقان دلبز خانم دقتی آرتیرمش ، کسه یی کوزدن قاچیرمامنه چالیشیوردی . بردنبره کیزلندیکی یردن چقه رق یوریکه ، غله لك اراسنده مردیوه نلردن چیقمنه باشلاادی . چونکه واپورندن مقبوله خانم ایله منیر بلك برابر چیتقدقلرنی کورمش واوزاقدن اوزاغه انلری تعقیه مسارعت ایتمشدی .

داماد بگله مقبوله نك اوکیجه یی برابرجه یالیده کچیرمش اولدقلرنی شهبسی قالامشدی . شمدی بونلرک طوغریجه قوناغیمی ، یوقسه بشقه بریره می کیده جکلرنی اکلادیق ایسته یوردی . امین اوکی میداننه واصل اولدقلری زمان مقبوله خانمله منیر بک بربرلردن آیرلیدلر . خانمک ارا به جی ایله مرچانه کیتمک اوزره بازارلق ایده رک یندیکنی کورن دلبز خانم پیاده اوله رق باللق بازارینه طوغرو کیتمکه باشلایان داماد بکی تعقیه قویولدی .

منیر میش اسکله سنه قدر یوردیدی . اورادن بر قاینه ینه رک قاسم پاشایه امرینی ویردی . دلبز خانم آرتق تعقیه دوام ایده می جکنی اکلادینغندن عودتله مرچان یوقوشندن

چیتقه رق قوناغه کلدی . مقبوله خانم برازا اول عودت ایتمشدی . دلبز خانم اوکون پک چوق درشونویوردی ، آغوش تربیت و محبتده بیوتدیکی عفت خانمی پک زیاده سسودیکندن کیفیتی خبر ویره رک نظر دقتی آچتی ، یاخود آتی مستور بولندیی برده غفلت ایچنده برافق شقلرندن برینه ذهناً بردرلو قرار ویره میوردی . نهایت سکوت اتمکه و فقط ترصداتنده دوام ایله حین اقتضاده معاونته قوشمنه قرار ویردی .

* *

بر هفتنه صکره وقوع بولان جیح بر قضا قوناق خانقی یاس و ماته مستغرق ایتمشدی . ملک خانم ، رشید بلك کوچوک کریمه سی قوناغک اوست قاتنده کی بخرده دن قضا ، دوشه رک خرد و خاش اولمش ، بیروح وعادتا بر طور به کیمک حالنه ککش اولان جسدی ایتسی کون والد سنک قبری جوارینه دفن ایدلمشدی . کوچوک خانمک بخرده دن دوشدیکی صروده او طه ده بالکتر مقبوله خانم بولنقده ایدی . سقوطی متعاقب مزبور به بر و اوایلا قویارمش وهان مردیونلردن قوشه رق آشامی به اینوب خبر ویرمش ایسه ده بچاره جوجنک قالدیرم اوستنده نعتی بولنمش ایدی . یوقضا رشیدو منیر بکلرله مقبوله وعفت خانملری صوگ درجه متأثر ایدوب آغلانمش قوناق خانقی مستغرق وماتم ایلشدی .

هله مقبوله ، ملك خانمك خيعة وقاتندن طولاني منسالي اوله ميوردى . رشيد بك سوكللى زوجه سنك بودرجه دوچار تاثر و تأسف اولمى ، فرط كدرندن خستلمنمى طولاني كندى كدر والى اونومى .

مقبوله ، كوچوك خانمك وقاتندن اوچ كون صكره ، قوناقدە قلوب هر دقيقه متوفيه نك كزديكى طولاشدينى برلى كورمكه بردرلو تحمل ايده ميه جكنى بيان ايله قالكجه ده كى يالى به كيتسلىرى درميان ايتش ، رشيد بك ده بو خيعة بي رازا اونونى بادي اولور امله ايله موافقت ايتش اولديغى عفت ايرتسى كون ، قوناقدە دلبر خانمك بر خدمتچى وسلاملقدە بر اوشاق براغيه ورق بوغاز ايچنه كيدلى .

مقبوله خانم اسكى زوجى مقبول بها بكدن ميراث اوله ورق قازاندينى يالى ده يكي زوجى رشيد بگكه برلشدى .

رشيد بك بها بگك اولمىسنده اوتوربور ، آلك يتاغنده ياتوردى .

يالى به نقل ايندكلىرى كوندن برى مير بك ، صوك وابوره يشمه مديكى به ناسيله ايكي اوچ دفعه استانبولده قالمشدى . بك افدى كريم سنك وفاتى وعاله سنك راحتسزلكى حسيه دائيره دوام ايتديكىندن استانبوله ايتقى هفته ده بر دفعه ايتوردى .

قالكجه به كيتديكىندن بر آي قدر صكره بركون صباحين

رشيد بك بر تلغراف آلدى . بو تلغرافده وقت غائب ايتكسزلىق قوناغه كلسى اوشاق محمد اغا طرفىدن بيلديريلىوردى . بو مستعجل تلغرافنامه نك كلديكى زمان رشيد بك هنوز اويقودن اويانمش ، زوجه سى ، كريمه سى و داماد بيله برابر اوتورمش چاي ايتيورلردى .

خدمتچى قادين ماري تلغرافى كيتديكى زمان مير بكك رشكى بوزولمش ، مقبوله نك يوزينه باقرق بر اشارت ايتش ايسه ده رشيد بگكه عفت خانم بو حاله دقت بيله ايتامشلردى . رشيد بك درحال كينه رك ايكي بچق واپور بيله كوبرى به واورادن بر ارايه به بنه رك طوغرى بجه قوناغه كيتدى . سواقك كوشه سنده ارايه دن اينديكى زمان ، قابونك اوكنده غلبه لك كورمكه دوچار حيرت اولدى . دقيو ايتقى و اوشاق محمد اغا اوراده اياقدە دورمش بگك كه سنى بگكه يوردى .

رشيد بك ايتورى كوردى . محمد اغا ، او كجه قوناغه خرسز كيرمش اولدينى ، بتون صندوق وبورورلك قيربله درق ايتيرلنده نه وار ايسه كوتورمش بولندينى خبر ووردى . بوليس قوميسرى ، خرسزلك سواق قايوسنى اناختار ايله ايتورق كيرمش اولدقلىرى بيلمه ايتكلاشدينى وقتض ضايعاتك مقدارى نه اولدينى معلوم اولدينى سوليش ، چالينان شيلرك جنس ومقدارى حقدە معلومات ورمىس ايتورن رشيد بگكه برابر حرمه كيرمشدى .

مقبوله وعفت خاتمك او طه لئندەكى بورولر آچيلش و دروننده تقدیر جواهرات وار ایسه آئمشدی . بلك چكمهجهسى بوم بوش اوله رق او طه نك اورته سنه آئمشدی . بشوز اللی بر لبراق تقد ایله ایكى بیک التی یوز لبرالق تحویلات و بیک کسور لبرالق قدر جواهرات چائمش اولدینی ا کلاشیلهر رق ضبط و رقه سنه قید ایله تحقیقات و تدقیقات رسیمیه به دوام ایملک اوزره مأمورین ضابطه عزیمت ایتدی لر محمد افاده ، خاتملری کتیرمک ایچون فاکلیجه به کتدی .

— ۵ —

شوکت بلك قوناقدن آیریلهر رق سر که جی ده کی بلدیز اولتنه عزیمت ایتدیگی بالاده بیان اولمشدی .
 موی الیه او کونی اولتنه کی او طه سنده دوشونمکه کچیردی .
 ایرتسی کون علی الصباح شمندو فرله قومقیویه کیده رله مر دیونلی کلیسا جوارنده کوچوک بر خانه نك قابوسنی چالدى . بوراسی خدمتچی « ماری » نك والده سی « اسپاسیا » نك اقامتکاهی ایدی . اختیار قالدین ، شوکت بکی کورونجه کر به سنک باشه بر فلاکت کلمش اولسی احتمالی دوشونهر نك تالاشه صوردی :
 — خیر اوله بک افندی ؟ بویله ایر کندن کلکنزک سببنی خیره یور میورم . عجیبا « ماری » خسته میدر ؟
 — خایر اسپاسیا ، مراقایته ، « ماری » صاغ وسالدره .
 بورایه کلکندن مقصدم بشقه در .
 — او حالده ایچری بیور بک زده بر آرز راحت ایدر و او صروده مقصد بکنزکی ده اکلاد بر سکیز .
 شوکت بک آلت قانده ، فقیرانه و فقط بک آیز منوروش

بر او طيه كيروب اوتوردق دن صكره او كي والده سنك القاتى
تتجھسى اوله رق پدريه اراسنك بوزولديغى ، بركون اول
قونناغى ترك ايده رك سر كه جيده بلديز اوتله نقل ايلديكى
حكايه ايندك دن صكره :

— اسيا خانم، شمدى سزه بورايه كلكدن مقصدي
اكلادم . كرىه كىز قوناقده بكا يك صادقانه خدمت ايتش ،
بنله همشيره لم علينده چوريلان دولابرى تدقيق اياه خبر
ويرمش ايدي شمدى ايسه قوناقدن معلومات آلمه احتياج
دها زياده در . آنجق « ماري » نيم زده اولديغى بيله من .
ايشته سزدن رجا ايده جكم شى نيم آدرسى كرىه كىز خبر
ويرمك زدر . آذن صكره پياخنى شيشى او بيير .

ايشته ديگكز خدمت بو قدر ايسه يك قولاي باش اوزرينه ،
شمدى كيدر اكا خبر ويريم . ياكى سز بركاند اوزرينه
ادرسكزى فرانسزجه اوله رق يازيك زده كرىه مه ويريم ،
بلكه اختارلق حاليله اونودورم .

شوكت بك قورشون قلعي ايله بركانده آدرسى يازوب
اسيا يايه ويردى و آراهه مصرفى اولوق اوزره ايكي ليراده
ماصه نك اوزرينه قويه رق قانقدى . اختار قادين ليرالك
ويرديكي قوت ونشته ايله بكي قابويه قدر تشيع ايدوب هان
شمدى اميرنى اجرا ايده جكنى حرارتلى بر افاده ايله تكرار
ايلدى .

شوكت بك بو ايشى بئيردك دن صكره على بك يوقوشندن
چيقه رق چارشو قابوسنه واصل اولدينى زمان ساعت هنوز
درت ايدى .

اوكون تشرين اولك بكرمنجى كوني اولديغدن هوا اولديجه
صوغوق وايجه بريامخور يانغوردى . اللرنى پالطوسنك چينه
صوقوش و يقاسنى يوقارى قيورمش اولدينى خالده بر آراهيه
آتلايه رق سلطان احمده ايندى . آراهه فيروزاغا جامع شريفنك
قارشوسنه واصل اولدينى زمان صول طرفه دونه رك ضبطيه
نظارتنك قابوسى او كندن كچوب بر آرا اوتده طوردى .

شوكت بك اراهه چينك اجرتى ويردك دن صكره امام
حسن افنديك زوجه سى حاجه خانم قابوسنى چالدى . قابوي
آچان خدمتجى قزينه حاجه خانمى كورمك ايشته ديگكى سويلك
ايچرى آلهه رق اختار لغندن طولايى متقالك كنار بيه بوزولمش
خانمك زدينه ايصال ايلدى . حاجه خانم شوكت بكي باكيه
خانمك قوناقدن قاچدينك يرتسى كوني، آنى آرامق اوزره
كلديكى زمان كورمش اولديغدن طانيوردى .

بك اختار خانمك التى اوبوب مندرك اوزرينه اوتوردى
ديديكه :

— والده خانم افندى . معلومك زدر كه باكيه خانم حالا
بوله ممدى . بنده كىز مومى الهياي حياتدن ، روحدن بك
زياده سوديكم ، اللهم امريه كنديه زوجه اتخاد ايتك

ایوب علی افندی لوقطه‌سنده طعام ایتدکن صکره اوتلده کی اوطه‌سنه چکله‌رک او کوندن اعتباراً تعقیب ایده‌جکی خط حرکتی دوشونمکله وقت کچیردی .

اوچ کون صکره شوکت بک اوتله عودتنده کندی ایچون کلش بر مکتوب بولدی . بو مکتوب « ماری » دن ایدی . صادق قز ، والد‌سنگ کندیسه آدرسی ویردیکنی ، اوزمانه قدر مهم برشی اولدیغنی ، برهفته‌یه قدرعفت خانمک دوکونی اجرا ایله‌جکینی ، داماد بک ایچری آنوب یوقاری قاتده کی اوطه‌نک کندیسه تخصیص اولنه‌جینی یازبور ، هر حالده صیق صیق مصلومات ویره‌جکینی بیان ایله شاید برشی صورمق ویا یازمق ایجاب ایدر ایسه والد‌سینی توسیظ ایلمی لئونهی رجا ایلیوردی .

او کوندن صکره « ماری » نک مکتوبلری بربرینی تعقیب ایلوردی . شوکت بک بوسایه‌ده ، قوناقده کی احوالده ، داماد منیر بک هر بر حال وحرکتندن ، مقبوله ایله اولان مناسباتندن ، کوچوک همشیره‌سنگ نچره‌دن دوشوب وفات ایتدیکنندن ، قوناقده کی سرقندن ، الحاصل هرشیدن خبر آلمدی .

مومی ایله بدرینک خانه‌سنده کچن احوالی نظر دقدن اوزاق بولندیر ماقصله برابر پاکیزه فی ارامقسنده - نوام ایلوردی ، آتی بولق ایچون صولک درجه چالیشیوردی .

ملک خانمک نچره‌دن دوشه‌رک وفات ایلدیکی کوندن بر

آرزوسنده بولندیغیم جهته کیجه وکونه وز ارایورم . بیچاره‌نک کسه‌سز ، بیک درلو احتیاج ایچنده کیم بیلور قدر شدید بر سفالت وضرورتله نچه‌لمسکمکه اولدیغنی دوشوندنکجه عادتاً چیلدیره‌جیم کلیور . سزی بویاه صباحین راحتسز ایتدیکنک سببی احتمالکە اکا دائر بر معلومات آلمش اولمکندر . شاید زرده ونه‌حالده اولدیغنی بیلور ایسه کز الله عشقنه ، بتون سودکلر کیزک باشی ایچون بکا خبر ویریکیز .

حاجه خانم کیزجک بو حرارتلی وطرز افاده‌سنه نظرآ تا یورکدن کلان شو سوزلرینی دیکله‌یه‌رک متأثر اولمش ایدی . دیدی که :

— بک افندی اوغلم . اوکون بورادن کیتدکن صکره پاکیزه‌خانمی بردها کوردمم . چوق سراق ایلوردم . ارلشدیردم . بر خبر آله‌مدم . اوصره‌ده ، اختیارلق حالی ، راحتسز اولدیغمدن هان بر آیدر طیشاری چیقهدمدیغیم جهته‌بن‌ده سزک کچی هیچ برشیدن خبردار دکم . مع‌مافیه ، مادامکە مقصدیکیز پاکیزه خانمی مسعود ایتکدر . سزه معاونت ایتکی وظیفه بیلیم . هر حالده ایجاب ایدن تحقیقات و تحریاتی اجرا ایله‌سزه معلومات ویرمکی وعد ایدرم . سز ارا صره بویاه اوغرار ایسه کز فنا اولماز

شوکت بک حاجه خانمک بو وعدی اوزرینه مومی ایله‌نک ایلی اویه‌رک ودانع ایدوب خانه‌دن چیقدی . اورادرسر که جمیه

برای قداول شیشیده کی اطفال خسته خانه سه کورتورلدیکی
و حالا اوراده اولوب کسب عافیت ایتک اوزره بولندینی خبر
آلدی .

شوکت بك بومعلوماتی آلدینی زمان آقشام اولمش ، پاكیزه
خانمك مكممل برخسته خانه ده اولدینی ، راحت و عافیتده
بولندینی اكلامش اولدینسندن ایرتسی كۆن صباحین اواریه
عزیمت ایتكده برآس اولامیه چیغنی دوشونه ترك اولته عودت
ایلادی . اوکیجه حیاتنك اك مسعود برکیجه سی ایدی . صاحبه
قدر كوزینه اویقو کیرمدی . پاكیزه یی آلوب خسته خانه دن
چققاراجغنی ، قناریه قفسی کبی برخانه طوته رقی اوراده بختیارانه
امراز حیات ایده جکلرینی تفکر ایدبور ، مسعود استقبالك
خیالیله لذتیاب اولبوردی .

ایرتسی كۆن ساعت اوچده شوکت بك ، قالی ذوق
وسرور ایله مالی اولدینی خالده برارابه یه آتلا یه رقی طوغریجه
شیشلی یه کیتدی . خسته خانه به وصولنده ، هنوز کیش اولان
مدیر بکله کوریشه ترك پاكیزه خانمك بولندینی پاورینه کیتمك
ایچون مساعده استحضال ایلدکدن صکره برخدمه رفاقتده
خسته خانه نك بقیجه سندن کچدیکی صروده بشون وجودی
تیرتیره بوردی .

پاكیزه خانمه شوکت بك نامنده برکنجك کندیگی کورمك
اوزره کلدیگی خبرورمش اولدقلزندن انكده قالی برهیجان

هفته صکره حاجه خانمك نخدمی قدری بك ، برکون صباحین
اولته کلهرک شوکت بکی بولمش وهان والده سنك کندیسی
ایسته دیکنی سولیش ایدی . بوطلبك مرحاله پاكیزه یه عاند
برمستله ایچون اولدینی بیلن بك بر دقیقه فوت ایتیه ترك برارابه
آتلا یوب مومی البهانك زردینه کیتدی .

حاجه خانم ، پاكیزه خانمك قسونانغه کیدبورم دیهرک
چققدقن صکره آق بقیق مخله سنده بر او طه طوتدینی ، اوراده
برمدت اوتورددقن صکره افاقت دادی نامنده بر زنجیه نك
دلالتیه ، آراسسته مخله سنده برکلبه یه نقل ایلدیکنی ، اوراده
خسته لئوب برهفته قدر یاتدینی ، برکون صباحین سواق باشنه
کلن برارابه قونیه رقی برخسته خانه به کورتورولدیکی ، فقط
هانکی خسته خانه اولدینی اکلایه مدینی مذکور افاقت دادینك
افاده سنه عطفاً اکلاندی .

شوکت بك ایچون بو قدر معلومات کافی ایدی . قالی بر
هیجان اولدینی خالده طوغریجه « آراسته » مخله سنه قوشدی .
اوکلبه یی بولدی . پاكیزه نك هانکی خسته خانه به کورتورلدیکی
قومشورلدن ، قره غولدن بلراجمه اکلایمغه چالیشدی ایسه ده
کسه بیلیموردی . ایچق خسته نك آرابه به قونلیدی صروده
دوقتور (. . . .) بکک اسمی سولندیکی بر اختیار قادین
خبر ویردیکندن شوکت بك درحال جفصال اوغلنه عزیمتله
دوقتورک خانه سنه مراجعت ایتدی و اورادن ، پاكیزه خانمك

بونلش ، بویکای سرور ، بوپاتلی جریان سرشک اون دقیقه قدر دوام ایتدی ، هیچ بری برسوز سویلیور ، یالکز اغلابوردی .

نهایت شوکت کنیدی براز طوپلابوب سوزه باشلادی .
بعده تفصیلاتی اکلایمق اوزره جریان احوالی مختصر آحکایه ایتدکن صکره ایرتسی کون کلوب کنیدیسی آله جغنی سویلیورک اورادن استانبوله عودتله سلطان احمد جوراندنکی محله لری طولاشه برق مناسب برخانه آرادای .

اوچلر محله سنده بولدینی اوچ اوطله لی بر خانه نی استیجار ایدرک اناختارینی آلدی . چارشویه قوشه برق لرومی اولان مفروشات ، قاریوله ، یتاق ، الحاصل هر شیبی مبایعه ایله خانه نی ، کتیردیکی یورغانچیلری کیجه چالیشدیورق تقریش ایلدی . صباحلین آو ، یالکز قوشی ققصان برقتاریه قفسی کبی اولمشدی . ایرکندن قومقشاپویه کیدوب « ماری » نك والدهسی « اسپاسیا » واسطه سیله مناسب برخدمتچی قالدین بوله برق کتیردی . آکا تتهبات لازمی ووردکن صکره بر آرابه به آتلایه برق خسته خانه به کتیدی .

پاکیزه خانم ایکی ساعتدن بری آتی بگله بوردی . اوستنی کینش وچارشافلانش ایدی . شوکت بک خسته خانه مدیریه هیئت صحیه ومستخدمینه بیان تشکرکن صکره پاکیزه ووزیریه نی الهرق اوچلر محله سنه عودت ایلدی . بر ساعت صکره محله نك

ایلی . شوکت بکی پاکیزه ده سو بوردی . حتی انکله ازدواجه موافقه ایتمکله ذهنآ قرار ویرمش اولدینی صروده بیوک بکک تکلیفی قره چالی کبی اورته به کیرمش ، شوکت بکی بر دقیقه بیله اونون تاممش ، اک زیاده سفالت و ضرورت ایچنده کچیردیکی کیجه لرده شوکتک خیالی اکا رفاقت ایتمشدی .

شوکت بک پویسونه کیردیکی زمان پاکیزه آز قالدی بایله جغدی . کنج ایسه قابودن کیروبده سویدیکی ویرسنه دهری آرادینی قالدینی اوراده ، یتاقده کورونجه کوزلری قارارمش ، یره دوشنامک ایچون دیواره طیانغه مجبور اولمشدی .

ایکی دقیقه قدر دوام ایدن بو حال زائل اولنجه شوکت ، یتاغک یانه قدر قوشدی . کنج قالدینک اللرینی ، رعنه دار اللری اراسنه الهرق اوزرینه آیشین بر بوسه قوندیردی . او صروده ایکی طامله کوز یاشی ، او صارارامش اللر اوزرینه دوشمشدی .

او صروده پویسونه دیکر طرفده اویناقده اولان زریه شوکت بکی کوروب طانیدیندن :
— آ ! آغایم کلش !

دیه راک قوشوب کلش وکنجک قوجاغنه آتلمشدی . شوکت اغلابور ، پاکیزه اغلابور ، بونلرک اغلابورینی کورن زریه اغلابور ، بوسوز ناک منظره نك شاهدی اولان خدیده قاپونک اوکنده اغلابوردی .

امام و مختاری افریدیلرله بکچی بابا حاضر اولدینی حالده باکیزه خانماه شوکت بکک امر مسنون عقدی اجرا قلندی .
 پاکیزه خانم تامبله کسب عافیت ایشم ایسهده هنوز حال نقاهتهده بولندیغندن ، باخصوص ایکی کوندن بری کچیردیکی هیجانلی دقیقه لر دن طولانی زیادهجه یورغون بولدیغی جهته اوکیجه پک ایرکندن یاتمش ، نریمه ایچون شوکت بکک صورت مخصوصهده مایلیمه ایلدیکی چوجق قاریولهسی والدهسنک قاریولهسنک یانسه قولش اولدیغندن چوجقوده ، اوسنده بولنازلره مخصوص لاقیدی ایله اووقویه طائش ایدی .
 شوکت بکک بر والده شفقتی ایله پاکیزه ننگ و نریمه ننگ اوزر لرینی اورتدکدن وانارک راحت و آسوده بر اووقویه طایه قاریی بر قایق دقیقه تاشادن صکره دیگر اوطیه کچمش ، اوراده قاپه ننگ اوزرینه اوزانه رق پدیرینک کچیرمکده اولدیغی تهلکلی حیاتی دوشونمکه باشلامشدی . چونکه « ماری » دن آلدیغی مکتوبلرده ویریلان خبرلر ، قوناقده بیوک بردشمنک وجودیغی شوکت بکک اکلایتمه کافی کلشدی .

ایرتسی کون پاکیزه پک راحت اوله رق او یاتمش و کریمه . سندن اول یانغندن قالمشیدی . قاریوله سنک ایاق اوخنده بر صندالیه اوزرینه آتیش اولان قدینه قاپلی الماکورکی ، ایاق اوخنه قولش اولان کچکلی پانطوفلری کورونجه بکک کندی حقتده بو درجه تقدینه ممنون اوله رق سونجندن کوزلری یاشارمشدی .

یواش یواش یوریه ریک دیگر او طیه کچدی . شوکت بک قاپه ننگ اوزرنده او یور یوردی . آهسته آهسته یانیه یاقلاشهرق الی طوتوب اوقشادقدن صکره کینجک آچیق آنته غایت خفیف بر بوسه شکران قوندیردی . بر سینگیلیله او یاندیریمه چق درجهده خفیف اولان بوبوسه ، شوکت بکی ، کوبا برالکتیرتی جریانسه معروض قالش کی تتره نندی ، بردنبره کسوز لرینی آچوب پاکیزه نی قارشوسنده کورمکه بلا اختیار کولدی .
 او بوسهده نسیوک و مؤثر بر قوت ، او کولمکده نه درین و عمیق بر معنا واردی ! بو قوت و بو معنای ایضاح ایتکه چالیشیمه جغز . چونکه بونی تعریف و ایضاح ایچون کندیتزد قدرت کورده میورز .

*

پاکیزه زوجی ایله کریمه سی آراسنده ، شوکتده سودیکلی قادیسک یاننده ، بتون عالی اونوده چق درجهدهده بیوک بر مسعودیته مستغرق اوله رق یشایور لرلردی . انلر ایچون کویا اوخانه دن غیری دنیاده ، کندیلرندن بشقه انسان یوقدی . هر شیبی ، حتی آیری قالدق قری زمانلرده کچیردکلری آچی اوان حیاتی بیه اونومشلردی . بر قورقولی رؤیا کوروریده ، او یاندیغی زمان کندیسینی یانغنده راحت و آسوده بولان بر جوجنگ در حال او رؤیایی اونوتدیغی کچی بونلرده او دورده افتراق و اضطراری تخطر بیه ایتمیور لرلردی .

ایشته بونسیان نتیجەسی اوله رق بربرینه سر کدشتلارنی حکایه ایتماسلار ، دها طوغریسی حکایه بی اونوتشلردی .
 بو حالده برهفته دن زیاده کجدی . برکون صیاحلین پوسته موزعی شوکت بکه بر مکتوب کتیرمشدی . مکتوبک اوزرندە کی یازی بی کورونجه بک بونک « ماری » دن اولدینی اکلادی .
 قلبنده برهيجان آتی حاصل اولدی . مکتوبی آچوب آچامقده تردد ایدور ، ظرفی النده او یروب چو یروبودی . اومکتوبده کندیسنه ، ایچده بولدینی سعادته ضرر ویره جک فلاکت خیری بولمسندن قورقوردی .
 پاکزه خانم بکک بو ترددینی بر درلو اکلایمیور ، کان مکتوبک نردن کلدیکنی بیلدیکنی جهمله شوکتک لوننده حاصل اولان تغییره بر معنا ویره میوردی . دیدی که :
 -- بکم نه ایچون تردد ایدورسکنز ؛ آچوب نه اولدینی اکلایمیور آ .
 -- کوزلم ؛ قورقورم . بکا اویله کلور که بو ظرفک ایچده بر بومبا وارده ایچجه اشتعال ایده جک ، راحت وسکونیزی اخلال ایله جک .
 -- مکتوبک نردن کلدیکنی بیلور میسکنز ؛ یازی بی طانیدیکنی می ؟
 -- اوت ، ایسته یازی بی طانیدیغم ، مکتوبک نردن کلدیکنی بیلدیکم . ایچون تردد ایدورم ، قورقورم . بو مکتوب بزم « ماری » دن .

-- هانکی « ماری » دن ؟
 -- پدریک قوناغنده خدمتی « ماری » یوقی ایدی ؟ ایسته اولدن ، سز قوناغده ایکن نم ایکی مکتوبی یاناغکنزک ایچیه اوقویش ایدی . پدریک سزه دلبر خانم واسطه سیله تکلیف ازدواج ایلدیکنی اوبکا خبر ویرمشدی . فیروز اغا محله سنده کی حاجه خانمک آدرستی بکا او ویرمشدی .
 -- دیککه پدریکیزک بکا تکلیف ازدواج ایدریدیکندن خبریکیز واری ؟
 -- اوت ، حتی قوناقدن عزیزتیزه او تکلیفک سبب اولدینی ده بیلورم .
 -- « ماری » سزک بوراده بولندیکنیزی نه دن بیلور ؟
 -- پدرمله آیرلایغمز زماندن بری قوناغده کچن احوالدن بکا معلومات ویرمستی بن تئیه ایلدم . حتی بورایه کلدیکنیز زمان آدرستی ده بن کوندردم .
 -- اختالکه بومکتوبده مهم برشی وارده ، هان آچیکیزده اکا کوره حرکت ایدرسکنز .
 بونک اوزرینه شوکت بک مکتوبی آچدی . فرانسجه یازیلی اولان بومکتوبده رشید بکک بر قاج کوندن بری خسته اولدینی ، هیکملرک خسته امک آغیر اولدیننه حکم ویردکلری ، داماد بکله مقبوله خانمک بیوک بر تلاش ایچینده اولدقلری ،

ایدی . باخصوص واقف اولدیغی بعض احوالک حائر اولدیغی
اهیتی ، پاكیزه نك ویردیگی ایضاحات آرتیرمیشدی . بناء غلبه
یوندن صکره شوکت بلك پدیرنه عائد خصوصاتی لایق اولدیغی
درجه ده نظر دقه آلمسی قرارلاشدیرلادی .

شوکت ایرتسی کون « ماری » نك بر بهانه ایله قوناقدن
مساعده آلهرق کلوب کندیسنی کورمسی حقنده یازدیغی مکتوبی
بالذات قومتمیوذه اسپاسیاه کوتورمش و اختیار قادیغی درحال
قوناقه کوندرمیشدی . بعدده صرفه کیدرک اینکنجی اویچ
آیلغی اولان یوز ایرایی آلمشدی .

ایرتسی کون ساعت سکنز اولدیغی حالده « ماری » هنوز
کلامشدی . شوکت بگله پاكیزه خانم مزبورنه نك بو تأخرینه
برمننا ویره میور و مراق ایدیورلردی . او صررده برمکتوب
کلدی .

علی المجله یازلش ، و امضا و تاریخ قوناقده اولان بو
پوصاله « ماری » نك کندی یازیبسه ایدی . او کون قوناقده
مهم بر وقعه جریان اتمک اوزره اولدیغی اکلادیغی جهته
آریله مدیغی ، بر کون صکره کلوب تقصیلات ویره جگنی
یاز یوردی . صادق قادیغی سبب تأخری اکلایشله رق بوجهدن
مراقلری زائل اولش ایسه ده عجبا قوناقده جریان ایده جک
مهم وقعه نه ایدی ؟ بو ، بادی مراق اولمشدی .

مارینک کله سنه انتظارا بکرمی درت ساعت بوت مراق و اندیشه ده

بلك بشون ماملکنی کریمه سیله زوجه سنه ویرمسی ایچون
چالیشدیغی خبر ویریلپوردی .

مکتوبک مندرجاننه کسب وقوف ایتدکن صکره پاكیزه

دیدى که :

--- بومقبوله خانم کیمدر ؟

— پدیرمک سزکوناقدن عزیزکنردن صکره آلدیغی قادیغی .

— (براز دوشونندکن صکره) بو مقبوله خانم کیمک

نهی ایش ؟

— پدیری کیم اولدیغی بیله میورم . پالکیز بیلدیکم برشی

وارایسه اوده بدستانلی بهایک ناننده بریسنک طول زوجه سی

اولدیغی در .

— (بیوک بر حبرته) بدستانلی بهایک می دیدیکیز ؟

بوخانم قاکلیجه لیمدر ؟

— اوت قاکلیجه دن کلدی . اوراده متوفی زوجه دن

قاله بریالیسی وار .

— (کندی کندینه سویلور کی) شبه سز او !

— اوکیم ؟ یوقسه بومقبوله یی سز طانیور میسکنز ؟

پاكیزه خانم بهایکله ازدواجدن صکره کدزان ایدن احوالی

تمامله حکایه ایتدی . مقبوله نك ایلك زوجه نك دکزده بوغولدیغی ،

ایکنجی زوجه نك اوله سنده قتل ایلدیگنی نظر دفته آنجه رشیدک

ایچون قورقلمق لازم کلاجگنی سویلادی . شوکتده عین فکیده

— او حالده بن كيديم .
 شوكت آرقهسنه برقالين پالطو كيهرك ، البته بر شمسبه
 آلهرق خانهسندن چيقدى . عئابه مطبعمسى يانندهكى سواقدين
 چيبرلى طاشه چيقوب كوركيچار قاپوسندن چارشويه كيردى .
 يواش يواش يورويوبرك بات پازارينه ، اورادن چادرچيلردن
 كچهرهك حريبه نظارتبك مرجان قپوسى اوكنه واصل اولدى .
 قاپونك قارشوسنده و كوشه باشندهكى قراختانهيه كيردرك
 اوتوردى . برقهوه ايچدى . دوشونبوردى . يارم ساعت قدر
 تفكردن صكره قالتوب طيشدارى چيقدى . مرجان قپوسندن
 آشاغى يوطوغىرى ايندى . قوناغك بولنديغى سواقانك اوكندن
 كچر ايكن او طرفه باقدى . قاپونك اوكنده كيسه اولديغى
 كچى جالب نظر دقت بر فوق العاده لك ده كوردمدى . يواش
 يواش اللهى خطوه قدر ايندكدن صكره صاغدن كبرى ايدرك
 يوقارى طوغىرى چيقدى . ينه سواقانك كوشهسندن كچر ايكن
 بردقيقه دوروب باقدى .
 بودفعه قاپونك اوكنده برى صارقل اولمق اوزره اوچ

كشى دوروبور واوشاق محمداغا ايله قونوشوبورلردى . نازيونك
 اوكنه قدر چيقوب تكرر دونهرك سوراق باشه كلديكنده
 بواوچ ذاتك ايچرى كيردكلىرىنى كوردى . اوصرده فكرينه برشى
 كلش اولملى دركه سرعته يورويوبرك نازيونيه كيردى . چراغى
 چاغيرارق قوناغى تعريف ايله محمد آغايى چاغيرمق اوزره كوندردى .

قالتق مشكل ايدى . شوكت و باكيژه دوشونبورلر ، دها اولد
 بر معلومات ، حتى برايب اوچى آلهيلمك چارهسنى تخرى
 ايدوبورلردى . شوكت بك نيديكه :
 — بن شمدى قالتقار مرجاه كيدرم . اوراده بر قهوه
 خانهده ، بر دكانده اوتورهرق اطرافى ترصد ايدرم ، بلكه
 كوزيه برشى جاربار ، برخبر آليوم .
 — خاطريره كلدى ، كوشه باشندهكى ايشلمه جي دكانده
 اوتورور ايسه كيز قوناغده كيرن چيغانده كورورسكيز .
 — اوت . فقط بنم اورالرده بولنديغى انلك كورمه لرني
 آرزو ايم . چونكه بنم استانبوله اولديغى اكلارلر ايسه
 دها احتياطكارانه حركت ايدر ، بزه برشى حس ايتيرمامكه
 غيرت ايلرل .
 — حنكيز وار . او حالده سز آرزو بيورديغكيز وجهه
 حركت ايديكيز . آنچق مقبوله نك غايت دساس ، صوك درجه
 وجدانسز ، مقصدينك اجراسى ايچون هيچ برشيدن ، حتى
 برجنائيدن بيله توفى ايمز بر قادين اولديغى نظر دقتدن دور
 طويتكيز .
 — بو سوزلر كيزدن اكلابورمكه بوخان قادينه دائر بكا
 سوبلديكيزدن زياته معلوماتكيز واردر . بكاماميله اكلاتمش
 اولسه كيز .
 — هنوز صرهسى كلدى ، وقتى كلديكى زمان هبسنى
 اكلارسكيز .

بک افندی سزك خبر وقاتكزى طويئجه بيبدرم اورمش كچي
 بردنبره دوشوب بانلدى . خسته لئوب دوشه كه دوشدى .

— پدريك خسته اولديغندن خبرم واردي ، لکن اولديكمدن
 مملو ماتم يوقدى .

— مساعده ايدرايسه كز قوشوب سزك حياتده اولديغكزى
 قونانغه خبير ويرهيم .

— رجا ايدرم محمد آغا ، صاقين سويله ، قوناقده نيم
 صاغ اولديغى هر كس بيلور . اولدى ديه چيقار دقلى خبيردن
 مقصد بشقه در . آنك چارده سنه باقاريز . شمدى سندن بعض
 شيلر صوره جيم . اميد ايدرم كه بكا طوضريسنى سويلر كز .

— اويله ايسه مساعده بيوركزده قونانغه كيديوب يارم
 ساعت صكره نزهه امر ايدرايسه كز كلريم . چونكه محكمه دن
 اقتديلر كلدى . بله ، بكا لزوم اولور .

— ديمكه براز اول قونانغه كلنلر محكمه دن ايديلر ؛
 — اوت ، صارقلى افدى محمود باشا محكمه سندن ، يانده كى
 ايكي كشى ده داماد بلك اجابلرندن .

— پكي محمد آغا سن شمدى كيت ، بنده بازيدده ترامواى
 يولنده كى مركز قرا تئخانه سنه كيدر وسنى اوراده بگلام .
 ايشكى بيزئجه اورا يه كليرسك .

محمد آغا باشى ساللايه برق غازينودن چيشديغنى متعاقب
 شوكت بك ده مركز قرا تئخانه سنه كيتدى .

ايكي دقيقه صكره چراق ايله برابر كلن محمد آغا شوكت
 پكي كورونجه شاشيروب قالدى . بلك ياننه باقلاشقه ترد
 ايديوردي . نهايت باقلاشهرق كمال حيرتله :

— سزيمسكز كوچك بك !
 — اوت محمد آغا بن ام .

— فقط نصل اوليورده ... يوقسه ... بيلم كه ...
 شوكت بك محمد آغا نك بوشاشقينغك مهم برسبى اولديغى
 كلامش و مراقه دوشمشدى . ديدى كه :

— محمد آغا نه اوليورسك ؛ نه دن بويله شاشيردك ؛
 — رجا ايدرم بك افدى ، سزيمسكز ؛
 — نيم ديميا ؛
 — اينانه ميورم كه ... چونكه ...

— نه دن اينانه ميورسك ؛
 — چونكه سز چكن هفته وفات ايتش ايدكز .

— وفاى ايتدم ؛ كيم سويلدى ؟
 — اينالاده كزر ايكن تيفويه طويتياهرق وفات ايتديككزى
 داماد بلك اجاسندن برى كنديسنه يازمش . او مملكتك
 عثمانلى شهبندرى ده بونى تصديق ايتش .

— ياويله مى ؛ فقط نيم ايشته دنيا ده ، هم ده استانبولده
 اولديغى كوربورسك .

— اوت . آرتق بوخيرك بالان اولديغى اكلام . بيجاره

— بن بونده کی سببی آکلا یورم . فقط بعض نقطه لری تنویر ایتک ایچون سزدن برابکی شی صورده جنم .

— صوریکیز .
— والده کیز مر حومه نك ثروتی ، سزه انتقال ایده جک املاکی وارمیدز ؟

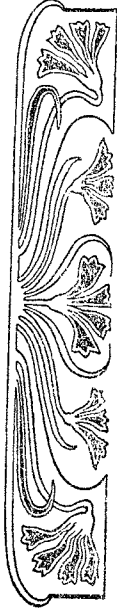
— والدهم مر حومه پدرمدن زنگین ایدی . قوناقسدن چالینسان مجوهرات ایله تجویلات کاملاً مر حومه نك مالیدی . بوئدن بشقه لاقفل اون بیک لیرا دکر ندنه املاکی واردی .
— پک اعلا . والده خانمک سزله ایکی همشیره کیزدن بشقه

واری وارمی ایدی ؟
— خایر . واری بالکیز بز ایدک .

— مر حومه نك املاکی وقیمی ایدی ، یاخود توسیع انتقالی اجرا ایدلمشی ایدی ؟

— پک اوغلندنه کی آارتمان صرف ملک ایدی . دیگر لرینک ده توسیع انتقالی اجرا ایدلمشیدی .

— او حالده ایش تمامه آکلا شلیدی ، شمدی بی دیکه یکیز : شمدی سز وفات ایش اولسه کیز والده کیزدن سزه انتقال ایشی ایجاب ایدن املاک همشیره کیزه قالیر . بر همشیره کیزده وفات ایدر ایسه دیگر همشیره کیزه قالیر . اوده وفات ایسه جهله سی پدریکیزه انتقال ایدر . پدریکیزه اولادی اولدیرقی وفاتی حالده تکمیل ثروتی زوجه سنه قالمق ایجاب ایلر . اوله دگی ؟

شوکت پک مز کیز قرأتمنا سنده آفشامه قدر بکله دی ایسه ده محمد آغا کله دی . احتمالاً ایش ظهور ایتدیکندن وقت بولوب کله مامشدی . ساعت اونبر ییچی راده لر ندنه پک ، ارتق بکله مکده فائده اولدیغنی ، باخصوص اوکون آلدینی معلومات کندیسه جیران احوالی آکلا تمغه کافی اولدیغنی جهته بر آراهیه بینه راک اقامتگاهنه عودت ایتدی .

نچره نك اوکنده اوتورمش ، ورودی بکله مکده اولان پاکیزه اوکون آلدینی معلوماتی بر تفصیل حکایه ایلدیکدن صکره :

— نیم وفات ایش اولدیغه ، دائر بو شایعه نك چیقارلسنه بر معنا ویره میورم . بن اورته ده ، قوناقسده اولدیغجه حیسانه بولوب بولمذیتمنک نه تأییری اوله بیورلرکه بی بلاندن اولدیرمکه مجبورت کورمشلر . ایسته آکلا یامدیغ شی بودر .
دیشمدی . پاکیزه ، کوزل اینی الله طامش دوشو - نیوردی ، دیدیکه :

— اوت .
 — والده كرك تروت واملاكى بر نقطه به طويلا نطق كندى
 منفتحي اقتضاسندن اولانلر بونك اسبابنه توسل ايتشلاردر .
 برنجي خطوه يي بيجاره ماك خانمك اورته دن قالديرلسي خصوصـ
 صنده آتشلر ، اوچه بولينه جك ، مالى ايكي به انحصار ايتدير مشلردر .
 صكره بو تروتي بر يره طويلا نطق ايچون سرك ويا خود عفت
 خانمك ارادن چيتمسي ايجاب ايدر . عفت خانم بوكون آنرك
 كندى مالى اولديغندن ارادن چيقه جق سز قالديرسكيز . حالبوكه ،
 بوندن اول ياكلش بر حساب نتيجه سي اوله ورق سزى قوناقدن
 آرمش اولدقلرى جهتهه بالطبع فعلاً سزى اورته دن قالديرهـ
 مه جقتلرندن ، حين حاجتهه ايجابه ناقلمق اوزره ، شمدياك
 خيالاً وقولاً اورته دن قالديرلمكيز لازم كاديكينسندن وفاتكيز
 خبرى اشاعه ايددى . سزده بو فكر ده دكليسكيز ؟
 — اوت : اوت ! يك حقتليسكيز .
 — بوجهت بويله . شمدي ديكر جهتي تدقيق ايدم .
 ملك خانم ايله سز وفات ايتش اولديكيز جهتهه والده كرك
 املاكى و هيرائى هميشه كيز عفت خانمه انحصار ايتش ايسه ده
 پدريكيزك املاكى ده قاليور . بو خصوصه بر حكم ويره بيلمك
 ايچون او املاكك نوعى آكلامق ايجاب ايدر . پدريكيزك
 املاكى چوقيدر ؟
 — يكر مى بيك ليرا مقدار ندهدر .

— بونلر وقمى ، ملكى ؟
 — بردانه سندن بشقه جهه سي وققدر .
 — اويله ايسه بوبابده كي تخمينم طوخريد .
 شوكت بك با كيزه خانمك درجه اقتدار و ذكاسنى كوردكجه
 صوك درجه نمون اوليوردى . آنك يالكيز حسن و جمالنه
 دلداهه اولدينى حالده شمدي مزبورده نظر نده بيسودكجه
 بيويور ، اصابت مطالعه سنه ، فرط دقت و ذكاسنه حيران
 اوليوردى .
 با كيزه دوام ايله :
 — پدريكيزك بوكون حاضره بكانه وارثي هميشه كيز
 عفت خانمدر . چونك وقف عتار انجق اولاده انتقال ايدر .
 وفاتى حالده تكميل ماملكى كريمه سنه قاله جق . عفت خانم
 كندى اللزنده ايسه ده — ايلريده اوده اورته دن قالديرلمه محكوم
 اوله جقتندن — پدريكيزك كريمه سنه انتقال ايدجهك املاكك
 محلوله كيدجهكي وحال بوكه بو املاك ، صاحبي طرفندن برينه
 دور ، فراغ اولندينى حالده محلول قورقوسى ، تاليب جنى كبي
 سرك ظهور ايله ادعاى حق ايتكيزده محل اوليه جنى جهتهه
 خسته بولان پدريكيزك محكمه دن جاب اولان اقدى حضور نده
 وكالى آنه ورق املاكى فراغ اولنق مقرر بولندينى ظنده يم .
 — حفتكيز وار كوزم .
 — شمدي سرك ايچون بايسه جق بر چوق وظائف

بايد يېغنى ، او كوندن برى عقلى و فكرى يرنده اولمىه قىرغ اسير
فراش بولدىغنى ، مقبوله خانله منير بلك بك فعالانه چاليشد قىرغى
ودها بر چوق شىرى نقل و حكايه ايدك دن صكره دوامله :

— دون داماد بلك آرقداشلىرىندن ايكي ذات ايله محمود
پاشا محكمه سندن بر اقدى كلهرك بيوك او طهده او طور دىلر .
اوراده بك اقدى نيك تكميل املا كنى صاتمغه دامادى منير بكي
وكيل ايتدىكنه دائر بر تمسك يازدق دن صكره محكمه دن كنى
اقدى اقرارنى الملق ايجون بكي كورمك لازم اولدىغنى سولدى .
داماد بلكه آرقداشلىرى ، مقبوله خانم بكي كورمكه هيچ لزوم
اولدىغنى سويلهرك صادقلى اقدى نى واز كيرمكه چوق غيرت
ايتدىلر ايسهده بردرلو راضى اولدىغدن خسته نك او طهسنه
كىتمكه مجبور اولدىلر .

بنده آنلرله برابر ايدم ، بلك يانه كىتمك ، محكمه دن
اولان اقدى يتاغلك يقينه اوتورارق چتى اوقودى ، صكره
بلك يوزينه باقه قىرغ اولمىه ؟ ديه صوردى .

مقبوله خانم خواجه اقدى نيك آرقه سنده طور مش بكي
باقيوردى . باشله اشارت ايتدىكىندن خسته ده آننى تقليد باشنى
ساللادى . ايسته بو اشارت كافى كوريلهرك حجت ختام بولدى .
شدى داماد بك رشيد بلك هر بر خصوصه وكيل عمومىسى
اولمىد .

شوكت بك صوردى :

واردركه بونلرى سزده نيم قدر و بلكه بندن زياده بيايرى سكر .
— اوت ، انشاه يارىندن اعتباراً بنده وظيفه مى ايقايه
باشلايه چم .

— ايشه باشلا مازدن اول « ماري » نى بلكه مك و آندن
حقيقت احواله دائر معلومات الملق ايجاب ايدر . چونكه بزم
بودوشوندىكلر يمز ، محمد اغان بكون آلدىكز ناقص معلوماته
مستند بر فرضيه دن عبارتدر . بو فرضيه نك اساسلى اولوب
اولدىغنى آنچى « ماري » نك بزه ويره چكى معلومات كوسته چكدر .
بو محاوره ايجبه دوام ايش و كيجه ساعت ايكي نى بولمىدى .

نزيمه نك :

— آننه بو اقشام نيك ييه چككى نيز ؟
سؤالى هنوز طعام ايتدىكلر نى خاطره كتيب دىكىندن قانقوب
آشامى يه ايندىلر . نيك كىدن و برازده اوتهدن بريدن كوروشد كدن
صكره يتا قارىنه چكلىلر .

ايرتسى كون صباح ايركىدن « ماري » كلدى . بايژه
خانمك بولدىغنى ، شوكت بلكه ازدواجنى والده سندن خبر
المش اولدىغنى جهته اوراده كورمىندن طولايى دوچار حيرت
اولدى . وقتى اولدىغدن بچله همان سوزده باشلايه قىرغ اون كون
اول شوكت بلك وفاته دائر نابولى شهيد ركلدىن مصدق
بر مکتوب كلوب داماد بك آننى بلاتردد قانق پدريسه اراهه
ايلدىكىنى ، بچاره اختيارك بو خبر اسفناكى آلبر المازدوشوب

بالجمله عقار واملاک مع مشتملات بدل مقبوض معین مقابله
 زوجه مکنو حسی مقبوله خانه فراغ ایدلک اوزره ایجاب ایدن
 معامله به اوکون توسل ایدلش ، میربکله ایکی آرقداشی مختلف
 محله اماملرندن انه جق علم و خبرلری باید برحق اوزره هر طرفه
 قوشمش ایدیلر .

منیر بک کوسر دینکی علوجناب ، فرط سخاوت سببیه
 اوکون علم و خبرلر تنظیم و امام ایله مختارلر طرفندن تخیم
 ایدیلرک متراکم ویرکولر حقیقده کی معامله ایچون ویرکودا ترسه
 کتیرلش ایسه ده اقسام اولدیلندن ایرتسی کونسه تعلیقه
 مجبوریت حاصل اولمشدی .

کیجه ساعت ایدین صکره ، خدمتچی « ماری » ناک
 تنبیه اوزرینه اوچلر محله سنه کان محمدانغا شوکت بک پورتوز
 بونلری خبر ویرمش و :
 — آلت طرفنی سز بیلورسکیز . نیم قالین عفاکه کورد
 ضایع ایدیه چک وقت یوقدر ، صکره پشیمان اولور ، دنیاده

سیپ سبوری قالوسکیز .
 دیشدی . مرقومک عزیمتدن صکره شوکت ایله پاکیزه
 ایرتسی کون نه یولده حرکت ایدلک لازم کله چکنه داڭ
 مذاکره به باشلادیلر .

شوکت بک هان ایرتسی کونی دفتر خاقانی نظارتنه راستدما
 تقدیمه معامله بی دورود رومق رایخی درمیان ایلش ایسه ده پاکیزه

— دیمک که پدرم سوز سویله میه بک درجه ده خسته دره ؛
 — بایلدقدن صکره آیدیلنی زماندن بری هیچ بر سنوز
 سویله مامشدر ، ال و آیانغی ده طوتمور ، دو قورلرک بیانه نظر آ
 مدت حیاتی بک قیصه قالمشدر .

شوکت ایله پاکیزه بربرینک یوزینه باقدیلر ، برکون اولکی
 فرضیه لرینک عین حقیقت اولدیلنی تین ایتمشدی . « ماری » به
 اوزایه قدر کلدیکندن طولانی مر ایکیسی ده بیان لشکر ایدیلر .
 شوکت بک آروجه ایکی لیرا آراهه اجرتی ویردی ، و شاید
 مهم بر حال واقع اولور ایسه در حال کندیسنه خبر ویرلسنی ،
 اوشاق محمدانگانک کندی بک بر حیات بوندیفنه معلوماتی اولدیغندن
 آنی همان قوشدیرمسنی تنبیه ایدنی .

« ماری » بک و خانمک اترکیرنی وزیریه خانمک کوزلرینی
 اولدیکن صکره قابودن چیقاروق کیتدی .
 مرقومه ناک عزیمتی متعاقب شوکت بکی درین بردوشونجه
 آلمشدی . انسانلرده بودرجه فکر خیانتک ، استفاده مقصدیه
 بویله تمعدد جتایتلر ایقاعنه قدر آلتا فانلک بولنه جغه ذهنی ،
 فکری بر درلو قانع اوله میوردی .

* *

منیر بک و کالت محسومیه سی مین تنظیم اولسان حجت
 مویجنجه خسته بولان رشید بک اوغلانده متصرف اولدیلنی
 ابارتتار و غلطله ده کی خان و دکانلریه مر جانده کی قونانغی وسائر

معامله‌ی دوردورموق ویا دوردوردماقدن برشی چیشیه‌جنفی ،
 حالبوکه فراغ معامله‌سی اجرا و تقریر اعطا ایلدکدن صکره
 محکمه‌یه مراجعتله ساخته‌کارارق دعواسناک اقامه‌سی حالنده
 جریان ایده‌جناسته‌قیفقات ائناسنده دهابر‌حقوق حقایق وجنایاتاک
 میدانه چیقارقی جانبارک نیجه فانونه چاربیله‌جنفی درمیان ایله
 شسدیناک سکوت و نتیجه‌یه انتظار ایلمسی فکرنده بولمش
 وشوکتده بورایی مناسب کوره‌شدی .

آنجنق شووکت اک صادق دوستلارندن برینی
 دغبرخانیه کوندروب جریان احوالی ترصد ایتدیرمکی
 موافق بولمش وایرتسی کون علی‌الصباح بوکاجه خانمک
 اوغلی قدری بکی مأمور ایتمشدی .

اونون معامله فرایحه اجرا اولندی ، ایرتسی کون جمعه
 اولدینغدن جمعه ایرتسی کونی، محکمه‌یه مراجعت ایلمک اوزره
 شوکت بک طابیدیغی بر دعوا وکیلله کوروشوب وقایعی بر تفصیل
 حکایه ایلدی . اووقات اول مرده شوکت بکک رسماً بر حیات
 اولوب اولدیغنی کلامق و آندن صکره وکالت ویرمک لازم
 کله‌جکنی بیان ایلدیکندن نفوس اداره‌سنه مراجعتله قیده
 ایتدیردی .

شوکت بکک اسمی حداسنده « مومی‌ایله برای سیاحت
 نابولیده بولدیغی صبرده اجل موعودیه وفات ایلدیکی باش
 شهیدرککک تسدیغنی حاوی ورقه‌دن ا کلاشلمنه فوت »

عاده‌سنک محرر اولدیغنی کوریه‌رک رشیدبک زاده شوکت
 بکک رسماً بر حیات اولدیغنی ا کلاشلمش وبونک اوزرینه
 دعوا وکلی تنظیم ایده‌جکی استدعا‌یه بویلان وفات مشاهسی‌ده
 قالدیرسیدردرق ایشی جنایت محکمه‌سنه دوشورمکی مناسب
 کورمشدی .

بازار کونی صباحین برآراه ایله اوچار محله‌سنه کلان
 محمد آغا اوکیجه صباح‌قارشنی پدرینک وفات ایلدیکنی و اوکون
 جنازه‌سنک قالدیریه‌رک ایوب سلطانده دفن ایله‌جکنی اخبار
 ایلدیکندن شوکت ایله‌کیزه‌فوق‌العاده‌متأثر اولمشلر وساعتلرجه
 اغلاشه‌شاردی .

شرکت بائسنک جنازه‌سنده حاضر بولمق، تشبثاتی محکوم
 عقامت قیلمق احتمالی اولدیغنه منبی طوضیح ایوب سلطانله
 کیده‌رک والدده‌سنک قبری جوارنده بر آناجک آرقه‌سنه کیزلندی
 ویدرینک جنازه‌سنه ، اوزاقدن ، بریباغچی کچی حاضر اولدی .

صوکت

جنایت محکمه‌سنده

قریباً ایشری مقرر اولان بورومانی معناعمینی قارئین کرامه
 تومیسه ایلرز .

ÖZGEÇMİŞ

23.08.1982 Trabzon, Yomra doğumlu olan Neslihan ÖKSÜZ ilköğrenimini Trabzon 24 Şubat İlkokulu'nda, ortaokul ve lise öğrenimini ise Yunus Emre Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır.

Mezun olduğu 2000 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazanarak lisans eğitimine başlamış ve 2004 yılında mezun olarak o yıl yüksek lisans programına devam etmeye hak kazanmıştır.

2005 Ocak ayında Rize Üniversitesi, Rize Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır ve halen orada görevine devam etmektedir.